

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Του Εμμανουήλ Σκουλά

Επιβλέπων Καθηγητής
Γεράσιμος Καραμπελιάς

Μέλη Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής
Χριστιάνα Κωνσταντοπούλου
Γρηγόρης Λάζος

Αθήνα, Φεβρουάριος 2015

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διατριβή δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς την καθοδήγηση και υποστήριξη του επιβλέποντα καθηγητή κυρίου Γεράσιμου Καραμπελιά. Η εμπύχωση και η συνεχής συμπαράστασή του υπήρξε πολύτιμη σε όλο το διάστημα της έρευνας και της συγγραφής της διατριβής. Ιδιαίτερες ευχαριστίες επίσης θα ήθελα να απευθύνω στην καθηγήτρια κυρία Χριστιάνα Κωνσταντοπούλου και στον καθηγητή κύριο Γρηγόριο Λάζο για την διεισδυτική τους ματιά αλλά και την κριτική τους προσέγγιση στην διατριβή καθώς και για την τιμή που μου έκαναν να συμβάλουν με την Επιστημονική και Ακαδημαϊκή τους κατάρτιση στην παρουσίαση της διατριβής σαν ένα ολοκληρωμένο σύνολο γνώσης.

Η παρούσα διατριβή αφιερώνεται στους γονείς μου και ιδιαίτερα στην μητέρα μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή, σ. 4-8

2. Αντικείμενο Μελέτης και Έρευνας, σ. 9-14

Α ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Κεφάλαιο 1^ο : Τρομοκρατία και Ακαδημαϊκή Έρευνα, σ. 15-22

Κεφάλαιο 2^ο : Ο Ορισμός της Τρομοκρατίας: Μία Ατελείωτη Συζήτηση, σ.23-41

Κεφάλαιο 3^ο : Η Θεωρία των «Κυμάτων» του David Rapoport, σ. 42-78

- Α. Τι είναι το «Κύμα», σ. 43
- Β. Τα «Κύματα»: Η Ιστορική Τάση Εξέτασης της Τρομοκρατίας, σ. 44-51
- Γ. Ανάλυση των Κυμάτων, σ. 51-76
 - Γ1. Το Πρώτο «Κύμα»: Η δημιουργία του «Δόγματος» 51-55
 - Γ2. Το Δεύτερο «Κύμα»: Περισσότερο Επιτυχημένο και μία Νέα «Γλώσσα», σ. 55-60
 - Γ3. Το Τρίτο «Κύμα»: Υπερβολικός Διεθνισμός; σ. 60-69
 - Γ4. Το Τέταρτο «Κύμα»: Πόσο Μοναδικό και πόσο Διάρκει, σ. 69-75
- Δ. Η Μετεξέλιξη του Φαινομένου των «Κυμάτων» και κάποια πρώτα Συμπεράσματα, σ. 75-78

Κεφάλαιο 4^ο : Η Θεωρία της Ασφάλειας και η Σχολή της Κοπεγχάγης, σ.79- 95

Κεφάλαιο 5^ο : Τρομοκρατία και ΜΜΕ: Η Τρομοκρατία ως Επικοινωνία, σ. 96-122

- Α. Τα ΜΜΕ ως Μεταβλητή στην Τρομοκρατία. Η Ανάλυση της Σχέσης, σ. 98-115
- Β. Η Έννοια της Αφήγησης στα ΜΜΕ και την κάλυψη της Τρομοκρατίας, σ. 115-122

Κεφάλαιο 6^ο : Η Θεωρία της Πλαισίωσης και η Ασφάλεια, σ.123-137

- Α. Η Θεωρία της Πλαισίωσης, σ.123-128
- Β Η Χρήση του Πλαισίου, σ.128-131
- Γ. Η Έκκληση στον Φόβο, σ. 131-133

- Δ. Η Πλαισίωση και η Δημόσια Τάξη, σ.133-137

Κεφάλαιο 7^ο : Η Τρομοκρατία στην Ελλάδα, σ.138-160

- Α. Γενική Ανασκόπηση, σ.138-144
- Β. Τρομοκρατία και Φύλο-Ελλάδα, σ.144-151
- Γ. Η Οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς», σ.151-153
- Δ. Από τα Γκαζάκια στις Χύτρες, σ. 153-160

Κεφάλαιο 8^ο : Μεθοδολογία Έρευνας, σ. 161-171

- Α. Η έρευνα για την Τρομοκρατία, σ. 162-166
- Β. Περιεχόμενο, σ. 166-169
- Γ. Τα Πλαίσια ως Θύλακες, σ. 169-171

Κεφάλαιο 9^ο : Μελέτη Έντυπων Μέσων, σ. 172-182

Β ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΑ

Κεφάλαιο 10^ο : Ανάλυση, σ.183-224

- Α. Κατηγορία: Φόβος, σ. 184-190
- Β. Κατηγορία: Επιθέσεις, σ. 190-203
- Γ. Κατηγορία: Επιχειρησιακή Ικανότητα της Τρομοκρατίας, σ. 204-212
- Δ. Κατηγορία: Σχέσεις Τρομοκρατών με Ποινικούς Κρατουμένους, σ. 212-214
- Ε. Κατηγορία: Συλλήψεις των Μελών των «Πυρήνων της Φωτιάς»-Προφίλ Τρομοκρατών-Δίκες, σ. 214-218
- Στ. Κατηγορία: Φύλο και Τρομοκρατία, σ. 218-224

Κεφάλαιο 11^ο : Συμπεράσματα, σ. 225-234

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, σ.235-251

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση Τρομοκρατίας, ΜΜΕ και Κοινωνίας αποτελεί ένα πεδίο μακροχρόνιας έρευνας και ανάλυσης. Πρόκειται για μια δυναμική σχέση η οποία εξελίσσεται και μεταβάλλεται διαρκώς, ανάλογα με τις συνθήκες, τις ιστορικές περιστάσεις, τις πολιτικές, τις οικονομικές και κοινωνικές συγκυρίες. Η σχέση αυτή εμφανίζεται σε όλες τις μορφές και εκφάνσεις της τρομοκρατίας ενώ η δυναμικότητά της και η μεταβλητότητα που την χαρακτηρίζουν απεικονίζονται στην Ακαδημαϊκή-βιβλιογραφική έρευνα. Η τελευταία μάλιστα, δείχνει να εμπλουτίζεται συνεχώς καθώς ανακαλύπτει διαρκώς νέα δεδομένα και νέες παραμέτρους, που αλλάζουν και πολλές φορές αποδομούν παραδοσιακά κατεστημένες αντιλήψεις και θέσεις.

Στο σύντομο ιστορικό το οποίο θα παρατεθεί ακολούθως, αναδεικνύεται τόσο η ρευστότητα της σχέσης αυτής όσο και της έννοιας της τρομοκρατίας, η οποία, παρόλο που χρησιμοποιείται ευρύτατα, δεν έχει αποσαφηνιστεί επακριβώς ούτε χρησιμοποιείται κατά τον ίδιο τρόπο από Διεθνείς Οργανισμούς, Κυβερνήσεις, ακόμη και Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ινστιτούτα ή Δεξαμενές Σκέψης. Επειδή βέβαια το φαινόμενο της τρομοκρατίας είναι ιδιαίτερα παλιό, στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής δεν είναι να παρακολουθήσει την ιστορική της εξέλιξη ούτε και να αντιμετωπίσει ως ιστορικό αφήγημα τον τρόπο με τον οποίο η τρομοκρατία χρησιμοποιεί τα ΜΜΕ στη βάση της αρχής της αμοιβαιότητας, δηλαδή στο πώς τρομοκρατία και αντιτρομοκρατία χρησιμοποιούν ιστορικά τα ΜΜΕ για να «περάσουν τα μηνύματά τους στην Κοινή Γνώμη», ή για να προβούν σε «καμπάνιες δημοσιότητας». Αντίθετα, στόχος της είναι να εστιάσει σε μία ιδιαίτερη πτυχή της σχέσης ΜΜΕ και τρομοκρατίας, αυτή του «πλαίσιου Ασφάλειας».

Το «πλαίσιο Ασφάλειας» εμφανίζεται ως «μοντέλο» πληροφόρησης μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 και τα τρομοκρατικά χτυπήματα στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης. Το Πλαίσιο Ασφάλειας στην Ελλάδα φαίνεται να κερδίζει έδαφος μετά την εξάρθρωση της 17ης Νοέμβρη και την εμφάνιση νέων τρομοκρατικών ομάδων, ενώ συμβαδίζει με το Δόγμα Ασφάλειας το οποίο αναπτύχθηκε από την ΕΛ.ΑΣ. την ίδια περίοδο. Το Πλαίσιο Ασφάλειας αντανακλά την σχέση του Ελληνικού

Κρατικού Φορέα για την Ασφάλεια (Αστυνομία) με τα ΜΜΕ, όπου η ροή πληροφόρησης εισέρχεται σε συγκεκριμένα «καλούπια» και εστιάζεται σε συγκεκριμένα κομμάτια της τρομοκρατίας όχι μόνο σε σχέση με συγκεκριμένες επιθέσεις, αλλά και γενικότερα με το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Το πλαίσιο Ασφάλειας λειτουργεί ουσιαστικά ως «δεξαμενή» μέσα στην οποία εντάσσονται τα επιχειρησιακά δεδομένα της τρομοκρατίας, οι στόχοι, οι επιθέσεις, οι διεθνείς και εγχώριες συνεργασίες, το προφίλ των τρομοκρατών, έτσι ώστε το τελικό αποτέλεσμα να αναδεικνύει ότι η Ασφάλεια είναι απαραίτητη για τον έλεγχο των ομάδων αυτών, ότι ο αγώνας είναι συνεχής και ότι το «μέλλον» είναι πολλές φορές αβέβαιο. Γιατί – παρόλο που κάποιες από τις ομάδες αυτές φαινομενικά εξαρθρώνονται ύστερα από συλλήψεις των μελών τους – αποδεικνύεται ότι τελικά έχουν την ικανότητα να αναγεννιούνται, να ανασυγκροτούνται και να μπορούν να συνεχίζουν σε ένα μέλλον όπου ο «ήλιος ανατέλλει ξανά», παρά τα όποια χτυπήματα έχει δεχτεί.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι το Πλαίσιο Ασφάλειας βασίζεται εν πολλοίς σε «στοιχεία» τα οποία πηγές του Κρατικού Φορέα περνούν στα ΜΜΕ και βέβαια με τέτοιο τρόπο που να διατηρούν το στοιχείο της αβεβαιότητας και του μυστηρίου για την ύπαρξη της τρομοκρατίας στην Ελλάδα και ιδιαίτερα για την επιχειρησιακή της ικανότητα να απειλεί την ευημερία και την ανάπτυξη της χώρας. Παράλληλα η ερμηνευτική των στοιχείων τα οποία «διαρρέονται» στα ΜΜΕ από συγκεκριμένους δημοσιογράφους λειτουργεί ως «φυτώριο» καλλιέργειας έντονων συναισθημάτων της Κοινής Γνώμης, με κυρίαρχο αυτό του «φόβου», καθώς συνεχώς εμπλουτίζεται από επιχειρησιακά δεδομένα που επιτείνουν το «άγνωστο» και το «πιθανό» με αφετηρία είτε συγκεκριμένα γεγονότα είτε ερευνητικά δεδομένα. Το πλαίσιο δεν έχει σταθερή πορεία και εξέλιξη, καθώς τα ΜΜΕ φροντίζουν να κλιμακώνουν ανά περιόδους το ενδιαφέρον τους για την τρομοκρατία, προκειμένου αυτή να μην περάσει στην «λήθη», αλλά να είναι συνεχώς στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας.

Για να γίνουν καλύτερα κατανοητά τα παραπάνω, η παρούσα διατριβή, θα εστιάσει κυρίως στην Θεωρία της Πλαισίωσης προκειμένου να αναδείξει την «κατασκευή»

του πλαισίου Ασφάλειας και πως εντός αυτού δομείται η «απειλή της τρομοκρατίας» για την Ελληνική κοινωνία μέσω της πληροφόρησης η οποία παρέχεται σε αυτήν από τα ΜΜΕ. Ως μελέτη περίπτωσης επιλέχθηκε η πιο πρόσφατη και ακόμη ενεργή τρομοκρατική οργάνωση, δηλαδή η «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς». Μέσα από τη δράση της οργάνωσης αυτής, όπως καταγράφεται στα ΜΜΕ, θα γίνει προσπάθεια να αναδειχτούν οι τρόποι με τους οποίους τα ΜΜΕ λειτουργούν ως μοχλός ενεργοποίησης και συντήρησης του Πλαισίου Ασφάλειας σε επίπεδο πληροφόρησης και ενημέρωσης της Κοινής Γνώμης. Μέσω των ΜΜΕ δημιουργούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου όχι μόνο να διατυπωθεί η «επίσημη θέση» (Κυβερνητική θέση) του κυρίαρχου παράγοντα για την Ασφάλεια σχετικά με την εξέλιξη της τρομοκρατίας, την επιχειρησιακή της ικανότητα και τις μελλοντικές προοπτικές της, αλλά και να καλλιεργηθούν οι κατάλληλες απόψεις και αντιλήψεις στην Κοινή Γνώμη για την τρομοκρατία, μέσα σε ένα κλίμα έντονου φόβου και πιθανών τρομοκρατικών χτυπημάτων που θα έχουν αντίκτυπο στην κοινωνία και τους ανθρώπους. Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο στην παρούσα διατριβή είναι και η αντιδιαστολή (πάντα μέσα από τα ΜΜΕ) της συγκεκριμένης τρομοκρατικής οργάνωσης (κυρίως μετά τις συλλήψεις των μελών της το 2011) με τον γενικότερο «φόβο» για την ικανότητα της τρομοκρατίας να ανατρέψει την κοινωνική ειρήνη, όπως τουλάχιστον εμφανίζεται ως πληροφόρηση στα ΜΜΕ, ενώ αντανακλά και πάλι την επίσημη θέση του Κρατικού Φορέα για την τρομοκρατία.

Τα ερωτήματα τα οποία τίθενται είναι πολλά και αφορούν κυρίως στο αν πραγματικά αυτή η «νέας γενιάς» τρομοκρατία ή – όπως πολλές φορές τα ΜΜΕ αποκαλούν τα στελέχη των «Πυρήνων της Φωτιάς» – οι «μικροί ή τα μωρά της τρομοκρατίας», συνιστούν πραγματική απειλή για το σύγχρονο περιβάλλον ασφάλειας αλλά και για την κοινωνική τάξη και ηρεμία. Η απειλή βέβαια επεκτείνεται πέρα από τη συγκεκριμένη ομάδα και σε άλλες τρομοκρατικές ομάδες οι οποίες δρουν στη χώρα και συνθέτουν το τοπίο της τρομοκρατίας νέας γενιάς. Η δημιουργία του κατάλληλου Πλαισίου Ασφάλειας, αλλά και οι «κλιμακώσεις» της δημοσιογραφικής κάλυψης από πλευράς ΜΜΕ, προκειμένου σε μελλοντικό χρόνο

να αναδειχτεί η επιχειρησιακή ικανότητα της σύγχρονης τρομοκρατίας και η ικανότητά της να ανασυγκροτείται κάθε φορά που υπάρχει ένα «καίριο χτύπημα» εναντίον της, συμβάλλουν στην κατεύθυνση αυτή. Σημαντικό επίσης είναι και το ζήτημα που αφορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στη σύγχρονη τρομοκρατία (ιδιαίτερα σε σχέση με την οργάνωση «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς») στην Ελλάδα, καθώς και το γιατί τελικά (όπως παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ) η «νέα» αυτή τρομοκρατία δεν μπορεί να «συγκεκριμενοποιηθεί» (από πλευράς ιδεολογίας, συμμετοχής και συγκρότησης), μιας και συχνά βλέπουμε το παλιό να συναντά το νέο, ή οι «παππούδες» και οι «νέοι» της τρομοκρατίας να συνεργάζονται (σύμφωνα πάντα με την επίσημη ενημέρωση και πληροφόρηση) με τους «εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου» οι οποίοι παρέχουν το κατάλληλο οπλοστάσιο προκειμένου να πετύχουν στις ενέργειές τους. Η ρευστότητα αυτή επιτρέπει τη δημιουργία του κατάλληλου πλαισίου Ασφάλειας, το οποίο είναι το ίδιο με αυτό που αναδείχτηκε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και εξακολουθεί να κυριαρχεί σε διεθνές επίπεδο.

Έτσι τα ΜΜΕ, με τη δημιουργία του κατάλληλου πλαισίου, βοηθούν ώστε να είναι σαφής ο διαχωρισμός μεταξύ του «εμείς» και των «άλλων». Υπό αυτό το πρίσμα, «εμείς» είμαστε όσοι πληροφορούμεθα και διαβάζουμε για την τρομοκρατία, πιστεύουμε και εμπεδώνουμε (μέσα από την πληροφόρηση που μας δίνεται) την ικανότητά της να προκαλέσει «συλλογικό κακό», και αναπτύσσουμε τις κατάλληλες συναισθηματικές και γνωσιολογικές αντιδράσεις, προκειμένου το πλαίσιο της Ασφάλειας να είναι «συμπαγές» και τίποτε να μην το διαπερνάει. Αντίστοιχα, οι «άλλοι» είναι αυτοί που προκαλούν «φόβο», αυτοί που έχουν την ικανότητα να μπορούν να ανατρέψουν τη ζωή μας και να προκαλέσουν αναταραχές σε όλα τα επίπεδα. Και πάλι οι «άλλοι» μπαίνουν στο πλαίσιο ανάλογα με το «κλίμα» που θέλουν να καλλιεργήσουν τα ΜΜΕ: κλίμα ανασφάλειας και φόβου είτε μετά από κάποιο τρομοκρατικό χτύπημα είτε βάσει της μελλοντικής επιχειρησιακής της ικανότητας είτε με την «συσπείρωση» παλαιών και νέων τρομοκρατών. Κατά συνέπεια η λογική του πλαισίου Ασφάλειας μέσω της «πληροφόρησης» φαίνεται να αποδίδει αποτελέσματα κυρίως στη διαμόρφωση μίας «ταυτότητας» για την

Ασφάλεια η οποία είναι απαραίτητη για τη διάκριση των ορίων μεταξύ της Δημόσιας Τάξης και του αντίπαλου δέους, δηλαδή της τρομοκρατίας.

Ιστορικά, η μεταβλητή των ΜΜΕ έχει αποδειχτεί ιδιαίτερα καθοριστική για την εξέλιξη της τρομοκρατίας, τους σκοπούς της, τις δράσεις της και τελικά την προβολή των αιτημάτων της, ενώ επίσης διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη σύγχρονη εποχή για την εμπέδωση από την Κοινή Γνώμη του δόγματος της Ασφάλειας, ένα δόγμα το οποίο διαμορφώθηκε και συνεχώς επικαιροποιείται από τον κυρίαρχο παράγοντα σε κυβερνητικό/κρατικό επίπεδο, δηλαδή την Αστυνομία και ειδικότερα την Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία. Πάντα βέβαια εντός του πλαισίου Ασφάλειας, όπως αυτό οριοθετείται από τα ΜΜΕ. Με τον τρόπο αυτό, τα ΜΜΕ πετυχαίνουν έναν επιπλέον στόχο: την αναγωγή της τρομοκρατίας σε ζήτημα Δημόσιας Πολιτικής, το οποίο βρίσκεται ψηλά στην ατζέντα της Δημόσιας συζήτησης. Ο στόχος αυτός συμπίπτει με τον στόχο του κυρίαρχου παράγοντα της Ασφάλειας για τη διατήρηση της τρομοκρατίας ως μία εν δυνάμει απειλή για την κοινωνία, τη Δημόσια Τάξη και την Ασφάλεια.

2. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για την καλύτερη μελέτη του θέματος, κρίθηκε σκόπιμο να προηγηθεί ένα θεωρητικό –πρώτο– μέρος, και να ακολουθήσει το πρακτικό δεύτερο μέρος, στο οποίο εξετάζονται συγκεκριμένες περιπτώσεις. Το πρώτο θεωρητικό μέρος περιλαμβάνει δύο διακριτά τμήματα: το πρώτο δίνει έμφαση στο πεδίο της έρευνας της τρομοκρατίας και στον ορισμό της, ενώ το δεύτερο στη θεωρία της Ασφάλειας της Σχολής της Κοπεγχάγης, στη σχέση τρομοκρατίας και ΜΜΕ καθώς και στη Θεωρία της Πλαισίωσης στα ΜΜΕ.

Ειδικότερα η Θεωρία της Πλαισίωσης συνδέεται και με την κατασκευή της Ασφάλειας της Σχολής της Κοπεγχάγης, η οποία βασίζεται στο γλωσσολογικό και αφηγηματικό κομμάτι των ΜΜΕ. Συνολικά το θεωρητικό κομμάτι χωρίζεται στα εξής κεφάλαια: Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται η «προβληματική» για την έρευνα της τρομοκρατίας και η ιστορική εξέλιξή της, με έμφαση στην Ακαδημαϊκή έρευνα από την δεκαετία του 1980 μέχρι σήμερα. Στο δεύτερο κεφάλαιο, και σε συνέχεια της προβληματικής για την έρευνα στο πεδίο της τρομοκρατίας, η έμφαση δίνεται στον «ορισμό» της τρομοκρατίας και στη ασυμφωνία μεταξύ των ακαδημαϊκών (ακόμη και μέχρι σήμερα) σχετικά με το «τι ακριβώς είναι η τρομοκρατία» και «ποια είναι τα χαρακτηριστικά της». Η έρευνα εστιάζεται αφενός στην προβληματική που υπάρχει στους ακαδημαϊκούς κύκλους για το ίδιο το πεδίο της τρομοκρατίας και τους «τύπους» της, καθώς και στο ζήτημα του ορισμού της λόγω της σχετικής «ασυμφωνίας» που επικρατεί στην Ακαδημαϊκή κοινότητα για το τι πραγματικά είναι τρομοκρατία. Μέσα από την παράθεση πολλών και διαφορετικών ορισμών που κατά καιρούς έχουν δοθεί στο φαινόμενο της τρομοκρατίας, αναδεικνύονται τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία αντανακλούν όχι μόνο την ιστορική εξέλιξή του όρου, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο η τρομοκρατία γίνεται αντιληπτή από την Κοινή Γνώμη.

Ένας επιπλέον λόγος για τον οποίο, στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής, ασχολούμαστε με τον ορισμό είναι για να αναδείξουμε τον υποκειμενικό χαρακτήρα της «έννοιας της τρομοκρατίας», που επεκτείνεται και στα επιμέρους

χαρακτηριστικά της (αίτια, στόχοι, ομάδες κ.ά.). Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζεται στα «Κύματα» της τρομοκρατίας του David Rapoport, ο οποίος θεωρείται ως ο κατεξοχήν εκπρόσωπος της ιστορικής τάσης της ανάλυσης της τρομοκρατίας, καθώς με τη θεωρία του για τα τέσσερα κύματα της τρομοκρατίας συνέβαλε στην χαρτογράφηση και την αποτύπωση της ιστορικής εξέλιξης της τρομοκρατίας, από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα μέχρι σήμερα. Η χρήση της θεωρίας του Rapoport είναι πολύτιμη για την παρούσα διατριβή αφενός γιατί μέσω αυτής σκιαγραφείται το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της τρομοκρατίας στο ιστορικό γίνεσθαι, επιτρέποντάς μας να βγάλουμε πολύτιμα συμπεράσματα για την εξέλιξη και τη συνέχεια του φαινομένου και, αφετέρου, γιατί τονίζονται οι μεταβλητές εκείνες (ιδεολογικές, πολιτισμικές, εθνικιστικές κ.ά.) οι οποίες συνιστούν τα διαφορετικά χαρακτηριστικά την τρομοκρατίας στη διεθνή εξέλιξη του φαινομένου. Η Θεωρία των Κυμάτων του Rapoport αφορά και στην περίπτωση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα καθώς το «τρίτο κύμα» ή το κύμα της Νέας Αριστεράς και της ιδεολογίας της, το οποίο κυριάρχησε σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνει την εμφάνιση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα μετά το 1974 και τις τρομοκρατικές ομάδες οι οποίες ήρθαν στο προσκήνιο εκείνη την περίοδο, με κορυφαία την 17^η Νοέμβρη. Άλλωστε και η «Νέας Γενιάς» τρομοκρατία στην Ελλάδα δείχνει να έχει την αφετηρία της (σε επίπεδο ιδεολογίας τουλάχιστον) στο τρίτο κύμα, έστω και αν τελικά στην Ελλάδα κρατάει πολύ περισσότερο απ' ό,τι σε άλλες χώρες (σχεδόν 40 χρόνια), ενώ στην ίδια ιστορική περίοδο ο Rapoport τοποθετεί την ανάπτυξη του τέταρτου κύματος (το Θρησκευτικό κύμα) το οποίο κυριαρχεί σε διεθνές επίπεδο. Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά στη Σχολή της Κοπεγχάγης και την έννοια της Ασφάλειας όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τους εκπροσώπους της.

Η Σχολή της Κοπεγχάγης, παρότι ως Ακαδημαϊκό πεδίο αφορά κυρίως τις Διεθνείς Σχέσεις, εντούτοις γνώρισε ιδιαίτερη διάδοση μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, καθώς συζητά το πεδίο των απειλών και την έννοια της Ασφάλειας – κυρίως ως προς το πώς αυτή κατασκευάζεται και πώς επηρεάζει την Κοινή Γνώμη. Το πέμπτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη σχέση των ΜΜΕ και της τρομοκρατίας, μία σχέση η

οποία από πολλούς χαρακτηρίζεται ως «συμβιωτική», καθώς ιστορικά η επικοινωνία δείχνει να συμπορεύεται με την τρομοκρατία.

Το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με τη Θεωρία της Πλαισίωσης των ΜΜΕ, μία θεωρία η οποία αφορά στη δημιουργία από πλευράς ΜΜΕ του «κατάλληλου πλαισίου» μέσα στο οποίο εντάσσεται ένα θέμα, ώστε η πληροφόρηση και το μήνυμα να έχουν την απαραίτητη στόχευση προκειμένου να φωτιστούν συγκεκριμένες πλευρές του. Καθώς τα ΜΜΕ λειτουργούν κατά βάση με τα στοιχεία που δίνονται από τους υπεύθυνους σε επίπεδο Κρατικού Φορέα σχετικά με την τρομοκρατία, η λειτουργία της πληροφόρησης εντός πλαισίου βοηθά ώστε να αποκτήσει έναν χαρακτήρα Ασφάλειας, προκειμένου να αναδειχτεί το ζήτημα της τρομοκρατίας σε μείζονα απειλή για το κράτος, την κοινωνία και τους πολίτες. Η Θεωρία της Πλαισίωσης, όπως και η αντίστοιχη της Σχολής της Κοπεγχάγης, λειτούργησε αποτελεσματικά σε επίπεδο πληροφόρησης και επικοινωνίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, καθώς μέσω αυτής δόθηκε σε επίπεδο πληροφορίας και ενημέρωσης η δυνατότητα ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας», ο οποίος επακολούθησε από την Κυβέρνηση των ΗΠΑ, να αποκτήσει τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά της «Ασφάλειας» που θα έκαναν την Κοινή Γνώμη να αντιληφθεί ότι η «απειλή» είναι υπαρκτή όχι μόνο μέσω μίας γενίκευσης που αφορούσε στα τρομοκρατικά χτυπήματα συλλήβδην, αλλά και μέσα από συγκεκριμένα στοιχεία, τα οποία υπερτονισμένα φρόντιζαν να καλλιεργούν το κλίμα του πολέμου.

Όπως προαναφέρθηκε, η Θεωρία της Πλαισίωσης συνδέεται και με την Θεωρία της Ασφάλειας η οποία γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση μετά την 11^η Σεπτεμβρίου από τη Σχολή της Κοπεγχάγης καθώς ο όρος Ασφάλεια συνιστά ένα από τα κυρίαρχα εννοιολογικά εργαλεία της. Η Θεωρία της Ασφάλειας και η σχέση της με το Πλαίσιο της Ασφάλειας στα ΜΜΕ θα μας απασχολήσουν στο έβδομο κεφάλαιο. Αυτό κρίθηκε αναγκαίο, καθώς η Σχολή δίνει τα μέσα για την κατανόηση της ευρύτερης αντιμετώπισης και αποδοχής του όρου «Ασφάλεια» (Securitization), ενώ συνδέεται άμεσα και με τον τρόπο που τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν την έννοια της Ασφάλειας για να περάσουν την πληροφόρησή της στην Κοινή Γνώμη και να την πλαισιώσουν κατάλληλα από πλευράς μηνυμάτων, αντιλήψεων και στάσεων. Η Σχολή της

Κοπεγχάγης επηρέασε σε μεγάλο βαθμό και το Ακαδημαϊκό πεδίο της τρομοκρατίας, ιδιαίτερα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και την εμφάνιση των Κριτικών Σπουδών της Τρομοκρατίας. Κάποιες από τις παραδοχές της, όπως η έννοια του αφηγήματος/λόγου (discourse) που χρησιμοποιούν ως εργαλείο κατανόησης του κόσμου, είναι αναγκαία στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε πώς λειτουργεί το πλαίσιο της ασφάλειας στα ΜΜΕ σε σχέση με την τρομοκρατία.

Για την ανάλυση του τρόπου με τον οποίο τα ελληνικά ΜΜΕ χρησιμοποιούν τον όρο «τρομοκρατία» σε σχέση με την οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» (την κύρια υπό εξέταση οργάνωση τρομοκρατίας στην παρούσα διατριβή), αλλά και την γενικότερη «απειλή» που συνιστά για το Ελληνικό περιβάλλον Ασφάλειας η τρομοκρατία, κρίθηκε απαραίτητο να χρησιμοποιηθεί η κειμενογραφική ανάλυση με τη χρήση της «Θεωρίας της Πλαισίωσης». Η έννοια του κειμένου, σύμφωνα με τον Fairclough, βοηθά στο να γίνει κατανοητό πώς ένα μήνυμα γίνεται αντιληπτό από τον παραλήπτη. Η κατανόηση αυτή από πλευράς παραλήπτη μπορεί να αλλοιωθεί με τη δημιουργία του κατάλληλου πλαισίου στο κείμενο της πληροφορίας ώστε να οδηγηθεί στα συμπεράσματα τα οποία επιθυμεί ο πομπός της πληροφορίας. Σε σχέση με την συγκεκριμένη μελέτη, η εξέταση της Θεωρίας της Πλαισίωσης προσφέρει μια πλουσιότερη κατανόηση της χρήσης του όρου «τρομοκρατία» από τα ΜΜΕ.

Αυτή η ανάλυση των ελληνικών ΜΜΕ γίνεται δυνατή χρησιμοποιώντας τις τρεις κατηγορίες της πλαισίωσης, δηλαδή: «το πλαίσιο του σθένους» (valence framing), «την σημειωτική πλαισίωση» (semantic framing) και την «αφήγηση της ιστορίας» που λειτουργεί ως πλαίσιο (story framing). Η χρήση των διαφόρων τύπων της πλαισίωσης καθορίστηκε από την προσεκτική ανάγνωση κάθε άρθρου καθώς και τη νέα σχέση των ΜΜΕ με την κάλυψη των τρομοκρατικών γεγονότων, όπου πληροφορίες δίνονται ή αποκλείονται, ιστορίες για την τρομοκρατία προβάλλονται και φωτίζονται, τα πρόσωπα της τρομοκρατίας αποδομούνται (όταν συλλαμβάνονται) και παρουσιάζονται ως εγκληματίες κοινού ποινικού δικαίου, χωρίς ίχνος ιδεολογίας, και όπου τα αίτια της τρομοκρατίας σχεδόν ποτέ δεν αναλύονται. Η Θεωρία της Πλαισίωσης είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της

παρούσας μελέτης καθώς περιγράφει το πώς η επικοινωνία χρησιμοποιείται ειδικά για την τρομοκρατία προκειμένου να πυροδοτήσει τις «κατάλληλες» αντιδράσεις από τους παραλήπτες των μηνυμάτων.

Όπως αναφέρθηκε στην Εισαγωγή της παρούσας διατριβής, ωστόσο, το ερώτημα που τίθεται είναι αν και κατά πόσο μετά την εξάρθρωση της 17^η Νοέμβρη στην Ελλάδα τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν τη Θεωρία της Πλαισίωσης προκειμένου να καλλιεργηθεί ένα συγκεκριμένο «κλίμα φόβου» και «ελέγχου» της Κοινής Γνώμης για την τρομοκρατία στην Ελλάδα ή αν απλά μεταφέρουν την «επίσημη ενημέρωση» από τους Κρατικούς Φορείς χωρίς περαιτέρω ανάλυση και επεξήγηση. Μετά την Θεωρία της Πλαισίωσης ακολουθεί ένα κεφάλαιο ακόμη (έβδομο κεφάλαιο) το οποίο εξετάζει την τρομοκρατία στην Ελλάδα. Η προσέγγιση είναι περισσότερο ιστορική καθώς αφορά στην ιστορία της τρομοκρατίας από την μεταπολίτευση του 1974 μέχρι και τις μέρες μας. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται και μία επί μέρους αναφορά στην σχέση φύλου και τρομοκρατίας. Τέλος, μετά την τρομοκρατία στην Ελλάδα υπάρχουν δύο κεφάλαια ακόμη που αφορούν στην Μεθοδολογία της Έρευνας (όγδοο κεφάλαιο) που θα ακολουθηθεί για τον σκοπό της παρούσας διατριβής και στην Μελέτη του Σώματος της Έρευνας (ένατο κεφάλαιο).

Το δεύτερο μέρος, το ερευνητικό, περιλαμβάνει την μελέτη των άρθρων που έχουν επιλεγεί. Πιο συγκεκριμένα στο δέκατο κεφάλαιο θα εξεταστούν τα άρθρα που αφορούν στην τρομοκρατία στην Ελλάδα, την οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς», αλλά και την γενικότερη σχέση της τρομοκρατίας με το περιβάλλον Ασφάλειας όπως αυτό διαμορφώνεται την περίοδο 2011-2014 εν μέσω της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Μέσα από την ανάλυση των άρθρων που έχουν επιλεγεί θα γίνει προσπάθεια καταγραφής των συγκεκριμένων «Πλαισίων» Ασφάλειας και των απειλών τις οποίες γεννά η τρομοκρατία στην χώρα. Στόχος είναι να αναδειχτεί αφενός το πώς δομείται η καταγραφή της «ταυτότητας» της τρομοκρατίας, «των χαρακτηριστικών της» και του «προφίλ» των στελεχών της και αφετέρου να φωτιστεί ο μετασχηματισμός της τρομοκρατίας με αφορμή την παρουσίαση νέων στοιχείων και δεδομένων, όπως παρουσιάζονται από τα ΜΜΕ,

σχετικά με το μέλλον της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε συγκεκριμένη μελέτη και ανάλυση (Έκθεση Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας), στο «πλαίσιο της Ασφάλειας» όπως αυτή προβάλλεται από τα ΜΜΕ και αντιστακτά τις θέσεις του επίσημου κρατικού φορέα σχετικά με την τρομοκρατία.

Η διατριβή ολοκληρώνεται με το ενδέκατο κεφάλαιο το οποίο αφορά στα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση των άρθρων που μελετήθηκαν για την τρομοκρατία. Τα συμπεράσματα αυτά λειτουργούν και ως σύνοψη για την διατριβή.

Α ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ **ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΡΕΥΝΑ**

Η Ακαδημαϊκή έρευνα για την τρομοκρατία έχει ένα ιδιαίτερο προβληματικό παρελθόν. Συχνά αγνοημένη από την επιστήμη, συνήθως αφορά μικρά μόνο τμήματα των Ακαδημαϊκών πεδίων όπως την Πολιτική Επιστήμη, την Ψυχολογία, την Εγκληματολογία, την Κοινωνιολογία, την Ιστορία και πολλά άλλα. Επιπλέον υπάρχει μία μακροχρόνια έλλειψη έμπειρων ερευνητών για την τρομοκρατία. Τα περισσότερα βιβλία που αναφέρονται στην τρομοκρατία επικεντρώνονται στην προβληματική που υπάρχει για τον ορισμό της και κατά κάποιο τρόπο εγκλωβίζονται ή παγιδεύονται στην προσπάθεια για διατύπωση ενός συγκεκριμένου ορισμού. Θεωρούν έτσι ότι εφόσον καταλήξουν σε κάποιον ορισμό τότε αυτός θα αποτελέσει πανάκεια για την έρευνα και την μεθοδολογία που χρειάζεται η τρομοκρατία ως επιστημονικό πεδίο. Ακόμη χειρότερα και για να είμαστε πιο ακριβείς, οι Ακαδημαϊκές έρευνες επικεντρώνονται και συζητούν τις ιδιαιτερότητες αλλά και την μακρόχρονη αποτυχία του να υπάρξει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός. Αυτή η κοινή διαπίστωση δεν σημαίνει ότι οι περισσότεροι Ακαδημαϊκοί και ερευνητές, δεν έχουν το απαιτούμενο υπόβαθρο για να καινοτομήσουν στο πεδίο της τρομοκρατίας. Υπάρχουν μελετητές οι οποίοι δηλώνουν ότι η απρόσκοπτη ανάπτυξη του πεδίου εμποδίζεται από την σύγχυση που υπάρχει στον ορισμό της τρομοκρατίας. Ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, θα επέτρεπε την ανάπτυξη της έρευνας, αλλά και τη δημιουργία κοινών μεθοδολογικών προσεγγίσεων και κατάλληλων θεματικών ενοτήτων σχετικά με την έρευνα της τρομοκρατίας. Χωρίς ωστόσο ένα κοινά αποδεκτό ορισμό, η έρευνα παραμένει αποσπασματική και μη ρεαλιστική για τις δράσεις, τα φαινόμενα και τους εμπλεκόμενους «παράγοντες» της τρομοκρατίας. Η Ariel Merari (1991: 89), μία Ισραηλινή ερευνήτρια τοποθετήθηκε για το θέμα δηλώνοντας ότι αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η βάση της επιστημονικής έρευνας είναι οι συχνές εμφανίσεις του ίδιου φαινομένου. Στην περίπτωση της τρομοκρατίας, σπάνια συμβαίνει να υπάρχει

ένα κοινό μοτίβο το οποίο να επαναλαμβάνεται ύστερα από ένα τρομοκρατικό χτύπημα και το οποίο να επιτρέπει γενίκευση. Ξεκάθαρα η ετερογένεια των φαινομένων της τρομοκρατίας κάνει τις γενικεύσεις σε επίπεδο περιγραφής, εξήγησης και πρόβλεψης - οι οποίες αποτελούν και τα παράγωγα της επιστημονικής έρευνας-εξαιρετικά αμφίσημες. Η σύγχυση στην έρευνα αντανακλά τα προβλήματα που υπάρχουν σε σχέση με τη διεθνή ανταπόκριση στην τρομοκρατία. Με ισχυρές διαφοροποιήσεις στην ερμηνεία, οι Κυβερνήσεις και οι Κρατικοί Φορείς που ασχολούνται με την τρομοκρατία ανταποκρίνονται με ένα τελείως διαφορετικό τρόπο ενώ μερικές φορές είναι έτοιμες ακόμη και να την ανεχτούν ή και να την υποστηρίξουν. Ως αποτέλεσμα της πολυδιάσπασης παρατηρείται διεθνώς ότι ενώ υπάρχουν επιτυχίες κατά της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών ομάδων σε κάποιες περιοχές του κόσμου ταυτόχρονα παρατηρούνται σημαντικές αποτυχίες σε κάποιες άλλες γεωγραφικές περιοχές. Μία τρομοκρατική ομάδα μπορεί να διαλυθεί σε μία χώρα, ενώ σε μία γειτονική μπορεί να αναδιοργανωθεί ακριβώς εξαιτίας της αντιφατικότητας του ορισμού σχετικά με το τι είναι και τι δεν είναι τρομοκρατία καθώς και το πώς αντιλαμβάνονται την τρομοκρατία οι αρχές της συγκεκριμένης χώρας. Στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής θα αφιερωθεί ιδιαίτερο κεφάλαιο σχετικά με τον ορισμό της τρομοκρατίας προκειμένου να γίνει αντιληπτό το εύρος του πεδίου (καθώς μέχρι σήμερα δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός) αλλά και να επιλεγεί ο κατάλληλος ορισμός.

Συναφής με τα προβλήματα του ορισμού είναι η δυσκολία που υπάρχει για την μελέτη της τρομοκρατίας δηλαδή ότι αποτελεί ένα πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο το οποίο χαρακτηρίζεται από αντιφατικές υποθέσεις εργασίας, επικεντρώνεται σε διαφορετικά χαρακτηριστικά του φαινομένου ή σε ομάδες ανάλυσης και περνάει οριζόντια μέσα από διάφορα επιστημονικά πεδία. Όπως πολλοί ερευνητές επισημαίνουν, η τρομοκρατία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αυτόνομο Ακαδημαϊκό πεδίο γι' αυτό και πολύ συχνά τοποθετείται μεταξύ ή στα όρια διαφόρων επιστημών, καθώς χρησιμοποιείται από διαφορετικά Ακαδημαϊκά πεδία. Επιπλέον αυτή η πολυπλοκότητα επιτείνεται από το γεγονός ότι η τρομοκρατία συνεχίζει να είναι ένα ανταγωνιστικό πεδίο μεταξύ των διαφόρων επιστημών το οποίο υπόκειται

σε μία υποκειμενική αξιολόγηση. Ο Hoffman (2006: 20) έχει επισημάνει ότι η τρομοκρατία δεν είναι τίποτε άλλο από μία «ειδική μεθοδολογία» με αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά που στοχεύει πρώτα απ' όλα στο να απειλήσει ή να προκαλέσει βία σε αθώο άμαχο πληθυσμό.

Η απουσία μία διεθνούς -παγκόσμιας συμφωνίας σχετικά με το τι είναι τρομοκρατία και ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της έχει όπως προαναφέρθηκε τις συνέπειές της στην Ακαδημαϊκή έρευνα και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη και στην εφαρμογή της κατάλληλης μεθοδολογικής έρευνας στα διάφορα επίπεδα ανάλυσης.

Πριν από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 η Ακαδημαϊκή κοινότητα παρέμενε σχετικά αδιάφορη στο θέμα της μελέτης της τρομοκρατίας. Ένα μικρό μόνο ποσοστό πολιτικών επιστημόνων, κοινωνιολόγων και στρατιωτικών αναλυτών ενδιαφέρονταν κυριολεκτικά για το θέμα. Η αυγή του 21^{ου} αιώνα και κυρίως τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου άλλαξαν εντελώς το τοπίο. Η τρομοκρατία από ένα περιφερειακό ζήτημα στους Ακαδημαϊκούς κύκλους τράβηξε «τα φώτα της δημοσιότητας» και έγινε κεντρικό θέμα στην Ακαδημαϊκή κοινότητα.

Η διαπίστωση αυτή αφήνει ένα κενό στην Ακαδημαϊκή έρευνα για την περίοδο πριν την 11^η Σεπτεμβρίου. Πολύ λίγα βιβλία ή μονογραφίες έχουν γραφτεί πριν από το 2001 σχετικά με την έρευνα για την τρομοκρατία. Τα τελευταία τριάντα χρόνια το πεδίο των σπουδών της τρομοκρατίας περιοριζόταν σε ένα μικρό πυρήνα Ακαδημαϊκών. Επίσης ελάχιστοι από τους Ακαδημαϊκούς είχαν πραγματικά εμπλακεί σε πραγματική έρευνα πεδίου για την τρομοκρατία. Κάποιοι (κυρίως στρατιωτικοί αναλυτές) είχαν εμπειρία από ζώνες πολεμικών συγκρούσεων, κάποιοι είχαν επαφή με ομάδες τρομοκρατίας ενώ κάποιοι άλλοι ήταν απλά μέλη Κυβερνητικών ομάδων αντιτρομοκρατίας γεγονός που τους έδινε πρόσβαση σε αιχμαλώτους ή φυλακισμένους που ήταν κατηγορούμενοι για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Ανεξάρτητα με τον σκοπό, το κίνητρο ή τον τρόπο έρευνας αυτών των Ακαδημαϊκών, η συμβολή τους στην έρευνα έγκειται κυρίως στο

ότι παρουσίασαν την τρομοκρατία ως ένα ιδιαίτερα περίπλοκο φαινόμενο το οποίο ακουμπάει σε πολλά επιστημονικά πεδία (από την πολιτική μέχρι την ψυχολογία). Αξίζει να τονιστεί ωστόσο ότι ο μικρός αυτός κύκλος των Ακαδημαϊκών ουσιαστικά κατάφερε να κάνει την υπέρβαση και να λειτουργήσει αυτόνομα πάνω και πέρα από τα κλασσικά Ακαδημαϊκά πεδία. Ακαδημαϊκοί της τρομοκρατίας όπως οι Alex Schmidt, Peter Merkl και Paul Wilkinson την δεκαετία του 1980 ήταν πρωτοπόροι σχετικά με την καταγραφή της έρευνας για την τρομοκρατία. Οι Schmidt και Jongman για παράδειγμα (1988: 3) μετά από ενδελεχή μελέτη της Ακαδημαϊκής έρευνας για την τρομοκρατία, βρήκαν ότι υπήρχαν μόνο 32 ερευνητές της τρομοκρατίας. Η Reid (1997: 91-106) επίσης, μέσα από μία βιβλιογραφική μελέτη βρήκε ότι για την περίοδο 1960-1990 υπήρχαν 1166 δημοσιεύσεις για την τρομοκρατία, αριθμός που είναι σχετικά μικρός αναλογικά με το διάστημα των τριάντα χρόνων. Η ίδια ανέδειξε επίσης ότι για το ίδιο διάστημα δεν παρατηρήθηκε κάποια κλιμακούμενη αύξηση της έρευνας και των εκδόσεων για την τρομοκρατία. Αντίθετα διέκρινε δύο διακριτές περιόδους εντός του διαστήματος των τριάντα χρόνων. Η πρώτη αφορά στην περίοδο μεταξύ 1970 και 1978 όπου παρατηρήθηκε πραγματική «απογείωση» του πεδίου της έρευνας για την τρομοκρατία, καθώς τότε υπήρξαν τρομοκρατικά γεγονότα τα οποία ήταν πρωτόγνωρα (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες Μονάχου) ενώ αντίστοιχα αυξήθηκε και η δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων αυτών. Από την άλλη υπήρξε μία καμπή την περίοδο 1986-1990 σε σχέση με τον όγκο των δημοσιεύσεων, τον αριθμό των Ακαδημαϊκών και τις επιστημονικές συνεργασίες για την τρομοκρατία. Η καμπή αυτή μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από την έλλειψη κονδυλίων για έρευνα, από την μείωση του αριθμού των τρομοκρατικών περιστατικών, ακόμη και από την πεποίθηση ότι η τρομοκρατία αποτελεί απλά ένα διεθνές θέμα εξωτερικής πολιτικής, που αφορά μόνο σε συγκεκριμένες περιοχές του πλανήτη με καθορισμένα αίτια και πρωταγωνιστές. Η Reid (σ. 91-106) επεσήμανε ακόμη ότι η έρευνα της τρομοκρατίας παρέμεινε ένα κλειστό πεδίο με ελάχιστους Ακαδημαϊκούς (μόλις 24) να ασχολούνται ενεργά με αυτήν και την συμβολή τους να φτάνει τα 34 βιβλία ή επιστημονικά άρθρα ενώ φώτισε και κάποια ζητήματα στην έρευνα της τρομοκρατίας τα οποία εξακολουθούν να είναι επίκαιρα ακόμη και σήμερα. Τέτοια ζητήματα αφορούν στην

έλλειψη δεδομένων για τις τρομοκρατικές οργανώσεις και χτυπήματα. Οι περισσότεροι ερευνητές βασίζονται περισσότερο σε δευτερογενείς πηγές και κυρίως στη δημοσιογραφική κάλυψη των τρομοκρατικών οργανώσεων και χτυπημάτων, κάλυψη η οποία συνήθως στα ΜΜΕ, αντανakλά την επίσημη Κυβερνητική θέση και κατά συνέπεια θέτει θέμα αντικειμενικότητας των ΜΜΕ και της «αλήθειας» των στοιχείων τα οποία υπάρχουν σε κάθε ρεπορτάζ για την τρομοκρατία. Κάποιες φορές υπάρχουν αντιφατικές πληροφορίες οι οποίες για να διασταυρωθούν απαιτούν χρόνο με αμφίβολα πολλές φορές αποτελέσματα. Πριν την τεχνολογική «επανάσταση» του διαδικτύου και πριν τη δεκαετία του 90, η μόνη άλλη πηγή άντλησης δεδομένων και πληροφοριών για έναν ερευνητή, ήταν συνήθως οι βιβλιοθήκες και οι επιτόπιες επισκέψεις σε περιοχές/χώρες δραστηριοποίησης των τρομοκρατικών οργανώσεων. Οι περιορισμοί αυτοί δυσκόλευαν απίστευτα την έρευνα. Τέλος οι ερευνητές προκειμένου να ολοκληρώσουν τις μελέτες τους χρησιμοποιούσαν τα ιδεολογικά μανιφέστα και τις πληροφορίες που έδιναν οι τρομοκρατικές οργανώσεις ή τα άτομα που ανήκαν σε αυτές και το περιβάλλον τους. Σήμερα με όλη την πληροφορία που υπάρχει διαθέσιμη, θα πίστευε κανείς ότι οι περιορισμοί στην έρευνα και τα ζητήματα αυτά θα είχαν ξεπεραστεί. Ωστόσο παραμένουν ακόμη σε ισχύ. Όπως δηλώνει ο Ακαδημαϊκός Andrew Silke (2004: 27-30) στην μελέτη του για τα μεθοδολογικά εργαλεία της τρομοκρατίας, πριν από την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 η έρευνα για την τρομοκρατία βασιζόταν κυρίως σε δευτερεύουσες πηγές πολλές από τις οποίες ήταν αμφιβόλου αξιοπιστίας. Οι Schmidt (1993), Reid (1993) και Gordon (2001), επίσης έθεσαν ένα ζήτημα αναφορικά με την τάση των ερευνητών να δημιουργούν συχνά ένα κλειστό κυκλικό σύστημα το οποίο βασιζόταν κυρίως στην δουλειά «του ενός με τον άλλον», τις Κυβερνητικές πηγές και δημοσιεύσεις και τις αναφορές των ΜΜΕ, καταλήγοντας πάντα σε ένα διαρκή εσωτερικό κύκλο ανατροφοδότησης. Αυτό το κλειστό σύστημα όπως αναφέρει η Reid (1993: 28) «υποδηλώνει ένα στατικό περιβάλλον όπου οι ίδιες υποθέσεις, οι ίδιοι ορισμοί και οι ίδιες θεωρίες ανακυκλώνονται καθώς συνεχίζουν να αναλύονται, να υιοθετούνται και να χρησιμοποιούνται ξανά και ξανά». Ένα σημαντικό ζήτημα το οποίο αναδύεται από αυτή την κριτική είναι ότι η ανακύκλωση των ίδιων θεωριών και επιστημονικών

ορισμών «εγκλωβίζει» ουσιαστικά την έρευνα της τρομοκρατίας σε πεδία τα οποία έχουν επανειλημμένα αναλυθεί και βέβαια το αποτέλεσμα τελικά είναι η έρευνα για την τρομοκρατία να στερείται καινοτομίας να είναι εντελώς «συμβατική» σχεδόν «τυποποιημένη» γιατί πολλές φορές δεν βασίζεται σε νέα δεδομένα, ούτε σε ποσοτικές και ποιοτικές έρευνες ή έρευνες πεδίου.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν μελετητές οι οποίοι θεωρούν ότι η έρευνα για την τρομοκρατία πρέπει να ενταχθεί σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο κατανόησης του περιεχομένου της τρομοκρατίας καθώς όπως λένε αυτή «εκρήγνυται» και αναπτύσσεται σε διαφορετικά μέρη και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, συχνά εξαιτίας ενός συνδυασμού από παράγοντες που την πυροδοτούν (κοινωνικοί, οικονομικοί, πολιτικοί, πολιτιστικοί)» (Hoffman, 1998: 70-95). Αυτή η συγκεκριμένη προσέγγιση ωστόσο παραβλέπει το γεγονός ότι πολύ συχνά η τρομοκρατία, προσεγγίζεται και περιγράφεται πολύ γενικά και με ένα μοντέλο το οποίο εφαρμόζεται σε όλες περιπτώσεις αδιάκριτα (one size fits-all model). Πρέπει να επισημανθεί ωστόσο ότι υπάρχει και ένα μικρό κομμάτι της Ακαδημαϊκής κοινότητας το οποίο αφοσιώθηκε στις μελέτες για την τρομοκρατία και λειτουργήσε ως «πάτρωνας» της έρευνας με αποτέλεσμα να μπλοκάρει την όποια δεκτικότητα σε νέες ιδέες και προκλήσεις καθώς και ότι η όποια προσπάθεια για εξερεύνηση νέων ιδεών και υποθέσεων σε μεγάλο βαθμό εντάχθηκε στα ήδη υπάρχοντα παραδείγματα και υποθέσεις. Επιπρόσθετα υπάρχει ένα πολύ μικρό τμήμα σε αυτή την κοινότητα των Ακαδημαϊκών το οποίο καινοτομεί και κινείται εκτός της παραδοσιακής προσέγγισης που ακολούθησαν οι Ακαδημαϊκοί τους οποίους αναφέραμε παραπάνω. Η καινοτομία αυτή στην προσέγγισή τους έχει να κάνει με το θέμα των αιτίων της τρομοκρατίας. Η κατανόηση των γενεσιουργιών αιτίων της τρομοκρατίας είναι ένα σχετικά πρόσφατο πεδίο όπως προκύπτει από το γεγονός ότι απασχολεί την Ακαδημαϊκή κοινότητα το διάστημα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου καθώς και το ότι η τρομοκρατία απέκτησε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον με τις αλλαγές που ακολούθησαν στο μοντέλο και το δόγμα Ασφάλειας των Κρατών και των Κυβερνήσεων αλλά και των νέων επιχειρησιακών δεδομένων τα οποία προέκυψαν.

Ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο αναδεικνύεται μέσα από την προσπάθεια της έρευνας για την ταυτοποίηση και την κατανόηση των αιτίων της τρομοκρατίας αλλά και της δυναμικής που εμπεριέχει ο όρος είναι ότι χρειάζεται η ανάπτυξη ειδικής ανάλυσης περιεχομένου και σχεσιακής ανάλυσης για τις περιπτώσεις τρομοκρατικών επιθέσεων και το τι μεσολαβεί ανάμεσα σε αυτές. Ένα εναλλακτικό χρήσιμο επίπεδο ανάλυσης σχετικά με το πώς στην πραγματικότητα εφαρμόζονται αυτές οι διαδικασίες είναι οι κοινωνιολογικές θεωρίες των Ακαδημαϊκών Charles Tilly (1989) (Θεωρία της Κινητικότητας των Πόρων) και της Donatella Della Porta (1992) (με την Θεωρία της Κοινωνικής Κινητικότητας). Στην περίοδο μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, ξεχωρίζει ο Quintan Wiktorowicz (2004) καθώς ουσιαστικά πρωτοπορεί με την Θεωρία της Κοινωνικής Κινητικότητας στο πλαίσιο των Ακραίων Ισλαμικών Κινήσεων. Αυτή η προσέγγιση παρέχει ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο για την εξερεύνηση των «δομικών ζητημάτων» όπως είναι η βία, η δικτύωση και οι συμμαχίες, το πολιτιστικό υπόβαθρο και η πλαisiώση, συστατικά στοιχεία απαραίτητα για την κατανόηση των διαδικασιών και της ανόδου του εξτρεμισμού σε κοινωνικό επίπεδο αλλά και των δικτύων των Τζιχαντιστών και άλλων ακραίων Ισλαμικών κινήσεων. Αξίζει να επισημανθεί ότι ένα μεγάλο πλεονέκτημα της προσέγγισης του Charles Tilly (2004:5-13) είναι ότι παρέχει την κατανόηση του ρόλου και της λειτουργίας της «πίστης» για τα Ισλαμικά Κινήματα τα οποία πρεσβεύουν την βία ως μόνη λύση για την εδραίωση ενός παγκόσμιου Χαλιφάτου.

Η περιπλοκότητα της τρομοκρατίας είναι εμφανής και εκτός Ακαδημαϊκής έρευνας. Η περιπλοκότητα αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι συνήθως αποτελεί αντικείμενο «υποκειμενικής» αξιολόγησης και τα κριτήρια τίθενται πάντα ανάλογα με το «ποιος» αξιολογεί «ποιους» και «τι». Δεκαετίες ατελείωτων συζητήσεων στον ΟΗΕ δεν έχουν καταλήξει πουθενά στο θέμα της τρομοκρατίας, ούτε έχει υπάρξει καμία συναίνεση μεταξύ των χωρών μελών του Οργανισμού. Αντίθετα υπάρχουν σχεδόν πάντα μόνο ισχυρές διαφωνίες οι οποίες μεγαλώνουν την σύγχυση και το χάος σχετικά με ένα κοινά αποδεκτό ορισμό της τρομοκρατίας. Το ίδιο ισχύει και για τους άλλους Διεθνείς Οργανισμούς. Όπως θα δούμε και παρακάτω στην ανάλυση του προβλήματος του ορισμού οι προσεγγίσεις για το τι τελικά είναι τρομοκρατία

ποικίλουν και διαφοροποιούνται ανάλογα με την προσέγγιση, το πρίσμα, την σκοπιμότητα, το περιεχόμενο, την επιχειρησιακή και επικοινωνιακή μεθοδολογία, την ανάλυση και τα χαρακτηριστικά τα οποία αποδίδονται στον όρο τρομοκρατία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ: ΜΙΑ ΑΤΕΛΕΙΩΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ο ορισμός της τρομοκρατίας αποτελεί ένα σύνθετο και μακροχρόνιο πρόβλημα στο οποίο μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει σαφής καθορισμός και εννοιολογικό πλαίσιο. Όπως αναδείχτηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η συζήτηση για τον ορισμό της τρομοκρατίας αποτελεί μέρος της προβληματικής για την έρευνα και την μεθοδολογία της τρομοκρατίας και αναπόφευκτα ακολουθεί την ίδια ιστορική εξέλιξη. Από επιστημονικής πλευράς, ένας ορισμός πρέπει να εξειδικεύει στα ουσιαστικά στοιχεία του θέματος που πρόκειται να οριστεί, στα στοιχεία του γεγονότος ή της κατάστασης που περιβάλλουν το θέμα αυτό, προκειμένου τελικά να αποτελέσει μοντέλο ή παράδειγμα για όσους θέλουν να τον χρησιμοποιήσουν. Με τον ίδιο τρόπο, ένας ορισμός «διακηρύσσει» ότι όλα τα παραδείγματα τα οποία συμπεριλαμβάνονται σε αυτόν, είναι ταυτόσημα το ένα με το άλλο αλλά και σε σχέση με κάποια συγκεκριμένα κεντρικά χαρακτηριστικά. Πρέπει να εξειδικεύει αρκετά τον βασικό πυρήνα απόδοσης ώστε να μην συμπεριλαμβάνει άλλα γεγονότα ή καταστάσεις κάτω από το μανδύα του ορισμού. Για να το θέσουμε διαφορετικά ο ορισμός πρέπει να περιλαμβάνει ένα θεωρητικό αλλά και ένα εμπειρικό πακέτο στο οποίο να συμπεριλαμβάνονται τόσο κανόνες συμπερίληψης όσο και κανόνες αποκλεισμού (Bonnell, 2007: 159-160).

Αν εφαρμόσουμε αυτό το κριτήριο στον ορισμό, είναι πιθανό να δούμε αμέσως γιατί η προσπάθεια να ορίσουμε την τρομοκρατία με την αφαιρετική μέθοδο δηλαδή με την συστηματική ταυτοποίηση των κοινών χαρακτηριστικών, των ιστορικών γεγονότων, των συμβάντων και των καταστάσεων τα οποία αποκαλούνται τρομοκρατικά, είναι καταδικασμένη σε αποτυχία. Η ιστορική συγκέντρωση στοιχείων δεν αποτελεί ασφαλιστική δικλείδα ούτε έχει αποδειχτεί ότι διαθέτει λειτουργική συνέχεια και συνέπεια. Συνήθως η παρουσία ενός συγκεκριμένου αριθμού χαρακτηριστικών που συνδέονται με τον όρο εγγυάται το αποτέλεσμα δηλαδή τον ορισμό της τρομοκρατίας. Ο ορισμός της τρομοκρατίας εκτός του ότι συνιστά ένα δύσκολο και σύνθετο ερευνητικό πεδίο αποτελεί ακόμη ένα «επιστημονικό αίνιγμα» καθώς έπειτα από πάρα πολλά χρόνια έρευνας και

μελέτης δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός στον οποίο να συναινούν όλοι όσοι ασχολούνται με το συγκεκριμένο πεδίο. Τελικά η απουσία του δημιουργεί μία «επιστημονική αγκύλωση» η οποία δεν διευκολύνει ούτε την εξέλιξη της έρευνας στην βάση των χαρακτηριστικών της τρομοκρατίας αλλά ούτε και συμβάλλει στην εξεύρεση τρόπων αντιμετώπισής της.

Παρά τις διαφωνίες τους για τον ορισμό ωστόσο οι περισσότεροι Ακαδημαϊκοί και ερευνητές γενικά φαίνεται να συγκλίνουν στην «ουσία» της τρομοκρατίας. Για παράδειγμα οι περισσότεροι Ακαδημαϊκοί συμφωνούν ότι η τρομοκρατία, εμπεριέχει πολιτικά, κοινωνικά ή θρησκευτικά κίνητρα, καθώς η βία της τρομοκρατίας, διαχωρίζεται από το κοινό έγκλημα, την προσωπική εκδίκηση ενός ατόμου προς κάποιο άλλο ή τη δράση κάποιου διανοητικά διαταραγμένου ατόμου. Η ίδια η πράξη βίας, φαίνεται να συμπεριλαμβάνει και τις προσπάθειες επιρροής του κοινού, που σε κάποιες περιπτώσεις δεν είναι ταυτόσημο με το κοινό των θυμάτων αλλά μπορεί να είναι η ευρύτερη Κοινή Γνώμη. Η τρομοκρατία πολύ συχνά στρέφεται κατά μη στρατιωτικών στόχων κυρίως εναντίον αθώων πολιτών, ενώ επίσης είναι «τυφλή» (από πλευράς χτυπημάτων-στόχων), έτσι ώστε όλοι να νιώθουν ότι είναι διαρκώς σε κίνδυνο και απειλούνται. Υπό αυτό το πρίσμα η τρομοκρατία μπορεί να οριστεί ως: «Η προμελετημένη χρήση ή η απειλή της χρήσης βίας από εθνικές ή παρακρατικές ομάδες για την επίτευξη κάποιου πολιτικού, θρησκευτικού ή ιδεολογικού στόχου». Η χρήση της βίας, αποσκοπεί στην προσπάθεια την οποία καταβάλουν οι ομάδες αυτές να υπερισχύσουν σε ένα αριθμητικά μεγαλύτερο «ακροατήριο» το οποίο ωστόσο δεν εμπλέκεται ούτε στην χάραξη πολιτικής ούτε στην λήψη αποφάσεων, αλλά οι τρομοκράτες προσπαθούν να το επηρεάσουν, με στόχο μέσω αυτού να «πιέσουν» τους φορείς χάραξης πολιτικής και λήψης αποφάσεων ώστε να λειτουργήσουν υπέρ τους (Enders και Sandler, 2002b: 145).

Ο ορισμός εκτός από την στόχευση, ούτε αγγίζει, ούτε απαντά σε ερωτήματα που αφορούν στα κίνητρα και την ιδεολογία της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών ομάδων, στοιχεία που είναι πολύ σημαντικά για τους ερευνητές που επιθυμούν να επικεντρωθούν συγκριτικά σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους και πρέπει να είναι

αρκετά ευέλικτοι ώστε να συμπεριλάβουν την ιδεολογία των αναρχικών και των κοινωνικών κινημάτων του τέλους του 19^{ου} αιώνα και των φανατικών Ισλαμιστών του 21^{ου} αιώνα. Ο συγκεκριμένος ορισμός, αφήνει ανοιχτό το ερώτημα του αν η βία τελείται από το ίδιο το κράτος (αν δηλαδή αποτελεί μέρος μίας Κρατικής/Κυβερνητικής πολιτικής) ή αν ασκείται από «εθνικιστικές» ομάδες που δρουν στο πλαίσιο της κρατικής άσκησης εξουσίας και ελέγχου της Κοινής Γνώμης (πολλές φορές ο όρος αναφέρεται σε παρακρατικές ομάδες οι οποίες δρουν με την ανοχή του ίδιου του κράτους) (Oliverio, 1998a, Chomsky, 2001).

Διάφοροι ορισμοί, της τρομοκρατίας βασίζονται στην αρχή της «μυωπικότητας», δηλαδή επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες μόνο πτυχές και δεδομένα του όρου, τα οποία έχουν έντονο το στοιχείο του δράματος και της τραγικότητας όταν αυτά εκδηλώνονται σε κάποια χρονική στιγμή και με αφορμή ένα συγκεκριμένο γεγονός. Στο πλαίσιο αυτό οι πρώιμες ερμηνευτικές προσπάθειες για την τρομοκρατία και τον ορισμό της εστιάστηκαν για παράδειγμα στην Γαλλική επανάσταση και την κυριαρχία του τρόμου που επικράτησε τότε δίνοντας έμφαση στην κρατική τρομοκρατία. Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, ο αναρχισμός και ο τρόπος δράσης του, μέσω της δολοφονίας προσώπων κύρους ήταν στο κέντρο της ενασχόλησης της έρευνας για την τρομοκρατία. Αντίστοιχα ο τρόμος τον οποίον προκαλούσαν οι δράσεις των ανταρτών κυριάρχησε στους αντιαποικιακούς αγώνες μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά και στις ιδέες του Mao Tse-tung και του Τσε Γκεβάρα (Charlin, 2003). Οι δεκαετίες του 1960 και 1970 επικεντρώθηκαν περισσότερο στην αριστερή τρομοκρατία για τις Δυτικές δημοκρατίες και στην άνοδο της διεθνούς τρομοκρατίας όπως αυτή εκδηλώθηκε μέσω συγκεκριμένων μορφών δράσης όπως π.χ. της αεροπειρατείας, των ομηριών και των δολοφονιών στις οποίες πρωταγωνιστούσαν κυρίως διάφορες Παλαιστινιακές ομάδες. Διεθνής τρομοκρατία που υποστηριζόταν από συγκεκριμένα κράτη εμφανίστηκε την δεκαετία του 1980 και η προσοχή στράφηκε σε χώρες όπως το Ιράν και η Λιβύη, αλλά και κάποιες φορές σε «κρυφές» τρομοκρατικές ενέργειες των τότε «Υπερδυνάμεων» (Cline and Alexander, 1984, Piszkiwicz, 2004 σε Neil Smelser, 2007:231). Τα εθνικιστικά και αποσχιστικά στοιχεία εντός των

Κρατικών/Κυβερνητικών πλαισίων, αποτελούν για δεκαετίες τα κατά παράδοση στοιχεία των ορισμών της τρομοκρατίας, αλλά πιο πρόσφατα με την παρουσία του Ισλαμικού φονταμενταλισμού τα θρησκευτικά και διεθνή στοιχεία έχουν αποκτήσει όλο και μεγαλύτερη διάσταση και κατέχουν κεντρική θέση στον ορισμό της τρομοκρατίας. Αυτές οι αλλαγές στην έννοια του ορισμού της τρομοκρατίας στην πάροδο του χρόνου δείχνουν την αδιάκοπη προσπάθεια των Ακαδημαϊκών να «λειτουργήσουν» σε σχέση με τον ορισμό της τρομοκρατίας ανάλογα με την ιστορική εξέλιξη του όρου. Είναι δηλαδή σαν κάθε φορά η απόπειρα καθορισμού του όρου να έπεται των τρομοκρατικών ενεργειών, με αποτέλεσμα να διαφοροποιείται όταν αλλάζει ο επιχειρησιακός σχεδιασμός της δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων, ή όταν αλλάζει η ιδεολογία των ομάδων τρομοκρατίας, ή όταν παρουσιάζονται νέα χαρακτηριστικά ως αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών. Με τον τρόπο αυτό σχεδόν ότι αφορά την τρομοκρατία και τον καθορισμό της αποκτά ένα «αφηγηματικό» χαρακτήρα, ο οποίος συνήθως καταλήγει στην καταδίκη της δράσης και των πράξεων του ατόμου, της ομάδας ή του έθνους, το οποίο συνήθως διακατέχεται από «εχθρικές διαθέσεις» για τα ενδιαφέροντα ή τα έννομα συμφέροντα κάποιου άλλου έθνους/κράτους, ομάδας ή ατόμου. Επιπλέον το στίγμα της τρομοκρατίας, «εφαρμόζεται με επιλεκτικό και τμηματικό τρόπο» (Jenkins 2003: ix). Πολλοί λίγοι «τρομοκράτες» με εξαίρεση τον Carlos Marighella, τον Βραζιλιάνο θεωρητικό του αντάρτικου πόλεων, έχουν χρησιμοποιήσει την λέξη τρομοκρατία για τους εαυτούς τους. Ακράιοι Ισλαμικοί κύκλοι έχουν χαρακτηρίσει τις Σταυροφορίες και την έλευση των Εβραίων στην Παλαιστίνη ως τρομοκρατία και την αποστολή τους για να τους διώξουν από την γη που πιστεύουν ότι τους ανήκει ως μία καθαρά ηρωική πράξη. Στη Δύση από την άλλη πλευρά οι επιθέσεις από τους ακραίους μουσουλμάνους Ισλαμιστές συνήθως χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατία. Κάποιοι μελετητές ισχυρίζονται ότι η αφηγηματικότητα για την τρομοκρατία είναι αποδεκτή, εάν οι τρομοκράτες πολεμούν ενάντια σε αντιδημοκρατικά καθεστώτα ή μάχονται ενάντια σε αποδεδειγμένες κοινωνικές αδικίες, ενώ άλλοι πάλι ισχυρίζονται ότι οι ορισμοί της τρομοκρατίας δεν πρέπει να είναι επιλεκτικοί, ακριβώς επειδή σ' αυτήν εμπλέκονται κριτικές αξιολόγησης ή και νομιμότητας (Wilkinson and Stewart eds.

1987: xi). Το κυριότερο ωστόσο επιστημονικό ενδιαφέρον έχει υπάρξει είτε αναλυτικό ή ουδέτερο, ενώ υπάρχουν και ολοκληρωμένες τυπολογίες που αποφεύγουν τις επιλεκτικές κριτικές.

Σε όλες τις προσπάθειες καθορισμού του όρου βλέπουμε ότι ιστορικά διαπιστώνεται έντονα το στοιχείο της «καταδίκης» (δράσης και πράξεων) ενώ η δυναμική που εμπλέκεται είναι ότι ο όρος εμπεριέχει πολλά γεγονότα και καταστάσεις τα οποία έχουν πολύ λίγα κοινά σημεία μεταξύ τους εκτός από το γεγονός ότι γίνονται αντιληπτά από κάποιον εμπλεκόμενο σε αυτά ως απειλητικά και επιθετικά. Κατά τον τρόπο αυτό γίνεται φανερό ότι «η ίδια η διαδικασία του ορισμού είναι μέρος μία ευρύτερης διαμάχης, ανάμεσα σε ιδεολογίες ή πολιτικά κίνητρα» (Thackrah, 1987a σε Neil Smelser, 2007: 236). Η τρομοκρατία ως έννοια και ως μορφή πολιτικής δράσης είναι δυναμική και όχι στατική. Αυτό σημαίνει ότι πολλές φορές οι ορισμοί αλλάζουν καθώς αλλάζουν οι αξίες, τα κριτήρια και οι στόχοι αυτών που προσπαθούν να καθορίσουν τον όρο τρομοκρατία. Ο καθορισμός της τρομοκρατίας κατά συνέπεια εμπεριέχει έναν μεγάλο βαθμό υποκειμενικότητας σχετικά με τον χαρακτηρισμό κάποιων δράσεων μίας ομάδας ως τρομοκρατικές πράξεις. Γενικά αυτό που φαίνεται να ισχύει, είναι ότι οι «τρομοκράτες» σχεδόν πάντα προσπαθούν να χρησιμοποιούν λέξεις συναισθηματικά φορτισμένες (συνήθως θετικής χροιάς και ιδεολογικής απόχρωσης) προκειμένου να χαρακτηρίσουν τόσο τους εαυτούς τους όσο και τις πράξεις τους. Τέτοιες λέξεις για παράδειγμα είναι: «ελεύθερος», «αυτόνομος», «συντηρητικός», «δεξιός» και «αριστερός». Οι λέξεις αυτές αποτελούν μερικά μόνο παραδείγματα αξιολόγησης όρων ενώ και η λέξη τρομοκρατία αποτελεί ένα ακραίο παράδειγμα αυτής της πρακτικής δηλαδή της χρήσης της όρου με έντονο το συναισθηματικό στοιχείο ώστε να προκαλέσει αντίστοιχες αντιδράσεις στους αποδέκτες της. Ο Gearty το 1991 (σε Jackson, Smyth και Gunning eds., 2009: 36), επεσήμανε ότι οι λέξεις τρόμος και τρομοκρατία εμπεριέχουν τέτοια ισχυρή αίσθηση «καταδίκης» ώστε όλοι όσοι ψάχνουν τον κατάλληλο όρο για να δημιουργήσουν ένα ισχυρό αντίκτυπο θέλουν να τον χρησιμοποιήσουν. Εάν πάλι κάποιος προσπαθεί να βρει κοινούς τόπους σε ένα καλειδοσκόπιο γεγονότων και καταστάσεων τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως

τρομοκρατικά τότε απογοητεύεται εύκολα από τα αντιφατικά αποτελέσματα. Στο χάος της προσπάθειας καθορισμού της τρομοκρατίας και της υπερπληθώρας ορισμών που ακολουθεί την ιστορική εξέλιξη είναι προς τιμή του Alex Schmidt, του Γερμανού Ακαδημαϊκού της τρομοκρατίας και των συνεργατών του, οι οποίοι έχουν εξειδικεύσει τις σχετικές δομικές βάσεις για τις διαφορετικές απόψεις της τρομοκρατίας. Σε έναν τόμο τον οποίο εξέδωσαν ενσωμάτωσαν όλες τις διαφορετικές απόψεις των ερευνητών, των τρομοκρατών, των Κυβερνήσεων, των ΜΜΕ (εκδοτών και δημοσιογράφων), των θυμάτων αλλά και της Κοινής Γνώμης (Paletz και Schmid eds., 1992) και στην συνέχεια ανέλυσαν την έννοια της τρομοκρατίας όπως την αντιλαμβάνεται κάθε μία από τις ομάδες αυτές, φωτίζοντας έτσι συγκεκριμένες αλλά διαφορετικές κατευθύνσεις εντός του όρου της τρομοκρατίας. Από την ανάλυσή τους προέκυψε ότι κάθε μία από τις ομάδες αυτές δίνει βαρύτητα σε μία μόνο πλευρά του όρου. Οι Κυβερνήσεις και οι Κρατικοί Φορείς Ασφάλειας για παράδειγμα, τείνουν να συνδέουν την τρομοκρατία, με την έννοια της «αποκλειστικότητας», η οποία πρακτικά μεταφράζεται σαν μία έκφραση του ενδιαφέροντος της θέσης τους να κερδίσουν τη μέγιστη δυνατή ευελιξία, στην καταγραφή, παρακολούθηση, κατανόηση και καταδίωξη ατόμων και ομάδων που εμπλέκονται στην τρομοκρατία. Τα θύματα των τρομοκρατικών ενεργειών από την άλλη πλευρά τείνουν να επικεντρώνονται στα γεγονότα εκείνα που τα έχουν επηρεάσει άμεσα. Οι τρομοκράτες σχεδόν ποτέ δεν χαρακτηρίζουν τις ενέργειές τους ως τρομοκρατικές, αλλά συνήθως περιγράφουν τους αντιπάλους τους ως τρομοκράτες. Οι δημοσιογράφοι, ζουν υπό το πρίσμα της αναζήτησης της αυθεντικότητας στην κάλυψη των γεγονότων και της κριτικής των πράξεων/ενεργειών των τρομοκρατών, αλλά συνήθως οδηγούνται εξαιτίας της πίεσης που υφίστανται να παραθέτουν τα γεγονότα υπό την μορφή της είδησης, να δραματοποιούν και να προκαλούν το ενδιαφέρον της Κοινής Γνώμης, φωτίζοντας συνήθως το παράλογο των πράξεων, την αντιφατικότητα των ενεργειών και το βίαιο της δράσης των τρομοκρατών. Έτσι το να ανακαλύψουν και να επιβεβαιώσουν δημοσιογραφικά κάτι το οποίο είναι «τρομοκρατικό» εμπίπτει σ' αυτά τα προαπαιτούμενα. Οι ερευνητές συνήθως ζουν σε πανεπιστήμια, τα οποία συνθέτουν ένα «ασφαλές επιστημονικό φόρουμ» εντός του οποίου, μπορούν να

συζητήσουν για την τρομοκρατία, χωρίς θεωρηθούν ως ύποπτοι ότι συμπαθούν τους τρομοκράτες (Schmidt, 1993b: 7). Πολύ συχνά βέβαια δεν μπορούν να αντισταθούν και παρασύρονται στο παιχνίδι της αξιολόγησης, της κριτικής και της γενίκευσης. Και τέλος υπάρχει η περισσότερη «ασαφής οριοθετημένη ομάδα», δηλαδή η Κοινή Γνώμη, η οποία θα λάβει τα μηνύματα και θα βιώσει την εμπειρία όλων αυτών των διαφορετικών αντιλήψεων υπό την μορφή πληροφόρησης και γνώσης, από τις παραπάνω ομάδες. Στόχος είναι βέβαια η επιρροή της από όλες τις άλλες ομάδες και η δημιουργία στάσεων και αντιλήψεων από την Κοινή Γνώμη υπέρ της μίας ή της άλλης ομάδας. Εδώ βέβαια σημαντικό ρόλο παίζουν τα ΜΜΕ ο ρόλος των οποίων θα αναλυθεί ειδικότερα στο Πέμπτο Κεφάλαιο της παρούσας διατριβής, για την σχέση ΜΜΕ και Τρομοκρατία. Ωστόσο αξίζει να γίνει αναφορά ότι με τον όρο Κοινή Γνώμη, εννοούμε την αντίθεση προς την ατομική γνώμη, «την συνολική γνώμη», που σχηματίζεται από την ενέργεια και αντενέργεια πολλών ατομικών γνώμων. Κατά άλλους, Κοινή Γνώμη είναι η υποκειμενική κρίση πολλών ανθρώπων σε ένα επίκαιρο θέμα (π.χ. η τρομοκρατία). Κοινή γνώμη, τέλος, είναι οι πεποιθήσεις ή οι απόψεις ατόμων σε ζητήματα ευρείας δημοσιότητας ή ζητήματα που αφορούν στο δημόσιο συμφέρον. Τα ζητήματα ευρείας δημοσιότητας ή δημοσίου συμφέροντος πιθανόν να είναι εθνικού ή τοπικού χαρακτήρα ή κοινά στα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας, δηλαδή κάτι διαφορετικό από υποθέσεις που θεωρούνται ιδιωτικές ή προσωπικές, ενώ οι δοξασίες, οι πεποιθήσεις ή οι απόψεις είναι λιγότερο έγκυρες από τη θετική γνώση (Noelle-Neumann, 1974). Θα πρέπει να προστεθεί ωστόσο ότι η Κοινή Γνώμη, δεν είναι μία ομογενοποιημένη οντότητα, αλλά πάντα αντανακλά διαφορές στη βάση των πολιτιστικών, ιδεολογικών και κοινωνικών προκαταλήψεων αλλά και των συνθηκών που επικρατούν σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Επειδή όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι λίγο ως πολύ, μόνιμα τμήματα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, οι δικές της διαφορετικές αντιλήψεις για το τι είναι τρομοκρατία πιθανόν να επιβεβαιώνονται περιοδικά στην πορεία των ιστορικών γεγονότων.

Σε επίσημο πολιτικό και θεσμικό επίπεδο (και μάλιστα στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων) ο όρος τρομοκρατία χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στις Βρυξέλλες το

1930 στη Διεθνή Διάσκεψη για την ενοποίηση του Ποινικού Κώδικα, χωρίς ωστόσο να αναλυθεί και να στοιχειοθετηθεί σαφώς ως επιστημονικός ορισμός. Και τούτο προφανώς επειδή η λέξη έχει δυσάρεστους συνειρμούς και οι γνώμες διίσταντο ως προς το πότε μια βίαιη πράξη γίνεται τρομοκρατική. Ωστόσο και σε επίπεδο διεθνών οργανισμών και θεσμικών οργάνων υπάρχει έλλειψη μίας κοινά αποδεκτής συμφωνίας σχετικά με το τι είναι τρομοκρατία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση για παράδειγμα αντιμετωπίζει ακόμη και σήμερα ιδιαίτερη δυσχέρεια στο να ορίσει επακριβώς το τι συνιστά τρομοκρατία ή τρομοκρατική ενέργεια. Επειδή λοιπόν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπόρεσαν μέχρι σήμερα να έλθουν σε μια συμφωνία επί του θέματος τελικά κατέληξαν και απλώς για λόγους εννοιολογικούς να αποδέχονται ως ορισμό της λέξης «τρομοκρατία» την χρήση ή την απόπειρα χρήσης βίας, από μια ομάδα ανθρώπων που αποβλέπει στην επίτευξη πολιτικών στόχων. Στην έκτακτη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, της 21 Σεπτεμβρίου 2001 (ΕΕΕ: Β5-0674/2001), με θέμα την Αντιτρομοκρατική πολιτική της Κοινότητας, τονίστηκε ότι η Κοινότητα θα πρέπει να απορρίπτει κάθε εξομοίωση της τρομοκρατίας με τον Αραβικό και Μουσουλμανικό κόσμο. Αυτό συμβαίνει για τον απλό λόγο ότι η τρομοκρατία έχει διαφορετικό «ειδικό βάρος» αλλά και διαφοροποιημένα «ποιοτικά» χαρακτηριστικά για κάθε χώρα και κρατική οντότητα. Η μη συμφωνία της ΕΕ αναδεικνύει έντονα το γεγονός ότι εκλείπει ένας διεθνής ορισμός κοινά αποδεκτός από όλα τα κράτη για το τι είναι τρομοκρατία. Κορυφαίο παράδειγμα συνιστά ο ΟΗΕ. Το 1972 (30/05/1972) ο ΟΗΕ σε μία θυελλώδη συνεδρίαση προκειμένου να ορίσει τι είναι τρομοκρατία δεν μπόρεσε να καταλήξει πουθενά και η σύγχυση αυτή επικρατεί ακόμη και σήμερα. Χαρακτηριστικό του χάους και της ασυμφωνίας μεταξύ των κρατών μελών του ΟΗΕ είναι ότι δεν μπόρεσαν καν να καταλήξουν στο πως γίνεται ο διαχωρισμός μεταξύ των «μαχητών για την ελευθερία» και των «τρομοκρατών». Το 2002 στην Διακήρυξη για την Διεθνή Τρομοκρατία που υπογράφηκε από τα κράτη-μέλη του Οργανισμού για την Ισλαμική Συνάντηση στην Κουάλα Λουμπούρ επαναδηλώθηκε το δικαίωμα για νόμιμο αγώνα για εθνική ανεξαρτησία ή και για αυτοδιάθεση κατά της ξένης κυριαρχίας και της αποικιοκρατίας. Αυτά είναι μερικά μόνο παραδείγματα έλλειψης διεθνούς συναίνεσης σχετικά με τον ορισμό της τρομοκρατίας. Συνολικά

υπάρχουν περίπου δώδεκα διεθνείς συνθήκες και αρκετές περιφερειακές οι οποίες ενώ ασχολούνται με την τρομοκρατία δεν μπορούν να την καθορίσουν επακριβώς. Είναι απλά αποσπασματικές ή για να είμαστε πιο ακριβείς καθορίζουν μόνο συγκεκριμένα εγκλήματα ως τρομοκρατικές επιθέσεις όπως για παράδειγμα τις αεροπειρατείες και τις ομηρίες. Και βέβαια το παράδοξο είναι ότι παρόλο που η τρομοκρατία απασχολεί Κράτη, Κυβερνήσεις και Διεθνείς Οργανισμούς η απουσία διεθνούς συμφωνίας οι οποία να καθορίζει επακριβώς τα χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας αφαιρεί από τον όρο κάθε διεθνή νομική υπόσταση. Παρά την έλλειψη συγκεκριμένου ορισμού για την τρομοκρατία υπάρχουν αρκετοί ορισμοί σε επίπεδο κρατών οι περισσότεροι από τους οποίους εμπεριέχονται στην αντιτρομοκρατική και την εθνική τους νομοθεσία καθώς και στο καταστατικό λειτουργίας διάφορων Κρατικών Οργανισμών και Φορέων. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλούς Κυβερνητικούς Φορείς (ακόμη και όταν ανήκουν στην ίδια κρατική οντότητα) ο όρος τρομοκρατία αντανάκλα συνήθως τις δικές τους προτεραιότητες και παραμέτρους. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και την φρενίτιδα που ακολούθησε σχετικά με την τρομοκρατία ο ορισμός σε επίπεδο κρατών συμπεριέλαβε ένα σωρό νέα ζητήματα, πολλές φορές άσχετα με τον όρο.

Αυτό που γίνεται κατανοητό σε σχέση με το τι είναι τρομοκρατία, και όχι μόνο αναφορικά με την ασυμφωνία που επικρατεί σε επίπεδο κρατών και θεσμικών Διεθνών Οργανισμών είναι ότι πρόκειται για ένα εγχείρημα απόδοσης ορισμού σ' ένα «φαινόμενο» που κινητοποιεί διαφορετικά αντανάκλαστικά σε κάθε κοινωνία, εμπεριέχει διαφορετικές σκοπιμότητες σε επίπεδο Κυβερνητικής αρχής και εξουσίας και κατ' αντιστοιχία, προκαλεί διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις από την Ακαδημαϊκή κοινότητα. Η πλειονότητα των αναλύσεων και των επιστημονικών προσεγγίσεων, ενώ αποδέχεται ως αδιαμφισβήτητο ιστορικό και πολιτικό γεγονός την έννοια και την πρακτική της τρομοκρατίας, αναλώνεται απλά στην καταγραφή των μορφών έκφρασής της. Το οποιοδήποτε βήμα προς αυτή την κατεύθυνση αγγίζει μεταβλητές ιδιαίτερης σημασίας. Η πολιτική βαρύτητα του ορισμού της τρομοκρατίας γνωρίζει κλιμακούμενη ανάπτυξη, ενώ για να υπάρξει τελικά ένας κοινά αποδεκτός ορισμός είναι βέβαιο ότι πρέπει να διανυθεί ακόμη μεγάλη

απόσταση. Η ρευστότητα που χαρακτηρίζει την υφή του φαινομένου της τρομοκρατίας και οι νέες παράμετροι που συνεχώς προκύπτουν και που υπεισέρχονται εντός του, τελούν πάντα υπό την αίρεση κάποιου «πλαισίου» το οποίο εν κατακλείδι αποτελεί και συνιστά ανασταλτικό παράγοντα για οποιαδήποτε συνολική προσέγγιση.

Αν θέλουμε να εξειδικεύσουμε τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω - ενδεικτικά και ως μέρος της παρούσας μελέτης - μπορούμε να αναφέρουμε κάποιους από τους ορισμούς που έχουν δοθεί κατά καιρούς και την αντίστοιχη ερμηνεία τους.

Οι Miller και File (2001: 13) σημειώνουν ότι υπάρχουν τέσσερα σημαντικά προβλήματα που συνδέονται με την προσπάθεια να καθοριστεί η έννοια της τρομοκρατίας.

- Υπάρχουν συνεχείς αλλαγές στον ορισμό που συνδέονται με την χρονική-ιστορική εξέλιξη του.
- Τα ΜΜΕ και τα κράτη (ως πολιτικοί θεσμοί και οντότητες) παρουσιάζουν ασυνέπεια ως προς τον καθορισμό και την χρήση του όρου.
- Υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί ακόμη και μεταξύ Θεσμικών Φορέων (Agencies) του ίδιου κράτους όπως π.χ. οι ΗΠΑ.
- Σε διεθνές επίπεδο υπάρχει καθολική διαφωνία όσον αφορά τον καθορισμό του όρου.

Επεσήμαναν ακόμη ότι ένα κοινό χαρακτηριστικό στους σύγχρονους «τρομοκρατικούς» οργανισμούς είναι ότι αρέσκονται στο να παρουσιάζουν τους εαυτούς τους και να χαρακτηρίζονται ως «στρατοί» ή ως «όργανα ελευθερίας ή άμυνας».

Ο Carr (2002: 6), όρισε την τρομοκρατία «ως μία σύγχρονης μορφής ονοματοδοσία και μία μοντέρνα εκδοχή πολέμου που στοχεύει κατά πολιτισμών και λαών με σκοπό να πλήξει το ηθικό τους και την θέλησή τους να στηρίξουν είτε τους ηγέτες τους είτε τις πολιτικές τους, τις οποίες οι φορείς αυτής της βίας χρησιμοποιούν ως αντικειμενική αφορμή για τις επιθέσεις τους».

Οι Reich (1998) και Whittaker (2001) ασχολήθηκαν διεξοδικά με την πολυπλοκότητα και τις παραμέτρους του ορισμού της τρομοκρατίας καθώς και το ότι είναι σχεδόν αδύνατο να δοθεί ένας σαφής και κατάλληλος ορισμός. Το θέμα της δυσκολίας του ορισμού περιπλέκεται ακόμη περισσότερο από την ποικιλία «προτύπων» και «μοτίβων» τρομοκρατίας στα οποία συμπεριλαμβάνονται: α) η πολιτική τρομοκρατία (political) β) η «αποσχιστική» τρομοκρατία (separatist) γ) η θρησκευτική (religious) τρομοκρατία και δ) η «παθολογική» τρομοκρατία (pathological terrorism) (Victoroff, 2005: 3-42).

Τέλος από τους Ακαδημαϊκούς της τρομοκρατίας ξεχωρίζει όπως προαναφέρθηκε ο Γερμανός Alex Schmidt, ο οποίος μαζί με τους συνεργάτες του κατηγοριοποίησαν τις διαφορετικές απόψεις που επικρατούν καθώς και τους ορισμούς της τρομοκρατίας τις οποίες εξέδωσαν και σε βιβλίο το 1988 και σε αναθεωρημένη έκδοση το 2005. Παρά την διαφορετικότητα των αντιλήψεων και των απόψεων όλων των εμπλεκομένων στην τρομοκρατία και σε περίπου 109 διαφορετικούς ορισμούς τους οποίους μελέτησαν, μπόρεσαν να απομονώσουν και να ταυτοποιήσουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Σύμφωνα λοιπόν με τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, η βία ή η χρήση βίας εμπεριέχεται στο 83,5% των ορισμών. Μετά την βία τα περισσότερο κοινά στοιχεία των ορισμών είναι: η πολιτική (65%), ο φόβος ή ο τρόμος (51%), η απειλή (47%), τα ψυχολογικά αποτελέσματα (41,5%), η διαφοροποίηση του θύματος-στόχου (37,5%), η συστηματική και οργανωμένη δράση (32%) και η μέθοδος της μάχης (30,5%) (Schmid and Jongman, 2005: 5-6). Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι εκτός από τα κοινά χαρακτηριστικά η ομάδα του Schmidt διαπίστωσε ότι πολύ συχνά οι ορισμοί αυτοί αλληλεπικαλύπτονται. Επιπλέον οι ίδιοι μελετητές εκτός από το θέμα του ορισμού, ασχολήθηκαν και με το ζήτημα της «τυπολογίας» της τρομοκρατίας. Ουσιαστικά αναγνώρισαν 50 διαφορετικούς τύπους τρομοκρατίας και πρότειναν τουλάχιστον 10 στοιχεία για την αξιολόγηση των τρομοκρατικών ενεργειών. Όπως επεσήμαναν αυτή η πληθώρα τύπων και κριτηρίων αξιολόγησης κάνουν αδύνατη την συγκεντρωτική αξιολόγηση της γνώσης γύρω από την τρομοκρατία. Επιπλέον πιστεύουν ότι οι περισσότεροι τύποι τρομοκρατίας έχουν μικρή μόνο χρησιμότητα καθώς δεν μπορούν να

εξηγήσουν ή να προβλέψουν την τρομοκρατική συμπεριφορά με κάποιο τρόπο. Διευκρίνισαν ακόμη ότι είναι αδύνατο να γίνει κατηγοριοποίηση κάθε τύπου τρομοκρατίας ωστόσο μπορεί να δοθεί έμφαση σε κάποιες σημαντικές διαστάσεις της για τις οποίες οι Ακαδημαϊκοί και κυρίως οι πολιτικοί επιστήμονες θα πρέπει να είναι ενήμεροι. Οι διαστάσεις αυτές αφορούν είτε στους «κύριους παράγοντες» της τρομοκρατίας είτε στους τρόπους κατηγοριοποίησης της.

Παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις ωστόσο υπάρχουν και κάποια κοινά στοιχεία στους ορισμούς που έχουν δοθεί όπως τόνισε και ο Schmidt. Στην βάση των κοινών αυτών στοιχείων οι πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί μπορεί να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

Ο «Κανονιστικός» Ορισμός (Normative Definition). Τρομοκρατία είναι κάθε είδους πολιτική βία, η οποία στερείται την κατάλληλη ηθική ή νομική βάση, ανεξάρτητα από το αν ο κύριος παράγοντας που την προκαλεί είναι μία επαναστατική ομάδα ή μία Κυβέρνηση (Falk cited in Davies, 2003 σε Smelser, 2010: 233). Ο συγκεκριμένος ορισμός, τείνει να συμπεριλάβει τόσο την τρομοκρατία του Κράτους ως πολιτική οντότητα, όσο και την μη κρατική τρομοκρατία (αλλά μόνο με την μορφή της επαναστατικής βίας). Σύμφωνα με τους μελετητές ο συγκεκριμένος ορισμός αγνοεί με κάποιες εξαιρέσεις, ότι η συμπεριφορά που περιγράφεται ως τρομοκρατική συνήθως αποτελεί τμήμα της ηθικής, θρησκευτικής ή πολιτικής ιδεολογίας των δραστών που νομιμοποιεί τις πράξεις τους, οι οποίες συνήθως χαρακτηρίζονται ως θετικές με έντονο το στοιχείο της νομιμότητας.

Ορισμοί που έχουν να κάνουν με την ιστορική διάσταση της τρομοκρατίας (Manifestly Historically Specific Definition). Τρομοκρατία είναι μία συγκεκριμένη και ακήρυκτη μορφή πολέμου κατά της Δύσης και κατά συνέπεια πρέπει να αναγνωρίζεται ως ένα ξεκάθαρος και πραγματικός κίνδυνος τόσο για το άτομο, όσο και για την συλλογική ασφάλεια των ΗΠΑ και των Δυτικοευρωπαϊκών χωρών (Livingstone, 1982: 40). Ο ορισμός ενώ δεν είναι λανθασμένος από πλευράς ιστορικών δεδομένων (αναγνωρίζει στον ιστορικό χρόνο τις επιθέσεις κατά συγκεκριμένων χωρών), αποκλείει ωστόσο τις αποσχιστικές, κυρίως εθνικιστικές και

εσωτερικές επαναστατικές διαστάσεις του όρου όταν αφορά σε τρομοκρατικές ενέργειες εντός των πλαισίων των κρατών.

Ορισμός που βασίζεται σε δύο κυρίαρχα συστατικά μέρη. Τα δύο συστατικά του ορισμού είναι: (1) Η τρομοκρατία είναι βίαιη πράξη που στοχεύει να επηρεάσει την «πολιτική διαδικασία» είτε σε εθνικό είτε σε διεθνές επίπεδο (Taylor, 1988 σε Smelser: 233). (2) Τρομοκρατία είναι η σκόπιμη δημιουργία φόβου στους ανθρώπους και τις κοινωνίες με σκοπό τη διασφάλιση ή τη διατήρηση ελέγχου, πάνω στις ανθρώπινες υπάρξεις (Cooper, 2002 σε Smelser: 233). Ο ορισμός του Taylor είναι κατά κάποιο τρόπο «ξεχειλωμένος» καθώς εμφανίζεται να γενικεύει με την συμπερίληψη σε αυτόν τόσο της έννοιας του πολέμου όσο και πολιτικών εκδηλώσεων που περιλαμβάνουν βία. Από την άλλη ο ορισμός του Cooper περιλαμβάνει πάλι, πολύ γενικά και πιθανόν με ανακρίβεια την περιγραφή των αποτελεσμάτων της τρομοκρατίας. Η φράση «διασφάλιση ή διατήρηση ελέγχου», φαίνεται ακριβής μόνο σε ότι αφορά την τρομοκρατία που ασκείται σε επίπεδο κράτους αλλά είναι πολύ γενικός σε ότι αφορά τους διαφορετικούς πολιτικούς στόχους των πολλών Μη Κυβερνητικών Οργανισμών που ασχολούνται με το θέμα.

Ο ορισμός του Αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών (Two Inclusive Spare Parts Definitions). «Η τρομοκρατία είναι μία προμελετημένη, πολιτικά υποκινούμενη πράξη βίας που στοχεύει σε στόχους που επηρεάζουν ή πλήττουν τον άμαχο πληθυσμό, πραγματοποιείται από παρακρατικές ομάδες ή μυστικές Κυβερνητικές Υπηρεσίες, με στόχο να επηρεάσουν την Κοινή Γνώμη» (US Department of State Definition, σε Smelser: 235). Ο ορισμός του Αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών διανθίζεται με αρκετούς γενικούς όρους και: α) έχει «μία γεύση» από τα συμφέροντα και ενδιαφέροντα του ίδιου του Φορέα, όπως αυτά διαμορφώνονται σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή β) δεν συμπεριλαμβάνει (καθώς δεν αποδέχεται) ούτε την τρομοκρατία που πολλές φορές ασκεί το ίδιο το κράτος έναντι των πολιτών του (ή τουλάχιστον σε μία μερίδα πολιτών) ούτε την επαναστατική τρομοκρατία η οποία στρέφεται σε ότι γίνεται αντιληπτό ως καταπιεστική Κυβέρνηση, ούτε και την τρομοκρατία του αντάρτικου εναντίον των Κυβερνητικών δυνάμεων. Βέβαια ο ορισμός του Αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών δεν

σημαίνει ότι εφαρμόζεται και ισχύει σε όλες τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα στην Πολιτεία της Καλιφόρνια ο επίσημος ορισμός για το ποιος είναι τρομοκράτης είναι διαφορετικός: «Ένα άτομο που σκόπιμα, με δόλο, απειλεί να διαπράξει ένα έγκλημα που θα έχει ως αποτέλεσμα τον θάνατο ή την βαριά σωματική βλάβη ενός άλλου ατόμου. Στόχος του είναι μέσω της πράξης του είτε να τρομοκρατήσει μεμονωμένα άτομα ή ένα σύνολο ανθρώπων ή ακόμη και μία ολόκληρη κοινωνία. Ο στόχος επίσης εξειδικεύεται ως εξής: α) Προκαλεί σε κάποιο άλλο άτομο ένα λογικό συναίσθημα φόβου για την προσωπική, οικογενειακή και κοινωνική του ασφάλεια β) Προκαλεί ή απαιτεί την άμεση εκκένωση του γεωγραφικού χώρου (κτίριο, εγκατάσταση, περιοχή, πόλη) και απαιτεί την συγκέντρωση του πληθυσμού σε ένα άλλο χώρο ή την μετεγκατάστασή του γ) Προκαλεί σοβαρή ανωμαλία στην λειτουργία των δημόσιων δραστηριοτήτων και θεσμικών οργάνων, δ) Αποδεικνύεται η ενοχή του με συγκεκριμένα πειστήρια εγκλήματος και ως εκ τούτου θα τιμωρηθεί με φυλάκιση ή ακόμη και με την εσχάτη των ποινών. Κατά συνέπεια το ρήμα «τρομοκρατώ» σημαίνει δημιουργώ κλίμα φόβου και αίσθημα τρωτότητας, μέσω μίας απειλής ή βίαιης δράσης η οποία προκαλεί διαρκή φόβο για την προσωπική/ατομική ασφάλεια προκειμένου να πετύχουν κοινωνικούς και πολιτικούς στόχους (California Penal Code, Code 11.5., 422, σε Smelser: 235).

Η αφαιρετική μέθοδος των χαρακτηριστικών που παρουσιάζονται συχνά (Inductive Methods of Common Characteristics). «Η τρομοκρατία καθορίζεται από την φύση της πράξης και όχι από την ταυτότητα των δραστών ή από τα αίτιά της. Οι τρομοκρατικές πράξεις είναι εγκληματικές ενέργειες. Τέτοιες πράξεις είναι οι εμπρησμοί, οι απαγωγές και οι δολοφονίες, ενέργειες οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως παραβίαση των κανόνων του πολέμου αν πράγματι υπήρχε πόλεμος. Οι δράσεις της τρομοκρατίας συμπεριλαμβάνουν βία ή την απειλή βίας, η οποία συνοδεύεται πάντα από συγκεκριμένα αιτήματα. Η βία στρέφεται κυρίως κατά άμαχων/πολιτών στόχων. Τα κίνητρα είναι πολιτικά. Οι πράξεις των τρομοκρατών συνήθως γίνονται με τρόπο που θα πετύχουν την μέγιστη δυνατή δημοσιότητα. Οι δράστες είναι συνήθως μέλη μίας οργανωμένης ομάδας και αντίθετα με τους εγκληματίες, συνήθως αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη δράση

τους. Και τέλος η δράση των τρομοκρατών στοχεύει να παράγει αποτελέσματα και επιπτώσεις που επεκτείνονται πέρα από την άμεση φυσική καταστροφή την οποία προκαλεί η πράξη της βίας» (Jenkins σε Smelser: 235-236). Ο συγκεκριμένος ορισμός είναι πλήρης καθώς καλύπτει πολλές από τις παραμέτρους εκείνες που συνθέτουν την τρομοκρατία. Σίγουρα είναι εντός στόχου, καθώς θεωρεί ως προϋπόθεση για τον ορισμό της τρομοκρατίας ότι πρέπει να είναι βασισμένος σε συγκεκριμένες πράξεις όχι απλά σε κίνητρα. Ωστόσο υπάρχουν και ορισμένες ενστάσεις όπως το ότι τα κίνητρα της τρομοκρατίας εμφανίζονται να έχουν να κάνουν αποκλειστικά και μόνο με την πολιτική, ενώ η βεβαιότητα η οποία διατυπώνεται ότι κάποιες τρομοκρατικές ενέργειες, όπως π.χ. ο εμπρησμός είναι παραβίαση των κανόνων του πολέμου είναι αμφισβητήσιμη γιατί οι τρομοκράτες πολλές φορές καταφεύγουν σε εμπρηστικές ενέργειες χωρίς να κηρύττουν επίσημα πόλεμο. Ότι υπάρχουν «συγκεκριμένες απαιτήσεις» ταιριάζει με τον πολιτικό χαρακτήρα της τρομοκρατίας, αλλά απαιτεί συγκεκριμένη διαφοροποίηση στο επίπεδο της εξειδίκευσης των απαιτήσεων αυτών (όπως για παράδειγμα η απομάκρυνση των Αμερικανικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν, σε αντίθεση με την απελευθέρωση κάποιων μελών της οργάνωσης που βρίσκονται στην φυλακή). Τέλος η εμφάνιση των λέξεων «κυρίως», «συχνά» και «γενικά», δηλώνει ότι ο ορισμός όχι μόνο «κοιτάζει» για τα ουσιαστικά και σημαντικά αλλά συμπεριλαμβάνει κοινά αν όχι παγκόσμια χαρακτηριστικά (για περαιτέρω κριτική Thackrah, 1987: 27).

Ορισμός στον οποίο συγκλίνουν οι περισσότεροι ερευνητές (Scholarly Consensus Definition). Σε ένα συνέδριο που έλαβε χώρα το 1992 αναφορικά με το πώς αντιδρούν οι Δυτικές χώρες στο φαινόμενο της τρομοκρατίας, ο Schmidt, έστειλε ένα ορισμό της τρομοκρατίας σε 50 Ακαδημαϊκούς. Διασφάλισε μία συμφωνία στον ορισμό της τρομοκρατίας από ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς, αλλά κάποιοι πρότειναν προσθήκες και βελτιώσεις. Αφού έλαβε υπόψη τα σχόλιά τους κατέληξε στον ακόλουθο ορισμό: «Τρομοκρατία είναι μία μέθοδος επαναλαμβανόμενης βίας, που προκαλεί ανησυχία σε επίπεδο κρατών και προέρχεται είτε από ομάδες είτε από άτομα τα οποία λειτουργούν «κρυφά» και στο «κοινωνικό περιθώριο», ή και

ακόμη από κρατικούς φορείς και οντότητες για λόγους πολιτικούς, ιδεολογίας και εγκλήματος, σε αντίθεση με τη δολοφονία όπου οι άμεσοι στόχοι βίας δεν είναι οι κύριοι στόχοι. Τα ανθρώπινα θύματα της βίας επιλέγονται συνήθως τυχαία (στόχοι ευκαιρίας) ή επιλεκτικά (αντιπροσωπευτικοί ή συμβολικοί στόχοι) μέσα από μία «δεξαμενή στόχων» (η οποία έχει καταρτιστεί εκ των προτέρων) και συνήθως λειτουργούν ως φορείς μηνυμάτων σε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο. Η απειλή και η βία αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία στη διαδικασία της επικοινωνίας, ανάμεσα σε μία τρομοκρατική οργάνωση και την Κοινή Γνώμη (ή το ευρύτερο σύστημα) ενώ οι στόχοι των επιθέσεων χρησιμοποιούνται για να χειραγωγήσουν τον πρωταρχικό στόχο των επιθέσεων αυτών, δηλαδή την Κοινή Γνώμη προκαλώντας της τρόμο ή προβάλλοντας τις απαιτήσεις τους σε αυτήν ή ελκύοντας την προσοχή της, πάντα ανάλογα με τις συνέπειες που έχουν οι ενέργειες αυτές δηλαδή αν προκαλούν προσβολή, βία ή προπαγάνδα» (Schmidt, 1992 σε Smelser: 238-239). Ο συγκεκριμένος ορισμός είναι χρήσιμος από πολλές απόψεις καθώς έχει τα σημάδια ενός συμβιβαστικού παράγωγου που προσπαθεί να ενσωματώσει τις προτάσεις που κατά καιρούς έχουν δοθεί στην τρομοκρατία. Η προσπάθεια των συγκεκριμένων Ακαδημαϊκών είναι ο ορισμός αυτός να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο συγκεντρωτικός και να λαμβάνει υπόψη του τις ιστορικές συνισταμένες και μεταβλητές (παρόλο που η δολοφονία φαίνεται ότι εξαιρείται). Γίνεται ακόμη προσπάθεια να ενσωματωθούν όλοι οι πιθανοί τύποι και συνδυασμοί της, οι πρωταγωνιστές, οι στόχοι, οι έννοιες, τα αίτια και ο σκοπός της κάθε ενέργειας/ομάδας τρομοκρατίας. Η δυσκολία που προκύπτει είναι ότι όλα αυτά τα συστατικά παρουσιάζονται ως ιδιαίτερα σημαντικά και ουσιαστικά, με αποτέλεσμα ο ορισμός να είναι γεμάτος με «πιθανότητες» αλλά και «ποιοτικά στοιχεία» κάθε ένα από τα οποία τελικά οδηγεί σε νέες ατραπούς και σε νέες ερμηνείες.

Μετά την μελέτη των διαφορετικών ορισμών για την τρομοκρατία οι Schmidt και Jongman έκαναν μία ακόμη σημαντική προσπάθεια για να λύσουν τα προβλήματα του ορισμού της τρομοκρατίας δίνοντας το δικό τους ορισμό, ο οποίος είναι ο εξής: «Η τρομοκρατία είναι μία μέθοδος μάχης στην οποία τυχαία θύματα ή θύματα

«σύμβολα», λειτουργούν σαν εργαλεία του στόχου της βίας. Αυτά τα εργαλεία-θύματα, μοιράζονται κάποια κοινά χαρακτηριστικά ομάδας ή τάξης, τα οποία διαμορφώνουν την βάση για την επιλογή τους ως θύματα. Μέσα από προηγούμενη χρήση βίας ή την αξιόπιστη απειλή βίας, άλλα μέλη της ομάδας ή της κοινής τάξης, βρίσκονται σε ένα καθεστώς χρόνιου φόβου. Αυτή η ομάδα ή η τάξη, στην οποία η αίσθηση ασφάλειας για τα μέλη της σκόπιμα υποβαθμίζεται είναι ο στόχος του τρόμου. Η ύπαρξη θυμάτων μέσω του στόχου βίας, θεωρείται «ανωμαλία» από πολλούς, από τους περισσότερους παρατηρητές, από το κοινό που παρακολουθεί, στη βάση είτε των ωμοτήτων που διαπράττονται, του χρόνου και του χώρου, ή ανεξάρτητα από τους κανόνες της μάχης που γίνονται αποδεκτοί στην παραδοσιακή πολεμική τακτική και στο πεδίο των μαχών. Η βία, προσελκύει και δημιουργεί ένα «πιστό» κοινό που παρακολουθεί με προσοχή τα τεκταινόμενα πάνω και πέρα από τον στόχο του τρόμου. Τμήματα αυτού του κοινού, μπορούν να αποτελέσουν το κύριο αντικείμενο χειραγώγησης. Ο σκοπός αυτής της έμμεσης μεθόδου μάχης, είναι η αποσταθεροποίηση του στόχου ώστε να αποπροσανατολιστούν ή να λειτουργήσουν σπασμωδικά και υπό πίεση δευτερεύοντες στόχοι (Κυβερνητικοί Φορείς συνήθως), προκειμένου να ικανοποιηθούν αιτήματα που έχουν τεθεί ή ακόμη και να κερδηθεί η προσοχή, ώστε τελικά να ευνοηθούν τα βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα συμφέροντα όσων χρησιμοποιούν αυτή την μέθοδο μάχης» (Schmidt και Jongman, 2004: 28). Τα πιο σημαντικά στοιχεία τα οποία θέτει και αναδεικνύει ο συγκεκριμένος ορισμός είναι η κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση μεταξύ των πεδίων στόχων της τρομοκρατίας και τα οποία είναι τα εξής: η βία, ο τρόμος, η διατύπωση αιτημάτων και προσέλκυση της προσοχής. Για τις ανάγκες της παρούσας διατριβής ο συγκεκριμένος ορισμός θα αποτελέσει το σημείο αναφοράς και για την μεθοδολογία και για την ανάλυση που θα ακολουθηθεί.

Η προβληματική του ορισμού της τρομοκρατίας συνεχίζεται ακόμη και σήμερα με αμείωτη ένταση. Η ρευστότητα στον καθορισμό και το «άμορφο» του όρου συνιστούν τα δύο κύρια χαρακτηριστικά στο πεδίο του ορισμού της τρομοκρατίας. Και βέβαια αυτά τα δύο χαρακτηριστικά δυσκολεύουν ακόμη περισσότερο την

συγκριτική ανάλυση ειδικότερα καθώς οι Oliverio και Lauderdale (2005: 2) τονίζουν ότι «η τρομοκρατία βρίσκεται σε μία συνεχή διαδικασία διαπραγμάτευσης και επαναδιαπραγμάτευσης μέσα από αλλαγές οι οποίες επιτελούνται εντός των συνόρων των κρατών και των εθνών». Η τρομοκρατία ως έννοια και ως μορφή πολιτικής πράξης δεν είναι στατική αλλά δυναμική. Συνακόλουθα οι ορισμοί της τρομοκρατίας τείνουν πάντα να δίνουν μία ένδειξη των αξιών και των πεποιθήσεων εκείνου που προσπαθεί να καθορίσει την έννοια της τρομοκρατίας αλλά και της ιστορικότητας του χώρου στον οποίο δραστηριοποιείται, ενώ συμπεριλαμβάνει και αντανakλά βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις και εμπειρίες εξουσίας και κυριαρχίας. Κατά συνέπεια όπως έχει τονιστεί πολλές φορές ο καθορισμός του ορισμού βασίζεται στην υποκειμενική κρίση σχετικά με τη νομιμότητα συγκεκριμένων πράξεων και στον βαθμό που αυτές μπορούν να αιτιολογηθούν. Οι επιρροές στον ορισμό πολλές φορές επεκτείνονται και συμπεριλαμβάνουν ακόμη και αυτόν που προσπαθεί να ερμηνεύσει την τρομοκρατία και ο οποίος είτε έχει υπάρξει θύμα, μάρτυρας, ή παρατηρητής είτε είναι αυτός που προσπαθεί να αποτρέψει τις επιθέσεις των τρομοκρατών. Η πιο συχνή διαμάχη μεταξύ των ερευνητών πάντως είναι αυτή που αφορά στον ορισμό της τρομοκρατίας ως «βία από κάτω προς τα επάνω» φράση η οποία μπορεί να σημαίνει τα εξής: Είτε δηλαδή ότι η τρομοκρατία αποτελεί τμήμα μίας ασύμμετρης σύγκρουσης εντός συγκεκριμένων δομών της κοινωνίας ή ότι προέρχεται από την λαϊκή βάση προς την εξουσία ή ότι ο όρος τρομοκρατία επεκτείνεται προκειμένου να συμπεριλάβει Κυβερνητικές ενέργειες κατά συγκεκριμένων στόχων άμαχου πληθυσμού υπό τον μανδύα του πολέμου ή της αντιτρομοκρατίας. Η Oliverio (1998: 43-62) περιγράφει αναλυτικά το πώς οι Κυβερνήσεις αναζητούν τρόπους να χρησιμοποιήσουν τη δύναμή τους προκειμένου να καθορίσουν και να επιβάλουν σύνορα «ηθικής» σχετικά με τον όρο τρομοκρατία. Αυτοί οι ορισμοί επικεντρώνονται σε μη Κυβερνητικές δράσεις, εξαιρώντας με τον τρόπο αυτό ενέργειες των Κυβερνήσεων οι οποίες συνήθως θεωρούνται είτε ως πόλεμος με έντονο το ηθικό στοιχείο ή εμπίπτουν στην κατηγορία της αντιτρομοκρατίας.

Η κατηγοριοποίηση των ατόμων που εμπλέκονται σε δράσεις τρομοκρατίας είναι επίσης προβληματική. Υπάρχουν ομάδες που εφαρμόζουν διαδικασίες προκειμένου να πυροδοτήσουν πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές μέσα από ένα ευρύ πεδίο πρακτικών ενώ μπορεί να έχουν δημιουργήσει τις δικές τους κοινότητες ή να έχουν εδραιώσει τα δικά τους κέντρα. Η τρομοκρατία κατά συνέπεια είναι μόνο ένα συστατικό στοιχείο των δράσεων κάποιων ομάδων ενώ υπάρχουν άτομα τα οποία εμπλέκονται σε βίαιες και ειρηνικές ενέργειες ταυτόχρονα. Επιπλέον πολλά άτομα συμμετέχουν σε βίαιες ενέργειες είτε αυτές αφορούν στον σχεδιασμό, στον συντονισμό ή ακόμη και στην επίθεση κατά συγκεκριμένων στόχων μόνο για ένα μικρό διάστημα του χρόνου τους ενώ τον υπόλοιπο καιρό πιθανόν να έχουν ειρηνικούς ρόλους είτε ως οικογενειάρχες, είτε ως φίλοι (κοινωνικοποίηση) είτε ακόμη και ως εργαζόμενοι κ.α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ DAVID RAROPORT

Στην πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα διαμορφώθηκαν δύο τάσεις στην τρομοκρατία οι οποίες πλέον τείνουν να κυριαρχούν στο πεδίο της Ακαδημαϊκής έρευνας. Οι τάσεις αυτές είναι η ιστορική και η σύγχρονη. Ως σύγχρονη νοείται η μελέτη της τρομοκρατίας που κυριαρχεί στο σήμερα, στον «παρόντα» χρόνο και η εξέλιξη της (επιχειρησιακά, οργανωτικά κ). Πιο συγκεκριμένα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου η σύγχρονη τάση της τρομοκρατίας επικεντρώθηκε σχεδόν ολοκληρωτικά στην Ισλαμική τρομοκρατία η οποία αντιμετωπίστηκε μεμονωμένα, παραμελώντας το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώθηκαν και αναπτύχθηκαν οι σύγχρονες μορφές τρομοκρατίας και όχι μόνο του Ισλάμ. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε μια ταυτοποίηση της έννοιας «τρομοκρατία» με το Ισλάμ σαν να πρόκειται για ένα και μοναδικό είδος. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί σε ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα που αφορά την έρευνα για την τρομοκρατία και είναι η έλλειψη μίας καθολικής ιστορικής αντίληψης του φαινομένου της τρομοκρατίας. Το κενό αυτό στην έρευνα ήρθε να καλύψει ο David C. Rapoport. Προσέφερε μία νέα προσέγγιση στο φαινόμενο της τρομοκρατίας βασισμένος στη διαχρονική εξέλιξή του γι' αυτό και θεωρείται ως ο κατεξοχήν εκπρόσωπος της ιστορικής τάσης της τρομοκρατίας. Διατύπωσε την Θεωρία των Τεσσάρων Κυμάτων καλύπτοντας χρονικά όλη την σύγχρονη τρομοκρατία από το τέλος του 19^{ου} αιώνα μέχρι σήμερα. Η θεωρία του David Rapoport συνοπτικά επικεντρώνεται σε τέσσερα χαρακτηριστικά κύματα, αναρχισμός, εθνικισμός, αριστερισμός του 1960 και σύγχρονη θρησκευτική τρομοκρατία. Σύμφωνα με τον Rapoport κάθε κύμα τρομοκρατίας ξεκινά με ένα συγκεκριμένο γεγονός, διαρκεί περίπου 40 χρόνια πριν υποχωρήσει και με μία επικάλυψη (μεταξύ του ενός και του άλλου) χάνεται πριν ένα άλλο κύμα πάρει κεντρικό ρόλο. Σημαντικό είναι επίσης ότι οι περισσότερες τρομοκρατικές οργανώσεις του κάθε κύματος σταδιακά εξαφανίζονται (οργανώσεις όπως ο IPA κρατούν λίγο περισσότερο). Ας δούμε όμως αναλυτικά την θεωρία του Rapoport και ας ξεκινήσουμε από το τι είναι το «κύμα».

A. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ «ΚΥΜΑ»;

Το κύμα είναι ένα κύκλος τρομοκρατικής δράσης μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ένας κύκλος που χαρακτηρίζεται από φάσεις διαστολής και συστολής. Σε κάθε κύκλο υπάρχει ένα κυρίαρχο χαρακτηριστικό που του προσδίδει διεθνή χαρακτήρα. Παρόμοιες ενέργειες συμβαίνουν σε διαφορετικές χώρες, ως αποτέλεσμα μια κοινής κυρίαρχης δράσης που διαμορφώνει τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε ομάδας που συμμετέχει στο κάθε κύμα, καθώς και τις σχέσεις της με τις υπόλοιπες. Το όνομα του κάθε κύκλου αντανακλά το κυρίαρχο – χωρίς ωστόσο να είναι και το μοναδικό - χαρακτηριστικό του γνώρισμα (Rapoport, 2004 σε Audrey Cronin και James Ludes eds.: 46).

Ο «εθνικισμός» αποτελεί το στοιχείο εκείνο που διατρέχει οριζόντια και τα τέσσερα κύματα. Εθνικιστικές οργανώσεις εμφανίζονται σε όλα τα κύματα της διεθνούς τρομοκρατίας. Κάθε κύμα συμπεριέλαβε το στοιχείο του εθνικισμού ως ουσιαστικό του τμήμα αλλά με διαφορετικό τρόπο. Οι αναρχικοί του πρώτου κύματος κληροδότησαν τις τακτικές και την κατάρτισή τους στους επιγόνους τους. Οι ομάδες του δεύτερου κύματος είχαν εθνικιστικές φιλοδοξίες, καθώς τα κράτη εναντίον των οποίων αντιστέκονταν ήταν οι αντιμαχόμενες δυνάμεις που «πολεμούσαν» για την διατήρηση του αποικιακού καθεστώτος και των «αυτοκρατοριών» τους. Οι εθνικιστικές ομάδες του τρίτου κύματος χαρακτηρίζονταν από αριστερές πολιτικές φιλοδοξίες ενώ στο τέταρτο κύμα ο εθνικισμός υπηρετεί ή επηρεάζεται από θρησκευτικούς σκοπούς. Η ευθεία αντιπαράθεση των αντιαποικιακών αγώνων με έντονο το εθνικιστικό στοιχείο εξηγεί τις επιτυχίες που υπήρξαν στις τρομοκρατικές ενέργειες του δεύτερου κύματος. Από την άλλη το εθνικιστικό στοιχείο ήταν πολύ αδύναμο στα υπόλοιπα κύματα στα οποία κανείς από τους εθνικούς στόχους που είχαν τεθεί (έστω και συγκεκριμένοι από άλλα στοιχεία) δεν επετεύχθη.

Κάθε κύμα αποτελείται από οργανώσεις, οι οποίες έχουν ένα τελείως διαφορετικό ρυθμό ζωής απ' ότι τα κύματα: συνήθως εξαφανίζονται πριν το κύμα, με το οποίο έχουν συνδεθεί. Παρόλα αυτά το κύμα διαθέτει αρκετή ενέργεια για να δημιουργήσει διάδοχες ομάδες και συνήθως εξαφανίζεται όταν η ενέργεια αυτή δεν μπορεί να δημιουργήσει πλέον νέες ομάδες.

B. ΤΑ «ΚΥΜΑΤΑ»: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΑΣΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Οι περισσότεροι ερευνητές και Ακαδημαϊκοί επικεντρώνονται στην τρομοκρατία όπως την αναλύει ο Raroport κυρίως κατά τη διάρκεια του τρίτου και τέταρτου κύματος, καθώς κατά τις χρονικές περιόδους που διαρκούν τα κύματα αυτά υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στην στόχευση, στην στρατηγική και στις τακτικές της τρομοκρατίας (Raroport, 2004 σε Audrey Cronin και James Ludes eds.: 46-50). Οι ρίζες της σύγχρονης τρομοκρατίας με την μορφή πολιτικής βίας κατά των δυνάμεων που είναι στην εξουσία και όσους εκπροσωπούν τις δυνάμεις αυτές (δηλαδή τους ηγέτες) πηγαίνουν πίσω στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Σε αυτό το πρώτο στάδιο, ακραίοι σοσιαλιστές και αναρχικοί συνέβαλαν στην θεωρητικοποίηση της βίας τοποθετώντας την σε ένα φιλοσοφικό πλαίσιο ως μέσο για την καταστροφή ηγετών και Κυβερνήσεων που καταδυνάστευαν τους λαούς. Το 1849, ένα περιοδικό το οποίο εκδιδόταν στην Ελβετία, από Γερμανούς πολιτικούς πρόσφυγες, δημοσίευσε ένα ριζοσπαστικό άρθρο με τον τίτλο «Der Mord» (Φόνος), στο οποίο ο συγγραφέας του Karl Heintzen, ανέλυε την λογική που υπάρχει πίσω από τις πράξεις και τις ενέργειες των ατόμων που αντιστέκονταν εναντίον όλων όσων αποκαλούσε «αντιδραστικούς» και «μάζα βαρβάρων» οι οποίοι δεν ήταν άλλοι από της φορείς εξουσίας της εποχής εκείνης. Κατηγορώντας τους ανθρώπους που κατείχαν την εξουσία, ως υπεύθυνους για μαζικές δολοφονίες λαών καθώς και για οργανωμένα εγκλήματα ο Heintzen κατέληγε ότι: «Ακόμη και αν πρέπει να ανατινάξουμε μισή ήπειρο ή να χύσουμε μία θάλασσα αίμα για να τελειώσουμε με την γιορτή των βαρβάρων, δεν θα πρέπει να έχουμε κανένα δισταγμό για να το κάνουμε. Ο άντρας που δεν θα παραιτηθεί από την ζωή του με ευχαρίστηση για να βάλει εκατομμύρια από τους βαρβάρους αυτούς στα φέρετρό τους, δεν έχει καρδιά στα στήθια του» (Heintzen σε Walter Laqueur και Yonah Alexander, 1987: 59). Ο Heintzen θεωρούσε ότι οι δολοφονίες για πολιτικούς λόγους ήταν απόλυτα δικαιολογημένες, ενώ προσδοκούσε την ανάπτυξη όπλων «από την βάση» τα οποία θα ήταν περισσότερο θανατηφόρα και πιο αποτελεσματικά. Κατ' αυτόν «ο μεγαλύτερος ευεργέτης της ανθρωπότητας θα είναι εκείνος που θα μπορέσει να δώσει τη δυνατότητα σε μερικούς άντρες να εξολοθρεύσουν χιλιάδες» (σ.59).

Η συστηματική τρομοκρατία ξεκινά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα και από την αρχή υπήρχαν διαφορετικές κατηγορίες τρομοκρατών και τρομοκρατικών ομάδων. Οι Ρώσοι επαναστάτες αγωνίζονταν ενάντια στην αυταρχική Τσαρική Κυβέρνηση την περίοδο 1878-81 και στα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα. Εξτρεμιστικές ενώσεις /οργανώσεις εθνικιστών, όπως οι Ιρλανδοί, οι Βούλγαροι, οι Σέρβοι και οι Αρμένιοι, έκαναν χρήση τρομοκρατικών τακτικών στον αγώνα τους για αυτοδιάθεση και εθνική ανεξαρτησία. Τέλος υπήρχε η αναρχική «*Προπαγάνδα δια της Πράξης*», κυρίως την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα στη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία και τις ΗΠΑ. Οι λιγοστές απόπειρες στη Γαλλία και στην Ιταλία προκάλεσαν μεγάλη εντύπωση στην Κοινή Γνώμη στην πραγματικότητα όμως δεν αποτελούσαν μέρος μιας συστηματικής συνολικής στρατηγικής. Ο χαρακτήρας της τρομοκρατίας στις ΗΠΑ και την Ισπανία ήταν διαφορετικός στο κομμάτι που στόχευε στην υποστήριξη συγκεκριμένων τμημάτων του πληθυσμού. Στις ΗΠΑ η ανάπτυξη της τρομοκρατίας προήλθε από την εργατική τάξη (οργανώσεις όπως η «*Molly Maguires*» και αργότερα η «*Δυτική Ένωση των Εργατών Ορυχείων*»). Στην Ισπανία υπήρχε τρομοκρατία τόσο σε αγροτικές όσο και σε βιομηχανικές περιοχές. Ωστόσο η ποικιλομορφία στην πολιτική τρομοκρατία, όσο διαφορετικοί και να είναι οι στόχοι ή οι πολιτικές σχέσεις, είχαν ένα κοινό σημείο εκκίνησης. Σχετίζονταν με την άνοδο της Δημοκρατίας και του Εθνικισμού. Τα αίτια που οδήγησαν σε αυτή την άνοδο υπήρχαν ανέκαθεν. Μειονότητες καταπιέζονταν, έθνη στερούνταν της ανεξαρτησίας τους, αυταρχικές μορφές διακυβέρνησης καταδυνάστευαν λαούς. Όταν όμως διαδόθηκαν οι ιδέες του διαφωτισμού και ο εθνικισμός κέρδισε έδαφος, καταστάσεις που σε πολλούς λαούς και για αιώνες ήταν απλά «αποδεκτές», τελικά έγιναν «αβάστακτες» με αποτέλεσμα να υπάρξουν αντιδράσεις, οι οποίες κλιμακώθηκαν και πήραν την μορφή της επανάστασης και της ένοπλης βίας.

Σε κάθε περίπτωση και με βάση την Θεωρία των Κυμάτων του Rapoport αλλά και σύμφωνα με την Ακαδημαϊκή έρευνα, η σύγχρονη τρομοκρατία ξεκίνησε από την Ρωσία το 1880 και μέσα σε μία δεκαετία επεκτάθηκε στα Βαλκάνια, τη Δυτική Ευρώπη και την Ασία. Τα αναρχικά κινήματα ξεκίνησαν το πρώτο κύμα τρομοκρατίας και η κύρια στρατηγική τους δηλαδή οι δολοφονίες σημαντικών

προσώπων υιοθετήθηκε από τις ομάδες της εποχής εκείνης ακόμη και από τα αποσχιστικά εθνικιστικά κινήματα σε περιοχές όπως στα Βαλκάνια και την Ινδία. Σημαντικά παραδείγματα λαϊκού επαναστατικού τρόμου υπήρχαν πριν από το κύμα του αναρχισμού, αλλά είχαν περιορισμούς τόσο από πλευράς χρόνου όσο και γεωγραφικής επέκτασης (περιορίζονταν μόνο σε συγκεκριμένες χώρες). Η «Αμερικανική Κυ Κλυξ Κλαν» (ΚΚΚ) για παράδειγμα, συνέβαλε σε πολύ μεγάλο βαθμό στην απόφαση της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης των ΗΠΑ να μην συνεχίσει την προσπάθεια ανοικοδόμησης και αποκατάστασης του Αμερικανικού Νότου μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο, αλλά σε κάθε περίπτωση δεν βρήκε μιμητές.

Οι Ρώσοι είναι ουσιαστικά αυτοί που κυριολεκτικά ξεκίνησαν το πρώτο διεθνές κίνημα στην ιστορία της τρομοκρατίας και στην συνέχεια διαδοχικά, τρεις παρόμοιες και μερικές φορές επικαλυπτόμενες εκφάνσεις του φαινομένου ακολούθησαν το ξεκίνημα αυτό.

Το Αντί-Αποικιακό κίνημα (Anti Colonial Wave) ξεκίνησε το 1920 και διήρκεσε για περίπου 40 χρόνια. Ακολούθησε το Νέο Αριστερό Κίνημα (New Left Wave), το οποίο έσβησε σχετικά γρήγορα καθώς ο αιώνας τελείωνε αφήνοντας μόνο τις ομάδες στο Νεπάλ, στην Ισπανία, στο Περού, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Κολομβία. Τέλος το 1979, προέκυψε το Θρησκευτικό κίνημα (Religious Wave) και αν το μοτίβο το οποίο παρατηρήθηκε να λειτουργεί στα τρία προηγούμενα κύματα ανταποκρίνεται στην περιγραφή των κυμάτων του Rapoport κανονικά θα έπρεπε να εξαφανιστεί το 2005, χρονιά κατά την οποία θα εμφανιζόταν ένα νέο κύμα τρομοκρατίας. Ωστόσο το θρησκευτικό κύμα δεν εξαφανίστηκε αντίθετα εμφανίζεται δυναμωμένο και σε ισχύ ακόμη και σήμερα (Τζιχαντιστές-Αναβίωση Χαλιφάτου). Σε κάθε περίπτωση η μοναδικότητα και η διάρκεια της εμπειρίας του κύματος είναι μία μόνο ένδειξη του πόσο βαθιά ριζωμένη είναι η έννοια του τρόμου στην σύγχρονη διεθνή κουλτούρα (Rapoport, 2004 σε Audrey Cronin και James Ludes eds.: 47).

Κάθε κύμα απαρτίζεται από αναρίθμητους τρομοκρατικούς οργανισμούς διεσπαρμένους σε διάφορες χώρες. Οι οργανισμοί αυτοί προσομοιάζουν μεταξύ

τους αναφορικά με τον σκοπό λειτουργίας τους, την δομή τους και τις τακτικές-μεθόδους που χρησιμοποιούν. Άλλα κύματα και τρομοκρατικοί οργανισμοί έχουν διαφορετικούς κύκλους ζωής. Οι τρομοκρατικοί οργανισμοί συνήθως διαλύονται πριν τελειώσουν τα κύματα. Οι Νέο Αριστερές Οργανώσεις (New Left Organizations) για παράδειγμα, κράτησαν κατά μέσο όρο 2 χρόνια, παρόλο που οι περισσότερες γρήγορα αντικαταστάθηκαν από τις οργανώσεις κατά τη διάρκεια του ίδιου κύματος, με κοινούς ωστόσο στόχους. Αυτό που διαπιστώνεται επίσης αλλά σε μικρότερο βαθμό είναι ένας τρομοκρατικός οργανισμός να επιβιώνει μετά την λήξη του κύματος χωρίς να χάνεται. Όταν ένας οργανισμός ξεπερνά την χρονική διάρκεια του τρομοκρατικού κύματος, τότε αντανακλά κάποια επιρροή από το νέο κύμα που έρχεται, μία αλλαγή ωστόσο που μπορεί να προκαλεί κάποια προβλήματα για την ομάδα και τα μέλη της, ανάλογα με το αν μπορούν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα.

Όταν οι τρομοκρατικές οργανώσεις ξεκινούν τη δράση τους, πρώτο μέλημα των Κυβερνήσεων είναι ο αφοπλισμός και η εξουδετέρωσή τους. Καθώς η κίνηση αυτή αποτελεί κοινό τόπο και επαναλαμβανόμενο μοτίβο σε όλα τα κύματα βοηθάει επίσης στο να εξηγηθεί το γιατί η Ακαδημαϊκή μελέτη της τρομοκρατίας επικεντρώνεται στους τρομοκρατικούς οργανισμούς περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο στην τρομοκρατία.

Δύο σημαντικοί και κρίσιμοι παράγοντες βοηθούν στο να εξηγηθεί η επιτυχία και η διασπορά του πρώτου κύματος (σ. 48). Ο πρώτος είναι η χρήση της τεχνολογίας και η «μεταμόρφωση» που συντελέστηκε την περίοδο εκείνη ως μορφή ανάπτυξης στα θέματα επικοινωνίας και μεταφορών. Ο τηλεγράφος, οι καθημερινές εφημερίδες μαζικής κυκλοφορίας και οι σιδηρόδρομοι άνησαν το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα. Οι «καινοτομίες αυτές» στα θέματα επικοινωνίας μαζί με άλλες που ακολούθησαν σε επίπεδο τεχνολογικών επιτευγμάτων «συρρίκνωσαν» τόσο την έννοια του χώρου όσο και την έννοια του χρόνου. Γεγονότα που συνέβαιναν σε μία χώρα γίνονταν γνωστά αλλού σε διάστημα μίας μόνο ημέρας. Κορυφαίοι Ρώσοι αναρχικοί, ταξίδευαν διαρκώς σε άλλες χώρες προκειμένου να κερδίσουν την

συμπάθεια των πολιτών, και όπως δηλώνουν τα ταξίδια του Γάλλου φιλόσοφου, σοσιαλιστή και αναρχικού Pierre-Joseph Prodhoun, πολλές φορές είχαν μεγαλύτερη επιρροή, στο εξωτερικό απ' ότι στην πατρίδα τους. Η εξέλιξη των μεταφορικών μέσων, έκαναν δυνατές τις μαζικές μετακινήσεις σε νέους προορισμούς (π.χ. ΗΠΑ) ενώ δημιούργησαν μεγάλες κοινότητες διασποράς οι οποίες απέκτησαν σπουδαιότητα τόσο για τις χώρες προορισμού (νέες) όσο και για τις χώρες προέλευσης (παλιές) (σ.48).

Ο δεύτερος λόγος για το φαινόμενο των κυμάτων είναι το δόγμα ή η κουλτούρα. Ρώσοι αναρχικοί συγγραφείς οι περισσότεροι, δημιούργησαν μία στρατηγική για την τρομοκρατία η οποία κληροδοτήθηκε στους διαδόχους της προκειμένου να την χρησιμοποιήσουν, να την βελτιώσουν και να την διασπείρουν όπου θεωρούσαν ότι υπήρχε κατάλληλο έδαφος. Ο Sergei Nechaev υπήρξε ηγετική μορφή σ αυτή την προσπάθεια. Άλλοι όπως ο Michael Mozorov, ο Peter Kropotkin, και ο Sergey Stepniak συνέβαλαν στην προσπάθεια για την εδραίωση της στρατηγικής του τρόμου. Ωστόσο το ερώτημα που κυριαρχεί είναι γιατί τελικά ήταν τόσο σημαντική η αναρχική τρομοκρατία των Ρώσων; Η ΚΚΚ όπως αναφέρθηκε δεν είχε μιμητές ίσως γιατί δούλευε μυστικά-συνωμοτικά και δεν έκανε καμία προσπάθεια να εξηγήσει τις μεθόδους της με συστηματικό τρόπο. Η μοναδικότητα της Ρωσικής επίτευξης ισχυροποιείται ακόμη περισσότερο όταν την συγκρίνουμε με τις μεθόδους των αρχαίων θρησκευτικών κινημάτων που παρέμειναν στα όρια των δικών τους θρησκευτικών παραδόσεων, την πηγή της αιτιολόγησης των πράξεων τους και του δεσίσματος των μελών της κάθε ομάδας. Κάθε θρησκευτική παράδοση παρήγαγε το δικό της είδος τρομοκρατίας, και μερικές φορές οι τακτικές μέσα στην παράδοση ήταν ομοιόμορφες και ομοιογενείς ώστε τελικά φαίνονταν να λειτουργούν ως μία μορφή θρησκευτικού τελετουργικού.

Μία σύγκριση της «Επαναστατικής Κατήχησης» του Sergey Nechaev («Revolutionary Catechism»), με το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο του Οσάμα Μπιν Λάντεν «Στρατιωτικές Σπουδές για την Τζιχάντ κατά των Τυράννων» («Military Studies in the Jihad Against The Tyrants») δείχνει ότι μοιράζονται ένα κοινό χαρακτηριστικό, που δεν είναι άλλο

από την επιθυμία τους να είναι περισσότερο αποτελεσματικοί, μαθαίνοντας από την εμπειρία τόσο των φίλων όσο και των εχθρών τους. Η μεγαλύτερη διαφορά, αφορά στο ρόλο των γυναικών. Ο Nechaev τις θεωρούσε «πολύτιμα αποκτήματα» (priceless assets) και πραγματικά στο πρώτο κύμα οι γυναίκες αναδείχτηκαν σε ηγετικές μορφές και είχαν ουσιαστική συμμετοχή. Ο Μπιν Λάντεν αφιέρωσε το βιβλίο του στην προστασία των Μουσουλμάνων γυναικών, αλλά δεν συμπεριέλαβε σε αυτό ότι η εμπειρία και η ιστορία έχουν διδάξει σχετικά με τις γυναίκες τρομοκράτες και την ικανότητά τους να είναι αποτελεσματικές σε πράξεις βίας. Οι γυναίκες δεν συμμετείχαν ενεργά στις δυνάμεις του και πρακτικά εξαιρούνται από το τέταρτο κύμα (σ. 49).

Κάθε κύμα παράγει σημαντικές τεχνικές και μεθόδους «εργασίας» που αντανακλά τις ιδιότητες του και συμβάλει στην σύγχρονη προσπάθεια να διαμορφωθεί μία «κοινή επιστήμη για την τρομοκρατία». Μεταξύ του Nechaev και του Bin Laden, μεσολάβησαν και κάποιοι άλλοι, όπως ο Γεώργιος Γρίβας («Η τακτική του Ανταρτοπολέμου» - «Guerrilla War») και ο Carlos Marighella («Το Εγχειρίδιο του Αντάρτη των Πόλεων» - «Mini-Manual of the Urban Guerrilla») στο δεύτερο και τρίτο κύμα αντίστοιχα (σ. 49).

«Η επανάσταση» βέβαια είναι ο κυρίαρχος στόχος κάθε κύματος, αλλά η επανάσταση γίνεται κατανοητή με διαφορετικούς τρόπους (σ. 49). Οι επαναστάτες δημιουργούν μία νέα πηγή πολιτικής νομιμοποίησης και πιο συχνά αυτό σήμαινε είτε υποχώρηση των Κυβερνήσεων ενάντια στις οποίες διεξαγόταν ο επαναστατικός αγώνας είτε το αίτημα για εθνική αυτοδιάθεση χαρακτηριστικό του ανταποικιακού κύματος. Σε κάθε περίπτωση η «επανάσταση» ήταν και παρέμεινε κυρίαρχη σε διαφορετικό βαθμό και στα τέσσερα κύματα. Μέσα στην έννοια της επανάστασης υπήρχε και η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών η οποία ήταν σημαντική τόσο στην Αμερικανική όσο και στην Γαλλική επανάσταση (άλλωστε η Γαλλική επανάσταση εισήγαγε και τον όρο «τρόμος» στο σύγχρονο λεξιλόγιο). Αλλά καθώς ο καθορισμός του όρου «λαός» δεν έχει ποτέ γίνει σαφής και δεν έχει οριστεί επακριβώς, αποτελεί πηγή συνεχούς διαμάχης έστω και αν ο «καθαγιασμός» του όρου λαός

γίνεται παντού αποδεκτός. Επανάσταση μπορεί να σημαίνει επίσης μία ριζική αναδόμηση της αρχής-εξουσίας με στόχο την επίτευξη μίας ουσιαστικής μορφής ισότητας, θέμα το οποίο κυριαρχεί τόσο στο πρώτο όσο και στο τρίτο κύμα. Μία νέα πηγή νομιμοποίησης, ένα ιερό κείμενο ή μία αποκάλυψη (τύπου ιερού πολέμου) κυριαρχεί στο τέταρτο κύμα (σ. 50).

Σύμφωνα με τον Raroport τα τρία πρώτα κύματα διήρκησαν ουσιαστικά μία ανθρώπινη γενιά ενώ όταν τα μελετήσει κανείς η πρώτη εντύπωση που δημιουργείται είναι αυτή του ανθρώπινου κύκλου όπου τα όνειρα και τα ιδανικά που εμπνέουν τους γονείς συνήθως χάνουν την ελκυστικότητά τους στα παιδιά. Παρόλο που η ικανότητα αντίστασης εκείνων που επιτίθενται συνιστά κρίσιμο παράγοντα στην ιστορία των κυμάτων, σύμφωνα με τον Raroport στην εξήγηση του γιατί οι τρομοκρατικές ομάδες σπάνια πετυχαίνουν, τότε είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι ο χρόνος διάρκειας του κάθε κύματος υπονοεί ότι κάθε κύμα έχει το δικό του momentum. Με την πάροδο του χρόνου η στρατολόγηση λιγοστεύει επειδή η προβληματική φύση του εγχειρήματος γίνεται περισσότερο εμφανής. Αυτοί που κληρονομούν την επανάσταση δεν εκτιμούν με τον ίδιο τρόπο ότι έκαναν οι δημιουργοί του. Στο ανταποικιακό κίνημα, το μόνο το οποίο παρήχθη ως αποτέλεσμα είναι οι επιτυχίες κατά των αποικιοκρατών, ενώ η διαδικασία της αυτοδιάθεσης των λαών φαίνεται να σχετίζεται περισσότερο με τις αποικιακές δυνάμεις απ' ό,τι με τους επαναστάτες. Έτσι μία νέα γενιά αποικιοκρατών βρήκε πιο εύκολο να απορρίψει την ιδέα της αποικιοκρατίας απ' ό,τι να την διαιωνίσει. Η στόχευση στα κύματα, μας καλεί να προσέξουμε σημαντικά πολιτικά θέματα στην γενική κουλτούρα, θέματα τα οποία διαχωρίζουν το ήθος της μίας γενιάς από την άλλη(σ. 48).

Η συζήτηση για τα ξεχωριστά κύματα, επικεντρώνεται στα αίτια, στους πολιτικούς στόχους, στα μοναδικά χαρακτηριστικά και στις αλλαγές που σχετίζονται με τα λάθη που έγιναν αντιληπτά στα προηγούμενα κύματα. Εξ' ορισμού το κύμα είναι ένα διεθνές φαινόμενο. Τα πέντε βασικά συστατικά του είναι: οι τρομοκρατικοί οργανισμοί που συμμετέχουν σε κάθε κύμα, ο πληθυσμός της διασποράς της

εθνικής ομάδας η οποία εμπλέκεται σε κάθε κύμα, τα κράτη στα οποία εκδηλώνεται η τρομοκρατία, τα ξένα κοινά (οι λαοί άλλων κρατών) που είναι συμπαθούντες με την δράση των ομάδων, και οι υπερεθνικοί-διεθνείς οργανισμοί οι οποίοι εμφανίστηκαν στο δεύτερο κύμα και από τότε άρχισαν να παίζουν σημαντικό ρόλο. Οι συγκρούσεις μεταξύ των στοιχείων αυτών, τελικά διαμορφώνουν τη δυναμική των κυμάτων (σ. 47).

Οριστική λύση στο ζήτημα της τρομοκρατίας σύμφωνα με τον Raporport (σ. 47), είναι δύσκολο να υπάρξει γιατί επιπρόσθετα με τις γενικές συνθήκες τεχνολογίας και δόγματος τα οποία είναι βαθιά ριζωμένα στη σύγχρονη διεθνή σκηνή, η τρομοκρατία είναι τελικά μία στρατηγική αλλά και μία τακτική που εξυπηρετεί με διαφορετικούς τρόπους, πολλά και ποικίλα συμφέροντα.

Γ.ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΥΜΑΤΩΝ

Γ1. ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΥΜΑ: Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ

Οι τρομοκράτες του 19^{ου} αιώνα ξεκίνησαν τη δράση τους πατώντας στην κληρονομιά ενός κόσμου όπου οι παραδοσιακοί επαναστάτες οι οποίοι εξαρτιόνταν μόνο από την παραγωγή και διανομή φυλλαδίων αλλά και τις μυστικές συναντήσεις μεταξύ τους, ξαφνικά έμοιαζαν να είναι εκτός εποχής. Οι λαϊκές μάζες, όπως είπε και ο Sergey Nechaev τους θεωρούσαν ως «αδρανές υλικό» (Raporport, 2004 σε Audrey Cronin και James Ludes eds.: 50). Για τον λόγο αυτό κάποιας μορφής επικοινωνία ήταν απαραίτητη (ο Kropotkin την ονόμασε Προπαγάνδα δια της Πράξης-Propaganda by the Deed). Η επικοινωνία αυτή ωστόσο θα έπρεπε να είναι έτσι σχεδιασμένη ώστε να μπορεί να ακούγεται αλλά και να διεκδικεί τον σεβασμό από τις λαϊκές μάζες. Οι νέες επαναστατικές μορφές μέσα από τα προσωπικά ρίσκα που αναλάμβαναν με την δράση τους, έπρεπε να δείχνουν έμπρακτα τη δέσμευσή τους για τον στόχο που είχε τεθεί δηλαδή την αφύπνιση των λαϊκών μαζών.

Τέσσερα είναι τα κύρια στοιχεία της σύγχρονης κοινωνίας σύμφωνα με την ανάλυση των αναρχικών: 1) Η κοινωνία διαθέτει ανθρώπινες δεξαμενές

αμφισβήτησης και εχθρότητας κατά της εξουσίας 2) Οι συμβατικοί τρόποι που χρησιμοποιεί η εξουσία για να καταπνίξει τις όποιες μορφές αντίδρασης αλλά και για να κάνει διάχυση των ανταγωνιστικών τάσεων εντός της κοινωνίας, προκαλούν ενοχές και δημιουργούν κανάλια για την ρύθμιση των παραπόνων και για τη διασφάλιση των προσωπικών της ανέσεων 3) Αλλά όταν αποδεικνύουμε ότι αυτοί οι συμβατικοί τρόποι είναι απλά ιστορικές δημιουργίες, τότε οι πράξεις δηλώνονται ως ανήθικες ενώ στα παιδιά μας λέμε ότι είναι ευγενείς πράξεις για την απελευθέρωση της ανθρωπότητας 4) Η τρομοκρατία είναι η πιο γρήγορη και πιο αποτελεσματική μέθοδος για την καταστροφή των κοινωνικών αυτών συμβατικών τρόπων της εξουσίας (σ. 50). Οι δράστες βίαιων πράξεων κατά της εξουσίας τελικά απελευθερώνονται από το θανάσιμο εναγκαλισμό της ενοχής, στην βάση των κοινωνικών συμβιβασμών για να γίνουν διαφορετικού είδους άνθρωποι και αναγκάζουν εκείνους που υπερασπίζονται την Κυβέρνηση να ανταποκριθούν με τρόπους που υποβιβάζουν τους κανόνες που λένε ότι είναι ιεροί. Ενέργειες και δράσεις σε επαναλαμβανόμενη βάση, τελικά θα δημιουργήσουν πόλωση στην κοινωνία και αναπόφευκτα θα ακολουθήσει η επανάσταση. Ένα συμβάν το οποίο αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τις ταραχώδεις δεκαετίες που ακολούθησαν είναι το εξής: «Στις 24 Ιανουαρίου 1878 η Vera Zasulich τραυμάτισε ένα Ρώσο αξιωματικό της αστυνομίας τον Fyodor Trepov, που ήταν γνωστό ότι βασάνιζε και κακοποιούσε πολιτικούς κρατούμενους. Πετώντας το όπλο της, δήλωσε ότι ήταν τρομοκράτισσα και όχι δολοφόνος. Στη δίκη που ακολούθησε, η ίδια αθώωθηκε και το πλήθος που παρακολουθούσε τη δίκη χειροκρότησε θερμά» (σ. 50). Το πρότυπο αυτό σύντομα υιοθετήθηκε και θεωρήθηκε ως το κυρίαρχο στοιχείο σε μία επιτυχημένη καμπάνια τρόμου. Δηλαδή μία «εκστρατεία» τρομοκρατίας περιελάμβανε το πώς να πολεμάει και πώς να πεθαίνει κανείς ενώ ο ποιο θαυμαστός θάνατος, ήταν αυτός ο οποίος ακολουθούσε μετά από μία δίκη κατά την οποία το άτομο αναλάμβανε την ευθύνη και χρησιμοποιούσε την αίθουσα του δικαστηρίου ως χώρο αγόρευσης για να στηλιτεύσει και να καταδικάσει το πολίτευμα. Ο Sergey Stepniak, από τις πιο σημαντικές μορφές στην ιστορία της Ρωσικής τρομοκρατίας, περιέγραψε τον τύπο του Ρώσου τρομοκράτη ως «ευγενή, τρομακτικό και ακαταμάχητα γοητευτικό, ο οποίος χαρακτηριζόταν από τις δύο πιο ευγενείς αρχές της ανθρωπότητας, αυτές

του μάρτυρα και του ήρωα» (σ. 50). Ο δυναμίτης, εφεύρεση του 19^{ου} αιώνα, ήταν το όπλο επιλογής, επειδή συνήθως σκοτωνόταν ο επιτιθέμενος και κατά συνέπεια ήταν ένα όπλο που ο δράστης μπορούσε να χρησιμοποιήσει. Στις γυναίκες παρόλο που είχαν σημαντικό ρόλο δεν επιτρεπόταν να συμμετέχουν στις επιθέσεις (ιδίως στις βομβιστικές ενέργειες). Η τρομοκρατία ήταν η βία που υπερείχε πάνω από τις όποιες ηθικές συμβάσεις οι οποίες χρησιμοποιούνταν για την ρύθμιση θεμάτων συγκρούσεων, πολέμου και τιμωρίας (μέσω της απονομής δικαιοσύνης). Η πρώτη διαχωρίζει τους μαχητές από τους μη μαχητές (αμάχους), και η δεύτερη τους ένοχους από τους αθώους. Η τρομοκρατία ήταν στρατηγική και όχι απλά τρόπος. Οι τρομοκράτες αναζητούσαν πολιτικούς στόχους ή εκείνους τους στόχους που θα διαμόρφωναν πολιτικές τάσεις και στάσεις. Οι τακτικές που χρησιμοποιούσε η τρομοκρατία εξαρτιόταν από τους πολιτικούς στόχους της ομάδας, και από το συγκεκριμένο πλαίσιο και περιεχόμενο στο οποίο λειτουργούσε. Η συνεχής αξιολόγηση της ροής του περιεχομένου της δράσης της τρομοκρατίας ήταν ταυτόχρονα τέχνη και επιστήμη (σ. 51).

Τι έδινε στους δημιουργούς εμπιστοσύνη στην στρατηγική τους; Σ' αυτή την περίπτωση όπως και σε άλλες που ακολούθησαν, συνέβαιναν απρόβλεπτα πολιτικά γεγονότα τα οποία ανεδείκνυαν δραματικά τις Κυβερνητικές αδυναμίες και τα τρωτά σημεία όπου υπήρχαν. Η ελπίδα λειτουργούσε ως κίνητρο ενθουσιασμού, και η ελπίδα θεωρείται ως το «λιπαντικό» της επαναστατικής δραστηριότητας. Ένα τέτοιο απρόβλεπτο πολιτικό γεγονός υπήρξε η προσπάθεια του Τσάρου Αλέξανδρου II να αλλάξει το σύστημα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης σχεδόν σε μία νύχτα. Με μία υπογραφή (1861) απελευθέρωσε τους δουλοπάροικους (το 1/3 του πληθυσμού) και τους υποσχέθηκε πόρους/χρήματα για να αγοράσουν την γη τους. Τρία χρόνια αργότερα προχώρησε και σε άλλες μεταρρυθμίσεις, όπως μία περιορισμένη τοπική διακυβέρνηση, ένα δυτικοευρωπαϊκό δικαστικό σύστημα, μία χαλαρή λογοκρισία και έναν έλεγχο στην εκπαίδευση. Οι ελπίδες του λαού αναθερμάνθηκαν και πάλι αλλά οι μεταρρυθμίσεις δεν μπορούσαν να υλοποιηθούν αρκετά γρήγορα. Οι απογοητεύσεις και διαψεύσεις που ακολούθησαν συνοδεύτηκαν από ένα συστηματικό κύκλο επιθέσεων και δολοφονιών κατά Κυβερνητικών αξιωματούχων

που κλιμακώθηκαν με τον θάνατο του ίδιου του τσάρου Αλέξανδρου (σ. 51). Πολύ γρήγορα το ενδιαφέρον των Ρώσων αναρχικών για ενθάρρυνση και εκπαίδευση και άλλων ομάδων βρήκε πρόσφορο έδαφος. Αρμένιοι και Πολωνοί στην Ρωσία πραγματοποίησαν επιθέσεις και ληστείες τραπεζών για να χρηματοδοτήσουν τις ενέργειές τους. Έπειτα ακολούθησε έκρηξη στα Βαλκάνια, όπου κάποιες ομάδες, βρήκαν ότι τα σύνορα των κρατών που είχαν δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν τους ικανοποιούσαν κυρίως επειδή δεν ταυτίζονταν με τις εθνικιστικές τους φιλοδοξίες. Στη Δύση όπου πολλοί από τους Ρώσους αναρχικούς είχαν ζητήσει καταφύγιο στις κοινότητες της Ρωσικής διασποράς, βρήκαν πρόσφορο έδαφος καλλιέργειας των ιδεών τους, καθώς σ' αυτές υπήρχαν άνθρωποι που ήταν εχθρικά προσκείμενοι προς το Τσαρικό καθεστώς. Τελικά μέσα από τις κοινότητες της διασποράς στρατολογήθηκαν άτομα τα οποία ενεπλάκησαν σε τρομοκρατικές δραστηριότητες. Οι δράσεις των ατόμων της διασποράς παρήγαγαν περισσότερο σημαντικά και ουσιαστικά αποτελέσματα από τις ομάδες που επιχειρούσαν στην Ρωσία. Η «*Τρομοκρατική Ταξιαρχία*» («*Terrorist Brigade*») το 1905 που είχε την έδρα της στην Ελβετία, ξεκίνησε τις επιθέσεις της από την Φινλανδία, μία αυτόνομη περιοχή της Ρωσικής αυτοκρατορίας, προμηθευόταν όπλα από μία Αρμενική τρομοκρατική ομάδα εκπαιδευόταν από Ρώσους και χρηματοδοτούνταν από Ιάπωνες που έκαναν ξέπλυμα χρήματος από Αμερικανούς εκατομμυριούχους (σ. 52).

Το σημείο κορύφωσης της διεθνούς δραστηριότητας του πρώτου κύματος συνέβη γύρω στα 1890, μία περίοδος που πολλές φορές αποκαλείται και η «Χρυσή Εποχή της Δολοφονίας» («*Golden Age of Assassination*»), όταν Μονάρχες, Πρωθυπουργοί, και Πρόεδροι, «χτυπήθηκαν» από άτομα που κινούνταν με ευκολία από χώρα σε χώρα με στόχο να δολοφονήσουν ξένους ηγέτες. Οι χώρες που υπέστησαν τα πλήγματα αυτά, συσπειρώθηκαν και προέβαλαν το αίτημα για μία διεθνή αστυνομική συνεργασία για καλύτερο έλεγχο των συνόρων. Το αίτημα αυτό το «εκμεταλλεύτηκε» ο Αμερικανός Πρόεδρος Θεόδωρος Ρούσβελτ καθώς θεώρησε ιδανική την συγκυρία για να ξεκινήσει την πρώτη διεθνή προσπάθεια να χτυπήσει την τρομοκρατία. Για να δώσει μάλιστα μεγαλύτερο κύρος στην προσπάθεια αυτή

δήλωσε κατά την έναρξη της εκστρατείας των ΗΠΑ κατά του τρόμου ότι: «Η αναρχία είναι ένα έγκλημα κατά της ανθρωπότητας γι' αυτό και όλοι μας πρέπει να συσπειρωθούμε κατά των αναρχικών. Η αναρχία θα πρέπει να θεωρηθεί ως έγκλημα κατά του νόμου των εθνών και οι πολιτισμένες χώρες θα πρέπει να συμβάλλουν στην καταπολέμησή του» (σ. 52). Ωστόσο παρά τη διακήρυξη αυτή, η πρώτη μεγάλη προσπάθεια δημιουργίας ενός συνασπισμού κρατών για το θέμα της διεθνούς τρομοκρατίας τελικά απέτυχε. Ο κύριος λόγος ήταν ότι τα ενδιαφέροντα των κρατών δεν συνέκλιναν ενώ αντίθετα τα οδηγούσαν σε διαφορετικές κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση του ζητήματος της τρομοκρατίας, ενώ οι διαφορές αυτές μεγάλωσαν ακόμη περισσότερο καθώς τελείωνε ο 19^{ος} αιώνας.

Γ2. ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ «ΚΥΜΑ»: ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΙΑ ΝΕΑ ΓΛΩΣΣΑ

Ένα κύμα τρομοκρατίας εξ' ορισμού είναι ένα διεθνές γεγονός, αλλά κατά παράξενο τρόπο το πρώτο πυροδοτήθηκε από μία εθνική πολιτική κατάσταση. Ένα σημαντικό διεθνές γεγονός η Συνθήκη των Βερσαλλιών, πυροδότησε το δεύτερο κύμα, με την λήξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Οι νικητές, εφάρμοσαν την αρχή της εθνικής αυτοδιάθεσης, για να διασπάσουν τις αυτοκρατορίες των ηττημένων στην Ευρώπη. Τα μη Ευρωπαϊκά τμήματα των αυτοκρατοριών αυτών, που κατά την άποψη των νικητών δεν ήταν ακόμη έτοιμα για ανεξαρτησία, παρέμειναν προτεκτοράτα των νικητριών δυνάμεων, κάτω από την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών μέχρι να είναι έτοιμα για ανεξαρτησία (σ. 52).

Είτε συνειδητά είτε όχι οι νικητές υποτίμησαν τη νομιμότητα των παλιών αυτοκρατοριών. Η πρώτη ομάδα που εκμεταλλεύτηκε την διάλυση των αυτοκρατοριών στον Ευρωπαϊκό χώρο ήταν ο IRA ο οποίος είχε τελικά κάποια σχετική επιτυχία τη δεκαετία του 1920. Ταυτόχρονα τρομοκρατικές ομάδες αναπτύχθηκαν σε περιοχές εκτός της Σοβιετικής Ένωσης. Οι τρομοκρατικές ενέργειες ήταν κρίσιμες στην διαμόρφωση και εδραίωση νέων κρατών όπως της Ιρλανδίας, της Κύπρου, της Υεμένης, της Αλγερίας κλπ. Καθώς οι παλιές αυτοκρατορίες διαλύονταν το κύμα υποχωρούσε. Οι περισσότερες επιτυχίες, συνέβησαν 25 χρόνια μετά την συνθήκη των Βερσαλλιών και το κενό αυτό του

χρόνου χρειάζεται εξήγηση. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ενίσχυσε και ενδυνάμωσε τις συνέπειες που είχε η συνθήκη των Βερσαλλιών. Για ακόμη μία φορά οι νικητές υποχρέωσαν τους ηττημένους να εγκαταλείψουν τις παλιές αυτοκρατορίες τους, ώστε να δημιουργηθούν νέες κρατικές οντότητες (Μαντζουρία, Κορέα, Αιθιοπία, Λιβύη κ.α.). Οι νικητές άρχισαν να διαλύουν τις παλιές αυτοκρατορίες και με την πράξη τους αυτή έδειχναν ότι δεν ανταποκρίνονταν τόσο στην τρομοκρατική δραστηριότητα που είχε αναπτυχθεί σε πολλές περιοχές του κόσμου (π.χ. η Ινδία, το Πακιστάν, η Κεϋλάνη, η Τυνησία, η Αίγυπτος, το Μαρόκο, η Νιγηρία κ.α.) αλλά αντίθετα ότι ο Δυτικός κόσμος ήταν πλέον σταθερά προσηλωμένος στην αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών και της εθνικής τους κυριαρχίας. Οι ΗΠΑ, ήταν τώρα η μεγαλύτερη Δυτική δύναμη και πίεζε περισσότερο δυναμικά για την εξάλειψη των αυτοκρατοριών. Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου, επιτάχυνε αυτή τη διαδικασία καθώς οι Σοβιετικοί επίσης ήταν ταγμένοι υπέρ της έννοιας της αυτοδιάθεσης γι αυτό και έλεγαν ότι βοηθούν τους επαναστάτες. Οι τρομοκρατικές δράσεις λάμβαναν χώρα σε περιοχές, όπου επί μέρους πολιτικά προβλήματα έκαναν την απόσυρση των αποικιακών δυνάμεων μία λύση λιγότερο ελκυστική και περισσότερο περίπλοκη. Οι Εβραίοι και οι Άραβες στην Παλαιστίνη για παράδειγμα, είχαν αντιφατικές και αντικρουόμενες απόψεις, για το τι σήμαινε το τέλος της Βρετανικής κυριαρχίας για την κάθε μία ομάδα. Ο Γαλλικός πληθυσμός στην Αλγερία ωστόσο, δεν επιθυμούσε το Παρίσι να εγκαταλείψει την εξουσία που είχε στην Αλγερία, ενώ παρόμοια κατάσταση επικρατούσε στην Βόρεια Ιρλανδία.

Το πολύ σοβαρό πρόβλημα των αλληλοσυγκρουόμενων προσδοκιών, αντανακλάται επίσης και στον τρόπο με τον οποίο λύνονταν ή όχι οι συγκρούσεις. Οι επιτυχίες δεν ήταν αρκετές για να πετύχουν οι τρομοκρατικές ομάδες τους στόχους τους. Η οργάνωση του Menachem Begin «Irgun», αγωνίστηκε για να κερδίσει ολόκληρη την Παλαιστίνη αλλά τελικά πέτυχε να κερδίσει μόνο ένα τμήμα της. Οι οργανώσεις του δεύτερου κύματος, αντιλήφθηκαν ότι χρειαζόνταν ουσιαστικά «μία νέα γλώσσα», που θα τους επέτρεπε να περιγράψουν τους εαυτούς τους, επειδή ο όρος τρομοκρατία και τρομοκράτης είχε «κακοποιηθεί» τόσο πολύ και είχε αποκτήσει

αρνητική χροιά, ώστε τελικά όλοι όσοι ταυτίζονταν με τον όρο να είχαν σημαντικές πολιτικές συνέπειες, οι οποίες συνήθως ήταν εναντίον τους και εναντίον του αγώνα τους. Στο πλαίσιο αυτό η Ισραηλινή ομάδα Lehi ήταν η τελευταία που αυτοπροσδιορίστηκε ως τρομοκρατική ομάδα. Ο Menachem Begin ηγέτης του «Irgun» (Σιωνιστικός ανταγωνιστής της ομάδας του Avraham Stern «Lehi»), επικεντρώθηκε στον σκοπό περισσότερο παρά στον τρόπο, περιέγραφε την ομάδα του ως «μαχητές της ελευθερίας» που αγωνίζονται κατά του κυβερνητικού τρόμου (σ. 54). Τόσο ισχυρή ήταν αυτή η περιγραφή που και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις την ακολούθησαν κατά γράμμα. Και επειδή ο αντί-αποικιακός αγώνας, φαινόταν πιο νόμιμος από τους σκοπούς του πρώτου κύματος, η «νέα γλώσσα» έγινε πιο ελκυστική σε πιθανούς πολιτικούς υποστηρικτές του αγώνα των οργανώσεων αυτών. Οι Κυβερνήσεις «εκτίμησαν» τελικά την πολιτική αξία της καινούριας γλώσσας και άρχισαν να περιγράφουν όλους τους επαναστάτες και τις μορφές βίας τις οποίες χρησιμοποιούσαν για να πετύχουν τους στόχους τους, ως τρομοκράτες και τρομοκρατία αντίστοιχα. Τα ΜΜΕ επίσης, προσδοκώντας να μην στοχοποιηθούν ότι ταυτίζονταν με την πλευρά των επαναστατών «διέφθειραν» την γλώσσα ακόμη περισσότερο. Μεγάλες Αμερικανικές εφημερίδες για παράδειγμα, πολύ συχνά περιέγραφαν, τα ίδια άτομα με τον ίδιο τρόπο δηλαδή ως τρομοκράτες ή εναλλακτικά ως επαναστάτες και στρατιώτες (σ. 54).

Οι τακτικές άλλαξαν επίσης. Επειδή οι πηγές της εθνικής διασποράς προσέφεραν περισσότερα λεφτά οι ληστείες τραπεζών ήταν λιγότερες. Το πρώτο κύμα ανέδειξε ότι οι δολοφονίες σημαντικών πολιτικών προσωπικοτήτων ήταν «αντιπαραγωγικές» γι' αυτό και πολύ λίγες συνέβησαν. Μόνο τα Βαλκάνια ήταν η εξαίρεση. Από εκεί ξεκίνησε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος. Η νέα στρατηγική ήταν περισσότερο περίπλοκη από την προηγούμενη, ακριβώς επειδή υπήρχαν πολλοί περισσότεροι στόχοι να επιλέξει κανείς και ήταν σημαντικό να τις χτυπήσει με την κατάλληλη συχνότητα και αλληλουχία. Δηλαδή πρώτα χτύπημα στην αστυνομία, στο κατεχοχόν θεσμικό όργανο που αντιπροσώπευε «τα μάτια» και «τα αυτιά» της Κυβέρνησης, με συστηματικές δολοφονίες αξιωματικών και/ή των οικογενειών τους. Οι στρατιωτικές μονάδες ήταν στόχος ο οποίος μπορούσε να προκαλέσει παράπλευρες

απώλειες στον πληθυσμό με αποτέλεσμα να αυξηθεί η κοινωνική υποστήριξη στους τρομοκράτες. Στο πρώτο κύμα οι τρομοκράτες ήταν το πιο πιθανό να εκληφθούν από την Κοινή Γνώμη περισσότερο ως παράξενοι ή ανίκανοι να ζήσουν ειρηνικά στην κοινωνία. Στο δεύτερο κύμα όμως οι δράσεις των τρομοκρατών υιοθέτησαν μεθόδους αντάρτικου κατά στρατιωτικών ομάδων, οι οποίες δεν ακολουθούσαν τους κανόνες του πολέμου και οι επιτιθέμενοι δεν έφεραν διακριτικά χαρακτηριστικά. Οι περισσότερες ομάδες προσπαθούσαν πρώτα να προειδοποιήσουν πριν χτυπήσουν έτσι ώστε να περιορίσουν τον αριθμό των θυμάτων μεταξύ του άμαχου πληθυσμού. Σε αρκετές περιπτώσεις όπως για παράδειγμα στην Αλγερία η τρομοκρατία αποτελούσε μία μόνο μορφή μιας συστηματικής επαναστατικής προσπάθειας, που περιελάμβανε εκτεταμένες ένοπλες ομάδες.

Σε σύγκριση με τους τρομοκράτες του πρώτου κύματος, αυτοί του δεύτερου, χρησιμοποίησαν τα πέντε κοινά στοιχεία των κυμάτων τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω, με διαφορετικούς και ποιο παραγωγικούς τρόπους. Ηγέτες από διαφορετικές εθνικές ομάδες αναγνώριζαν τους κοινούς δεσμούς και την κληρονομιά της διεθνούς επαναστατικής παράδοσης, ωστόσο οι ήρωες που αναδεικνύονταν μέσα από τις συγκεκριμένες ομάδες, ήταν καθαρά εθνικοί ήρωες (σ. 55).

Η υποβόσκουσα υπόθεση φαίνεται να ήταν ότι αν κάποιος που επιθυμούσε να εμπλακεί σε ένοπλο αγώνα, δεν ενίσχυε τους δεσμούς του με ξένους τρομοκράτες ή με κάποιες διεθνείς ομάδες που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τους σκοπούς του δεν θα μπορούσε να πετύχει τους στόχους του και κατά συνέπεια ο αγώνας δεν είχε κάποια χρησιμότητα. Οι ομάδες της διασποράς για παράδειγμα, παρουσίαζαν τώρα νέες δυνατότητες και ικανότητες που δεν είχαν παρατηρηθεί ποτέ πριν και τις έκαναν ιδιαίτερα ελκυστικές. Οι Ιρλανδοί επαναστάτες του 19^{ου} αιώνα, λάμβαναν χρήματα, όπλα και εθελοντές από την Αμερικανό-Ιρλανδική κοινότητα, αλλά το 1920 η επιρροή της κοινότητας οδήγησε την Αμερικανική Κυβέρνηση, να ασκήσει πολιτική πίεση στην Βρετανία προκειμένου αυτή να συναινέσει στη δημιουργία

ενός Ιρλανδικού κράτους. Οι Εβραϊκές κοινότητες της διασποράς στην Αμερική άσκησαν την ίδια πίεση στην Αμερικανική Κυβέρνηση όταν αποκαλύφθηκε ο τρόμος του ολοκαυτώματος και οι ολέθριες επιπτώσεις του στον Εβραϊκό πληθυσμό της Ευρώπης. Ξένες χώρες με «ομοειδή» πληθυσμό ήταν ενεργές επίσης στην στήριξη της τρομοκρατίας. Οι Αραβικές χώρες, έδωσαν στην Αλγερινή Οργάνωση «*Front de Libération Nationale*» (FLN) σημαντική πολιτική υποστήριξη και χώρες γειτονικές με την Αλγερία, πρόσφεραν άσυλο στους Αλγερινούς για την πραγματοποίηση των επιθέσεων τους (σ. 55).

Οι εξωτερικές επιρροές αλλάζουν επίσης όταν ο στόχος των τρομοκρατικών ενεργειών και το περιεχόμενο της τρομοκρατικής δράσης δηλαδή ο εθνικός απελευθερωτικός αγώνας που αποτελεί τον κυρίαρχο σκοπό γίνονται αντιληπτά με διαφορετικό τρόπο. Η μελέτη της Ιρλανδίας στο πλαίσιο της τρομοκρατίας αναδεικνύει το στοιχείο αυτό. Η πρώιμη προσπάθεια του 1920 είχε αρχικά ειδωθεί ως αντί-αποικιακό κίνημα και η Ιρλανδό-Αμερικανική κοινότητα είχε την μεγαλύτερη και πιο παραγωγική επιρροή της στην ευόδωση του αγώνα αυτού. Η διασπορά δεν ενδιαφερόταν για τις σύντομες επιχειρήσεις του IRA που στόχο είχαν την ενσωμάτωση της Βόρειας Ιρλανδίας στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ή όταν ξεκίνησε ο ψυχρός πόλεμος τη δεκαετία του 1950. Αντιφατικά και αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα εξασθένησαν τελικά τον ενθουσιασμό της διασποράς στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού και την επιρροή της στον Ιρλανδικό Απελευθερωτικό Αγώνα (σ. 55).

Καθώς το δεύτερο κύμα προχωρούσε, ήρθε στο προσκήνιο ένα νέο πέμπτο στοιχείο, το οποίο κυριάρχησε στην πορεία της εξέλιξής του. Το στοιχείο αυτό αφορούσε στη δημιουργία και στην παρουσία ενός νέου διεθνούς και υπερεθνικού οργανισμού του ΟΗΕ (σ. 55). Όταν ο Αλέξανδρος της Σερβίας δολοφονήθηκε στην Μασσαλία το 1934, η Κοινωνία των Εθνών, προσπάθησε να περιορίσει τη διεθνή τρομοκρατία, με δύο συνθήκες εκ των οποίων η μία αφορούσε στην ίδρυση ενός διεθνούς δικαστηρίου (1937). Τελικά όμως δεν υπήρξε κανένα αποτέλεσμα γιατί δύο χώρες μέλη, η Ουγγαρία και η Ιταλία, μπλόκαραν τις προσπάθειες για την δημιουργία ενός

διεθνούς σώματος απονομής δικαιοσύνης. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο ΟΗΕ κληρονόμησε την «εξουσία» της Κοινωνίας των Εθνών κυρίως πάνω στις αποικίες που στην περίοδο του δεύτερου κύματος ήταν περιοχές έντονης δραστηριότητας τρομοκρατικών οργανώσεων. Όταν η Βρετανία αποφάσισε να απομακρυνθεί από την Παλαιστίνη, ο ρόλος του ΟΗΕ υπήρξε καθοριστικός στη νομιμοποίηση του διαχωρισμού της περιοχής με την ίδρυση του Ισραηλινού κράτους και το μοίρασμα της Παλαιστίνης στις όμορες Αραβικές χώρες. Κατά συνέπεια όλοι οι «τρομοκρατικοί» οργανισμοί οι οποίοι εμπλέκονταν σε κάποιες μορφής ανταποικιακού αγώνα, φαινόταν να ενδιαφέρουν τον ΟΗΕ στην προσπάθειά του για αυτοδιάθεση των λαών και τη δημιουργία νέων εθνικών κρατών. Όταν ο αγώνας είχε θετική έκβαση τα νέα κράτη που γίνονταν δεκτά στον ΟΗΕ ήταν σχεδόν όλα πρώην αποικίες και έτσι η «ανταποικιακή» πολιτική του Οργανισμού απέκτησε συγκεκριμένη δομή, στόχευση και ευκαιρίες για διεθνή τοποθέτηση υπέρ της αυτοδιάθεσης των λαών. Όλο και περισσότεροι συμμετέχοντες στις συνεδριάσεις του Οργανισμού χρησιμοποιούσαν την γλώσσα του Begin για να περιγράψουν όλους όσους μάχονταν κατά των αποικιοκρατών ως «αγωνιστές της ελευθερίας».

Γ3. ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΚΥΜΑ: ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΟΣ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ;

Το μεγάλο ιστορικό γεγονός σύμφωνα με τον David Rapoport που προκάλεσε το τρίτο κύμα της τρομοκρατίας, το οποίο αποκαλεί κύμα της Νέας Αριστεράς («The New Left Wave») ήταν ο πόλεμος του Βιετνάμ (σ. 56). Η αποτελεσματικότητα των «πρωτόγονων όπλων» των Βιετκόνγκ εναντίον του Αμερικανικού Γολιάθ οπλισμένου με την πιο σύγχρονη τεχνολογία της εποχής, αναζωπύρωσαν τις διεθνείς ακραίες-εξτρεμιστικές τάσεις ότι το παγκόσμιο σύστημα και οι αξίες του ήταν εξαιρετικά ευάλωτο. Ομάδες αναπτύχθηκαν στις χώρες του «Τρίτου Κόσμου» αλλά και στην ίδια την καρδιά του Δυτικοευρωπαϊκού και Αμερικανικού χώρου, όπου η αμφισημία του πολέμου, προκάλεσε ιδίως στους νέους ένα ισχυρό κίνημα αμφισβήτησης του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού. Οι ομάδες της Δύσης όπως π.χ. η «*American Weather Underground*», η «*Γερμανική Φράξια του Κόκκινου Στρατού*» (RAF), οι «*Ιταλικές Ερυθρές Ταξιαρχίες*» («*Red Brigades*»), ο «*Ιαπωνικός Κόκκινος Στρατός*»

(«Japanese Red Army»), η «Γαλλική Άμεση Δράση» («Action Directe»), θεώρησαν εαυτούς ως θεματοφύλακες για τις ανθρώπινες μάζες του Τρίτου Κόσμου. Ο Σοβιετικός κόσμος ενθάρρυνε αυτές τις ομάδες με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, προσφέροντας τους είτε ηθική συμπαράσταση ή εκπαίδευση και όπλα. Στο τρίτο κύμα, ο ριζοσπαστισμός και ο εθνικισμός συνυπήρχαν, όπως για παράδειγμα στην «Οργάνωση Έθνος και Ελευθερία για την Χώρα των Βάσκων» (ETA), στον «Αρμενικό Μυστικό Στρατό για την Απελευθέρωση της Αρμενίας» (ASALA), στο «Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Κορσικής» (FNLC), και στον γνωστό IRA. Η συνύπαρξη αυτή (ριζοσπαστισμού και εθνικισμού) υπήρχε και στο πρώτο κύμα, όπου οι αναρχικές ιδέες συνδέονταν με τις εθνικιστικές φιλοδοξίες, σε περιοχές όπως την Ινδία, την Αρμενία, και την Μακεδονία. Η διασύνδεση αυτή ανανεώθηκε στο τρίτο κύμα αν και απέτυχε στο πρώτο, για τον προφανή λόγο ότι η έννοια της αυτοδιάθεσης είχε μεγαλύτερη απήχηση στην Κοινή Γνώμη και τους λαούς, απ'ότι οι ριζοσπαστικές και ακραίες προσεγγίσεις (σ. 56). Με την πάροδο του χρόνου και καθώς η έννοια της αυτοδιάθεσης απέκτησε κεντρική σημασία αμβλύνθηκαν οι όποιες ενστάσεις (μεταξύ των λαών και των ομάδων που υποστήριζαν την αυτοδιάθεση) υπήρχαν κατά των ριζοσπαστικών μεθόδων και τελικά αγκάλιασαν την προσπάθεια αυτή. Παρ'όλη την θετική αυτή προσέγγιση οι περισσότερες αποσχιστικές ομάδες απέτυχαν γρήγορα. Ακόμη χειρότερα όσες από αυτές συνέχισαν, απέτυχαν κυρίως γιατί οι χώρες ενδιαφέροντος (Τουρκία, Ισπανία και Γαλλία) δεν χαρακτηρίζονταν ως αποικιακές δυνάμεις και η αμφιθυμία που απαιτείται για τους αυτονομιστές ήταν απύσχα.

Όταν ο Πόλεμος του Βιετνάμ τελείωσε το 1975, η «Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (ΟΑΠ), ήταν αυτή που λειτούργησε ως η οργάνωση «μοντέλο ήρωας» (σ. 57). Όταν τρεις αραβικοί στρατοί υπέστησαν δεινή ήττα στον πόλεμο των 6 Ημερών, η ίδια η ύπαρξη της ΟΑΠ λειτούργησε ουσιαστικά ως «δήλωση» ότι ο τρόμος προσφέρει περισσότερες ελπίδες για τον Παλαιστινιακό λαό από ότι οι συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις στο θέμα του Ισραήλ. Η κεντρική θέση της ΟΑΠ σε σχέση με αυτές τις ομάδες, ενισχύθηκε από τρεις σημαντικές συνθήκες. Η πρώτη αφορούσε στο ότι το Ισραήλ, ο πιο σημαντικός εχθρός της

οργάνωσης αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος της Δύσης κάτι που ευνοούσε την υποστήριξη της οργάνωσης από άλλους Αραβικούς λαούς ή από λαούς με ισχυρά «αντιδυτικά συναισθήματα». Η δεύτερη αφορούσε στην ισχυρή Σοβιετική υποστήριξη που είχε η οργάνωση, και η τρίτη ήταν ότι «αξιοποίησε» τον Λίβανο και τα στρατόπεδα προσφύγων για την εκπαίδευση τρομοκρατών από άλλες χώρες (σ. 58).

Το τρίτο κύμα της Νέας Αριστεράς και το πρώτο κύμα, είχαν σημαντικές ομοιότητες. Οι γυναίκες για παράδειγμα που στο δεύτερο κύμα είχαν απλά περιοριστεί στον ρόλο του αγγελιοφόρου μεταξύ των μελών των οργανώσεων, τώρα επανέρχονται στο προσκήνιο αναλαμβάνοντας ηγετικό και μαχητικό ρόλο. Οι γυναίκες ξεπέρασαν τις προγόνους τους στο πρώτο κύμα επειδή τώρα κρίθηκαν ως αξιόμαχες και είχαν την ικανότητα να χρησιμοποιούν τα ίδια όπλα με τους άντρες.

Οι στόχοι στο τρίτο κύμα θεωρούνται «θεατρικοί», αντικαθιστώντας τους στρατιωτικούς στόχους του δεύτερου κύματος. Η αεροπειρατεία, συνιστά το κορυφαίο παράδειγμα «θεατρικού στόχου». Παρόλο που τα αεροπλάνα είχαν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν κυρίως ως μέσο για να μπορέσουν κάποια άτομα να διαφύγουν σε άλλη χώρα, οι τρομοκράτες του τρίτου κύματος σύντομα κατάλαβαν ότι τα αεροπλάνα τους παρείχαν τη δυνατότητα όχι μόνο της απόδρασης σε διάφορες χώρες αλλά και της διατύπωσης των αιτημάτων τους και επίτευξης του σκοπού τους. Έτσι η κατάληψη επιβατικών αεροσκαφών ήταν κάτι που άξιζε και μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω σχετικά με τις δυνατότητες που πρόσφερε για τους σκοπούς των τρομοκρατικών οργανώσεων. Ως αποτέλεσμα περίπου 700 αεροπειρατείες συνέβησαν κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων δεκαετιών του τρίτου κύματος. Οι αεροπειρατείες είχαν ως κύριο στόχο οι τρομοκράτες να έχουν στα χέρια τους, ομήρους ως «διαπραγματευτικό χαρτί» για την επίτευξη των αιτημάτων τους (σ. 56). Εκτός από τις αεροπειρατείες διάφορες τρομοκρατικές ομάδες χρησιμοποίησαν και άλλες μεθόδους προκειμένου να αποκτήσουν «ομήρους».

Τελικά οι ομηρείες κυριάρχησαν και χαρακτηρίζουν όλη την χρονική περίοδο του τρίτου κύματος. Η πιο αξιοσημείωτη ομηρία συνέβη το 1979 με την απαγωγή του Ιταλού πρωθυπουργού Άλντο Μόρο από τις «*Ερυθρές Ταξιαρχίες*». Όταν η Ιταλική Κυβέρνηση αρνήθηκε να διαπραγματευθεί, ο Μόρο δολοφονήθηκε και το σώμα του κατέληξε στο πορτμπαγκάζ του αυτοκινήτου όπου το βρήκαν οι Ιταλικές αρχές. Οι Σαντινίστας της Νικαράγουα το 1978 κατέλαβαν το Κοινοβούλιο της χώρας και πήραν ομήρους όλους τους βουλευτές. Ήταν μια πράξη τόσο τολμηρή που προκάλεσε λαϊκή εξέγερση και κατέληξε στην πτώση του καθεστώτος Σομόζα ένα χρόνο αργότερα. Στην Κολομβία η οργάνωση M-19 προσπάθησε να επαναλάβει την ίδια πράξη με την κατάληψη του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αλλά η Κολομβιανή Κυβέρνηση αρνήθηκε να υποχωρήσει στις απαιτήσεις τους και τελικά η επιχείρηση των αρχών για ανακατάληψη του Ανωτάτου Δικαστηρίου προκάλεσε τον θάνατο σε περισσότερα από 100 άτομα, μεταξύ των οποίων και 11 δικαστές. Απαγωγές σημειώθηκαν σε τουλάχιστον εβδομήντα τρεις χώρες ιδιαίτερα στην Ιταλία, την Ισπανία και τη Λατινική Αμερική. Σε δεκατέσσερα χρόνια από το 1968 ως το 1982, υπήρξαν πολυάριθμα περιστατικά ομηριών και πιο συγκεκριμένα 409 απαγωγές, με 951 ομήρους. Αρχικά, οι όμηροι χρησιμοποιήθηκαν για να ασκηθεί η απαραίτητη πολιτική πίεση, σύντομα όμως έγινε προφανές ότι οι όμηροι θα μπορούσαν να προσφέρουν στις τρομοκρατικές οργανώσεις και χρήμα. Εταιρείες ασφάλιζαν τα στελέχη τους, με αποτέλεσμα οι απαγωγές να είναι πιο επικερδείς και συνήθως κατέληγαν στην ικανοποίηση των όρων των απαγωγέων, τουλάχιστον όσον αφορά τα χρήματα. Ερευνητές εκτιμούν ότι ως αποτέλεσμα της πρακτικής των απαγωγών-ομηρίας οι διάφορες οργανώσεις είχαν κέρδος που ανερχόταν σε 350 εκατομμύρια δολάρια κατά την περίοδο αυτή (σ. 57).

Η πρακτική της δολοφονίας, σημαντικών προσωπικοτήτων η οποία εγκαταλείφθηκε στο δεύτερο κύμα, αναζωπυρώθηκε στο τρίτο. Ο IRA και οι διάφορες ομάδες φιλικά προσκείμενες σε αυτόν, δολοφόνησαν τον Βρετανό πρεσβευτή στην Ιρλανδία (1976), το Λόρδο Mountbatten (1979) και προσπάθησαν να δολοφονήσουν τους Βρετανούς πρωθυπουργούς Thatcher (1984) και Major (1991). Ο «*Παλαιστινιακός Μαύρος Σεπτέμβρης*» δολοφόνησε τον Ιορδανό Πρωθυπουργό (1971) και

προσπάθησε να δολοφονήσει τον Βασιλιά της Ιορδανίας Hussein (1974), τον Αμερικανό Πρεσβευτή στο Χαρτούμ το 1973 ενώ και η ETA δολοφόνησε τον Ισπανό Πρωθυπουργό τον ίδιο χρόνο (σ. 57).

Αλλά οι δολοφονίες του τρίτου και του πρώτου κύματος είχαν διαφορετική λογική. Ένα θύμα του πρώτου κύματος δολοφονούνταν γιατί κατείχε κάποιο δημόσιο αξίωμα, όχι επειδή είχε διαπράξει κάποια «λάθος πράξη». Οι δολοφονίες του Νέου Αριστερού κινήματος του τρίτου κύματος ήταν επί της ουσίας πράξεις τιμωρίας. Ο Βασιλιάς της Ιορδανίας και ο πρωθυπουργός της χώρας εξανάγκασαν τα στελέχη και τους μαχητές της ΟΑΠ να εγκαταλείψουν την Ιορδανία αφού πρώτα συγκρούστηκαν βίαια μαζί τους σε μία καθαρά πολεμική επιχείρηση. Παρόμοια, η απόπειρα κατά της Βρετανής Πρωθυπουργού Μάργκαρετ Θάτσερ, πραγματοποιήθηκε γιατί θεωρήθηκε υπεύθυνη για τον θάνατο του απεργού πείνας του IRA, Bobby Sands. Ο Άλντο Μόρο δολοφονήθηκε από τις *Ερυθρές Ταξιαρχίες* μετά την άρνηση της Ιταλικής Κυβέρνησης να διαπραγματευτεί μαζί τους, για την απελευθέρωση 13 πολιτικών κρατουμένων σε αντάλλαγμα για την ζωή του. Από πλευράς δολοφονιών η «Φράξια Κόκκινος Στρατός» στην Γερμανία, φαίνεται να κυριαρχεί στον Ευρωπαϊκό χώρο καθώς 15% από τα χτυπήματά της ήταν δολοφονίες. Παρόλο που δεν είχαν ως κύριο στόχο πρόσωπα τα οποία κυριαρχούσαν στον δημόσιο βίο εντούτοις δολοφόνησαν τον επικεφαλής του Ανώτατου Δικαστηρίου του Βερολίνου καθώς και ένα πολύ γνωστό βιομήχανο. Ο όρος «διεθνής τρομοκρατία» (που κυριαρχούσε στο πρώτο κύμα), και είχε εγκαταλειφθεί από το δεύτερο κύμα επανήλθε στο προσκήνιο έγινε και πάλι δημοφιλής στο τρίτο κύμα. Στο πλαίσιο αυτό αναδύθηκε ένα νέο επαναστατικό ήθος με διεθνή χαρακτήρα το οποίο συνέβαλε στη δημιουργία ενός ισχυρού συνδέσμου μεταξύ των διάφορων εθνικών τρομοκρατικών ομάδων. Ο σύνδεσμος αυτός ενισχύθηκε, όταν πρώτα τα στρατόπεδα της Κούβας και μετά οι εγκαταστάσεις εκπαίδευσης της ΟΑΠ στον Λίβανο ήταν στη διάθεση όλων των επαναστατών για να εκπαιδευτούν εκεί. Εκτός από τη διασύνδεση των εθνικών επαναστατικών ομάδων και οι στόχοι πλέον αντανakλούν τις διεθνείς διαστάσεις της τρομοκρατίας. Η ΟΑΠ για παράδειγμα ήταν πιο ενεργή στην Ευρώπη, από τη Δυτική όχθη αλλά και από άλλες Ευρωπαϊκές τρομοκρατικές ομάδες ενώ τελικά στη διάρκεια του τρίτου κύματος,

πραγματοποίησε περισσότερες επιθέσεις στο εξωτερικό απ' ότι στις χώρες που ήταν οι βάσεις της. Στο πλαίσιο του νέου «διεθνισμού» του τρίτου κύματος, διαφορετικές εθνικές ομάδες συνεργάστηκαν για την πραγματοποίηση επιθέσεων, όπως για παράδειγμα στους Ολυμπιακούς του Μονάχου (1972), στην απαγωγή των Υπουργών του ΟΠΕΚ, (1975), στην Ουγκάντα και στην Σομαλία. Η Λιβύη, το Ιράκ, και η Συρία, χρησιμοποίησαν τρομοκράτες σε άλλες χώρες χρησιμοποιώντας τους ως όργανα της εξωτερικής τους πολιτικής. Στο δικό τους έδαφος οι ομάδες αυτές χτυπούσαν στόχους διεθνούς σημασίας. Τα χτυπήματα σε ξένες πρεσβείες, ξεκίνησαν όταν η ΟΑΠ επιτέθηκε στην πρεσβεία της Σαουδικής Αραβίας στο Χαρτούμ (1973). Η Περουβιανή ομάδα «*Tupac Amaru*», προκειμένου να πετύχει πολιτικό πλεονέκτημα έναντι της ανταγωνιστικής της ομάδας «*Φωτεινό Μονοπάτι*» («*Sendero Luminoso*»-«*The Shining Path*») προέβη σε μία ενέργεια η οποία έστρεψε το διεθνές ενδιαφέρον επάνω της. Με μία παράτολμη ενέργεια εισέβαλε στην Ιαπωνική Πρεσβεία της Λίμα όπου κράτησε 72 ομήρους, για περισσότερους από 4 μήνες (1996-7) μέχρι που μία επιχείρηση απελευθέρωσης των ομήρων από τις Κολομβιανές αρχές κατέληξε στην δολοφονία των δραστών στο συγκρότημα που κρατούνταν οι όμηροι. Το Νέο Αριστερό κύμα παρήγαγε επίσης ένα ακόμη πολύ σημαντικό στοιχείο που τελικά απετέλεσε και χαρακτηριστικό του. Το στοιχείο αυτό αφορούσε στο ότι ένα άτομο (συγκεκριμένης εθνικότητας) έγινε ο αγαπημένος στόχος περισσότερων από μίας ομάδας. Το άτομο στόχος, ξεπερνούσε τα στενά εθνικά σύνορα της χώρας του και γινόταν διεθνής στόχος. Τέτοια άτομα στόχοι ήταν συνήθως οι Αμερικανοί ή Αμερικανοί υπήκοοι οι οποίοι για την περίοδο που εξετάζουμε αποτελούσαν το 1/3 των διεθνών επιθέσεων τρομοκρατικών οργανώσεων, καθιερώνοντας έτσι ένα «μοτίβο» επιθέσεων, όπου το χτύπημα κατά του στόχου ισοδυναμούσε ουσιαστικά με πλήγμα κατά της σπουδαιότητας και της ηγεμονίας των ΗΠΑ. Παρόλη την κορυφαία θέση της ως κύριο στόχο της τρομοκρατίας, τα προβλήματα του ψυχρού πολέμου αλλά και τα συμφέροντά της, έκαναν πολλές φορές τις ΗΠΑ, πρόθυμες να ξεχάσουν την «απέχθεια» που ένιωθαν για την τρομοκρατία. Στη Νικαράγουα, την Αγκόλα, και αλλού οι ΗΠΑ υποστήριξαν τρομοκρατικές δράσεις, ως ένδειξη για το πόσο δύσκολο ήταν ακόμη και για μία ηγέτιδα δύναμη να μην προσπαθήσει όταν πίστευε ότι θα διασφαλιζονταν τα

συμφέροντά της, να χρησιμοποιήσει ακόμη και αντισυμβατικές μεθόδους (με την στήριξη τρομοκρατικών ομάδων και ενεργειών) προκειμένου να πετύχει τον στόχο της (σ. 58).

Οι διάφοροι εθνικοί τρομοκρατικοί οργανισμοί του τρίτου κύματος, ανακάλυψαν ότι πλήρωναν ένα ιδιαίτερα υψηλό τίμημα, επειδή δεν μπορούσαν να διαπραγματευτούν με τις συχνά αντικρουόμενες και αντιφατικές απαιτήσεις τις οποίες επέβαλλαν τα διεθνή στοιχεία (οι υπερδυνάμεις, οι διεθνείς οικονομικές και πολιτικές συνθήκες). Η δέσμευση τους για ένα ήθος περισσότερο επαναστατικό και λιγότερο συμβατικό, αποξένωνε τις ξένες ομάδες από τα εγχώρια φιλελεύθερα στοιχεία ιδιαίτερα κατά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου. Ο *IRA* για παράδειγμα αποξενώθηκε από την Ιρλανδό-Αμερικανική διασπορά κατά τη διάρκεια του τρίτου κύματος καθώς δεν μπόρεσε να πείσει τους απόδημους Ιρλανδούς για την αναγκαιότητα της ένοπλης βίας. Στο πλαίσιο αυτό το έντονο ιδεολογικό Μαρξιστικό στοιχείο που κυριαρχούσε στον *IRA*, αλλά και η προθυμία του να δεχτεί υποστήριξη από την Λιβύη και την *ΟΑΠ* υπήρξαν καθοριστικοί παράγοντες στην αποξένωση αυτή. Έπρεπε να τελειώσει ο Ψυχρός πόλεμος, πριν η Ιρλανδική διασπορά και η Αμερικανική κυβέρνηση, δείξουν ξανά ενδιαφέρον για το Ιρλανδικό ζήτημα και να κάνουν πάλι κάποιες κινήσεις για να λύσουν το πρόβλημα. Η εμπλοκή κάποιων εθνικών τρομοκρατικών οργανώσεων με ξένες ομάδες τρομοκρατίας έκανε επίσης πολλές από αυτές να ξεχνούν εντελώς την δράση τους σε τοπικό επίπεδο και να στρέφονται κατά στόχων διεθνούς ενδιαφέροντος ή κατά στόχων που σχετιζόνταν με τα συμφέροντα ξένων τρομοκρατικών ομάδων. Έτσι για παράδειγμα ένας από τους ηγέτες της Γερμανικής Οργάνωσης «2 του Ιούνη», (οργάνωση που σχετιζόταν με το αναρχικό κίνημα της Δυτικής Γερμανίας) πραγματοποίησε επίθεση σε μία συναγωγή την επέτειο της Νύχτας των Κρυστάλλων (μία ημερομηνία που πολύ συχνά θεωρείται ως η αρχή του Ολοκαυτώματος) και όταν συνελήφθη δήλωσε ότι είχε «εμμονή» για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης από τους Σιωνιστές και για τον λόγο αυτό επέλεξε να κάνει την επίθεσή του (σ. 58). Ένα άλλο χαρακτηριστικό της συνεργασίας μεταξύ εθνικών και διεθνών ομάδων ήταν η ανισότητα των δυνάμεων. Ανάλογα με το ποια ομάδα υπερτερούσε έναντι της άλλης (π.χ. σε επίπεδο δυνάμεων, επιχειρησιακού εξοπλισμού κ.α.) εξυπηρετούνταν αντίστοιχα

και τα συμφέροντά της ενώ η συνεργαζόμενη ομάδα δεν είχε κάποιο όφελος. Έτσι οι «Επαναστατικοί Πυρήνες της Γερμανίας», παρόλο που συνεργάστηκαν σε αεροπειρατείες με το «Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (PFLP), τελικά δεν κέρδισαν τίποτε από τους συνεργάτες τους σε σχέση με τον στόχο τους που ήταν η απελευθέρωση Γερμανών κρατουμένων. Η ΟΑΠ η οποία ως οργάνωση είχε πάντα τον χαρακτήρα χαλαρής συνομοσπονδίας, συχνά βρήκε τις διεθνείς διασυνδέσεις ιδιαίτερα «ακριβές» επειδή το κόστος από αυτές ήταν ότι επέτειναν τις ήδη υπάρχουσες διαμάχες στο εσωτερικό της Οργάνωσης. Τη δεκαετία του 1970, ο Abu Iyad, ιδρυτικό μέλος και επικεφαλής της κατασκοπίας της ΟΑΠ έγραψε ότι ο Παλαιστινιακός σκοπός ήταν τόσο σημαντικός, στην Συριακή και στην Ιρακινή δημόσια πολιτική που αυτές οι χώρες, ένωσαν τελικά αναγκαίο να χρησιμοποιήσουν στελέχη οργανώσεων που λειτουργούσαν στις χώρες τους υπό την αιγίδα της ΟΑΠ ή ήταν φιλικά προσκείμενοι στον αγώνα της ΟΑΠ για να καλύψουν τις ανάγκες τους σε θέματα πληροφοριών και κατασκοπίας των αντίπαλων δυνάμεων. Οι δεσμοί με τα Αραβικά κράτη, δημιούργησαν προβλήματα και για τις δύο πλευρές. Επιδρομές που πραγματοποιούσαν οι μαχητές της ΟΑΠ από την Αιγυπτιοκρατούμενη Γάζα οδήγησαν τελικά στον καταστροφικό πόλεμο της Αιγύπτου με το Ισραήλ (1956) και για το λόγο αυτό απαγορεύτηκε στους μαχητές Φενταγίν («Fidayeen») να πραγματοποιήσουν ξανά επιθέσεις από το έδαφος της Αιγύπτου. Μία επιδρομή Παλαιστινίων από την Συρία στο Ισραήλ, κατέληξε στον Πόλεμο των 6 Ημερών με τα γνωστά επακόλουθα (απώλεια εδαφών και μία ταπεινωτική ήττα). Για τον λόγο αυτό η Συρία προσπάθησε να έχει υπό τον έλεγχο της τις Παλαιστινιακές ομάδες οι οποίες επιχειρούσαν από το έδαφός της.

Το τρίτο κύμα άρχισε σταδιακά να υποχωρεί το 1980. Οι διάφορες ομάδες των τρομοκρατών υπέστησαν μία σειρά από ήττες σχεδόν σε κάθε χώρα στην οποία δραστηριοποιούνταν. Για παράδειγμα η εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο (1982) είχε ως αποτέλεσμα την εξάλειψη των βάσεων της ΟΑΠ για την εκπαίδευση των τρομοκρατών, ενώ παράλληλα και η διεθνής αντιτρομοκρατική συνεργασία έγινε όλο και περισσότερο αποτελεσματική.

Για πρώτη φορά από την αρχή του πρώτου κύματος, τα κράτη συνεργάστηκαν ανοιχτά και επίσημα αναπτύσσοντας μία κοινή αντιτρομοκρατική πολιτική (σ. 59). Οι Αμερικάνοι με τους Βρετανούς βομβάρδισαν την Λιβύη (1986) ενώ η Ε.Ε επέβαλλε εμπάργκο όπλων. Η διεθνής συνεργασία των εθνικών αστυνομιών που αποτελούσε και το ζητούμενο για το πρωτόκολλο της Αγίας Πετρούπολης το 1904, βρήκε και πάλι πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης καθώς απετέλεσε κυρίαρχο αίτημα το οποίο υλοποιήθηκε με την δημιουργία της Ευγοροί στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Ωστόσο παρόλη τη δημιουργία ενός διεθνούς αστυνομικού σώματος οι διαφορές μεταξύ των χωρών παρέμειναν. Ακόμη και στενοί σύμμαχοι δεν μπορούσαν να συνεργαστούν μεταξύ τους. Η Γαλλία, αρνήθηκε να παραδώσει υπόπτους μέλη της ΟΑΠ, των «*Ερυθρών Ταξιαρχιών*» και της «*ΕΤΑ*» στη Δυτική Γερμανία, την Ιταλία και την Ισπανία αντίστοιχα. Η Ιταλία αρνήθηκε το Αμερικανικό αίτημα να παραδώσει ένα Παλαιστίνιο ύποπτο για την κατάληψη του κρουαζιερόπλοιου Achille Lauro (1984), ενώ το ίδιο έπραξε και η Ιταλία η οποία αρνήθηκε να παραδώσει ένα Κούρδο το (1988) στην Τουρκία, επειδή ο Ιταλικός νόμος απαγορεύει την θανατική ποινή σε αντίθεση με την Τουρκική δικαιοσύνη (σ. 60).

Ο ρόλος του ΟΗΕ άλλαξε επίσης σημαντικά. Τώρα νέα κράτη μέλη του ΟΗΕ, πρώην αποικίες, βρήκαν την τρομοκρατία να απειλεί τα συμφέροντά τους και προσπάθησαν να καταπιέσουν κάθε αποσχιστική κίνηση εντός των συνόρων τους. Σημαντικές συνεδριάσεις του ΟΗΕ, από το 1970 ως το 1999 είχαν ως αποτέλεσμα τον χαρακτηρισμό ενεργειών όπως η αεροπειρατεία, η ομηρία, οι επιθέσεις σε Κυβερνητικούς αξιωματούχους, ως τρομοκρατικές ενέργειες και την χρηματοδότηση διεθνών δραστηριοτήτων παρόμοιου χαρακτήρα σε έγκλημα. Επί της ουσίας παρατηρείται μία αλλαγή στην γλώσσα η οποία σηματοδοτεί και την αλλαγή στην στάση του Οργανισμού. Ο όρος Μαχητές της Ελευθερίας, δεν ήταν πια τόσο δημοφιλής στις συνεδριάσεις του ΟΗΕ, ενώ και ο όρος τρομοκρατία στην πραγματικότητα χρησιμοποιήθηκε με νέο περιεχόμενο όπως για παράδειγμα στον τίτλο του κειμένου της «*Διεθνούς Συνθήκης για την εξάλειψη των τρομοκρατικών επιθέσεων*» (1997). Παρόλα αυτά όπως προαναφέρθηκε εξακολουθούσαν εντός

του Οργανισμού να υπάρχει και πολυφωνία και αμφισβητήσεις σχετικά με το τι είναι τρομοκρατία αντανakλώντας έτσι, το διαρκώς επίκαιρο αξίωμα ότι η τρομοκρατία εξυπηρετεί διαφορετικές ανάγκες και κάποιες από αυτές της ανάγκες, έχουν σαφώς και το αντίστοιχο τίμημα.

Γ4. ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΥΜΑ: ΠΟΣΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΣΟ ΔΙΑΡΚΕΙ;

Καθώς το προηγούμενο κύμα άρχισε να ξεθωριάζει ήρθε στο προσκήνιο το τέταρτο κύμα ή όπως ο Raporport το χαρακτηρίζει το «Θρησκευτικό κύμα» για να κυριαρχήσει στην διεθνή τρομοκρατία (σ. 61). Η έννοια της θρησκευτικής ταυτότητας ήταν πάντα σημαντική στην ιστορία της σύγχρονης τρομοκρατίας, ακριβώς επειδή οι περισσότεροι τρομοκρατικοί οργανισμοί, χαρακτηρίζονταν από ένα σημαντικό και κρίσιμο εθνικιστικό στοιχείο, ενώ πολλές φορές οι εθνικές ταυτότητες έχουν και θρησκευτική βάση. Ωστόσο ο στόχος ήταν πάντα η δημιουργία ισχυρών λαϊκών κρατών ώστε να αποκτήσουν νομική υπόσταση στη διεθνή πολιτική σκηνή. Στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον (ιδίως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου) η θρησκεία απέκτησε μία εντελώς διαφορετική σημασία και λειτουργία καθώς υποστήριξε ενεργά πλέον ένοπλους αγώνες και συνέβαλε στην οργάνωση των λαών. Ο Raporport διατυπώνει την άποψη ότι αν τελικά η τάση του τέταρτου κύματος για ενίσχυση και επικράτηση των θρησκευτικών κρατών σε σχέση με τα κοσμικά κράτη κυριαρχήσει, τότε το πιο πιθανόν είναι ότι θα ενεργοποιηθούν περισσότερα λαϊκά τρομοκρατικά κινήματα (σ. 61).

Το Ισλάμ είναι η σημαντικότερη θρησκεία που κυριαρχεί στο τέταρτο κύμα ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι υπήρξαν και άλλες θρησκευτικές κοινότητες που κατέφυγαν στην τρομοκρατία. Τέτοιες κοινότητες ήταν για παράδειγμα οι Σιχ, οι οποίοι πραγματοποίησαν επιθέσεις στο Ινδικό κρατίδιο του Παντζάμπ. Εβραίοι τρομοκράτες επίσης επιχείρησαν να ανατινάξουν το πιο ιερό προσκύνημα του Ισλάμ στην Ιερουσαλήμ ενώ πραγματοποίησαν μία απόπειρα δολοφονίας εναντίον του Παλαιστίνιου δήμαρχου. Από ακραίες ομάδες, δολοφονήθηκαν 29 προσκυνητές στον τάφο του Αβραάμ (Χεβρώνα, 1994), ενώ ένας Εβραίος φονταμενταλιστής δολοφόνησε τον Ισραηλινό πρωθυπουργό Γιτζάκ Ραμπίν (1995). Το 1995 ήταν επίσης η χρονιά κατά την οποία ο Ιάπωνας Aum Shinrikyo, μέλος μιας ομάδας που

συνδύαζε διάφορα θρησκευτικά στοιχεία (Βουδιστικά, Χριστιανικά και Ινδουιστικά) πραγματοποίησε επίθεση στο μετρό του Τόκιο χρησιμοποιώντας αέριο νεύρων (Sarin), σκοτώνοντας 12 και τραυματίζοντας 3000 άτομα. Αυτή η επίθεση συνέβαλε στη δημιουργία και διασπορά μίας παγκόσμιας ανησυχίας ότι το επιχειρησιακό επίπεδο των τρομοκρατικών επιθέσεων είχε πλέον αναβαθμιστεί και ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις θα συμπεριελάμβαναν και χημικά-βιολογικά όπλα, μία νέα μορφή αντισυμβατικού πολέμου. Η Χριστιανική τρομοκρατία στην βάση της ακραίας ρατσιστικής ερμηνείας της Βίβλου, αναδείχτηκε μέσα από το κίνημα της άμορφης και μαζικής χριστιανικής ταυτότητας. Ωστόσο η χριστιανική βία ήταν περιορισμένη, αν και ορισμένοι μελετητές έχουν συνδέσει την κίνηση για την ενίσχυση της χριστιανικής ταυτότητας των Αμερικανών με την βομβιστική ενέργεια στο Ομοσπονδιακό Κτίριο της Πόλης της Οκλαχόμα (1995).

Σύμφωνα με τον Raporport (σ. 61) τρία γεγονότα στον Ισλαμικό κόσμο, πυροδότησαν τις εξελίξεις για το νέο κύμα τρομοκρατίας. Η Ιρανική επανάσταση το 1979 ήταν το πρώτο. Ο στρατός του Σάχη δεν μπόρεσε να διαλύσει τους εξεγερμένους Ιρανούς, ενώ αποδείχτηκε ότι η θρησκεία είχε τώρα περισσότερο πολιτική χροιά από οποιοδήποτε άλλο επαναστατικό ήθος. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το Ιρανικό μαρξιστικό κίνημα το οποίο την ίδια περίοδο δραστηριοποιείτο κατά του Σάχη δεν είχε παρά μόνο ισχνή κοινωνική υποστήριξη. Οι Ιρανοί συνέβαλαν στην ανάπτυξη Σιϊτικών κινημάτων και σε άλλες χώρες, όπως στο Ιράκ, στη Σαουδική Αραβία, στο Κουβέιτ και στο Λίβανο. Ως πιο σημαντικό θεωρείται το Σιϊτικό κίνημα στο Λίβανο, καθώς εκεί οι Σιϊτες, εγκαινίασαν τις βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας. Το αποτέλεσμα ήταν «εκπληκτικό», ίσως ακόμη και για τους ίδιους τους Λιβανέζους. Αμερικανικά και άλλα ξένα στρατεύματα που εισέβαλαν στη χώρα μετά την Ισραηλινή εισβολή το 1982, πολύ γρήγορα «πήραν μία γεύση» των επιθέσεων αυτών και παρόλη την προσπάθειά τους να τις καταστείλουν δεν το κατάφεραν ποτέ. Αργότερα, στο Αφγανιστάν, η μουσουλμανική αντίσταση κατά των Σοβιετικών (εν μέρει λόγω της ενίσχυσης των δυνάμεων της αντίστασης από τις ΗΠΑ με Σουνίτες εθελοντές) ανάγκασε τους Σοβιετικούς να εγκαταλείψουν την χώρα. Οι Μουσουλμάνοι πίστευαν ότι η θρησκεία τους, κατάφερε να «γονατίσει» μία

κοσμική υπερδύναμη. Το γεγονός αυτό είχε σημαντικές επιπτώσεις στην τρομοκρατία. Χώρες με μεγάλο Μουσουλμανικό πληθυσμό, πρώην Δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης (π.χ. Τσετσενία, Ουζμπεκιστάν κ.α.) απετέλεσαν τις νέες περιοχές δράσης για τις Ισλαμικές επαναστάσεις. Ακολούθησε το Κόσσοβο στα Βαλκάνια, ενώ στην Ασία στο Κασμίρ, ενεργοποιήθηκε ξανά το Ισλαμικό κίνημα.

Τα γεγονότα του Ιράν και του Αφγανιστάν ήταν απρόσμενα (για τον Δυτικό κόσμο), αλλά υπήρχε και ένα τρίτο στοιχείο, το οποίο για τους Μουσουλμάνους έκανε τα γεγονότα αυτά να έχουν ιδιαίτερη σημασία και να είναι αναμενόμενα (σ. 61). Το 1979 ήταν η αρχή ενός νέου αιώνα σύμφωνα με το μουσουλμανικό ημερολόγιο. Υπήρχε μία ισχυρή παράδοση ανάμεσα στους μουσουλμάνους που έλεγε ότι την στιγμή που ανέτειλε ο νέος αυτός αιώνας ένας Μεσσίας-Λυτρωτής θα ερχόταν στον κόσμο. Η παράδοση αυτή ήταν πάντα ζωντανή και πυροδοτούσε ανά τακτά χρονικά διαστήματα εξεγέρσεις στον μουσουλμανικό κόσμο. Η παράδοση αυτή επηρέασε την Ιρανική επανάσταση ενώ πυροδότησε και άλλες ενέργειες εξίσου βίαιες. Για παράδειγμα Σουνίτες Μουσουλμάνοι κατέλαβαν το Μεγάλο Τζαμί στη Μέκκα μόλις τα πρώτα λεπτά του νέου αιώνα. Οι αρχές της Σαουδικής Αραβίας αντέδρασαν άμεσα και συγκρούστηκαν μαζί τους σε μία προσπάθεια να εκκενωθεί το Μεγάλο Τζαμί με αποτέλεσμα τα θύματα λόγω των συγκρούσεων να ανέλθουν σε πάνω από 10.000 άτομα. Ανεξάρτητα των αιτίων σε τοπικό επίπεδο, υπήρξε μία γενικευμένη εμφάνιση Σουνιτών τρομοκρατών σε πολλά κράτη που είχαν ισχυρό Μουσουλμανικό πληθυσμό όπως η Αίγυπτος, η Συρία, η Τυνησία, το Μαρόκο, η Αλγερία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία. Επίσης Σουνιτικές ομάδες αγωνίστηκαν μαζί με την ΟΑΠ σε επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ. Βετεράνοι από όλα τα μέρη του Ισλαμικού κόσμου που είχαν προσφερθεί να πολεμήσουν εθελοντικά στο Αφγανιστάν επέστρεψαν σπίτι τους όχι μόνο με περισσότερη θέληση, αλλά και με μεγαλύτερη επιχειρησιακή κατάρτιση, προκειμένου να ξεκινήσουν τρομοκρατικές ενέργειες εναντίον των αδύναμων Κυβερνήσεων των χωρών τους (σ. 62-63).

Οι δολοφονίες και οι ομηρίες, δύο από τα πιο κοινά χαρακτηριστικά του τρίτου κύματος συνεχίστηκαν στο τέταρτο κύμα, αλλά η επιχειρησιακή τακτική των τρομοκρατών που υπερίσχυσε στο κύμα αυτό ήταν οι «επιθέσεις αυτοκτονίας». Οι

επιθέσεις αυτοκτονίας δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι είναι οι περισσότερο εντυπωσιακές και πλέον θανατηφόρες τακτικές βίας τις οποίες υιοθέτησε το τέταρτο κύμα και απετέλεσαν πρότυπο για πολλές επαναστατικές ομάδες. Έτσι οι επιθέσεις αυτοκτονίας στον Λίβανο ενέπνευσαν πολλές τρομοκρατικές οργανώσεις όχι απαραίτητα θρησκευτικές όπως για παράδειγμα οι «*Τίγρεις Ταμίλ*» («*Liberation Tigers of Tamil Eelam*») στη Σρι Λάνκα, μία κοσμική ομάδα, οι οποίοι χρησιμοποίησαν της βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας προκειμένου να δώσουν νέα πνοή στον αγώνα τους. Η πιο εντυπωσιακή πράξη βίας των Ταμίλ ήταν η δολοφονία του Ινδού πρωθυπουργού Rajiv Gandhi. Παρά την καθαρά συμβατική θρησκευτική αντίληψη ότι μόνο ένα όραμα ανταμοιβής στον Παράδεισο θα μπορούσε να εμπνεύσει τις πράξεις αυτές, οι Ταμίλ χρησιμοποίησαν ως μέθοδο τους «βομβιστές αυτοκτονίας» περισσότερο από όλες τις άλλες Ισλαμικές ομάδες μαζί.

Στο τέταρτο κύμα οι τρομοκρατικές ομάδες, πραγματοποίησαν πολύ περισσότερες μαζικές επιθέσεις σε σχέση με τους ομολόγους τους στο τρίτο κύμα εναντίον Στρατιωτικών και Κυβερνητικών στόχων. Ειδικότερα οι Αμερικανοί, έγιναν οι πιο συχνοί στόχοι των επιθέσεων αυτών. Μια ενέδρα στη Σομαλία ανάγκασε τα Αμερικανικά στρατεύματα, που είχαν επίσης αναγκαστεί να φύγουν από το Λίβανο λόγω των θυμάτων που προκαλούσαν οι βομβιστικές επιθέσεις να την εγκαταλείψουν. Βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας σε στρατιωτικές θέσεις στην Υεμένη, τη Σαουδική Αραβία, και σ' ένα Αμερικανικό αντιτορπιλικό ήταν μερικά μόνο από τα σημαντικά χτυπήματα των τρομοκρατών. Επίσης πρεσβείες στην Κένυα και την Τανζανία υπήρξαν στόχοι των τρομοκρατών, ενώ οι επιθέσεις αυτές είχαν και μεγάλες απώλειες στον τοπικό πληθυσμό. Το 1993, έγινε η πρώτη επιτυχημένη επίθεση από ξένους τρομοκράτες σε Αμερικανικό έδαφος στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου. Ακολούθησε η αποτυχημένη προσπάθεια να συντονίσουν νέες επιθέσεις στην Αμερική την παραμονή της χιλιετίας (2000). Τέλος, συνέβησαν οι μαζικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι οποίες υπήρξαν και η αφορμή να ξεκινήσει ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας».

Το τέταρτο κύμα είναι περισσότερο «ομοιογενές» κατά τον Raroport (σ.63) καθώς για πρώτη φορά στην ιστορία της τρομοκρατίας προέρχεται από μια μόνο οργάνωση με ένα κοινό σκοπό. Η οργάνωση αυτή είναι η «Αλ Κάιντα» («*Al Qaeda*») ενώ η ψυχή της (οδηγός και χρηματοδότης της) υπήρξε ο Σαουδάραβας Οσάμα Μπιν Λάντεν. Επιδίωξη της οργάνωσης και του ιδρυτή της, ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου κράτους για όλους τους μουσουλμάνους, ένα κράτος όπως την περίοδο των Χαλιφών, το οποίο θα λειτουργούσε με βάση την Σαρία, τον Ισλαμικό νόμο. Η φιλοδοξία αυτή είχε απήχηση στους πληθυσμούς των Σουνιτών σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή, στην Αφρική και στην Ασία. Στο παρελθόν, κάθε τρομοκρατική οργάνωση είχε μία ενιαία εθνική βάση. Η «Αλ Κάιντα» αντίθετα προσπάθησε να ενώσει όλα τα μέλη της παγκόσμιας κοινότητας των Σουνιτών, σε ένα τεράστιο δίκτυο αγωνιστών στο όνομα του Allah. Στο δίκτυο αυτό συμπεριλαμβάνονταν και όλοι εκείνοι που είχαν μεταναστεύσει στην Δύση και όλοι όσοι είχαν γεννηθεί στα εδάφη των απίστων αλλά ήταν πιστοί μουσουλμάνοι. Οι πιο πρόθυμοι νεοσύλλεκτοι μαχητές της οργάνωσης προέρχονταν από την Αίγυπτο και την Σαουδική Αραβία, ενώ πολλοί από αυτούς είχαν εκπαιδευτεί στο Αφγανιστάν. Το πρώτο βήμα για την επίτευξη του σκοπού της «Αλ Κάιντα» ήταν η ενίσχυση των ανταρτικών Ισλαμικών ομάδων κυρίως Σουνιτών σε διάφορα κράτη του κόσμου, μια προσπάθεια που στόχευε στο να εμποδίσει τους Αμερικάνους να υποστηρίξουν τη οργάνωση πολλών κρατών σε εθνική βάση. Η εξάλειψη της Αμερικανικής επιρροής στις χώρες αυτές αποτελούσε προϋπόθεση της επανένωσης όλου του Ισλαμικού κόσμου. Αναγκάζοντας τους Αμερικανούς να αποσύρουν τα στρατεύματά τους από τα ιερά εδάφη του Ισλάμ θεωρήθηκε ως το πρώτο βήμα, ενώ το δεύτερο ήταν η εκμετάλλευση της γενικότερης οργής του Ισλαμικού κόσμου κατά της Αμερικανικής προσπάθειας για πολιτική επιρροή στα θέματα του Παλαιστινιακού και του Ιράκ (σ. 64).

Κάθε τρομοκρατική οργάνωση στα προηγούμενα κύματα συμπεριλαμβανομένων και των Ισλαμικών οργανώσεων στρατολογούσε τα μέλη της από μία «εθνική δεξαμενή». Κατά τον τρόπο αυτό, η αντίθεση της εκπαίδευσης μεταξύ «ΟΑΠ» και «Αλ Κάιντα» είναι εμφανής. Η πρώτη εκπαιδεύει ομάδες και η δεύτερη άτομα. Η «Αλ

Κάιντα» θεωρείται ως ο μεγαλύτερος αριθμητικά οργανισμός στην ιστορία της τρομοκρατίας έχοντας περίπου 30.000 μέλη και με πυρήνες λειτουργίας σε περίπου 50 χώρες. Τις προηγούμενες περιόδους ως μεγαλύτερες ομάδες θεωρούνταν οι αυτονομιστικές οργανώσεις, που αριθμούσαν όμως μερικές εκατοντάδες μέλη έτοιμα για δράση. Μονάχα η ΟΑΠ μπορεί να συγκριθεί από πλευράς μεγέθους με την «Αλ Κάιντα». Στο Λίβανο η ΟΑΠ είχε περίπου 25.000 μέλη τα οποία και κάποια στιγμή προσπάθησε να τα εκπαιδεύσει ώστε να γίνουν ένα κανονικό στράτευμα. Η «Αλ Κάιντα» όμως έφτασε να αριθμεί πολλές χιλιάδες μέλη και σε διαφορετικές χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο αριθμός και γεωγραφική έκταση που δεν είχε ξανά παρόμοιο προηγούμενο (σ. 64).

Οι διεθνείς διαστάσεις του τέταρτου κύματος έχουν επίσης αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία. Ο αριθμός των τρομοκρατικών οργανώσεων μειώθηκε δραματικά. Περίπου 200 τρομοκρατικές ομάδες ήταν ενεργές το 1980 ενώ την δεκαετία του 1990 ο αριθμός της μειώθηκε στις 40. Το διεθνές πρότυπο/μοτίβο που κυριαρχεί φαίνεται να συνδέεται με τον πρωταρχικό κοινό στόχο του έθνους και της θρησκείας. Μία θρησκευτική κοινότητα όπως το Ισλάμ είναι πολύ μεγαλύτερη, από μία εθνική ομάδα. Ο μεγαλύτερος αριθμός τρομοκρατών στο παρελθόν προήλθε από τις χριστιανικές χώρες και η χριστιανική παράδοση πάντα εμφανίζεται διασπασμένη σε αντίθεση με το Ισλάμ.

Ο Αμερικανικός ρόλος άλλαξε επίσης (σ. 64). Οι αναρίθμητες επιθέσεις κατά των Αμερικανών στη διάρκεια του τρίτου κύματος, στρέφονταν κατά εθνικών στόχων, ενώ δεν είχαν σημειωθεί επιθέσεις κατά των Αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων ούτε κατά ή επί του Αμερικανικού εδάφους. Οι Ιρανοί, από την άλλη πλευρά χαρακτήριζαν την Αμερική ως τον μεγάλο «Σατανά», έναν όρο που αναφερόταν κυρίως στην κουλτούρα και τον πολιτισμό των Αμερικανών. Η «Αλ Κάιντα» του Bin Laden, στράφηκε αποκλειστικά κατά των Αμερικανών και για πρώτη φορά εντός των ΗΠΑ. Κατά ένα ενδιαφέρον τρόπο, η πολιτική των ΗΠΑ καθορίστηκε από την άποψη ότι κάποιοι συγκεκριμένοι στόχοι ήταν πιο σημαντικοί για τα συμφέροντά της από τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να της πετύχουν σ' αυτό το

κύμα, της έγινε με το δεύτερο και το τρίτο κύμα. Μαζί με το NATO, προσέφερε στις «Ισλαμικές δυνάμεις του Απελευθερωτικού Στρατού για το Κόσσοβο» («The Kosovo Liberation Army») συνεχή υποστήριξη κατά των Σερβικών δυνάμεων (2000).

Αρχικά η «Αλ Κάιντα» εργάστηκε για να πετύχει τον στόχο της με την ενίσχυση των Ισλαμικών ομάδων, που ήταν ενεργές σε διάφορες χώρες του Σουνιτικού κόσμου, χώρες τις οποίες πολλοί Μουσουλμάνοι, θεωρούν ως κατάλοιπα της καταρρέουσας αποικιακής επιρροής. Αλλά η Αμερικανική υποστήριξη στις χώρες αυτές συνέβαλε στην ματαίωση της προσπάθειας της, γι' αυτό και ο περιορισμός της Αμερικανικής επιρροής σε επίπεδο μουσουλμανικών κρατών αποτέλεσε το προαπαιτούμενο της Ισλαμικής επανένωσης. Για να επιτευχθεί ο στόχος της, ως πρώτο βήμα θεωρήθηκε ο εξαναγκασμός των Αμερικανών να αποσύρουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις από την Σαουδική Αραβία, στην οποία βρίσκονται τα ιερότερα προσκυνήματα του Ισλάμ. Το δεύτερο βήμα ήταν να αναπτύξουν μία γενικότερη λαϊκή οργή κατά της Αμερικανικής επιρροής στην Παλαιστίνη και το Ιράκ. Καθώς η «Αλ Κάιντα» είχε πολύ μικρή ανταπόκριση στον Ισλαμικό κόσμο πριν από την 11^η Σεπτεμβρίου, οι επιθέσεις αυτές μπορούν να εκληφθούν ως μία προσπάθεια να ανανεωθεί ένα Αντιαμερικανικό μένος στον Ισλαμικό κόσμο, με συγκεκριμένες ενέργειες που θα είχαν έντονο αντιαμερικανικό χαρακτήρα ακόμη και εντός του Αμερικανικού εδάφους (σ. 65).

Η ανταπόκριση στα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου δεν είχε προηγούμενο όπως και η ίδια η επίθεση. Κανείς δεν περίμενε ότι η παρέμβαση των Αμερικανών στο Αφγανιστάν, θα ήταν τόσο γρήγορη και τόσο αποφασιστική, ίσως γιατί η ιστορία της τρομοκρατίας, αποδεικνύει ότι οι τρομοκράτες θεωρείται ότι είναι περισσότερο ισχυροί στην βάση τους, όπως για παράδειγμα στην Αλγερία, την Βόρεια Ιρλανδία, την Κεϋλάνη, παρόλο που οι περιοχές αυτές ήταν γνωστές στις αντιτρομοκρατικές δυνάμεις.

Δ. Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΚΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΑ ΠΡΩΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Η μελέτη της μετεξέλιξης του φαινομένου μέσα από τα κύματα του Raroport καθιστά σαφή από την μια την ιστορική συνέχεια της τρομοκρατικής δράσης, καθώς το φαινόμενο εμφανίζεται χωρίς ύφεση για διάστημα ενός και πλέον αιώνα και αφετέρου την μετεξέλιξή του σε σχέση και αναλογία με την εκάστοτε εξουσία (ή το παγκόσμιο σύστημα εξουσίας). Η διεθνής τρομοκρατία αποτελεί στην πραγματικότητα μια αντανάκλαση της παγκόσμιας πολιτικής, έτσι κατά διαστήματα το διεθνές περιβάλλον κυριαρχείται από διαφορετικές τυπολογίες της τρομοκρατίας, οι οποίες παίρνουν μια καθολική μορφή για την εκάστοτε εποχή. Καθώς ο κόσμος αλλάζει και μια νέα διεθνής πραγματικότητα, η καλύτερα μια νέα διεθνής τάξη κάνει την εμφάνισή της, με το οικονομικό και πολιτικό μοντέλο της παγκοσμιοποίησης να γίνεται κυρίαρχο, η τρομοκρατία μοιάζει να μετεξελίσσεται με την σειρά της προσαρμοζόμενη σ' αυτό. Τα σύνορα, θεσμικά λειτουργικά και πολιτισμικά καταρρέουν, το έθνος-κράτος μοιάζει να αποδυναμώνεται λειτουργικά και να απαξιώνεται συμβολικά, ενώ τώρα οι αγορές, εταιρείες, επιχειρηματικοί και τραπεζικοί κύκλοι αποτελούν τους κυρίαρχους παράγοντες. Η νέα παγκόσμια τάξη βασίζεται στην αντίληψη μιας κεντρικής «διεύθυνσης» του κόσμου. Η παγκοσμιοποίηση και οι τεχνολογικές διευκολύνσεις που φέρνει μαζί της αλλάζουν το προφίλ της διεθνούς τρομοκρατίας, που με την σειρά της εξελίσσεται σε αλληλεξάρτηση με το περιβάλλον στο οποίο καλείται να λειτουργήσει. Αναπόφευκτα οι δράσεις των τρομοκρατών φαίνεται να έχουν επιπτώσεις σε διεθνές επίπεδο καθώς δεν αφήνουν ανεπηρέαστη την Κοινή Γνώμη και χρησιμοποιούν τεχνικές και μεθόδους προβολής του έργου της αντίστοιχες με της μεθόδους του παγκόσμιου συστήματος διακυβέρνησης.

Οι περισσότεροι Ακαδημαϊκοί και μελετητές της τρομοκρατίας εστιάζουν κυρίως στο τρίτο και τέταρτο κύμα σύμφωνα με τον Raroport, το οποίο χαρακτηρίζεται από αλλαγές σε στόχους, στρατηγική και διαδικασίες. Υπάρχουν πολλοί επίσης που πιστεύουν ότι η σύγχρονη τρομοκρατία, της μορφής που έχει η «Αλ Κάιντα» είναι κάτι καινούριο και δεν καλύπτεται από τα τέσσερα κύματα της τρομοκρατίας του Raroport. Σύμφωνα με την θεωρία του Raroport, το σύγχρονο τρομοκρατικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από τη «Νέα Τρομοκρατία» που δίνει το στίγμα της για

το άμεσο μέλλον. Στην βάση αυτή μπορεί να ειπωθεί ότι οι «πηγές» που γεννούν ακραίες συμπεριφορές και πυροδοτούν πράξεις βίας θα παραμείνουν अपαράλλαχτες στο εγγύς μέλλον (Martin, 2013: 508).

Κατά συνέπεια αν βασιστούμε στην θεωρία των Κυμάτων του Rapoport η τρομοκρατία (στην σύγχρονή της μορφή) θα συνεχίσει να υπάρχει για τους ακόλουθους λόγους:

- Άνθρωποι που έχουν αποπεμφθεί στο περιθώριο της κοινωνίας και της πολιτικής ή που πιστεύουν ότι έχουν αποπεμφθεί, πολύ συχνά θα διαμορφώνουν κινήματα και οργανώσεις που θα καταλήγουν σχεδόν πάντα στην βία. Το αίσθημα της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι ιδιαίτερα ισχυρό ανάμεσα στους λαούς και η όποια «έλλειψή του» θα συνεχίσει να προσφέρει το «κίνητρο» για την υποστήριξη των τρομοκρατικών οργανώσεων.
- Έθνη και κινήματα, πολλές φορές θα υιοθετούν ακραίες εθνικιστικές πράξεις βίας ή ακραίες θρησκευτικές εκδηλώσεις βίας τις οποίες θα χρησιμοποιούν ως «μέσο» για να δικαιολογήσουν την ακραία επιθετική συμπεριφορά τους κατά κρατών και Κυβερνήσεων αλλά και κατά του παγκόσμιου συστήματος διακυβέρνησης.

Οι παράγοντες αυτοί ουσιαστικά λειτούργησαν και διαμόρφωσαν τις νέες τάσεις στην τρομοκρατία, η οποία εμφανίστηκε της αρχές της δεκαετίας του 1990 και διαρκεί μέχρι σήμερα. Οι τάσεις αυτές είναι οι ακόλουθες (Martin, 2013: 509):

- Αυξημένη χρήση της επικοινωνίας και της τεχνολογίας από ακραίες ομάδες.
- Υιοθέτηση πυρήνων οργάνωσης και επιχειρησιακές στρατηγικές από παγκόσμια επαναστατικά κινήματα.
- Συνεχή χρήση όπλων σχετικά χαμηλής τεχνολογίας (low tech), όπως οι βόμβες αυτοκτονίας.
- Προσπάθειες να δομήσουν ή να αποκτήσουν σχετικά υψηλής τεχνολογίας όπλα μαζικής καταστροφής ή εναλλακτικά να μετατρέψουν ήδη υπάρχουσες τεχνολογίες σε όπλα υψηλής καταστροφής.

- Δημιουργία αισθήματος τρόμου μέσα από την δημοσιότητα που της παρέχουν τα ΜΜΕ και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης.
- Η προβολή των τρομοκρατικών χτυπημάτων δημιουργεί κλίμα φόβου, που καθιστά τους πολίτες περισσότερο ανεκτικούς σε αυστηρά και περιοριστικά μέτρα ασφαλείας.
- Τα ΜΜΕ προβάλλουν αποκλειστικά τις κυρίαρχες απόψεις των ισχυρών Κυβερνήσεων της Δύσης, με στόχο την παραπληροφόρηση του κοινού και τον περιορισμό της κατανόησης του φαινομένου της τρομοκρατίας.

Αντίθετα με το έγκλημα ή την φτώχεια, που φαίνεται να συμπορεύονται με την ανθρώπινη ιστορία, η διεθνής τρομοκρατία είναι ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο. Η συνεχής παρουσία της για περίπου 130 χρόνια, σημαίνει ωστόσο ότι είναι βαθιά ριζωμένη στον κόσμο της. Η τεχνολογία και ο δογματισμός έχουν διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο. Το τελευταίο αντανακλά μία μοντέρνα τάση για εκλογίκευση της δράσης των τρομοκρατών ή ακόμη και να την κάνει πιο αποτελεσματική, την οποία ο Max Weber, δήλωσε ότι αποτελεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της σύγχρονης ζωής (Max Weber σε Martin, 2013: 509).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΠΕΓΧΑΓΗΣ

Η προσέγγιση του David Rapoport, παρέχει στον θεωρητικό της τρομοκρατίας τη δυνατότητα να δει την ιστορική εξέλιξη του όρου αλλά και τις παραμέτρους που τον συνθέτουν σε διεθνές επίπεδο. Ωστόσο απαραίτητη για την παρούσα διατριβή είναι και η Θεωρία της Ασφάλειας η οποία αναπτύχθηκε από την Σχολή της Κοπεγχάγης και γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση μετά το 2001. Η συμβολή της Σχολής της Κοπεγχάγης θεωρείται ως ιδιαίτερα σημαντική για την σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην έννοια της Ασφάλειας, την τρομοκρατία και την Θεωρία της Πλαισίωσης που αφορά στα ΜΜΕ, προκειμένου να γίνει κατανοητό το πώς η πληροφορία αναφορικά με την Τρομοκρατία κατασκευάζεται, ώστε να συμπεριλάβει την έννοια της απειλής και του κινδύνου από την τρομοκρατία τόσο στον παρόντα όσο και σε μελλοντικό χρόνο. Τα στοιχεία αυτά συνιστούν ένα σημαντικό και ζωτικό τμήμα του θεωρητικού πλαισίου της τρομοκρατίας ενώ θα στηρίξουν και το εμπειρικό/πρακτικό της κομμάτι στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής.

Καθώς στόχος της παρούσας διατριβής είναι μόνο το κομμάτι του πως «κατασκευάζεται η Ασφάλεια» μέσα από την πληροφόρηση των ΜΜΕ για την τρομοκρατία, στο πλαίσιο του παρόντος κεφαλαίου θα γίνει προσπάθεια για μία σύντομη σκιαγράφηση της Θεωρίας της Ασφάλειας όπως αυτή αναπτύχθηκε από την Σχολή της Κοπεγχάγης.

Το αντικείμενο των σπουδών της Ασφάλειας σε αντίθεση με την τρομοκρατία, εμφανίστηκε ως πεδίο Ακαδημαϊκών και επαγγελματικών ενασχολήσεων μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Την περίοδο εκείνη θεωρείτο ως υποενότητα των Διεθνών Σχέσεων ενώ μέχρι και τα τελευταία χρόνια του Ψυχρού Πολέμου ήταν ένα πεδίο μελέτης το οποίο κυριαρχείτο σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα από την Αγγλοσαξονική σκέψη. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η Ασφάλεια ήταν συνώνυμη με τις στρατηγικές σπουδές και είχε έντονο στρατιωτικό χαρακτήρα. Αυτή η Ακαδημαϊκή προσέγγιση υποστηριζόταν και από τα ίδια τα κράτη τα οποία

ευνοούσαν την επιστημονική διάσταση της Ασφάλειας, επειδή τα κράτη-έθνη έπρεπε να προστατευτούν από συγκεκριμένες ή δυνητικές απειλές και να διατηρήσουν το υπάρχον status-quo. Αυτή η θετικιστική προσέγγιση η οποία αντλούσε από τις θεωρίες του ρεαλισμού και του ρασιοναλισμού αποτέλεσε αντικείμενο πρόκλησης καθώς ο Ψυχρός Πόλεμος τελείωνε (Williams, 2008: 2-4). Η Σχολή της Κοπεγχάγης παρουσιάζει μία από τις εναλλακτικές μεθόδους ανάλυσης της Ασφάλειας η οποία προέκυψε από της διαφωνίες των Ακαδημαϊκών και ερευνητών της Ασφάλειας τις δεκαετίες του 1970 και 1980.

Η Σχολή της Κοπεγχάγης προσέφερε μία νέα προσέγγιση στην παραδοσιακή άποψη του «όλα είναι Ασφάλεια» αντικαθιστώντας την με το ερώτημα «τι είναι Ασφάλεια;» (Waever, 2004: 9). Η απάντηση στο ερώτημα σύμφωνα με την Σχολή της Κοπεγχάγης προέρχεται από τρία κυρίαρχα στοιχεία τα οποία θεωρεί ότι εμπεριέχονται στην έννοια της Ασφάλειας. Το πρώτο αφορά στην τμηματοποίηση του όρου Ασφάλεια, όπου οι απειλές σχετίζονται με ένα από τα πέντε διασυνδεδεμένα τμήματα με την Ασφάλεια, δηλαδή το στρατιωτικό, την πολιτική την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Η διεύρυνση του όρου και της έννοιας της Ασφάλειας, σε νέα πεδία/τμήματα πέρα από το παραδοσιακό στρατιωτικό σκέλος και πέρα από την Κρατική/Κυβερνητική οντότητα ως τον κατά παράδοση κυρίαρχο παράγοντα στο κομμάτι της Ασφάλειας, επιτρέπει έτσι την ταυτοποίηση νέων πεδίων εντός του όρου και της έννοιας της Ασφάλειας. Τέτοια πεδία είναι η εθνική κυριαρχία (Πολιτική Ασφάλεια), οι εθνικές οικονομίες (Εθνική Ασφάλεια) οι συλλογικές ταυτότητες (Κοινωνική Ασφάλεια) ή κομμάτια του φυσικού κόσμου της τα είδη του ζωικού βασιλείου και η χλωρίδα (Περιβαλλοντική Ασφάλεια) (Emmers, 2010: 138). Κατά κάποιο τρόπο η τμηματοποίηση αυτή ενώ δεν εξαιρεί το στρατιωτικό σκέλος ουσιαστικά επεκτείνει την Ασφάλεια ως όρο καλύπτοντας όλο το εύρος των δομών μία κοινωνίας αλλά και των διεθνών παραγόντων που εμπλέκονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στα τμήματα αυτά. Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι η Σχολή της Κοπεγχάγης επικεντρώνεται στην Περιφερειακή Ασφάλεια, συνδέοντας την με τη δυναμική των δυνάμεων που την επηρεάζουν (Κράτη/Κυβερνήσεις) και τις κοινωνίες ανά γεωγραφική περιοχή. Οι

δυνάμεις αυτές μπορεί να έχουν να κάνουν με κάποιο από τα πέντε τμήματα ή και να τα συμπεριλαμβάνουν όλα μαζί. Τρίτον η Σχολή της Κοπεγχάγης προσδίδει ένα θεωρητικό υπόβαθρο στην Ασφάλεια, την οποία αντιμετωπίζει ως ένα καθαρό «κοινωνικό κατασκεύασμα» (social construct) το οποίο απαιτεί την ανάπτυξη ενός ιδιαίτερου επιστημονικού κλάδου για τις σπουδές στο συγκεκριμένο πεδίο.

Η μεθοδολογία προσέγγισης της Ασφάλειας ως «κοινωνικού κατασκευάσματος» πρωτοπαρουσιάστηκε το 1989 σε μία μελέτη του Ole Waever με τίτλο «*Ασφάλεια ως δράση λόγου: Αναλύοντας τις πολιτικές της λέξης*» («Securitizing the Speech Act: Analyzing the Politics of a Word»). Ο Waever και άλλοι μελετητές που είχαν ως βάση τους την Κοπεγχάγη και το Κέντρο Έρευνας για την Ειρήνη και τις Συγκρούσεις («Centre for Peace and Conflict Research») δημοσίευσαν μία σειρά ερευνών οι οποίες επέκτειναν το θέμα της Ασφάλειας ως «κοινωνική κατασκευή» στα προαναφερόμενα τμήματα, ενώ καινοτόμησαν εκδίδοντας ακόμη και ένα βιβλίο για την Κοινωνική Ασφάλεια στην Ευρώπη με τον τίτλο, «*Ταυτότητα Μετανάστευση και η Ατζέντα της Ασφάλειας*» («Identity, Migration and the New Security Agenda») (1993) και «*Ασφάλεια: Ένα νέο Πλαίσιο Ανάλυσης*» («Security: A New Framework of Analysis») (1998), το οποίο διευρύνει εννοιολογικά την κατανόηση του όρου Ασφάλεια αλλά και την πρακτική του εφαρμογή. Η Σχολή της Κοπεγχάγης προσέφερε ουσιαστικά μία «φρέσκια» προοπτική περισσότερο σύγχρονη και επιστημονική στο κομμάτι της Ασφάλειας, πέρα από το κλασσικό πεδίο των στρατιωτικών σπουδών. Ουσιαστικά δημιούργησε ένα πλαίσιο Ασφάλειας το οποίο βασιζόταν σε δύο κυρίαρχα και άκρως ενδιαφέρονται στοιχεία: Το ένα είναι εννοιολογικό και το άλλο μεθοδολογικό, ενώ λαμβάνει υπόψη και τις αδυναμίες της παραδοσιακής και της πιο διευρυμένης προσέγγισης στην Ασφάλεια. Σε σχέση με το δίπολο δηλαδή όσων από την Ακαδημαϊκή κοινότητα ευνοούσαν τον παραδοσιακό καθορισμό της Ασφάλειας μέσα στο στρατιωτικό σκέλος (π.χ. Walt, 1991), και των μελετητών που υποστήριζαν την περισσότερο διευρυμένη προσέγγιση και επανακαθορισμό του όρου Ασφάλεια (π.χ. Ullman: 1983, Booth: 1991), η Σχολή της Κοπεγχάγης προτείνει μία μέση οδό. Οι υποστηρικτές της παραδοσιακής προσέγγισης όπως ο Buzan και οι συνεργάτες του, υιοθέτησαν την άποψη ότι η

Ασφάλεια θα έπρεπε να γίνει κατανοητή ως η επιβίωση ενός συγκεκριμένου «αντικειμένου» υπό το πρίσμα μίας υπαρκτής απειλής. Από την άλλη πλευρά και σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς μελετητές, οι Ακαδημαϊκοί της Σχολής της Κοπεγχάγης δεν θέλησαν να περιορίσουν την συζήτηση για την Ασφάλεια στα στρατιωτικά ζητήματα ούτε στο κράτος ως το μόνο «αντικείμενο της Ασφάλειας» εναντίον του οποίου στρέφονται οι απειλές. Έτσι όπως προαναφέρθηκε εκτός του στρατιωτικού πεδίου αντιπρότειναν τέσσερις τομείς δηλαδή την εθνική κυριαρχία, την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον αναγνωρίζοντας έτσι (ιδίως μετά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου) την σπουδαιότητα και άλλων παραγόντων εκτός του στρατιωτικού στο κομμάτι της Ασφάλειας. Με τον τρόπο αυτό πέτυχαν να διευρύνουν την έννοια της Ασφάλειας χωρίς να καταστρέψουν την εννοιολογική της συνέχεια και συνοχή. Δεύτερον και πιο σημαντικό το πλαίσιο της Ασφάλειας της Σχολής της Κοπεγχάγης συνιστά ένα μεθοδολογικό συμβιβασμό ανάμεσα στον θετικιστικό νεορεαλισμό του Buzan και τον δομικό μεταθετικισμό του Wæver.

Στην πρώιμη εργασία του ο Buzan (1991) υιοθέτησε την άποψη ότι οι απειλές κατά της Ασφάλειας ήταν όχι μόνο υπαρκτές αλλά μπορούσαν να μετρηθούν, να αξιολογηθούν και να αναλυθούν. Κατηγοριοποίησε την Ασφάλεια σε τρία επίπεδα: *το Παρακρατικό, το Κρατικό και το Διεθνές σύστημα (sub-state, the state and the international system)*, αλλά θεώρησε το Κρατικό κομμάτι ως τον κορυφαίο πάροχο της Ασφάλειας και το ουσιαστικό αντικείμενο Ασφάλειας σε όλα τα επίπεδα. Ο Wæver (1995), από την άλλη πλευρά απέρριψε την υπόθεση της «αντικειμενικότητας» των απειλών και ανέπτυξε την δική του θεωρία πως τα ζητήματα «κατασκευάζονται» ως υπαρκτές απειλές. Και οι δύο εξήγησαν την θέση τους ανάμεσα στις διαφορετικές μεταθεωρητικές τους προσεγγίσεις στην συλλογική τους εργασία. Όπως χαρακτηριστικά έγραψαν «παρόλο που η φιλοσοφική μας θέση είναι κατά κάποιο τρόπο περισσότερο ακραία καθώς θεωρεί ότι η Ασφάλεια είναι πολιτικό κατασκεύασμα και δεν είναι κάτι που ένας αναλυτής μπορεί να περιγράψει ως πραγματικότητα, ωστόσο όσον αφορά στις προθέσεις μας είμαστε πιο κοντά στις παραδοσιακές μελέτες της Ασφάλειας αλλά και σε μία πιο βελτιωμένη εκδοχή τους καθώς μέσω αυτών γίνεται προσπάθεια να κατανοηθεί ο

«αστερισμός» της Ασφάλειας (όπως τον αποκαλούν ποιητικά) ώστε να οδηγηθεί σε πιο ευγενικές μορφές μελέτης και έρευνας» (Buzan κ.ά., 1998: 35). Το τελικό αποτέλεσμα είναι η δημιουργία του πλαισίου εντός του οποίου η Ασφάλεια θεωρείται κοινωνικό κατασκεύασμα ενώ γίνεται προσπάθεια να εφαρμοστεί ένα αντικειμενικό μοντέλο ανάλυσης (mode-of-analysis) που να ευνοεί μεν τον ρόλο του κράτους ως τον πρωταρχικό στόχο των όποιων απειλών αλλά όχι ως το αποκλειστικό αντικείμενο της Ασφάλειας. Σύμφωνα με τις παραδοσιακές μελέτες ασφάλειας και σε αντίθεση με κάποιες από τις νέες προσεγγίσεις Ασφάλειας (για παράδειγμα την ανθρώπινη Ασφάλεια και τις κριτικές σπουδές Ασφάλειας) οι Ακαδημαϊκοί της Σχολής της Κοπεγχάγης απορρίπτουν την αφαιρετική μέθοδο δίνοντας προτεραιότητα στο άτομο ως το ύψιστο αντικείμενο Ασφάλειας το οποίο έχει μία «ασταθή» άποψη για την διεθνή Ασφάλεια. Θεωρούν ότι το άτομο είναι κατά κάποιο τρόπο «περιθωριακό στοιχείο» το οποίο βρίσκεται στις παρυφές του συστήματος και όχι εντός αυτού, καθώς δεν μπορεί να κατανοήσει απόλυτα τις μεταβλητές και όλους τους παράγοντες που συνθέτουν την διεθνή Ασφάλεια η οποία κατά την άποψή τους έχει να κάνει με τις σχέσεις μεταξύ διαφόρων συγκεντρωτικών ενοτήτων (collective units) και του πως οι ενότητες αυτές αντανακλώνται προς τα πάνω στο σύστημα.

Αντίθετα με τις παραδοσιακές σπουδές, η Σχολή της Κοπεγχάγης πιστεύει ότι ένα θέμα γίνεται ζήτημα Ασφάλειας μόνο όταν παρουσιάζεται με αυτό τον τρόπο. Έτσι αντιλαμβάνονται την Ασφάλεια σαν μία πρακτική αυτοπροσδιορισμού επειδή με αυτό τον τρόπο ένα ζήτημα γίνεται ζήτημα Ασφάλειας. Με αυτό τον τρόπο μετακινούν την συζήτηση από το τι είναι Ασφάλεια η οποία είναι μία «κανονιστική ερώτηση» (normative question) και επικεντρώνονται στο «τι κάνει η Ασφάλεια». Καθορίζουν την Ασφάλεια ως την κίνηση η οποία παίρνει τις πολιτικές πέρα από τους θεσπισμένους κανόνες του παιχνιδιού και πλαισιώνει το ζήτημα είτε ως ένα ειδικό θέμα πολιτικής είτε πάνω από τις πολιτικές (Buzan και ά., 1998: 23), μία διαδικασία η οποία αναφέρεται ως Ασφάλεια (Securitization). Κάθε δημόσιο ζήτημα μπορεί να τοποθετηθεί στο πεδίο το οποίο κινείται δηλαδή από μη πολιτικό θέμα (non politicized) εκτός Δημόσιας συζήτησης και αποφάσεων μέχρι πολιτικό ζήτημα

δηλαδή συμπερίληψη του στην Δημόσια Πολιτική και συζήτηση. Ο διαχωρισμός μεταξύ των ιδανικών τύπων ουσιαστικά έχει να κάνει με τα επίπεδα προσοχής της Κυβέρνησης σε ένα συγκεκριμένο θέμα και καθώς εγείρεται η προσοχή τα ζητήματα μπορεί να αλλάξουν την σημασία της. Ο Kingdon (1995) αναφέρεται στο καθοριστικό διάστημα του «χρόνου» εντός του οποίου υπάρχει ένα ευρύ φάσμα σχετικά με το πώς ένα πρόβλημα γίνεται αντιληπτό ως «παράθυρο ευκαιρίας» για αλλαγή πολιτικής. Στην συνέχεια οι αλλαγές στις αντιλήψεις θα επηρεάσουν τις διαδικασίες χάραξης πολιτικής, θα συμβάλλουν στην επιλογή των σχετικών στόχων, θα βοηθήσουν στην ταυτοποίηση των κατάλληλων πολιτικών ανταπόκρισης και στην προτεραιοποίηση σε θέματα ημερήσιας διάταξης στην σφαίρα της Δημόσιας Πολιτικής.

Ένα ζήτημα γίνεται θέμα Ασφάλειας όταν γίνεται αντιληπτό και τοποθετείται σε πλαίσιο σαν υπαρκτή απειλή. Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι να εμπεριέχει τις έννοιες του σημαντικού και του επείγοντος ώστε να υπάρξει άμεση και κατάλληλη ανταπόκριση σε αυτό. Με τέτοιες συνθήκες Ασφάλειας «η φύση της υπαρκτής απειλής δίνει σε ένα παράγοντα το δικαίωμα να διαχειριστεί το ζήτημα αυτό με τον τρόπο που πιστεύει ότι είναι ο πιο κατάλληλος χρησιμοποιώντας ακόμη και ακραίες ή αντικανονικές μεθόδους, σπάζοντας έτσι την νόρμα των πολιτικών κανόνων του παιχνιδιού και να θυσιάσει τις αξίες στο κυνήγι της ασφάλειας» (Buzan και ά., 1998: 24). Αυτό σημαίνει ότι παρόλο που και οι δύο είναι μέρος της πολιτικής, η Ασφάλεια μπορεί να ειπωθεί ως μία πιο ακραία εκδοχή της πολιτικοποίησης. Σύμφωνα με την Σχολή της Κοπεγχάγης ένα ζήτημα γίνεται θέμα Ασφάλειας όταν η λέξη Ασφάλεια αναφέρεται (γράφεται) σε σχέση με το ζήτημα αυτό. Ο Wæver (1995: 55) ωστόσο διαφωνεί λέγοντας ότι η Ασφάλεια δεν είναι μία «πραγματικότητα που υπάρχει πριν τη γλώσσα». Δεν υπήρχε πριν να γίνει «αφήγημα» και έτσι μπορεί να θεωρηθεί ως αυτό που στην θεωρία της γλώσσας είναι γνωστό ως πράξη λόγου (speech act). Είναι η λέξη που τελικά είναι η ίδια η πράξη. Με το «να εκφράσεις τις λέξεις κάτι γίνεται» (όπως για παράδειγμα το να βάλεις στοίχημα, το να δώσεις μία υπόσχεση, το να ονομάσεις ένα πλοίο) (Buzan και άλ., 1998: 26). Το κεντρικό ερώτημα ωστόσο που χρειάζεται να διατυπωθεί είναι

τότε «ποιος μπορεί να δράσει ή να μιλήσει για την Ασφάλεια με επιτυχία, για ποια θέματα, κάτω από ποιες προϋποθέσεις και με τι αποτελέσματα» (σ. 27).

Εκτός από τη διαδικασία της Ασφάλειας και την ανάδειξη ενός ζητήματος ως θέμα Ασφάλειας με την τοποθέτησή του στο κατάλληλο πλαίσιο, η Σχολή της Κοπεγχάγης αναδεικνύει και τον ρόλο των «Παραγόντων της Ασφάλειας» (*Securitizing Actors*). Ο όρος αναφέρεται σε όλους όσους έχουν τον ρόλο να παρουσιάζουν θέματα ως υπαρκτές απειλές κατά συγκεκριμένων/καθορισμένων «αντικειμένων». Η εξουσία τους και η κοινωνική τους δύναμη συνήθως προέρχεται από την θέση τους, γεγονός που σημαίνει ότι παρόλο που θεωρητικά και ως αρχή κανείς δεν εξαιρείται από το να γίνει παράγοντας Ασφάλειας, το πεδίο της Ασφάλειας τελικά κυριαρχείται και ευνοεί τις πολιτικές ελίτ και τους επαγγελματίες της Ασφάλειας. Οι παράγοντες της Ασφάλειας είναι διαφορετικοί από τους λεγόμενους λειτουργικούς παράγοντες (*Functional Actors*), οι οποίοι ουσιαστικά επηρεάζουν την ασφάλεια του ζητήματος, καθώς λειτουργούν μέσω της δημοφιλίας τους επειδή γνωρίζουν την τέχνη του χειρισμού του λόγου για την Ασφάλεια (σ. 36). Τα MME είναι παράδειγμα ενός τέτοιου παράγοντα καθώς διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της Ασφάλειας και στην παροχή πληροφορίας γι αυτήν. Σύμφωνα με την Σχολή της Κοπεγχάγης η παρουσία κάποιου ζητήματος ως υπαρκτή απειλή δεν σημαίνει αυτόματα και τη δημιουργία περιβάλλοντος Ασφάλειας. Για να συμβεί αυτό δηλαδή η δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος, απαιτείται η λεγόμενη κίνηση Ασφάλειας. Η κίνηση αυτή επιτυγχάνεται μόνο αν ο δέκτης/ακροατής αποδέχεται ένα ζήτημα ως θέμα Ασφάλειας (σ. 25). Η γλωσσική διατύπωση της Ασφάλειας προϋποθέτει νομιμοποίηση και την ευρύτερη δυνατή συναίνεση προκειμένου να ολοκληρωθεί η κίνηση της Ασφάλειας. Κατά συνέπεια ο ακροατής/δέκτης είναι τόσο σημαντικός όσο και οι παράγοντες της Ασφάλειας. Η απόδειξη ότι η κίνηση της Ασφάλειας ολοκληρώθηκε είναι ότι «για λόγους διαφωνίας για την προτεραιότητα και το επείγον της υπαρκτής απειλής, ο παράγοντας της Ασφάλειας έχει καταφέρει να ελευθερωθεί από διαδικασίες και κανόνες που διαφορετικά θα τον δέσμευαν και ότι έχει πείσει τον ακροατή να ανεχτεί την παραβίαση των κανονισμών, τους οποίους διαφορετικά θα πρέπει να υπακούει (σ. 26). Πως τότε θα πρέπει κάποιος

να ερευνήσει την διαδικασία της Ασφάλειας; Για να απαντηθεί το ερώτημα αυτό σύμφωνα με την Σχολή της Κοπεγχάγης η μόνη ασφαλής μέθοδος είναι η ανάλυση λόγου, καθώς το καθοριστικό κριτήριο της Ασφάλειας είναι καθαρά κειμενογραφικό μία ειδική ρητορική δομή η οποία βρίσκεται στον λόγο (σ. 176). Η Ασφάλεια γίνεται κατανοητή ως μία υποκειμενική και κοινωνικά κατασκευασμένη πρακτική. Έτσι η έμφαση δίνεται στον λόγο της Ασφάλειας, ο οποίος βοηθά τους κυρίαρχους παράγοντες να εντάξουν την Ασφάλεια στο πεδίο της κοινής λογικής προκειμένου αυτή να γίνει κατανοητή και έτσι να κατασκευαστεί ο κόσμος της Ασφάλειας. Ακόμη ενώ η ανάλυση του λόγου είναι χρήσιμη στην ταυτοποίηση των δράσεων που εμπεριέχει και την ρητορική του κινδύνου, αυτή δεν είναι από μόνη της κατάλληλη για εμάς τους μέσους πολίτες, ώστε να καταλάβουμε πλήρως την διαδικασία της Ασφάλειας και τις παραμέτρους της.

Ένας ουσιαστικός περιοριστικός παράγοντας στην προσέγγιση της Σχολής της Κοπεγχάγης, προκύπτει από το ότι βασίζεται σε ένα μόνο μηχανισμό, δηλαδή στην δράση του λόγου προκειμένου να εξηγήσει πως ένα θέμα γίνεται ζήτημα Ασφάλειας. Παρόλο που στο συλλογικό τους έργο ο Buzan και οι συνεργάτες του (1998) διαφοροποιούνται από τις απόψεις του Wæver ο οποίος αποδέχεται ότι δεν είναι αρκετή μόνο η διατύπωση της λέξης Ασφάλεια που είναι κρίσιμη για την ειδική φύση του λόγου αλλά χρειάζεται και η ευρύτερη ρητορική της οποίας η λέξη Ασφάλεια, είναι αναπόσπαστο τμήμα, ωστόσο δεν αναπτύσσουν αυτή την πλευρά της Ασφάλειας στην ανάλυσή τους, μειώνοντας έτσι την υπόδειξη της πραγματικής απειλής σε μία καθαρά λεκτική δράση ή σε μία γλωσσολογική ρητορική. Ωστόσο όπως επισημαίνουν οι Laclau και Mouffe (1985, σε Jorgensen και Phillips, 2002: 24-28) «κάθε προσπάθεια διαχωρισμού ανάμεσα σε αυτό που αποκαλείται γλωσσολογική και συμπεριφορική πλευρά της κοινωνικής πρακτικής είναι είτε μία λανθασμένη διχοτόμηση ή πρέπει να βρει τον χώρο του ως κάτι διαφορετικό στην κοινωνική παραγωγή της σημασίας η οποία δομείται κάτω από την ολότητα του λόγου». Η σημασία του μη γλωσσολογικού στοιχείου της Ασφάλειας αναδεικνύεται από τον Michael Williams (2003), ο οποίος διαφωνεί με πειστικό τρόπο λέγοντας ότι οι εικόνες μπορούν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο στην διαδικασία της

Ασφάλειας για ένα ζήτημα. Με τον ίδιο τρόπο ο Lene Hansen (2000) διαφωνεί ότι ο στόχος της πράξης του λόγου δεν μπορεί να αναλύσει τις καταστάσεις Ασφάλειας με κατάλληλο τρόπο καθώς χαρακτηρίζονται από μία εκκωφαντική σιωπή ιδίως σε θέματα φύλου. Τέλος ο Didier Bigo (2000) αναδεικνύει ότι οι λόγοι κινδύνου σε κοινωνικά ζητήματα ασφάλειας μπορούν να αναπτυχθούν μέσα από την εφαρμογή ειδικών κοινωνικών πρακτικών όπως οι γραφειοκρατικές διαδικασίες (εξαίρεση vs. συμμετοχή) το προφίλ κοινωνικών ομάδων (π.χ. μετανάστες) και ειδικότερα τεχνολογίες Ασφάλειας (π.χ. θέματα visas, ελέγχου ταυτότητας και ταξινόμησης).

Η Σχολή της Κοπεγχάγης αναδεικνύει την Ασφάλεια ως ζήτημα καθαρά γλωσσολογικό. Για να κατανοήσουμε όμως καλύτερα την σχέση λόγου-Ασφάλειας και για τις ανάγκες της παρούσας διατριβής είναι απαραίτητο να καταφύγουμε στον ορισμό του αφηγήματος των Laclau και Mouffe ο οποίος απομακρύνεται από το πλαίσιο που θέτει η Σχολή της Κοπεγχάγης και την Ασφάλεια ως κομμάτι γλωσσολογίας. Η κεντρική ιδέα της θεωρίας τους είναι ότι το νόημα των κοινωνικών φαινομένων δεν μπορεί ποτέ να παγιωθεί οριστικά, να «κλείσει», οπότε και αυτά δεν είναι ποτέ τελειωμένα, ολοκληρωμένα ή απόλυτα. Οι λόγοι, οι δομές του νοήματος καθορίζονται και αμφισβητούνται μέσα από συμβάσεις, διαπραγματεύσεις και συγκρούσεις, σε συγκεκριμένα κοινωνικά περιβάλλοντα. Και βέβαια ένα πολύ σημαντικό στοιχείο το οποίο αναδεικνύεται είναι ποιοι είναι οι παράγοντες που παρεμβαίνουν στις συγκρούσεις και από ποια θέση αλλά και με ποιο σκοπό, προκειμένου ένα κοινωνικό φαινόμενο να αποκτήσει νοηματική υπόσταση και ουσία. Το γεγονός αυτό ανοίγει το δρόμο για διαρκείς κοινωνικούς αγώνες γύρω από τη διαμόρφωση της κοινωνίας και της ταυτότητάς της (Laclau και Mouffe, 1985 σε Jorgensen και Phillips, 2002: 24-59). Η τρομοκρατία για παράδειγμα χρησιμοποιεί τα μανιφέστα και τις προκηρύξεις της, προκειμένου να επηρεάσει την κοινωνία αλλά και να δώσει το στίγμα της και την ταυτότητά της στο πλαίσιο των συγκρούσεών της με το κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό σύστημα. Από την άλλη πλευρά και τα ΜΜΕ αντανakλώντας τις πηγές τους (Φορείς εξουσίας, Κρατικοί Αξιωματούχοι κ.α.) παρεμβαίνουν στην κοινωνική σύγκρουση αλλά και στην διαμόρφωση στεγανών αντιτρομοκρατίας. Η κοινωνική διαδικασία του

καθορισμού των σημασιών και της δημιουργίας νοήματος βασίζεται καθαρά σε ενδεχόμενα: είναι δυνατή, αλλά όχι αναγκαία. Οπότε, για τους Laclau και Mouffe (σ. 27-29) ως λόγος, «νοείται κάθε καθορισμός του νοήματος σε ένα ιδιαίτερο πεδίο: μια δομημένη ολότητα που προκύπτει από την *συνάρθρωση (articulation) των στιγμών (moments)*, δηλαδή των σημαινόντων, η σημασία των οποίων καθορίζεται από τις μεταξύ τους διαφορές (διαφορικές θέσεις). Η συνάρθρωση ορίζεται ως «κάθε πρακτική» που καθιερώνει μια τέτοια σχέση ανάμεσα σε ορισμένα στοιχεία – τις στιγμές – ώστε να μεταβάλλεται η ταυτότητά της ως αποτέλεσμα της «συναρθρωτικής πρακτικής. Ως *στοιχεία (elements)* ορίζονται οι διαφορές που δεν συναρθρώνονται στον λόγο. Η διαμόρφωση κάθε λόγου λοιπόν γίνεται με τη μερική καθήλωση του νοήματος γύρω από ορισμένα *κομβικά σημεία (nodal points)*». Αυτά είναι προνομιακά σημαίνοντα, με επίκεντρο τα οποία διαρθρώνονται τα υπόλοιπα σημαίνοντα του λόγου· τα άλλα σημαίνοντα δηλαδή σημασιοδοτούνται μέσα από τη σχέση τους με το κομβικό σημείο (Jorgensen και Phillips, 2002: 58). Η καθήλωση του νοήματος γίνεται με τον αποκλεισμό όλων των άλλων σημασιών που θα μπορούσαν να προσλάβουν τα σημαίνοντα· με τον αποκλεισμό όλων των δυνατών τρόπων με τους οποίους θα μπορούσαν να είχαν συνδεθεί μεταξύ τους. Έτσι ο λόγος συγκροτείται ως ολότητα με την περιστολή του πεδίου των δυνατοτήτων συνάρθρωσης. Αποτελεί μια προσπάθεια ανάσχεσης του γλιστρήματος των σημαινόντων και των σημείων στις μεταξύ τους σχέσεις, με σκοπό τη δημιουργία ενός ενοποιημένου συστήματος νοήματος (σ. 58-59).

Οι εφαρμογές της ανάλυσης λόγου, όχι μόνο της εκδοχής των Laclau και Mouffe, αναμφίβολα τείνουν στην κριτική των λόγων πολιτικών σχηματισμών, κινημάτων και θεσμών από τη μία, και «ηγεμονικών» πολιτισμικών δομών και ρευμάτων από την άλλη (π.χ. των MME). Τούτο γίνεται αντιληπτό σε προσεγγίσεις, οι οποίες προσδιορίζονται ως «κριτική ανάλυση λόγου», και οι οποίες, παρά τις ποικίλες θεωρητικές καταβολές τους, αναμφίβολα μοιράζονται την άποψη ότι οι σχέσεις εξουσίας και η μεταβολή τους, ο κυρίαρχος λόγος και η αντίσταση σε αυτόν συνιστούν τα αντικείμενα της θεωρητικής τους επεξεργασίας.

Αναμφίβολα η προσέγγιση της Σχολής της Κοπεγχάγης είναι ενδιαφέρουσα καθώς θεωρεί τον λόγο ως σημαντικό στοιχείο στην κατασκευή της απειλής και του όρου της Ασφάλειας. Ωστόσο ο περιορισμός του όρου μόνο στο γλωσσολογικό πεδίο, δεν του επιτρέπει να επεκταθεί και να συμπεριλάβει και άλλες μεταβλητές (κοινωνικές, πολιτισμικές) που να επηρεάζουν την έννοια της Ασφάλειας και τη διαμόρφωση της απειλής.

Μία ενδιαφέρουσα άποψη για την μελέτη της διαδικασίας της Ασφάλειας στην Ελλάδα σε σχέση με την τρομοκρατία εκφράζει ο Θεόδωρος Καρυώτης, οικονομολόγος που πρώτος έγραψε για την Ελληνική ΑΟΖ (2007: 42-217). Ο Καρυώτης, εξέτασε μία σειρά από Κοινοβουλευτικές διαμάχες, αναδεικνύοντας ότι το Κοινοβούλιο παραμένει το κορυφαίο πολιτικό φόρουμ εντός του οποίου οι πολιτικές ελίτ νομιμοποιούν τις πολιτικές τους καθώς και εικονογραφικές αντιπροσωπεύσεις και πρακτικές Ασφάλειας. Παρόλο που οι τελευταίες δεν αποσυνδέονται από την πολιτική ρητορική και την διαδικασία του λόγου της Ασφάλειας έχουν την δύναμη να επηρεάσουν το πώς ένας ακροατής αντιλαμβάνεται ένα ζήτημα.

Ο δεύτερος περιορισμός που θέτει η Σχολή της Κοπεγχάγης είναι ότι με την χρήση του λόγου και του αφηγήματος ως μέσου Ασφάλειας, αποκλείεται η αναζήτηση κρυφών κινήτρων, κρυμμένης ατζέντας και άλλων θεμάτων που πιθανόν να κρύβονται στον λόγο. Μπορεί να υπάρχουν «εμπιστευτικές» πηγές οι οποίες να αποκαλύπτουν σκοπιμότητες και τακτικές και κατά συνέπεια η ανάλυση λόγου δεν είναι τίποτε άλλο από μία «φτωχή» στρατηγική για την αναζήτηση πραγματικών κινήτρων (Buzan και ά., 1998: 176). Ίσως κατά εκπληκτικό τρόπο για την προσέγγιση του δομισμού η Σχολή της Κοπεγχάγης δίνει μικρή μόνο σημασία στις νόρμες, οι οποίες επηρεάζουν την απόφαση του κυρίαρχου παράγοντα της Ασφάλειας να παρουσιάσει ένα θέμα ως υπαρκτή απειλή παρόλο που αυτές οι νόρμες μπορεί να είναι διαφορετικές από αυτό που παρουσιάζεται και συζητείται στη Δημόσια συζήτηση για να νομιμοποιηθεί μία κίνηση Ασφάλειας. Κατά συνέπεια ο περιορισμός αυτός εμποδίζει την αναζήτηση κινήτρων για την Ασφάλεια. Μία

εξήγηση που μπορεί να δοθεί και αφορά στα ΜΜΕ τα οποία διοχετεύουν την πληροφόρηση στην Κοινή Γνώμη, είναι ότι οι παράγοντες που ελέγχουν και καθορίζουν την Ασφάλεια επιδιώκουν να την τοποθετούν ψηλά στην ατζέντα της Δημόσιας συζήτησης ακόμη και αν αυτή δεν συνδέεται άμεσα με συγκεκριμένες τρομοκρατικές ενέργειες και επιθέσεις. Αυτή είναι και η περίπτωση της Ελλάδας καθώς η τρομοκρατία στην Ελλάδα παρουσιάζει μία περιοδικότητα από πλευράς χτυπημάτων και δράσεων ενώ ακόμη και σε περιόδους που δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα, η τρομοκρατία συντηρείται στα ΜΜΕ και διατηρείται ψηλά στην Δημόσια συζήτηση. Γι' αυτό φροντίζουν τόσο τα ΜΜΕ όσο και ο κυρίαρχος παράγοντας της Ασφάλειας δηλαδή η ΕΛ.ΑΣ. καθώς και οι δύο επιδιώκουν για τους δικούς του λόγους ο καθένας να παραμένει η Ασφάλεια στην επικαιρότητα και στο προσκήνιο. Μία επιπλέον διευκρίνιση απαιτείται αναφορικά με τον καθορισμό της πολιτικοποίησης και της Ασφάλειας. Ενώ η Ασφάλεια με σαφήνεια αναδεικνύει την ανησυχία και την προσοχή που πρέπει να δοθεί σε μία υπαρκτή απειλή, η έννοια της πολιτικοποίησης είναι περισσότερο ευρεία ως όρος για να περιγράψει την σημασία ενός ζητήματος Δημόσιας Πολιτικής και Δημόσιας συζήτησης.

Αυτό που διαπιστώνουμε στην Ελλάδα είναι ότι η τρομοκρατία ανάγεται σε θέμα Δημόσιας Πολιτικής διότι χρησιμοποιείται ευρύτατα προκειμένου να περιγράψει ακραία κοινωνικά φαινόμενα, τάσεις πολιτικής στο πλαίσιο της δημοκρατίας, στήριξη ή υποστήριξη της ένοπλης βίας από συγκεκριμένες πολιτικές ομάδες, αλλά και από τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης ή από τις εφαρμογές όρων που εκπορεύονται από τις «υποχρεώσεις» που έχει αναλάβει η χώρα έναντι των δανειστών της στο πλαίσιο των Μνημονίων της οικονομικής κρίσης ή και ακόμη στις «πιέσεις» τις οποίες υφίσταται ο πολίτης προκειμένου να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του. Πάντα ωστόσο η έννοια της «απειλής» και με την στενή έννοια του όρου (που παραπέμπει ευθέως στην τρομοκρατία) αλλά και με την ευρύτερη έννοια στο πλαίσιο της πολιτικής, της οικονομίας και της κοινωνίας, είναι παρούσα είτε ως ζήτημα Ασφάλειας και Δημόσιας Τάξης είτε ως ζήτημα Δημόσιας Πολιτικής.

Ο Steve Smith (2005: 37) δηλώνει ότι η «Σχολή της Κοπεγχάγης συνιστά μία από τις πιο ενδιαφέρουσες εξελίξεις στην μελέτη της σύγχρονης Ασφάλειας». Ωστόσο παρά την αναμφισβήτητη μεγάλη αξία της Σχολής της Κοπεγχάγης για την ανάλυση και την εννοιολογική απόδοση του όρου Ασφάλεια, η Σχολή έχει δεχτεί και κριτική για την αποτυχία της να αντιμετωπίσει τις «φυσιολογικές» παραμέτρους που συνθέτουν τον όρο Ασφάλεια. Οι φυσιολογικές παράμετροι απορρέουν από το πραγματικό πεδίο των απειλών όπως αυτές προκύπτουν μέσα από τις στρατιωτικές επεμβάσεις, τις αλλαγές σε πολιτικά καθεστώτα και την καταπίεση των λαών, την άνοδο των θρησκευτικών κινημάτων κ.α. Κατά κάποιο τρόπο η Σχολή της Κοπεγχάγης εγκλωβίστηκε στο γλωσσολογικό πεδίο και την αφηγηματικότητα ως μέθοδος κατασκευής των απειλών, οριοθετώντας με τον δικό της τρόπο το πλαίσιο εντός του οποίου κινείται η Ασφάλεια αγνοώντας άλλες παραμέτρους που κάνουν τις «απειλές» υπαρκτές και πραγματικές. Ο Michael Williams για παράδειγμα ασκεί κριτική στην Σχολή της Κοπεγχάγης ότι είναι «πολιτικά ανεύθυνη και της λείπει εκείνη η στέρεη βάση πάνω στην οποία μπορεί να αξιολογήσει με κριτική προσέγγιση τις απόψεις και θέσεις που διατυπώνονται για απειλές, τις εχθρότητες και για την έννοια του επείγοντος σε σχέση με κάποιες καταστάσεις που κλιμακώνονται επικίνδυνα σε χώρες, λαούς, περιφερειακές δυνάμεις κ.α. (Williams, 2003: 11-31, 521). Ενώ κάποιες από τις κριτικές είναι ατυχείς ωστόσο αγγίζουν σημαντικά θέματα αφού αφορούν στα «διλήμματα» εκείνα τα οποία φυσιολογικά προκύπτουν όταν κανείς γράφει και μιλάει για την Ασφάλεια.

Η έννοια της Ασφάλειας ως κοινωνικό κατασκεύασμα η οποία κυριαρχεί στην Σχολή της Κοπεγχάγης αναιρεί την κατεστημένη αντίληψη ότι η Ασφάλεια αποτελεί ένα αρχέγονο αντικείμενο συνυφασμένο με την ανθρώπινη ιστορία και ύπαρξη. Ως κατασκεύασμα δομείται πάνω σε ζητήματα που σχετίζονται με θέματα που απασχολούν το κράτος (π.χ. εκτός από την Ασφάλεια, η μετανάστευση είναι ένα άλλο ζήτημα) και πολλές φορές το ζήτημα αυτό είναι κρατικοκεντρικό (είναι δηλαδή ψηλά στην ατζέντα του κράτους). Η Ασφάλεια μπορεί να συζητηθεί μέσα από την διαδικασία στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω, δηλαδή τη δημιουργία μίας

κοινής αίσθησης μεταξύ των πολιτών για την πραγματική απειλή όχι μόνο κατά του κράτους αλλά και εναντίον του έθνους, των θεσμικών του οργάνων αλλά και της ίδιας της ταυτότητάς του. Βέβαια η Σχολή της Κοπεγχάγης όπως προαναφέρθηκε δίνει μεγάλη έμφαση στο γλωσσολογικό στοιχείο ως απαραίτητη προϋπόθεση για την κοινωνική κατασκευή της Ασφάλειας. Από την άλλη στη βάση της ανάλυσης του λόγου/αφηγήματος των Laclau και Mouffe (σ. 27-29) η οποία εστιάζεται στην «κριτική ανάλυση του λόγου», οι σχέσεις εξουσίας και η μεταβολή τους, ο κυρίαρχος λόγος και η αντίσταση σε αυτόν αποτελούν τους πόλους πάνω στους οποίους πρέπει να βασιστεί η όποια θεωρητική επεξεργασία των κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων. Έτσι στο δίπολο τρομοκρατία-αντιτρομοκρατία, ο παράγοντας που καθορίζει το πλαίσιο των συγκρούσεων αυτών με απώτερο στόχο τον επηρεασμό της Κοινής Γνώμης είναι τα ΜΜΕ.

Για τον λόγο αυτό και στην ανάλυση της Σχολής της Κοπεγχάγης πολλοί Ακαδημαϊκοί διατυπώνουν την άποψη ότι η διαδικασία και το περιεχόμενο της Ασφάλειας είναι το πλαίσιο που χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ αντί να εστιαστούν και να αναδείξουν την έννοια της «κυριαρχίας της Ασφάλειας» (κάτι που θα ταίριαζε σε ολοκληρωτικά καθεστώτα και όχι σε δημοκρατικά πολιτεύματα) γιατί έτσι μόνο η απειλή κατά της κοινωνίας καθορίζεται στο πλαίσιο του «εμείς» και οι «άλλοι». Το «εμείς» βασίζεται στην συλλογικότητα και τους Δημοκρατικούς θεσμούς άρα αφορά όλους τους πολίτες (την ευημερία και την ανάπτυξή τους) και το «άλλοι» αναφέρεται σε όλους εκείνους που κινούνται στο «περιθώριο» στις «παρυφές» της Δημοκρατικής Νομιμότητας και που θέλουν να διασαλεύσουν την Δημόσια Τάξη, τη Δημοκρατία το Πολίτευμα και τους θεσμούς, προκαλώντας χάος, φόβο και τρόμο στους αθώους πολίτες (Buzan και Wæver, 1997).

Η ιδέα της Ασφάλειας ως πράξης λόγου, προσφέρει μία ιδιαίτερη ελκυστική μεταφορά, ώστε η Ασφάλεια να αναδειχτεί σε πολιτικό και κοινωνικό ζήτημα. Μία επιτυχημένη κίνηση Ασφάλειας με το σωστό μίγμα της ανάλυσης του λόγου «σπρώχνει» το θέμα από τον χώρο της κανονικότητας της πολιτικής στον κόσμο της πιθανής απειλής η οποία για να αντιμετωπιστεί απαιτεί συνήθως ακραία μέτρα. Σ' αυτό το παιχνίδι κυριαρχίας και εξουσίας, ο κύριος παράγοντας ο οποίος το

πετυχαίνει έχει να κερδίσει πολλά. Κατ' αρχήν τη δυνατότητα για απονομιμοποίηση του αντιπάλου, για αποδόμηση της εικόνας του και αλλά και των (πιθανών) θετικών συναισθημάτων που προκαλεί (Buzan, Waever και de Wilde: 1998). Υπάρχει και επιβράβευση των διεθνών παραγόντων της Ασφάλειας. Το να είσαι στην σωστή πλευρά στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας λειτουργεί ως δημοκρατικό εργαλείο και ως μοχλός απελευθέρωσης από την φυλακή της τυραννίας στο όνομα της τρομοκρατίας. Ωστόσο αυτό που δεν εξηγείται ικανοποιητικά είναι πως μία πράξη λόγου, μία καθαρά εκτελεστική πράξη όπως όταν ανακοινώνεται μία απόφαση δικαστηρίου ή όταν ανακηρύσσεται κάποιος νικητής σε έναν αγώνα (π.χ. ποδοσφαιρικό) μπορεί να εξαρτάται τόσο πολύ από την συναίνεση του ακροατή. Είναι σαν ένα ολόκληρο στάδιο γεμάτο από θεατές να ζητωκραυγάζει πριν ακόμη ανακοινωθεί ο νικητής. Αυτή η αντιφατικότητα είναι το επίκεντρο της κριτικής της Θεωρίας της Ασφάλειας καθώς η θεωρία έχει επεκταθεί για να συμπεριλάβει μία ευρεία γκάμα από διεθνή και εσωτερικά ζητήματα. Κάποιοι μελετητές θεωρούν ως πρόκληση την έμφαση στον λόγο, ο οποίος τείνει να καλύψει το περιεχόμενο και την ουσία της απειλής καθώς και την σπουδαιότητα πράξεων οι οποίες δεν αρθρώνονται λεκτικά και δεν εξωτερικεύονται. Ο Balzacq (2005a) πρότεινε ότι η Ασφάλεια γίνεται καλύτερα αντιληπτή ως πραγματική πράξη (pragmatic act): «Η Ασφάλεια είναι μία διαδικασία γεμάτη σημασία, σε ένα πεδίο δυνάμεων το οποίο μεταφέρεται μέσα από γλωσσικά ένστικτα και παρορμήσεις, η οποία κινητοποιείται για να εδραιώσει ένα ξεχωριστό δρόμο (μία ξεχωριστή πορεία) από γεγονότα ως ένα κοινό ενδιαφέρον το οποίο στοχεύει να προτείνει μία άμεση πολιτική δράση (σ. 178).

Κριτικές όπως αυτή του Balzacq δείχνουν να διατηρούν την ευελιξία της Ασφάλειας (σε επίπεδο διαδικασίας και δυνάμεων που επεμβαίνουν σε αυτήν) ενώ εναρμονίζουν ή περιορίζουν τις αντιφάσεις τις οποίες δημιουργεί η σχέση λόγου-Ασφάλειας. Οι περισσότεροι μελετητές ξεκινώντας από τον Lippmann (1922) παρατηρούν, ότι ελάχιστοι άνθρωποι γνωρίζουν «από πρώτο χέρι» τα μακρινά γι' αυτούς πεδία (βασίλεια) από τα οποία να πηγάζουν οι απειλές. Τις απειλές τις γνωρίζουμε από τις «εικόνες στο μυαλό μας» όπως αυτές παρουσιάζονται από τα

MME. Ο λόγος (ως μορφή αφηγήματος) που δημιουργεί Ασφάλεια δεν είναι μόνο διαπραγματευτικός αλλά και διαμεσολαβητικός καθώς παρουσιάζει μέσα από τον φακό των MME την απειλή με τρόπο που να είναι περισσότερο ή λιγότερο καθαρός καθώς και περισσότερο ή λιγότερο ανοιχτός σε κάθε είδους «παραμόρφωση». Ειδήσεις που αφορούν την Ασφάλεια είναι αναγκαστικά κοινωνική κατασκευή. Κάποια από τα υλικά που χρησιμοποιούνται σ' αυτή την κατασκευή αντανakλούν την βιομηχανική διαδικασία η οποία βρίσκεται στον πυρήνα κάθε μαζικής παραγωγής είτε αφορά τις ειδήσεις είτε τα αυτοκίνητα είτε άλλα καταναλωτικά αγαθά ενώ αντανakλούν την κουλτούρα μέσω της οποίας παράγονται οι ειδήσεις. Έτσι τα συστατικά που συνθέτουν ένα τροχαίο ατύχημα, μία πυρκαγιά σε ένα σπίτι, ή ένα πόλεμο μπορεί να δείχνουν αποσπασματικά και αντικειμενικά ωστόσο είναι ξεκάθαρο όταν τέτοια περιστατικά μπουν στον κόσμο των ειδήσεων τότε μερικά ατυχήματα, πυρκαγιές και πόλεμοι αποκτούν μεγαλύτερη σημασία και σπουδαιότητα από κάποια άλλα.

Διάφοροι μελετητές του χώρου των MME (π.χ. Carey, 1988), επισημαίνουν ότι οι ειδήσεις τελικά δεν είναι τίποτε άλλο από ένα πολιτισμικό «τελετουργικό», το οποίο χρησιμοποιείται για την μετάδοση και τη διάχυση της πληροφορίας. Έτσι στο κλασσικό μοντέλο επικοινωνίας του Lasswell (1989: 65), το τελετουργικό έχει ως εξής: Ο πομπός μεταφέρει τα δεδομένα, το κανάλι μεταφέρει το μήνυμα και τα ερεθίσματα τα οποία τοποθετούνται σε κοινωνικό περιεχόμενο ώστε ο λήπτης δηλαδή οι ακροατές να αντιδράσουν (γνωσιολογικά και συμπεριφορικά) γι αυτά τα δεδομένα και το μήνυμα. Το κανάλι αντανakλά το «πλαίσιο» μέσα στο οποίο ένα γεγονός οργανώνεται. Είτε αφορά την ψήφο για μία εκλογική αναμέτρηση και αν αυτή αποτελεί καλή ή κακή είδηση, τι είδους γεγονός (συνήθως κοσμικό) είναι μία χοροεσπερίδα ή μία συναυλία και το πιο σημαντικό εάν μία βομβιστική ενέργεια σε ένα πολυσύχναστο σημείο αποδίδεται ή όχι σε τρομοκράτες. Έτσι οι ακροατές/αναγνώστες/τηλεθεατές, μπορούν και τα καταφέρνουν να καταλήξουν στα δικά τους συμπεράσματα για το αν μία βόμβα και τα θραύσματά της που τραυματίζουν και σκοτώνουν αθώους πολίτες είναι ή όχι τρομοκρατία αλλά και να αναπτύξουν έντονα συναισθήματα (αρνητικά, απέχθειας, αηδίας κ.α.) γενικά για

τους τρομοκράτες όποιοι και αν είναι αυτοί. Αυτή η αρχή, για το πως τα ΜΜΕ επιλέγουν ή πείθονται ή εξαπατώνται (συνήθως από τον κυρίαρχο παράγοντα Ασφάλειας ή και από άλλες δυνάμεις, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές) στην επιλογή μία ειδικότερης οργανωτικής αρχής μέσα από την οποία να πούνε μία ιστορία είναι βασική προϋπόθεση για την Ασφάλεια. Αυτή η οργανωτική αρχή δεν χρειάζεται να είναι η ίδια η τρομοκρατία, αλλά είναι απαραίτητη για να συμπληρώσει την αναγκαία προϋπόθεση που θέτει η Σχολή της Κοπεγχάγης για μία επιτυχή κίνηση Ασφάλειας: «Την ένδειξη ότι μία υπαρκτή απειλή απαιτεί άμεση δράση ή ειδικά μέτρα και την αποδοχή της από ένα σημαντικό ακροατήριο» (Buzan και ά., 1998: 27). Η τρομοκρατία συνακόλουθα δεν είναι απειλή λόγω της κλίμακας και της έντασης της βίας την οποία εμπεριέχει αλλά επειδή οι τρομοκράτες στοχεύουν κατευθείαν στον «τρόπο ζωής των πολιτών». Κατά παρόμοιο τρόπο για παράδειγμα η μετανάστευση συνιστά απειλή επειδή μέσα από τις ειδήσεις αντιμετωπίζεται ως ένα ζήτημα πέρα από την διπλωματία και την φύλαξη των συνόρων και αφορά στην ευημερία των κοινωνιών, στην κοινωνική ασφάλεια κ.α. Τέτοιες απειλές ξανά σπάνια γίνονται γνωστές από πρώτο χέρι αλλά μόνο μέσω των ΜΜΕ τα οποία παρέχουν όχι μόνο τα σκληρά δεδομένα αλλά και το υλικό προκειμένου τα δεδομένα αυτά να γίνουν ιστορίες να ειπωθούν και να γίνουν κατανοητές. Αυτή η διαδικασία γίνεται καλύτερα κατανοητή από μία συλλογή θεωρητικών προσεγγίσεων οι οποίες είναι γνωστές ως «Θεωρία της Πλαισίωσης» η οποία θα αναλυθεί στο Έκτο κεφάλαιο της παρούσας διατριβής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΜΜΕ: Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΩΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

«Η κάλυψη της τρομοκρατίας από τα ΜΜΕ, διευκολύνει δύο παγκόσμιους στόχους των τρομοκρατών. Οι τρομοκράτες κερδίζουν την προσοχή καθώς ό όγκος και η θέση της δημοσιογραφικής κάλυψης των γεγονότων, επηρεάζουν την δημόσια συζήτηση. Υπάρχει απόδειξη ότι ιστορίες τρομοκρατίας οι οποίες μπαίνουν στο κατάλληλο πλαίσιο επηρεάζουν τις δημόσιες στάσεις και αντιλήψεις σχετικά με την πολιτικά υποκινούμενη βία» (Nacos, 1994: 74).

Πριν προχωρήσουμε στην Θεωρία της Πλαισίωσης η οποία αποτελεί και τον πυρήνα της θεωρητικής προσέγγισης της παρούσας διατριβής σε σχέση με την Σχολή της Κοπεγχάγης, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία ιδιαίτερη αναφορά στο κομμάτι της σχέσης της τρομοκρατίας με τα ΜΜΕ.

Η σχέση των ΜΜΕ με την τρομοκρατία αποτελεί ένα πεδίο έρευνας το οποίο αναπτύχθηκε κυρίως από την δεκαετία του 1970 και μετά. Βέβαια και εδώ δεν λείπει η προβληματική την οποία συναντήσαμε στην ανάλυσή της τόσο του ορισμού της τρομοκρατίας όσο και του πεδίου της τρομοκρατίας. Έτσι σε πολλές περιπτώσεις, η σχέση αυτή ως πεδίο Ακαδημαϊκής έρευνας, είναι απλά μία επί μέρους ειδικότητα των σπουδών της τρομοκρατίας ή συνήθως εντάσσεται σε ένα περιορισμένο αριθμό Ακαδημαϊκών σπουδών, όπως είναι η Επικοινωνία, η Νομική, η Πολιτική Επιστήμη και η Κοινωνιολογία. Το μεγαλύτερο κομμάτι έρευνας, αναλώνεται στο περιγραφικό-αφηγηματικό επίπεδο, το οποίο υποστηρίζεται από παραδείγματα περιστατικών στην οποία τα ΜΜΕ έχουν κάποιο ρόλο κυρίως ως προς τα τρομοκρατικά περιστατικά που επιλέγονται για να καλυφθούν δημοσιογραφικά (π.χ. Alexander, 1977, Rabe, 1977, Berger, 1979, Friedlander, 1981, Wilkinson, 1981, Martin, 1985, Nacos, 1994, 2002 σε Jeffrey Ian Ross, 2007: 215-225). Άλλο κομμάτι έρευνας, έχει επικεντρωθεί στην κριτική της σχέσης ΜΜΕ και τρομοκρατίας (π.χ. Schlesinger, 1981, Jenkins, 2003, σε Jeffrey Ian Ross, 2007: 215-225). Τέλος υπάρχει και κομμάτι της έρευνας που αφορά στις δυσκολίες που αφορούν στην κάλυψη της τρομοκρατίας από τα ΜΜΕ (π.χ. Bassiouni, 1983, Jenkins,

2003 σε Jeffrey Ian Ross, 2007: 215-225). Άλλα πεδία αυτής της σχέσης που έχουν μελετηθεί διεξοδικά περιλαμβάνουν την λογοκρισία στον τύπο αναφορικά με την τρομοκρατία (Jones και Miller: 1979, Miller, 1982 σε Jeffrey Ian Ross, 2007: 215-225), προβλήματα «ηθικής» της κάλυψης από τα ΜΜΕ των τρομοκρατικών επιθέσεων (Picard, 1981, Kehler et al., 1982, O'Neil, 1986, Schmid, 1989 σε Jeffrey Ian Ross, 2007: 215-225), την σχέση ΜΜΕ και Αστυνομίας (Κρατικός Φορέας Ασφάλειας) και τέλος την πιθανότητα ότι οι δράστες της τρομοκρατίας με την προβολή των ενεργειών τους στα ΜΜΕ πετυχαίνουν στο να απευθύνουν «ανοιχτή πρόσκληση» σε υποψήφιους πολίτες που βλέπουν «θετικά» τις ενέργειές της, να εμπλακούν στην τρομοκρατία. Παρόλο που υπάρχουν ελάχιστα ερευνητικά δεδομένα που να στηρίζουν την άποψη αυτή, κάποιοι μελετητές επιμένουν ότι τα ΜΜΕ βοηθούν έμμεσα στην στρατολόγηση νέων τρομοκρατών.

Αυτό που αναδεικνύεται ωστόσο από την σύντομη αναφορά που προηγήθηκε στο πως τα ΜΜΕ συνδέονται με την τρομοκρατία είναι ότι υπάρχει μία ιδιαίτερη σχέση μεταξύ τους, σχέση η οποία και πολύπλευρη είναι αλλά και πολυδιάστατη. Το σίγουρο ωστόσο είναι ότι τα ΜΜΕ συνιστούν μία σημαντική μεταβλητή στην τρομοκρατία και ο ρόλος της είναι καθοριστικός. Η σημασία των ΜΜΕ συνδέεται και με τον τρόπο με τον οποίο η Κοινή Γνώμη λαμβάνει τα μηνύματα σχετικά με την τρομοκρατία. Όπως λέει η Κωνσταντοπούλου (2008: 99-101) τρεις είναι οι κύριοι παράγοντες που διαμορφώνουν τις αντιλήψεις, στάσεις και θέσεις της Κοινής Γνώμης σε σχέση με την πληροφόρηση η οποία παρέχεται από τα ΜΜΕ. Οι παράγοντες αυτοί είναι: 1) Τα ΜΜΕ προσδίδουν στην πληροφορία ένα βάρος που δεν το έχει από μόνη της 2) Η πληροφορία όπως παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ έρχεται καθυστερημένη σε σχέση με τα πραγματικά γεγονότα και 3) Τα ΜΜΕ προσφέρουν μονοδιάστατη πληροφόρηση γνωρίζοντας ότι η Κοινή Γνώμη λειτουργεί με απλοϊκούς μηχανισμούς. Ουσιαστικά η Κωνσταντοπούλου διατυπώνει μία θέση που έχει ιδιαίτερη σημασία για την Τρομοκρατία. Δηλαδή ότι στο δίπολο Τρομοκρατία και ΜΜΕ, η Κοινή Γνώμη αποτελεί τον τελικό αποδέκτη για τον οποίο γίνεται και ο «αγώνας» προκειμένου να επηρεαστεί περισσότερο, δηλαδή τους Τρομοκράτες και τον επίσημο Κρατικό φορέα μέσα από τα ΜΜΕ.

A. ΤΑ ΜΜΕ ΩΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΣΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ. Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ.

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις σε όλη την ιστορική εξέλιξη της τρομοκρατίας, αποτελούν πολιτικές ομάδες πίεσης, οι οποίες επιδιώκουν να επικοινωνήσουν τις θέσεις τους και να προβάλουν τα μηνύματά τους. Πραγματοποιώντας βίαια χτυπήματα, στα οποία αποδίδουν συμβολικά νοήματα, τοποθετούνται «κριτικά» απέναντι στην καθημερινότητα και τις αντίθετες με τις δικές τους θέσεις, ενώ επιδιώκουν, κατά την Chantzi (2012: 9), να ανατρέψουν το υφιστάμενο status-quo και να επιβάλουν ένα άλλο, που να συμφωνεί με την δική της ιδεολογία. Επιδιώκουν, σύμφωνα με τον Shapiro κ.α. (2011: 8) «να διαλύσουν το αίσθημα Δημόσιας Ασφάλειας και Τάξης και να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη της Κοινής Γνώμης προς τους ιθύνοντες και κρατούντες των πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών συστημάτων».

Όπως επισημαίνει η Ψύλλα (2010: 9), η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από σημαντικές ανακατατάξεις τόσο στο επίπεδο της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής και ηθικής πρακτικής όσο και στο επίπεδο του θεωρητικού στοχασμού και της αναλυτικής-μεθοδολογικής προσέγγισης. Η επικοινωνιακή δράση αποτελεί ένα κρίσιμο και ουσιαστικό παράγοντα αντίληψης, ερμηνείας και κατανόησης της φύσης και της εξέλιξης των διεργασιών και των εξελίξεων που συμβαίνουν εντός των ορίων των σύγχρονων κοινωνιών. Το πολιτικό πεδίο ως χώρος διάδρασης και διαβούλευσης μεταξύ των πολιτικών παραγόντων του συστήματος (εκπροσώπους και φορείς της εξουσίας) και τους πολίτες, στην εποχή μας βρίσκεται σε μία συνεχή αναθεώρηση των κανόνων λειτουργίας του, των αρχών που διέπουν την ίδια την ύπαρξή του, καθώς και των στόχων του, εντός των ορίων του κοινωνικού συνόλου. Στο πλαίσιο της διάδρασης αυτής είναι απαραίτητη η ανάγκη σύζευξης του πολιτικού πεδίου με την επικοινωνία αλλά και ενδεδειγμένη εξέτασή της. Η τρομοκρατία εκφράζει και αρθρώνει πολιτικό λόγο, ενώ οι τρομοκρατικές οργανώσεις αποτελούν πολιτικές ομάδες (ιδεολογικού χαρακτήρα) που ασκούν πίεση ακόμη και αν χρησιμοποιούν αντισυμβατικές μεθόδους. Ο ρόλος της επικοινωνίας στην ύπαρξη και στη διάδοση των τρομοκρατικών ενεργειών και

ταυτόχρονα της πολιτικής πράξης που βρίσκεται στον πυρήνα των ενεργειών αυτών είναι ουσιώδης, σημαντικός και ζωτικός. Παρόλο που η Ψύλλα αναφέρεται στην σύγχρονη εποχή διατυπώνει κάτι που είναι γνωστό και χαρακτηρίζει τόσο την απαρχή όσο και όλη την ιστορική εξέλιξη της τρομοκρατίας, δηλαδή την συμπόρευση τρομοκρατίας και επικοινωνίας, ανεξάρτητα της έντασης και του καναλιού μετάδοσης του μηνύματος αλλά και των χαρακτηριστικών του μέσου που χρησιμοποιεί η τρομοκρατία.

Πρόκειται για μία άποψη η οποία γίνεται διεθνώς αποδεκτή από τον κύριο όγκο των μελετητών της σχέσης τρομοκρατίας και ΜΜΕ καθώς η πλειοψηφία των ειδικών αποκαλεί την σύγχρονη τρομοκρατία, τρομοκρατία των ΜΜΕ. Η ανάλυση των τρομοκρατικών ενεργειών (και μάλιστα με ιδιαίτερη κλιμάκωση μετά την 11^η Σεπτεμβρίου), μπορεί να οδηγήσει με ασφάλεια στο συμπέρασμα ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων αυτές συμβαίνουν για να προκαλέσουν την προσοχή των ΜΜΕ (σε εθνικό και διεθνές επίπεδο). Κατά συνέπεια ένα επιπλέον χαρακτηριστικό των περισσότερων τρομοκρατικών ενεργειών είναι ότι αυτές έχουν ως στόχο εκτός από την πρόκληση μαζικών απωλειών και υλικών ζημιών την δημιουργία φόβου στην Κοινή Γνώμη, ο οποίος προκαλείται κυρίως από τα ΜΜΕ που με τη διάχυση της πληροφόρησης γίνονται κατά κάποιο τρόπο «σύμμαχοι» των τρομοκρατών και «συναυτουργοί» σε κάθε τρομοκρατική ενέργεια.

Για τον λόγο αυτό τα ΜΜΕ αποτελούν ένα εξαιρετικά ισχυρό παράγοντα στην δυναμική της εξέλιξης της τρομοκρατίας. Βέβαια και εδώ η σχέση των ΜΜΕ και τρομοκρατίας αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο προβληματισμού στην Ακαδημαϊκή έρευνα. Επιπλέον κάθε είδους συζήτηση για την σχέση αυτή αποτελεί επίσης και σημείο αντιπαλότητας μεταξύ των Ακαδημαϊκών. Ανεξάρτητα από τις όποιες συζητήσεις ή διαφωνίες μεταξύ των Ακαδημαϊκών, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η όποια έρευνα θα πρέπει να επικεντρωθεί στην δύναμη των ΜΜΕ σε θέματα κοινωνικών, πολιτικών ή οικονομικών συγκρούσεων και στο πως η δύναμη αυτή καθορίζει και επηρεάζει την στάση και άποψη της Κοινής Γνώμης για τις συγκρούσεις αυτές.

Ο Marshall McLuhan (1964, σε Λιβιεράτου και Φραγκούλη, 1991), ένας από τους πιο γνωστούς ερευνητές για το θέμα της κοινωνικής επίπτωσης των ΜΜΕ, διατύπωσε την άποψη ότι χωρίς την επικοινωνία δεν θα υπήρχε τρομοκρατία. Αυτή η μικρή πρόταση εμπεριέχει μία σημαντική αλήθεια που έχει παραμείνει ισχυρή και αναλλοίωτη τις τελευταίες δεκαετίες. Αποτελεί κοινό τόπο να παραθέσει κανείς την σχέση για τη διάχυση των μηνυμάτων της τρομοκρατίας και την ύπαρξη των σύγχρονων ΜΜΕ. Η τρομοκρατία ωστόσο προϋπήρχε των ΜΜΕ. Ένα παράδειγμα είναι ο τύπος της τρομοκρατίας που σχετίζεται με τον αναρχισμό τον 19^ο αιώνα. Ο αναρχισμός χρησιμοποιούσε τις δολοφονίες προσώπων αλλά και άλλου είδους επιθέσεις προκειμένου να επηρεάσει τους λαούς. Η δολοφονία σημαντικών προσωπικοτήτων ή οι πράξεις που λάμβαναν χώρα μπροστά σε εκατοντάδες χιλιάδες αυτόπτες μάρτυρες, θεωρήθηκαν ως οι πιο αποτελεσματικοί τρόποι, ότι αυτά τα γεγονότα θα γίνονταν ευρύτερα γνωστά σε μία περίοδο κατά την οποία υπήρχε ισχυρός Κυβερνητικός έλεγχος σε θέματα πληροφόρησης και ότι τα ΜΜΕ λειτουργούσαν με συγκεκριμένο σκοπό «προπαγανδίζοντας» τις Κυβερνητικές θέσεις. Οι τεχνολογικές εξελίξεις σήμερα όπου τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έχουν κυρίαρχη θέση στην μετάδοση των ειδήσεων σε άμεσο χρόνο, όπου οι πολίτες οι ίδιοι μπορούν να καταγράψουν και να μεταδώσουν εικόνες και σχόλια σχεδόν ταυτόχρονα με την εκδήλωση ενός γεγονότος, επιτρέπουν ώστε οι τρομοκρατικές επιθέσεις να δημοσιοποιούνται με τρόπο που στο παρελθόν θα ήταν αδιανόητος. Για παράδειγμα οι σύγχρονες τεχνολογίες έχουν κάνει δυνατόν ακόμη και σε μικρές τρομοκρατικές ομάδες να χρησιμοποιήσουν τα ΜΜΕ σαν ένα ισχυρό όπλο προσφέροντάς τους ύλη, ρεπορτάζ και εικόνες, και με τέτοιο τρόπο που τελικά τα ΜΜΕ να εξυπηρετούν τα συμφέροντα των τρομοκρατών πολλές φορές παρά την θέλησή της (ακούσιοι σύμμαχοι).

Οι τρομοκράτες εξ αρχής βρήκαν ένα ισχυρό σύμμαχο στα ΜΜΕ που τους επέτρεπε να προσελκύσουν τη δημόσια προσοχή για την ομάδα τους και τα αιτήματά τους. Άλλωστε η «συμμαχία» αυτή επιβεβαιώνεται και στο βιβλίο «*Το Εγχειρίδιο του Αντάρτη των Πόλεων*» («*Minimanual of the Urban Guerilla*»), το οποίο δημοσιεύτηκε το 1969 και γράφτηκε από τον Βραζιλιάνο Carlos Marighella έναν από

τους πιο σημαντικούς θεωρητικούς της σύγχρονης τρομοκρατίας. Αποτελεί ένα από τα πιο βασικά εγχειρίδια για πολλά τρομοκρατικά κινήματα στον κόσμο. Στο *Εγχειρίδιο* υπάρχει ιδιαίτερη αναφορά για τους πολλούς και διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους η τρομοκρατία μπορεί να εκμεταλλευτεί τα ΜΜΕ. Σύμφωνα με τον Marighella (1969, σε Bassiouni, 1981: 18) «το να πληροφορείς για τις επαναστατικές πράξεις είναι αρκετό για τα ΜΜΕ να λειτουργήσουν ως ένα σημαντικό εργαλείο προπαγάνδας υπέρ σου και ότι ο ψυχολογικός πόλεμος είναι μία τεχνική μάχης βασισμένη στην άμεση ή την έμμεση χρήση των ΜΜΕ». Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά τοποθετεί τα ΜΜΕ και την επικοινωνία στις τακτικές τις οποίες χρησιμοποιεί η τρομοκρατία για να επιτύχει τα επιθυμητά αποτελέσματα σε ψυχολογικό κυρίως επίπεδο και για τον επηρεασμό της Κοινής Γνώμης.

Η Brigitte Nacos, μία από τις πιο σημαντικές Ακαδημαϊκούς που έχουν μελετήσει το θέμα, δήλωσε ότι οι τρομοκράτες σε παγκόσμιο επίπεδο, διαπράττουν βίαιες ενέργειες έχοντας τρεις κοινούς στόχους: 1) Να τύχουν της προσοχής 2) Να τύχουν αναγνώρισης και 3) να κερδίσουν τον σεβασμό και να αποκτήσουν νομιμοποίηση (Nacos, 2002: 20). Αυτοί οι στόχοι είναι εφικτοί για τα άτομα εκείνα ή τις ομάδες που εξαιτίας της δράσης τους πετυχαίνουν την μέγιστη δυνατή προσοχή από τα ΜΜΕ. Και αυτοί που τυγχάνουν αυτής της προσοχής έχουν τελικά τις περισσότερες πιθανότητες να επηρεάσουν την Κοινή Γνώμη. Οι τρομοκράτες πάντα μετρούν τα αποτελέσματα που οι δράσεις τους έχουν στα ΜΜΕ, καθώς και την πιθανότητα να αποτελέσουν ουσιαστικό μέλος του «τριγώνου» της πολιτικής επικοινωνίας (Κυβερνήσεις και πολίτες). Αυτή η εικόνα αποκαλύπτει ένα από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας, όπου η προσωπική και η άμεση επαφή μεταξύ της Κυβέρνησης και των πολιτών της δεν είναι εφικτή. Μία κατάσταση την οποία εκμεταλλεύονται τα ΜΜΕ προκειμένου να αποκτήσουν τον έλεγχο της επαφής αυτής, με το να προσφέρουν τα κανάλια επικοινωνίας τους για την «αποκατάσταση» της επικοινωνίας, ανάμεσα σε εκείνους που Κυβερνούν και στα υπόλοιπα συμβαλλόμενα μέρη. Η πρόσβαση στα ΜΜΕ φέρνει τους τρομοκράτες πιο κοντά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων μίας Δημοκρατικής κοινωνίας, καθώς ασκείται πίεση στους φορείς της πολιτικής εξουσίας, γεγονός που αυξάνει τις

πιθανότητες, ότι αυτό το περίπλοκο δίκτυο διάδρασης θα έχει ως αποτέλεσμα μία πολιτική απόφαση η οποία ευνοεί τα ενδιαφέροντα της ομάδας των τρομοκρατών.

Η πλειοψηφία της Ακαδημαϊκής έρευνας για τη διασύνδεση μεταξύ τρομοκρατίας και ΜΜΕ εμφανίζεται με την μορφή άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά ή σε κεφάλαια Ακαδημαϊκών βιβλίων. Ελάχιστα είναι τα βιβλία που ασχολούνται αποκλειστικά με το θέμα. Ακόμη υπάρχει σημαντικός αριθμός βιβλίων τα οποία αποτελούν συλλογικές εκδόσεις, τα οποία συνιστούν εργασίες οι οποίες παρουσιάστηκαν είτε σε επιστημονικά συνέδρια είτε αποτελούν «προϊόντα» τα οποία παράγονται από τις λεγόμενες Δεξαμενών Σκέψης (Think Tanks). Υπάρχουν ακόμη κάποιες μελέτες οι οποίες εξετάζουν τον ρόλο των ΜΜΕ σε σχέση με βίαιες πολιτικές συγκρούσεις, μόνο που οι μελέτες αυτές τις περισσότερες φορές μοιάζουν πανομοιότυπες από πλευράς ύλης και θεματολογίας. Καλύπτουν πολλά από τα ίδια θέματα, αναπαράγοντας άρθρα από επιστημονικά περιοδικά χωρίς ωστόσο να προσθέτουν κάτι καινούριο. Οι περισσότερες μελέτες σχετικά με την σχέση μεταξύ ΜΜΕ και τρομοκρατίας, επικεντρώνονται στην «αντίδραση» των ΜΜΕ σε τρομοκρατικά γεγονότα ενώ υπάρχουν και μελέτες οι οποίες επικεντρώνονται είτε στην πολιτική, τη νομική ή την ψυχολογική διάσταση της σχέσης ΜΜΕ και τρομοκρατίας, ενώ σε μεγάλο βαθμό αγνοούν τις μεθόδους ανάλυσης.

Γενικά ωστόσο η σχέση ΜΜΕ και τρομοκρατίας θεωρείται ως «συμβιωτική», καθώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ σαν πλατφόρμα μετάδοσης του μηνύματός τους αλλά και για να μεγιστοποιήσουν τον αντίκτυπο των χτυπημάτων τους σε κοινωνικό επίπεδο. Ταυτόχρονα προσφέρουν επίκαιρες και ενδιαφέρουσες ειδήσεις στα ΜΜΕ κυρίως επειδή η τρομοκρατία είναι συνήθως μία βίαιη πράξη που γίνεται αντιληπτή ειδικά για να προσελκύσει την προσοχή και ακολούθως μέσω της δημοσιότητας την οποία προκαλεί για να επικοινωνήσει ένα μήνυμα. Στο πλαίσιο αυτό τα ΜΜΕ αποκτούν ένα ειδικό βάρος στην δυνατότητα που έχουν οι τρομοκράτες να κερδίσουν το πολυπόθητο κομμάτι της δημοσιότητας το οποίο επιδιώκουν με στόχο τον επηρεασμό της Κοινής Γνώμης. Τα ΜΜΕ είναι ο κυρίαρχος πάροχος πληροφόρησης για τέτοιες ενέργειες κατά συνέπεια

διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην «αριθμητική» των τρομοκρατών. Είναι φανερό ότι μόνο με τη διασπορά του τρόμου στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ακροατών/κοινού, οι τρομοκράτες μπορούν να κερδίσουν το μέγιστο δυνατό των επιπτώσεων των πράξεών και του σκοπού τους που είναι η ανάγκη της να πετύχουν πολιτική αλλαγή. Από την άλλη πλευρά, η πληροφόρηση για την τρομοκρατία και της ενέργειές της, της για παράδειγμα οι απαγωγές και οι ομηρίες, είναι για τα ΜΜΕ μία πηγή πληροφόρησης, η οποία εξαιτίας του δραματικού χαρακτήρα της συνεχώς επικαιροποιείται υπό την μορφή της είδησης, προσελκύει την προσοχή του κοινού, ανεβάζει την ακροαματικότητα/τηλεθέαση και κατά συνέπεια φέρνει κέρδος της εταιρίας και τα πρόσωπα που είναι ιδιοκτήτες των ΜΜΕ. Κατά κάποιο τρόπο τα ΜΜΕ δεν πρόκειται ποτέ να παρεκκλίνουν από αυτόν τον κανόνα σε περίπτωση τρομοκρατικών ενεργειών εξαιτίας της μεγάλης δημόσιας προσοχής την οποία προκαλεί ένα τέτοιο συμβάν. Ο Wilkinson (2006: 150), επισημαίνει ότι για κάθε ποσοστό ακροαματικότητας και τηλεθέασης αυξάνεται το κέρδος κατά εκατομμύρια δολάρια χωρίς ωστόσο οι εκδότες να αντιλαμβάνονται τις επιπτώσεις (πολιτικές, κοινωνικές) τις οποίες θα έχουν οι πράξεις τους ή ακόμη και αν τις αντιλαμβάνονται απλά τις προσπερνούν καθώς υπερτερεί το κέρδος.

Κάποιοι μελετητές έχουν διατυπώσει την άποψη σύμφωνα με την οποία η ανάπτυξη των ΜΜΕ είχε σημαντική επιρροή στην εξέλιξη της τρομοκρατίας. Οι Wilkinson (2006), Hoffman (2006) και άλλοι αντιτίθενται στην άποψη αυτή, διατυπώνοντας την θέση ότι οι τρομοκρατικές οργανώσεις στον ρου της ιστορίας έχουν προσπαθήσει να μεταδώσουν το μήνυμά των πράξεών τους με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους.

Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Michaeil Wieviorka (1993:43), προσπαθεί να απορρίψει την θεωρία ότι η τρομοκρατία και τα ΜΜΕ βρίσκονται σε μία συμβιωτική σχέση ενώ αναπτύσσει μία θεωρία σύμφωνα με την οποία υπάρχουν τέσσερις τύποι σχέσεων μεταξύ των τρομοκρατών και των ΜΜΕ.

1. **Καθαρή αδιαφορία (Pure indifference).** Η καθαρή αδιαφορία προκύπτει όταν οι τρομοκράτες ούτε θέλουν να τρομοκρατήσουν μία πληθυσμιακή ομάδα

αλλά ούτε και να υλοποιήσουν κάποια προπαγανδιστική ενέργεια μέσω των πράξεών τους.

2. **Σχετική αδιαφορία (Relative indifference).** Σύμφωνα με αυτή, οι δράστες είναι αδιάφοροι για τις ειδήσεις για την βία την οποία προκαλούν ακόμη και αν αυτή έχει επιπτώσεις στους πολίτες.

3. **Στρατηγική υπέρ των MME (Media oriented strategy).** Οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν τα MME ως εργαλείο διασποράς μηνυμάτων.

4. **Ολική διακοπή (Total break).** Η σχέση όπου οι τρομοκράτες αντιμετωπίζουν τα MME, τους εκδότες και τους δημοσιογράφους ως εχθρούς που τους αξίζει να τιμωρηθούν και να καταστραφούν.

Ο Wilkinson (2006: 151) απορρίπτει τους τύπους αυτούς και για να δικαιολογήσει την θέση του για την συμβιωτική σχέση μεταξύ της τρομοκρατίας και των MME δηλώνει ότι η τρομοκρατία είναι ένα ψυχολογικό όπλο, η δύναμη του οποίου σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από την μεταφορά της απειλής στην Κοινή Γνώμη και αυτή είναι η ουσία της συμβίωσης. Σύμφωνα με τον ίδιο τα τεκμήρια της φύσης της σχέσης μεταξύ της τρομοκρατίας και των MME βρίσκονται στα ακόλουθα πεδία (σ. 151):

1. Η τρομοκρατία τρέφεται από την δημοσιότητα και
2. Η ελευθερία των MME σε μία ανοιχτή κοινωνία, επιτρέπει την χειραγώγηση και την εκμετάλλευση της Κοινής Γνώμης.

Ο Miller (σε Tunman, 2003: 115), μιλάει για μία συμβιωτική σχέση μεταξύ της τρομοκρατίας και των MME από την οποία κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει. Επεσήμανε ότι η τρομοκρατία είναι ικανή να συγγράψει ένα δράμα - ανεξάρτητα από το πόσο τρομακτικό είναι - για να προσελκύσει την προσοχή των MME. Ουσιαστικά για το Miller η τρομοκρατία δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα «κακομαθημένο παιδί» που τα MME υιοθετούν καθώς δυστυχώς ούτε μπορούν να την αγνοήσουν ούτε και να την απαρνηθούν. Η τεχνολογική επανάσταση στην μαζική επικοινωνία, προσφέρει πολλαπλές ευκαιρίες για επικοινωνία σε

μεγαλύτερη κλίμακα ενώ άλλαξε ουσιαστικά τον τρόπο με τον οποίο οι ειδήσεις μεταδίδονται προσφέροντας πρόσβαση σε μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Οι τρομοκράτες έμαθαν πολύ γρήγορα να εκμεταλλεύονται την ευκαιρία που τους δίνει η τεχνολογία για μαζική επικοινωνία, με μεγάλη επιτυχία και την χρησιμοποίησαν χωρίς ιδιαίτερη σκέψη.

Ο Hoffman (2006: 120-121) ο οποίος επίσης χρησιμοποιεί τον όρο συμβίωση για να περιγράψει την σχέση ανάμεσα στα ΜΜΕ και την τρομοκρατία, διατυπώνει την θέση ότι τρεις μεγάλες επαναστάσεις στην μαζική επικοινωνία είχαν άμεση επίδραση στην τρομοκρατία. Η πρώτη επανάσταση συνέβη τον 19^ο αιώνα με την ανακάλυψη της τυπογραφικής μηχανής, η οποία επέτρεψε την μαζική εκτύπωση βιβλίων και εργασιών σε μεγάλους αριθμούς. Κορυφαίο παράδειγμα σύμφωνα με τον Hoffman (2006) της συμβιωτικής σχέσης ανάμεσα στην τρομοκρατία και τα ΜΜΕ κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου είναι η Ρωσική επαναστατική ομάδα της *Narodnaya Volye* (Ελευθερία των Λαών, 1878), που υπό την επιρροή των θεωριών του Μπακούνιν, ομάδες αναρχικών, ανατίναζαν εργοστάσια. Οι αναρχικοί αυτοί τελικά κατάφεραν να δολοφονήσουν όχι μόνο τον Ρώσο τσάρο Αλέξανδρο Β' το 1881, αλλά και τον Αμερικανό πρόεδρο William MacKinley το 1901. Είναι η πρώτη φορά που ουσιαστικά η τρομοκρατία φαίνεται να μην έχει καμία σχέση με το κράτος αλλά να εξαρτάται από τη δράση των πολιτών και είναι η πρώτη φορά που τρομοκράτες χρησιμοποίησαν τη δράση τους για να επικοινωνήσουν τα μηνύματά τους σε μεγαλύτερο αριθμό ακροατών. Η δεύτερη μεγάλη επανάσταση στην μαζική επικοινωνία συνέβη το 1968. Αυτή η χρονιά σημαδεύτηκε όχι μόνο από την ανάπτυξη της διεθνούς τρομοκρατίας στο πλαίσιο του τρίτου κύματος του Rapoport (Νέα Αριστερή ιδεολογία), αλλά και από την πρώτη μετάδοση δορυφορικού σήματος σε τηλεοπτικό επίπεδο στις ΗΠΑ, η οποία επιτάχυνε την ροή της ειδησεογραφίας και οι τρομοκράτες άρχισαν να την χρησιμοποιούν για να πετύχουν τους στόχους τους. Μία τρίτη επανάσταση στην επικοινωνία εμφανίστηκε στο τέλος του 20^{ου} αιώνα και συγκρινόμενη με τις δύο προηγούμενες βασίζεται λιγότερο σε θέματα τεχνολογικής επανάστασης και περισσότερο στην αλλαγή του τρόπου παρουσίας των ειδήσεων. Αυτή αφορά στο λεγόμενο «σύνδρομο του CNN» το

οποίο κατά τον Hoffman (σ. 191), απετέλεσε πραγματική επανάσταση μέσω της συνεχούς (24ωρης) ροής των ειδήσεων. Η επιρροή του συγκεκριμένου δικτύου ήταν τόσο σημαντική ώστε τα περισσότερα Αμερικανικά μέσα μιμήθηκαν το κανάλι CNN ως το πρότυπο στην πληροφόρηση κάθε φορά που υπήρχε ένα σημαντικό γεγονός (εθνικό ή διεθνές) το οποίο και αποτελούσε σύμφωνα με τους παράγοντες των καναλιών, είδηση που έχρηζε συνεχούς κάλυψης. Το Αραβικό δίκτυο Al Jazeera δημιουργήθηκε επίσης κατά το πρότυπο του CNN και με στόχο να λειτουργήσει ως το «αντίβαρο» της ενημέρωσης στον Αραβικό κόσμο (και μάλιστα μεταδίδει ειδήσεις και σε Αγγλόφωνα μορφή). Σήμερα με την τεχνολογική επανάσταση του διαδικτύου, την εξάπλωση και δημοτικότητα των Κοινωνικών Μέσων μπορούμε να μιλάμε και για μία τέταρτη τεχνολογική επανάσταση, η οποία πλέον σχεδόν εκμηδενίζει τον χρόνο αλλά και αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο μεταδίδονται οι ειδήσεις. Ειδικότερα τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης αποτελούν το νέο μέσο, βάσει του οποίου μεταδίδονται ταχύτατα όχι μόνο πληροφορίες, αλλά σχόλια και εικόνες και όπου ο ρόλος του ατόμου λειτουργεί διττά και ως αποδέκτης της πληροφορίας αλλά και ως σχολιαστής της.

Εκτός από τις κλασσικές τρομοκρατικές απειλές οι οποίες υλοποιούνται μέσω της δημοσιοποίησης των δράσεων των τρομοκρατών η επιρροή των σύγχρονων μέσων έχει εγκαινιάσει και ένα πόλεμο προπαγάνδας, στον οποίο οι τρομοκρατικές οργανώσεις δίνουν μεγάλη σημασία. Ο πόλεμος της προπαγάνδας μπορεί να έχει ένα ισχυρό ψυχολογικό αποτέλεσμα και μπορεί να μεγιστοποιήσει το αποτέλεσμα συγκεκριμένων πράξεων. Οι τρομοκράτες από την μία πλευρά χρειάζονται την προπαγάνδα των ΜΜΕ για να προβάλουν το «απόλυτο δίκαιο» των πράξεών τους και των στόχων τους αλλά ταυτόχρονα γνωρίζουν και πόση ζημιά μπορεί να προκαλέσει η αρνητική δημοσιότητα. Η σημασία της προπαγάνδας είναι πολύ σημαντική, έτσι για την τρομοκρατία οι τέσσερις στόχοι της χρήσης των ΜΜΕ στο πλαίσιο της προπαγάνδας είναι:

1. **Η προπαγάνδα** των πράξεων της τρομοκρατίας και **η δημιουργία φόβου** στην ομάδα στόχο την οποία επιθυμούν να επηρεάσουν.

2. **Η κινητοποίηση** μεγαλύτερης αριθμητικά πληθυσμιακής υποστήριξης εντός των εθνικών ορίων για τον σκοπό της τρομοκρατίας αλλά και κινητοποίηση της διεθνούς Κοινής Γνώμης, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι τέτοια θέματα είναι δίκαια ως προς τον σκοπό τους και ότι η νίκη τους είναι αδιαμφισβήτητη.
3. **Η ματαίωση και η διακοπή** της προσπάθειας των Κυβερνητικών δυνάμεων και των δυνάμεων Ασφαλείας εναντίον τους.
4. **Η κινητοποίηση και η ενίσχυση** της συμμετοχής των πραγματικών και πιθανών υποστηρικτών της και με τον τρόπο αυτό να πετύχουν στρατολόγηση νέων μελών, να συγκεντρώσουν περισσότερα χρήματα και να εμπνεύσουν νέες επιθέσεις (Wilkinson, 2002: 192).

Η ελευθερία των ΜΜΕ είναι ένα σύμβολο και βασική αξία της Δημοκρατικής κοινωνίας. Αλλά εξαιτίας του ελεύθερου ανταγωνισμού σε μία ανοιχτή Δημοκρατική κοινωνία, και του «αγώνα» για πρωτιά στην είδηση τα ΜΜΕ συχνά αντιδρούν συνειδητά στην προπαγάνδα των τρομοκρατών. Ο Wilkinson (σ. 190), ωστόσο παρατηρεί ότι θα ήταν λάθος να συμπεραίνουμε ότι οι τρομοκράτες ελέγχουν τα ΜΜΕ. Σπάνια προσπαθούν σκόπιμα να τα εκμεταλλευτούν και να τα χειραγωγήσουν για το δικό τους σκοπό. Συνήθως αυτό γίνεται ως μία αυτοματοποιημένη διαδικασία λόγων των πράξεων της τρομοκρατίας.

Ο Hoffman (σ. 120-121), για τον λόγο αυτό αποκαλεί την τρομοκρατία «μία πράξη διαστροφής με την οποία επιδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η δουλειά των τρομοκρατών». Όσο και αν είναι σημαντικό για τα ΜΜΕ να είναι πρώτα στην μετάδοση της είδησης για ένα γεγονός είναι επίσης εξίσου σημαντικό να συγκεντρώσουν όσες περισσότερες πληροφορίες μπορούν να βρουν για το γεγονός αυτό και εάν υπάρχει ενδιαφέρον από την Κοινή Γνώμη να κρατήσουν την είδηση ζωντανή για όσο το δυνατόν περισσότερο χρονικό διάστημα. Στο πλαίσιο αυτό τα ΜΜΕ και οι τρομοκράτες έχουν κοινά συμφέροντα. Μετά την αφήγηση της ιστορίας ενός βίαιου γεγονότος τόσο τα ΜΜΕ όσο και οι τρομοκράτες ενδιαφέρονται εξίσου για να διατηρηθεί το γεγονός αυτό όσο το δυνατόν περισσότερο γίνεται στο προσκήνιο της δημοσιότητας. Έτσι όσο μεγαλύτερο είναι το δράμα που

εκτυλίσσεται και αφορά στις «διαστάσεις» του γεγονότος (το δράμα μπορεί να περιλαμβάνει προσωπικές ιστορίες ηρωισμού, τις ιστορίες των θυμάτων, το προφίλ των τρομοκρατών, την επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας, κ.α.) τόσο μεγαλύτερη η χρονική επιμήκυνση για την ειδησεογραφία προκειμένου να κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον της Κοινής Γνώμης. Τελικά όμως η κατάληξη του δράματος είναι η σύγκλιση των συμφερόντων τρομοκρατών και ΜΜΕ.

Η αμεσότητα, η αποκλειστικότητα και το δράμα γίνονται οι κύριοι τρόποι προσέλκυσης θεατών και φυσικά μεγαλύτερων εσόδων λόγω διαφημίσεων (ιδίως στα τηλεοπτικά μέσα). Ο Hoffman (σ. 120), πιστεύει ότι το αποτέλεσμα αυτής της μεθόδου προσέλκυσης τηλεθέασης είναι η κοινοτυπία των τηλεοπτικών ειδήσεων, που επικεντρώνονται περισσότερο σε ανθρώπινες ιστορίες που σχετίζονται με κάποιο δραματικό γεγονός από ότι στην ίδια την ουσία του γεγονότος. Γενικότητες και συναισθηματικές εξάρσεις υποτιμούν την αξία των τηλεοπτικών ειδήσεων. Έτσι δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όπου δεν δίνεται καθόλου προσοχή σε σημαντικά ζητήματα της τρομοκρατίας, όπως η ιστορική αναδρομή της οργάνωσης που επιτελεί μία βίαιη πράξη, το πολιτικό πλαίσιο, η κοινωνική και η οικονομική κατάσταση, αλλά και πολλά άλλα στοιχεία τα οποία μπορούν να βοηθήσουν ώστε να γίνουν κατανοητά τα κίνητρα των τρομοκρατών και τα αίτια που τους οδηγούν στις ενέργειες αυτές. Με τον τρόπο αυτό και με τον φωτισμό συγκεκριμένων πτυχών της είδησης επιτυγχάνεται τελικά η χειραγώγηση των τηλεθεατών αλλά και η μετακίνηση από τα ουσιαστικά και τα σημαντικά στα ασήμαντα και στα ανούσια.

Η τρομοκρατία και τα ΜΜΕ όπως φαίνεται από την ανάλυση που προηγήθηκε, είναι δύο πεδία με ισχυρή διασύνδεση μεταξύ τους, τα οποία συμπληρώνουν το ένα το άλλο. Το πραγματικό ζήτημα ωστόσο δεν είναι τόσο η ίδια η σχέση όσο ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζεται η Κοινή Γνώμη και η διαδικασία λήψης αποφάσεων των Κυβερνήσεων με ένα τρόπο που να βοηθάει τους τρομοκράτες. Ο Hoffman ανήκει σε μία ομάδα Ακαδημαϊκών που πιστεύουν ότι η απάντηση στην ερώτηση αυτή δεν είναι τόσο απλή. Υπάρχουν απόψεις τις οποίες μοιράζονται Πολιτικοί, Κυβερνητικοί αξιωματούχοι, επιστήμονες και θεωρητικοί της επικοινωνίας οι οποίες θεωρούν ότι τα ΜΜΕ ευνοούν τους στόχους των τρομοκρατών, λειτουργώντας έτσι σαν το

«οξυγόνο της δημοσιότητας» για την τρομοκρατία ή σαν «μετασχηματιστής» της προσπάθειας των ΜΜΕ για να πετύχουν δημοσιότητα (και συνακόλουθα μεγάλες κυκλοφορίες αν μιλάμε για έντυπα μέσα ή τηλεθέαση αν αφορά σε τηλεοπτικά μέσα) χωρίς την οποία δυνητικά ελαχιστοποιείται η επιρροή της στην Κοινή Γνώμη. Ο Hoffman (σ. 120) προειδοποιεί επίσης, ότι κανείς δεν θα πρέπει να αγνοεί το γεγονός ότι η τηλεοπτική κάλυψη των τρομοκρατικών ενεργειών έχει σχεδόν πάντα αρνητική χροιά (λόγω της βιαιότητας των πράξεων) και σε αυτό συμφωνεί και ο Laquer (1987: 128), ο οποίος παρατήρησε ότι παρόλο που πολλές φορές η δημοσιογραφική κάλυψη της τρομοκρατίας μπορεί να είναι ευεργετική και ιδιαίτερα ευνοϊκή για τους τρομοκράτες τελικά η δημοσιότητα δεν έχει ως αποτέλεσμα μία ευνοϊκή στάση της Κοινής Γνώμης ούτε για τους τρομοκράτες ούτε για τον σκοπό της τρομοκρατίας.

Οι Laquer και Hoffman βασίζουν τον ισχυρισμό τους στα συμπεράσματα τα οποία βγήκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1980 από μία μελέτη έρευνα της Αμερικανικής εταιρίας RAND με στόχο να αναγνωρίσουν και να μετρήσουν εμπειρικά τις αντιλήψεις της Κοινής Γνώμης για την τρομοκρατία και τους τρομοκράτες και να αναλύσουν το πως η Κοινή Γνώμη επηρεάζεται από τις τρομοκρατικές ενέργειες. Η μελέτη έγινε μετά από μία παρατεταμένη περίοδο τρομοκρατικών χτυπημάτων σε διεθνές επίπεδο κατά Αμερικανικών στόχων και είχε ως αποτέλεσμα (συμπερασματικά), ότι παρά την συνεχή, πενταετή προσοχή των ΜΜΕ «η προσοχή της Κοινής Γνώμης προς τρομοκράτες δεν είναι δεδομένη» (Laquer 1987: 128-129). Ωστόσο η μελέτη αυτή ανέδειξε ότι ακόμη και αν η Κοινή Γνώμη είχε ελάχιστη εμπλοκή στην τρομοκρατία και τους σκοπούς της, «μαγεύεται» από αυτήν, τα πρόσωπα των τρομοκρατών, τον τρόπο ζωής τους, τους αγώνες τους κ.α. Η μαγεία αυτή ανοίγει ένα παράθυρο πιθανότητας στους τρομοκράτες να πετύχουν τους στόχους τους, με την στρατολόγηση νέων μελών και βρίσκοντας πιθανόν νέα κανάλια για την οικονομική τους ενίσχυση και την υποστήριξη των σκοπών τους.

Και άλλοι ερευνητές έχουν καταλήξει στα ίδια συμπεράσματα. Για παράδειγμα οι Paul Nelson και John Scott (1992: 329-339) καθώς και ο καθηγητής Gabriel Weimann (1994) από το Πανεπιστήμιο της Haifa στο Ισραήλ, οι οποίοι μελέτησαν

την επιρροή που έχει η πληροφόρηση για μία τρομοκρατική ενέργεια στην Κοινή Γνώμη την οποία κάλυψαν δημοσιογραφικά εφημερίδες και τηλεοπτικά δίκτυα του Ισραήλ. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι παρόλο που η κρίση της Κοινής Γνώμης για την ίδια την πράξη παρέμεινε αρνητική υπήρχαν και κάποια θετικά χαρακτηριστικά αναφορικά με την εικόνα των τρομοκρατών όπως για παράδειγμα ο «ηρωισμός» τους, η «πορεία ζωής τους» κ.α.

Ο κατάλογος των μελετητών της σχέσης MME και τρομοκρατίας είναι ατελείωτος ενώ συνεχώς εξελίσσεται καθώς προκύπτει και ένα νέο πεδίο εντός της σχέσης αυτής το οποίο να ερευνάται ιδιαίτερα. Ο Miller (1982:1) για παράδειγμα αναφορικά με τον χαρακτήρα της σχέσης της αυτής, περιγράφει ότι είναι μία σχέση «εξάρτησης» μεταξύ των MME και της τρομοκρατίας, ενώ ο Tuman (2003: 116) σχεδόν 20 χρόνια αργότερα, επεκτείνει την άποψη αυτή λέγοντας, ότι η «εξάρτηση» αυτή αφορά εκτός από το ειδησεογραφικό σκέλος και το ψυχαγωγικό κομμάτι των MME (κυρίως προγράμματα που έχουν να κάνουν με Talk Shows). Αυτή η «εξάρτηση» η οποία πλέον είναι βαθιά ριζωμένη, όπως προτείνει ο Tuman (2003:116) δείχνει ταυτόχρονα, ότι οι τρομοκράτες καταφέρνουν τελικά να χειραγωγήσουν τα MME για να διασφαλίσουν την προώθηση του σκοπού τους, την δημοσιότητα των στόχων τους και την διάχυση της ρητορικής τους μέσα από μανιφέστα και προκηρύξεις, σε ένα παγκόσμιο κοινό. Η φύση και κλίμακα αυτής της «εξάρτησης», σχετίζεται εν πολλοίς από το αν η «συζήτηση» αφορά στην Κυβερνητική ή την μη Κυβερνητική τρομοκρατία και στο ποιος καθορίζει την έννοια της τρομοκρατίας και τις παραμέτρους της. Συνήθως η πλειοψηφία της έρευνας, που συζητά την σχέση μεταξύ των MME και της τρομοκρατίας, εστιάζεται σε ένα μοντέλο τρομοκρατίας που είναι μη Κυβερνητικό. Αλλά ακόμη και χώρες οι οποίες στηρίζουν την τρομοκρατία μπορεί να έχουν μία συμβιωτική σχέση με τα MME ακόμη και αν η επίσημη Πολιτεία ελέγχει αυστηρά τα MME ή λειτουργεί προπαγανδιστικά με τα ελεύθερα μέσα. Η περίπτωση αυτή αφορά σε ολοκληρωτικά καθεστώτα κυρίως όπου ο όρος τρομοκρατία είναι απαραίτητος για να οριοθετηθεί το αντίπαλο «στρατόπεδο» και η απειλή για το καθεστώς καθώς και μόνο η λέξη τρόμος προσφέρεται για έλεγχο της Κοινής Γνώμης.

Είναι λοιπόν αδιαμφισβήτητη η «μαγεία» που ασκεί η τρομοκρατία αλλά και το ενδιαφέρον της Κοινής Γνώμης για τους τρομοκράτες και αυτό αναγνωρίζεται από τα ΜΜΕ. Εφόσον λοιπόν η «μαγεία» δεν αμφισβητείται προκύπτει φυσικά μία ερώτηση. Γιατί οι βιαστές, οι δολοφόνοι και άλλοι εγκληματίες δεν βρίσκουν τον ίδιο χώρο στα ΜΜΕ όπως και οι τρομοκράτες, προκειμένου να αιτιολογηθούν οι πράξεις τους ή για να προκαλέσουν νέες δημόσιες απειλές βίας όπως ακριβώς και οι τρομοκράτες; Ο Hoffman (σ. 137), βρίσκει την απάντηση σ' αυτή την ερώτηση, στο γεγονός ότι η τρομοκρατία αντίθετα από τις εγκληματικές πράξεις εξαιτίας του δράματος το οποίο προκαλεί προσφέρει συνεχώς κάτι νέο για δημοσιογραφικά δεδομένα και παρέχει συνεχώς ειδήσεις κάτι που το κοινό έγκλημα δεν μπορεί να κάνει. Άλλωστε η τρομοκρατία λόγω του δράματος αυτού μπορεί και διατηρείται στην επικαιρότητα περισσότερο από τα εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου.

Σύμφωνα με τον Hoffman (σ. 133), η έντονη δημοσιογραφική κάλυψη της τρομοκρατίας δεν θα αλλάξει σημαντικά την άποψη της Κοινής Γνώμης για τους τρομοκράτες και δεν θα επηρεάσει αρνητικά το άτομο σε σχέση με κάποιες συγκεκριμένες προεκτάσεις που φαίνεται να έχει στην ζωή του. Όπως για παράδειγμα με την «προέκταση» της προσωπικής αντίληψης για τους κινδύνους της τρομοκρατίας η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα στην μείωση των ταξιδιών, στην πτώση του τουρισμού ιδίως σε δημοφιλείς προορισμούς, αλλά και στην αυξανόμενη πίεση προς τις Κυβερνήσεις από τα ΜΜΕ σε περιόδους κρίσης οι οποίες προκαλούνται από τις απειλές των τρομοκρατών, όλα χαρακτηριστικά του λεγόμενου συνδρόμου του CNN. Έτσι ο Hoffman καταλήγει ότι το πλαίσιο και το περιεχόμενο των ειδήσεων έχει ουσιαστικά αλλάξει. Όπως λέει: «Οι ειδήσεις πολλές φορές έχουν την λάθος επιρροή τόσο στην Κοινή Γνώμη όσο και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Με αυτό τον τρόπο στην εποχή της Μαζικής Επικοινωνίας οι τρομοκράτες έχουν την ευκαιρία για τέτοια χειραγώγηση και επιρροή, την οποία δεν είχαν ποτέ στο παρελθόν» (σ. 137).

Πάντως αν θέλαμε να κατηγοριοποιήσουμε την σχέση ΜΜΕ και τρομοκρατίας θα λέγαμε ότι τα ΜΜΕ λειτουργούν με τον εξής τρόπο όταν αναφέρονται στην τρομοκρατία:

1. **Εκλογίκευση της τρομοκρατίας.** Πριν παρουσιάσουν την είδηση για μία τρομοκρατική ενέργεια, τα ΜΜΕ πρέπει να εξηγήσουν τους λόγους για την επίθεση κατά αθώων πολιτών. Για να βρουν τα κίνητρα και να δείξουν το πολιτικό ή κοινωνικό περιεχόμενο τα ΜΜΕ συχνά εκλογικεύουν την τρομοκρατία. Αν οι τρομοκράτες έχουν πολιτικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά κίνητρα τότε οι λόγοι της ύπαρξής τους όπως παρουσιάζονται και επεξηγούνται από τα ΜΜΕ μπορεί να προκαλέσουν την συμπάθεια προς τους τρομοκράτες ή ακόμη και την ταυτοποίηση με τους σκοπούς της τρομοκρατίας.
2. **Ταυτότητα της τρομοκρατίας.** Στους τρομοκράτες δίνονται διαφορετικά ονόματα από τα ΜΜΕ. Πολλές φορές αποκαλούνται δολοφόνοι και άλλες φορές αναφέρονται ως μαχητές που πολεμούν για ανεξαρτησία. Κάποιοι από αυτούς τους τίτλους και χαρακτηρισμούς, συνδέονται με θετικές αξίες (π.χ. δικαιοσύνη, ισότητα κ.α.) και αυτό μπορεί να επιδράσει θετικά στην Κοινή Γνώμη και την άποψη που έχει για την τρομοκρατία.
3. **Οι τρομοκράτες είναι μοναχικοί πολεμιστές.** Η παρουσίαση μία τρομοκρατικής ενέργειας συχνά δίνει έμφαση στην ανισομέρεια των αντιπαρατιθέμενων δυνάμεων. Μία μικρή τρομοκρατική ομάδα, συχνά έρχεται αντιμέτωπη με διάφορες ομάδες στρατιωτών αντιτρομοκρατικές δυνάμεις και την αστυνομία οι οποίες είναι πολλαπλάσιες αριθμητικά. Το γεγονός ότι οι τρομοκράτες είναι έτοιμοι να θυσιάσουν την ζωή τους (πολλές φορές με ηρωισμό και αυτοθυσία) συχνά έχει ένα θετικό αποτέλεσμα στην εικόνα τους.
4. **Το σύνδρομο της Στοκχόλμης:** Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι πολλές φορές τα θύματα των τρομοκρατικών ενεργειών συχνά ταυτίζονται με τους τρομοκράτες και τα κίνητρά τους και μάλιστα τους προσφέρουν την βοήθειά τους. Το φαινόμενο αυτό μπορεί να εξηγηθεί μερικώς από το γεγονός ότι το θύμα συχνά βλέπει με ανθρωπισμό τους τρομοκράτες. Τα ΜΜΕ θα μπορούσαν να παρουσιάσουν αυτή την μη αναμενόμενη συμπεριφορά σε ένα θετικό πλαίσιο για τους ακροατές (Cepulkauskaitė, 2000 σε Peresin, 2007: 11).

Η όποια μελέτη της σχέσης μεταξύ των ΜΜΕ και της τρομοκρατίας θα ήταν ημιτελής αν δεν ανέφερε τις ιδιαιτερότητες του πιο σημαντικού και με την μεγαλύτερη επιρροή μέσου της μαζικής επικοινωνίας αυτού της τηλεόρασης. Στην πραγματικότητα η τηλεόραση σαν πρωταρχική πηγή πληροφόρησης και γνώσης για εκατομμύρια ανθρώπους σήμαινε ένα καινούριο βήμα στην εξέλιξη του φαινομένου της τρομοκρατίας. Η τηλεόραση έχει μία σειρά χαρακτηριστικών που την κάνουν να υιοθετείται εύκολα από την «λογική» της τρομοκρατίας κάνοντάς την σχεδόν τέλεια για την «συμβιωτική σχέση».

Τα τηλεοπτικά νέα επικεντρώνονται κυρίως σ' αυτό που είναι γνωστό ως «οπτική κουλτούρα». Η προσοχή δίνεται στο γεγονός ότι κάθε «νέο» λαμβάνει το αντίστοιχο ποσοστό του στο οπτικοακουστικό υλικό το οποίο υπάρχει. Η παρουσία ή η έλλειψη οπτικοακουστικού υλικού παραμένει ένας καθοριστικός παράγοντας όταν επιλέγονται θέματα τρομοκρατίας. Καθώς τα ΜΜΕ αναζητούν εικόνες και ήχο από τις επιθέσεις αυτό έχει συνεπακόλουθα και στον σχεδιασμό τους. Οι τρομοκράτες δείχνουν πάντα ενδιαφέρον για την επιλογή στόχων οι οποίοι θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον των ΜΜΕ και θα «καθηλώσουν» τους θεατές/ακροατές από το θέαμα που τους προσφέρουν. Αυτό με την σειρά του σημαίνει παροχή σημαντικής ποσότητας εικόνων, γεγονός το οποίο εγγυάται παρουσία στα ΜΜΕ. Ακολουθώντας αυτή την λογική σειρά, το παράδειγμα των επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είναι κορυφαίο καθώς τα ΜΜΕ είχαν αρκετό οπτικό υλικό για να διασφαλιστεί η ειδησεογραφική τους κάλυψη και για να «ικανοποιήσουν» τη δημόσια φαντασία για μία ζωντανή κάλυψη των γεγονότων. Το ίδιο συνέβη και στις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Μαδρίτη το 2004, στον Μαραθώνιο στην Βοστώνη το 2012 κ.α.

Βέβαια εναλλακτικές απόψεις (Agho, 2000) εκφράζονται πιο συχνά σε ανεξάρτητα άρθρα που εκφράζουν πολιτικές και οικονομικές θέσεις της κυρίαρχης ιδεολογίας, ειδικά στα ΜΜΕ του Δυτικού συστήματος στο πλαίσιο του ανταγωνισμού. Θετικά σχόλια τα οποία αποδέχονται την τρομοκρατία σε ένα κατανοητό πλαίσιο στήριξης για την Κοινή Γνώμη και ίσως ως μία μορφή διαμαρτυρίας και άμυνας κατά της καταπίεσης και της απειλής του συστήματος εμφανίζονται σε ακραία «παράνομα»

και μη δυτικά MME. Με την εμφάνιση του διαδικτύου οι τρομοκράτες βρήκαν τρόπο να αναρτούν τις προκηρύξεις και τα маниφέστα τους σε ιστοσελίδες «ειδικού σκοπού» και παγκόσμιας εμβέλειας όπως για παράδειγμα η ιστοσελίδα www.indymedia.com

Συνεπώς - και αυτό αποτελεί κοινή διαπίστωση στους Ακαδημαϊκούς κύκλους- η τρομοκρατία λόγω και της σχέσης της με τα MME μπορεί να αναλυθεί και να ερευνηθεί ως επικοινωνία μέσω βίας. Η γενική υπόθεση στο πλαίσιο της τρομοκρατίας (υπόθεση η οποία κυριαρχεί σε πολλά маниφέστα και προκηρύξεις) είναι ότι οι ειρηνικές μέθοδοι μέσω των οποίων ζητείται η επανόρθωση των όποιων αδικιών έχει αποτύχει, έτσι η βία έχει απομείνει ως το μόνο μέσο για να προκληθεί η απαραίτητη προσοχή των κρατών και των Κυβερνήσεων σε όσους αδικούνται.

Αντίστοιχα η τάση στην Αντιτρομοκρατία (ως επίσημη μορφή κρατικής Ασφάλειας), είναι να αρνείται την νομιμότητα σε όποιες δυνάμεις είναι αντίθετες προς αυτήν επειδή υποστηρίζουν την βία και διασαλεύουν την τάξη και να αποθαρρύνει τα MME από το να λειτουργούν ως η «φωνή» εκείνη που υποθάλλπει τις ενέργειες αυτές ή έστω τολμά να εκφράσει μία ευνοϊκή γνώμη υπέρ της τρομοκρατίας. Ένας παράγοντας που περιπλέκει τα πράγματα είναι ότι έχει επέλθει ένας κορεσμός στα MME σχετικά με την τρομοκρατία υπό την έννοια ότι μια τρομοκρατική πράξη για να μην είναι πράξη «ρουτίνας», πρέπει να είναι όσο πιο βίαιη γίνεται προκειμένου να τραβήξει την προσοχή των δημοσιογραφικών μέσων και της Κοινής Γνώμης.

Από την παραπάνω ανάλυση γίνεται αντιληπτό ότι τα MME αποτελούν ένα εξαιρετικά ισχυρό παίκτη στην δυναμισμό των αντίθετων τάσεων στην τρομοκρατία. Το πόσο σημαντικές είναι οι εφημερίδες, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση πριν αλλά κατά τη διάρκεια κάποιων τρομοκρατικών γεγονότων αποτελεί αντικείμενο συνεχούς συζήτησης (Atwater, 1987, Jenkins, 2003). Κάθε προσπάθεια κατανόησης της σχέσης ανάμεσα σ' αυτό το είδος «βίας» και τα MME πρέπει να εντάσσεται στην γενικότερη συζήτηση για τη δύναμη και τη δυναμική των MME (Shaw and McCombs, 1972) αλλά και του ρόλου τους ειδικότερα σε καταστάσεις διαμάχης και συγκρούσεων (Arno, 1984). Στην γενικότερη προσπάθεια

κατανόησης της σχέσης MME και τρομοκρατίας ωστόσο πρέπει πάντα να εξετάζονται και οι παράμετροι της και η σχέση μεταξύ δημοσιογράφων, εκδοτών και τρομοκρατών, οι εμπειρικές αναλύσεις για τα MME και η διασύνδεση μεταξύ τρομοκρατίας και Κοινής Γνώμης. Επίσης ένα ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι το οποίο αφορά στην κάλυψη της τρομοκρατίας είναι και η έννοια της αφήγησης η οποία από πλευράς MME αναδεικνύει σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο το πώς βλέπουν τα MME την τρομοκρατία αλλά και σε μεγάλο βαθμό αντανakλούν και το είδος της σχέσης μεταξύ τους.

B. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.

Με βάση τα παραπάνω για την σχέση μεταξύ των MME και της τρομοκρατίας μπορούμε να δούμε πως ευθυγραμμίζονται οι πρακτικές των MME με τους σκοπούς των τρομοκρατών. Τα MME δεν δίνουν απλά πληροφορίες στην Κοινή Γνώμη. Επιλέγουν το είδος της πληροφορίας που θα δώσουν καθώς διαλέγουν τα γεγονότα για τα οποία παρέχουν την πληροφόρηση. Η διαδικασία της επιλογής στο πλαίσιο των δημοσιογραφικών ορίων διαμορφώνει την απόφαση για την αξία της είδησης που παρέχει ένα γεγονός σε σχέση με κάποιο άλλο. Όπως το τοποθετεί ο Graber (1984: 63), η επιλογή της ιστορίας είναι ένας συνεχής αγώνας δύναμης σχετικά με το ποια μηνύματα μπαίνουν στην «αρένα του συμβολισμού». Δεδομένου ότι πολλοί «κοινωνικοί εταίροι ή δρώντες» (Social Actors) δεν έχουν πρόσβαση στα MME τότε επιλέγουν να κερδίσουν την προσοχή των MME μέσω μίας μεθόδου την οποία οι Molotch και Lester (1974) αποκαλούν πρόσβαση στα MME με την ενεργοποίηση δράσεων που προκαλούν είτε έκπληξη ή σοκ. Δηλαδή η βιαιότητα των δράσεων/ενεργειών των όποιων κοινωνικών ομάδων αποφασίζουν να λειτουργήσουν στο πλαίσιο της ένοπλης βίας κατά του συστήματος τάξης και Ασφάλειας, τότε αυτομάτως αν και τυπικά αποκλεισμένοι από τα MME αποκτούν πρόσβαση σε αυτά, λόγω της φύσης των ενεργειών τους, οι οποίες συνήθως προκαλούν έκπληξη (επειδή δεν είναι αναμενόμενες) αλλά και σοκ (επειδή οι επιπτώσεις τους έχουν ισχυρό αντίκτυπο στην Κοινή Γνώμη). Και τα δύο αυτά στοιχεία συνιστούν μία σημαντική μεταβλητή στο καθορισμό της είδησης για ένα

γεγονός έτσι ώστε τελικά τα MME να μπου στην διαδικασία της ρουτίνας, δηλαδή της συγκέντρωσης ειδήσεων για την θεματολογία τους. Έτσι για ένα γεγονός και προκειμένου να αποτελέσει στοιχείο των MME, αυτό πρέπει να εντάσσεται σε τρεις κατηγορίες, που εμπεριέχονται στα MME: δηλαδή της «στέψης» (coronation), της κατάκτησης (conquest) και του ανταγωνισμού (contest) (Katz, 1992). Τα χαρακτηριστικά αυτών των γεγονότων πραγματικά προκαλούν την προσοχή των MME, διασυνδέονται με τις πολιτικές και κοινωνικές αρχές και την τάση τους να πυροδοτούν δράσεις συμβολισμού και ιεροτελεστίας για αλληλεγγύη και κοινωνική ομαλότητα. Με άλλα λόγια ενισχύουν την υπάρχουσα πολιτική τάξη. Η τρομοκρατία και οι δράσεις της εμπεριέχουν αυτά τα χαρακτηριστικά και έτσι προσελκύουν την προσοχή των MME. Ωστόσο πάνω από αυτά τα χαρακτηριστικά παραμένει το γεγονός των «αποτρόπαιων» τρομοκρατικών πράξεων και για το λόγο αυτό πολλοί Ακαδημαϊκοί, όπως οι Weimann και Winn (1994: 92) τα κατηγοριοποιούν ως αυτόνομες και μοναδικές επικοινωνιακές δράσεις οι οποίες δεν έχουν σχέση με την ρουτίνα των MME.

Παρόλα αυτά ο κανόνας είναι ότι τα MME - ιδιαίτερα τα τηλεοπτικά - προσφέρουν τεράστια κάλυψη σε πράξεις της τρομοκρατίας, επειδή ικανοποιούν συγκεκριμένες συμβατικές υποχρεώσεις της ζωντανής τηλεοπτικής κάλυψης, και συνήθως χαρακτηρίζονται από μοναδικότητα και έχουν έντονο το στοιχείο του δράματος. Έτσι καθηλώνουν τον αναγνώστη (τηλεθεατή ή ακροατή), τον υποχρεώνουν να τις παρακολουθήσει ή να τις διαβάσει, καταργούν τον χώρο και τον χρόνο (με την ταχύτητα μετάδοσης της είδησης) ή μπορεί να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένες μόνο πτυχές προκειμένου να διατηρήσουν την προσοχή των ακροατών, περιλαμβάνουν πρόσωπα (ή προσωπικότητες) στο κέντρο του δράματος, είτε ήρωες ή αντί-ήρωες. Τα κριτήρια των Galtung και Ruge (1965: 64-65), σύμφωνα με τα οποία τα MME καθορίζουν εάν ένα γεγονός είναι άξιο για ρεπορτάζ (Συχνότητα, Άσχημα νέα, Απροσδόκητο, Αδιαμφισβήτητο, Εκλογίκευση, Σημασία, Αναφορά σε Ηγεσίες/Ηγέτιδες Δυνάμεις, Αναφορά σε Ηγετικά πρόσωπα, Συγκρούσεις, Συμφωνία, Συνέχεια, Σύνθεση, Ανταγωνισμός, Επιλογή, Κατασκευή, Πρόβλεψη, Χρόνος, Διαδικασία, Δεδομένα) βοηθάνε στο να κατανοήσουμε ποιες είναι οι

συμβάσεις που χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ για την κάλυψη της τρομοκρατίας. Με άλλα λόγια εφόσον η τρομοκρατία εμπίπτει στις αρχές της είδησης τότε τα ΜΜΕ δεν μπορούν να την αγνοήσουν. Οι τρομοκράτες γνωρίζουν τις συμβάσεις αυτές αλλά και τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ συγκεντρώνουν τις πληροφορίες τους, και έτσι πετυχαίνουν τον στόχο τους δηλαδή να τραβήξουν την προσοχή, να κερδίσουν σε δημοσιότητα και δόξα, και να οργανώσουν σκόπιμα τις δράσεις τους με τέτοιο τρόπο προκειμένου να εντάξουν σε αυτές τα σημαντικά στοιχεία της είδησης δηλαδή το δράμα, την βία και το απροσδόκητο (Crelinsten, 1989: 332).

Ωστόσο δεν είναι μόνο το θέμα των συμβάσεων στην τρομοκρατία που παίζει ρόλο για το ότι βρίσκεται στο επίκεντρο της πολεμικής, για την κάλυψη της τρομοκρατίας από τα ΜΜΕ. Αυτό που είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι το αφηγηματικό σκέλος μέσω του οποίου πραγματοποιείται το ρεπορτάζ της είδησης για την τρομοκρατία. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι η κάλυψη των ειδήσεων και οι αναφορές για την τρομοκρατία επικεντρώνονται ουσιαστικά στο θεαματικό και δραματικό στοιχείο της βίας το οποίο εμπεριέχουν. Χρησιμοποιούν την αφήγηση για να υπογραμμίσουν την δυστυχία των θυμάτων χωρίς καμία αναφορά στην ιστορία τους ή στα αίτια του γιατί σε πολλές περιπτώσεις επιλέγησαν συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες ως θύματα. (Schlesinger, και ά., 1983: 47). Βέβαια αυτό αφορά κυρίως τις επιθέσεις κατά μεμονωμένων ατόμων ή ατόμων συγκεκριμένης εθνικότητας. Ωστόσο παραμένει το γεγονός ότι το αφηγηματικό σκέλος των ειδήσεων για τις τρομοκρατικές ενέργειες επικεντρώνεται στην ανθρώπινη πλευρά χωρίς έμφαση ή συζήτηση για τους δράστες ή τα θύματα. Παρόλο που τα ΜΜΕ ψάχνουν για την έννοια του δράματος σε όλα τα γεγονότα και θεωρούν ως ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθούν στο πλαίσιο της είδησης στα γεγονότα όπως αυτά εκτυλίσσονται, ωστόσο πάντα η έμφαση είναι στην τραγωδία, την βία, την αντίδραση, και την θεατρική πλευρά της τρομοκρατίας, εις βάρος της ανάλυσης των γεγονότων.

Ο σκοπός αυτού του είδους της αφήγησης, είναι να απελευθερώσει ένα «κοινό» μοτίβο συναισθημάτων (κοινό από πλευράς επηρεασμού της Κοινής Γνώμης) το οποίο έχει να κάνει με τον θυμό, την ένταση, τον φόβο και την θλίψη και τέλος να επηρεάσει την συμπεριφορά της Κοινής Γνώμης. Αυτό γίνεται εφικτό με συνεχή

κάλυψη δράματος και με την παράθεση εικόνων τρόμου, της για παράδειγμα στην συνεχή (επαναλαμβανόμενη) εικόνα, των δύο αεροπλάνων τα οποία συνθλίβονται στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης το 2001.

Η διαπίστωση αυτή μας φέρνει στο κυρίαρχο θέμα σχετικά με το αφηγηματικό στυλ με το οποίο καλύπτεται δημοσιογραφικά η τρομοκρατία. Οι Schmid και de Graaf (1982) αποκαλούν το αφηγηματικό αυτό στυλ «δραματουργικό παράδειγμα» (*dramaturgical paradigm*) εντός του οποίου εμπεριέχονται τα στοιχεία του καλού και του κακού. Σε τέτοιου είδους αφηγήσεις οι κακοί που είναι οι τρομοκράτες καταδιώκουν τους καλούς που πολλές φορές γίνονται και ήρωες ενώ οι πρωταγωνιστές μπορεί να είναι οι Κυβερνητικές αρχές και οι ειδικοί στην τρομοκρατία, οι οποίοι με τις αναλύσεις τους υποστηρίζουν επιπλέον στοιχεία του δράματος. Τα θύματα, αποτελούν συνήθως τους ήρωες που υποφέρουν ενώ στην προσπάθειά τους να γλιτώσουν από τα χειρότερα των τρομοκρατικών ενεργειών μπορεί να «ενισχύονται» από τις ομάδες Αντιτρομοκρατίας που δρουν ενάντια στους «κακούς», από τους εθελοντές ή τους απλούς πολίτες. Όλη αυτή η αφηγηματική παρουσίαση έχει ως τελικό στόχο την ενίσχυση του δραματικού στοιχείου. Τελικά τα ΜΜΕ υπογραμμίζοντας τις δημοσιογραφικές αναφορές και ενισχύοντας την αφήγηση για τις τρομοκρατικές πράξεις, ενδυναμώνουν την Κοινή Γνώμη ενισχύοντας την αποστροφή της, για τις πράξεις των τρομοκρατών. Η «επίσημη γωνία» της δημοσιογραφικής κάλυψης για τα βίαια γεγονότα τρομοκρατίας είναι ότι οι τρομοκράτες αποτελούν, παράλογους και βίαιους ανθρώπους ενώ είναι απλά μάταιο το εγχείρημα του να προσπαθήσει να καταλάβει κανείς τις πράξεις και τα κίνητρά τους. Ωστόσο μέσα σε όλο αυτό τον παραλογισμό που γεννά η τρομοκρατία, ο στόχος παραμένει ότι δηλαδή οι τρομοκράτες πρέπει να συλληφθούν και να οδηγηθούν στη δικαιοσύνη.

Σημαντικής σημασίας στο κομμάτι της τρομοκρατίας, και για το αφηγηματικό στυλ είναι η «γλώσσα της αξιολόγησης» μέσω της οποίας οι τρομοκράτες καθορίζονται και παρουσιάζονται. Αυτή η γλώσσα αξιολόγησης εξυπηρετεί τον σκοπό κατασκευής της πραγματικότητας για την τρομοκρατία και την Κοινή Γνώμη για την οποία όπως αναφέρει ο Tunman (2003: 35) τα «ΜΜΕ επιτείνουν την γνώση της και

την αντίληψή της για την τρομοκρατία μέσω των συμβόλων και των αφηγήσεων της, των ερμηνειών της, των εξηγήσεων της και της αποτύπωσης της τρομοκρατίας». Τα MME με ιδιαίτερα έντεχνους αφηγηματικούς τρόπους, αναφέρονται στην τρομοκρατία, διαμορφώνουν τις αντιλήψεις της Κοινής Γνώμης εμπλουτίζουν το γνωσιολογικό της πεδίο και επηρεάζουν τα συναισθήματά της για τους τρομοκράτες. Αυτό το πετυχαίνουν με τον ορισμό που δίνουν και στον τρόπο με τον οποίο ταυτοποιούν την τρομοκρατία. Επιπλέον επειδή εκφράζουν την επίσημη Κυβερνητική θέση και τις επίσημες κρατικές πηγές πληροφόρησης ο ορισμός της τρομοκρατίας και η «ετικέτα» για την γενικότερη παρουσίαση των τρομοκρατών είναι ιδεολογικός, γεγονός που παρέχει ελάχιστο χώρο για διαπραγμάτευση στην έννοια της τρομοκρατίας και το τμήμα του κοινού στόχος πάνω στο οποίο εφαρμόζεται. Αυτό σημαίνει ότι η ευρύτητα του πεδίου της τρομοκρατίας, περιορίζεται από την έννοια της ταυτότητας και από την θεσμική ή επίσημη θέση (αντίληψη) και τα στερεότυπα που υπάρχουν για την τρομοκρατία και τους τρομοκράτες. Στερεότυπα τα οποία απορρέουν από την μυθολογία της τρομοκρατίας, στοχεύουν στη διατήρηση ξεκάθαρων συνόρων στον ορισμό της τρομοκρατίας σχετικά με το τι εντάσσεται μέσα στα σύνορα αυτά και τι υπερβαίνει τα όρια του αποδεκτού. Αυτά τα στερεότυπα, σηματοδοτούν την χαρτογράφηση της αποδεκτής και νόμιμης συμπεριφοράς. Ουσιαστικά πρόκειται για μία «στρατηγική διαχωρισμού». Πρακτικά σημαίνει ότι η διαδικασία του στερεότυπου δεν χρησιμοποιεί οπτικά πεδία, δεν υποκύπτει σε πολιτισμικά χαρακτηριστικά για να διαχωρίσει την μία ομάδα από την άλλη, και ότι χρησιμοποιείται για να διαχωρίζει το φυσιολογικό από το μη φυσιολογικό το αποδεκτό από το μη αποδεκτό.

Όπως εξηγεί ο Hall (1996: 258) όταν τα MME χρησιμοποιούν στερεότυπα για να καθορίσουν μία ομάδα, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την ταυτοποίηση των τρομοκρατών τότε διαμορφώνουν ένα «συμβολικό σύνορο» ανάμεσα στο φυσιολογικό και στην απόκλιση, στο φυσιολογικό και στην παθολογία, στο αποδεκτό και στο μη αποδεκτό, στο τι ανήκει και στο τι δεν ανήκει στην κανονικότητα, στο τι είναι εντός και στο τι είναι εκτός, στο εμείς και οι άλλοι με τους τρομοκράτες να αποτελούν μέρος της τελευταίας κατηγορίας. Επιπλέον το τι

κάνουν τα MME στην αφήγησή τους για την τρομοκρατία πέρα από την έμφαση την οποία προσδίδουν στο «δραματικό» κομμάτι των τρομοκρατικών ενεργειών, είναι ότι η απεικόνισή της δημιουργεί μία νέα πραγματικότητα για την τρομοκρατία ή τους τρομοκράτες και εμάς (τους απλούς πολίτες), η οποία περιλαμβάνει την επιλογή, την απόρριψη και την συμπερίληψη. Η σημασία (από πλευράς ουσίας και περιεχομένου) λοιπόν η οποία προσδίδεται σε μία ενέργεια δεν εξαρτάται κατά συνέπεια από το πώς πραγματικά είναι τα πράγματα αλλά από το πως «σηματοδοτούνται» και «αναφέρονται» μέσα από την «επίσημη γραμμή» (όπως αυτή ορίζεται σε επίπεδο κράτους και επισήμων φορέων) η οποία λειτουργεί ως το απαραίτητο πλαίσιο για την αντίληψη της Κοινής Γνώμης σχετικά με τους τρομοκράτες ανεξάρτητα από την ιστορία της αλλά και από τα αίτια που προκαλούν την δράση της. Με άλλα λόγια η έννοια της αφήγησης στην περίπτωση της τρομοκρατίας δεν λειτουργεί ως νομιμοποιητικό εργαλείο ενώ οι τρομοκράτες «αρνούνται» να λειτουργήσουν σε ένα πλαίσιο που λαμβάνει υπόψη του την ιστορική της εξέλιξη και την αιτιολόγηση του αγώνα της. Οι τρομοκράτες αφηγηματικά ταυτίζονται με το έγκλημα και απλά θεωρούνται ως φορείς του «τρόμου» και της «βίας» (Schlesinger, και ά, 1983: 46).

Επειδή όμως οι τρομοκράτες είναι επιτυχημένοι στην χρήση των MME για να επικοινωνήσουν τα μηνύματά τους, δεν σημαίνει ότι η Κοινή Γνώμη αποδέχεται απαραίτητα τις απόψεις τους ή και ότι θα υποστηρίξει τις θέσεις τους με έμπρακτη εμπλοκή σε πράξεις βίας (Snyder, 1978, Weimann, 1983, Hewitt, 1990 σε Nacos 1994). Είδαμε παραπάνω την μελέτη της RAND η οποία δεν κατέληξε σε συμπεράσματα για το αν η Κοινή Γνώμη επηρεάζεται θετικά από τους τρομοκράτες και τις δράσεις τους. Υπάρχουν πολλά γεγονότα, αστάθμητοι παράγοντες και διαδικασίες που μπορεί να μεσολαβήσουν και να αντιστρέψουν τα συναισθήματα της Κοινής Γνώμης. Παρά τις αναρίθμητες προσπάθειες για να αναλυθεί και να οριοθετηθεί επακριβώς το πώς οι άνθρωποι αισθάνονται για την τρομοκρατία, δεν έχει γίνει δυνατό μέχρι σήμερα να υπάρξει ένα σαφές συμπέρασμα για το αν και πως τα MME έχουν αποτέλεσμα ή επηρεάζουν την Κοινή Γνώμη (Weinberg και Davis, 1989, Yang και Ostman, 2003 σε Ranstorp Magnus, 2006). Επιπλέον παρόλο

που οι άνθρωποι μπορεί να σκέφτονται ότι η τρομοκρατία είναι ένα πρόβλημα, συχνά αυτό δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα πειστικό σε σύγκριση με άλλα κοινωνικά προβλήματα ή με κοινωνίες που βρίσκονται σε κάποιου είδους κρίση (κοινωνική, οικονομική, πολιτική).

Οι δημοσκοπήσεις της Κοινής Γνώμης, που κατά καιρούς μετρούν τον «φόβο» της τρομοκρατίας, συναντούν δυσκολίες στο να μπορούν να συγκρίνουν τα αποτελέσματα των ερευνών τους σε διαφορετικές χώρες. Οι Weinberg και Davis (1989) διεξήγαγαν μία τέτοια μελέτη από την οποία συμπέραναν ότι το πρόβλημα με της ανταποκρίσεις της Κοινής Γνώμης σε θέματα τρομοκρατίας, είναι ότι αυτές βασίζονται κυρίως σε στιγμιαίες μόνο αντιδράσεις, που καταγράφονται σε συγκεκριμένο χρόνο. Οι ερωτήσεις τίθενται συνήθως σε συγκεκριμένο χρόνο κατά τη διάρκεια ή αμέσως μετά από ένα τρομοκρατικό χτύπημα ή ένα γεγονός που αφορά στην τρομοκρατία (π.χ. συλλήψεις μελών οργανώσεων), χρόνος κατά τον οποίο είναι πιθανόν η Κοινή Γνώμη να είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη εξαιτίας της δημοσιότητας που έχουν λάβει τα γεγονότα ενώ η τηλεοπτική κάλυψη αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην «αντίδραση» της Κοινής Γνώμης με την μετάδοση εικόνων, ρεπορτάζ, συνεχών ειδήσεων για την κάλυψη του γεγονότος. Τέλος και οι γενικότερες στάσεις (αντιλήψεις και θέσεις) της Κοινής Γνώμης έναντι της δημοσιογραφικής κάλυψης της τρομοκρατίας σπάνια μελετούνται. Μία τέτοια περίπτωση μελέτησε ο Den Boer (1979) δηλαδή πώς οι πολίτες σε διαφορετικές χώρες είδαν την κάλυψη της τρομοκρατίας από τα ΜΜΕ. Από τη μελέτη του κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι αντιδράσεις των αναγνωστών σχετίζονταν καθαρά με την χρονική στιγμή στην οποία εκδηλώθηκαν οι επιθέσεις αυτές αλλά και την γενικότερη κατάσταση από πλευράς πολιτικής κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Από την παραπάνω ανάλυση γίνεται αντιληπτό ότι η σχέση ΜΜΕ και τρομοκρατίας δεν είναι απλά συμβιωτική ή μία ιστορία παράλληλης συμπόρευσης. Είναι μία σχέση βαθιά δομημένη στην αναγκαιότητα και των δύο παραγόντων (τρομοκρατίας και ΜΜΕ) να «κερδίσουν» ο ένας από τον άλλο και να πετύχουν το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα. Πρακτικά αυτό σημαίνει είτε οι τρομοκράτες να τύχουν της προσοχής

της Κοινής Γνώμης και να την επηρεάσουν μέσα από την πληροφόρηση των ΜΜΕ, είτε ακόμη οι πράξεις, η ιδεολογία τους και η οργάνωσή τους να μπουκ στην «σφαίρα της δημόσιας πολιτικής», της κοινωνίας και του πολιτικού συστήματος το οποίο επιδιώκουν να χτυπήσουν είτε να πετύχουν την απαραίτητη «νομιμοποίηση για τους αγώνες τους» μέσω της στήριξης της Κοινής Γνώμης από την κάλυψη των ΜΜΕ. Σε κάθε περίπτωση σκοπός της τρομοκρατίας είναι μέσω της επικοινωνίας να βρει κανάλια που να εξυπηρετούν τους στόχους της και πιθανόν να της προσδώσει «πόντους» αξιοπιστίας και προσοχής για όσα θέλει να πετύχει. Η ίδια έννοια του «κέρδους» βρίσκεται και στα ΜΜΕ τα οποία είτε θέλουν να πετύχουν την «πρωτιά της είδησης», είτε να γίνουν αρεστά στο σύστημα με τη μετάδοση της πληροφορίας όπως αυτή περνάει μέσα από τους κρατικούς φορείς επιφορτισμένους με την ασφάλεια είτε να επηρεάσουν την Κοινή Γνώμη είτε να εξυπηρετήσουν εκδοτικά και επιχειρηματικά συμφέροντα, είτε απλά να κερδίσουν σε χρήμα από διαφημίσεις. Υπάρχει βέβαια και ο αντίποδας της σχέσης Αντιτρομοκρατίας και ΜΜΕ. Εδώ τα ΜΜΕ πάλι λειτουργούν ως ο τρίτος πόλος σ' αυτό τον αγώνα μεταξύ των δύο κυρίαρχων παραγόντων, της Κρατικής/Κυβερνητικής οντότητας και της τρομοκρατίας που κινείται στις παρυφές του συστήματος. Όπως θα δούμε παρακάτω στην Θεωρία της Πλαισίωσης ουσιαστικά τα ΜΜΕ διατηρούν και πάλι την τρομοκρατία στο προσκήνιο καθώς συμπράττουν με τον Κυβερνητικό Φορέα προκειμένου να μεταφέρουν ειδήσεις και μέσα από αυτές να χτίσουν το κατάλληλο πλαίσιο Ασφάλειας εντός του οποίου δομούνται οι μεταβλητές του φόβου και της απειλής που συνιστά η τρομοκρατία για το κοινωνικό σύνολο, την ευημερία και ανάπτυξη των πολιτών, την ελευθερία και την δημοκρατία.

Σε κάθε περίπτωση η σχέση ΜΜΕ και τρομοκρατίας δεν είναι απλά το «οξυγόνο της δημοσιότητας» όπως είχε πει η Βρετανή Πρωθυπουργός Margaret Thatcher αλλά είναι μία σχέση η οποία έχει συγκεκριμένες μεταβλητές και παραμέτρους ενώ παραμένει προβληματική όσο δεν αποσαφηνίζεται το θέμα της τρομοκρατίας και του ορισμού της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ

A. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ

Η Θεωρία της Πλαισίωσης (Framing Theory) αποτελεί κατά κάποιο τρόπο εξέλιξη της Θεωρίας της Ημερήσιας Διάταξης (Agenda Setting), που αναπτύχθηκε στη δεκαετία του 1970. Σύμφωνα με τη Θεωρία της Ημερήσιας Διάταξης, τα ΜΜΕ καθορίζουν τα δημόσια θέματα, επιλέγουν δηλαδή ποια θέματα θα παρουσιαστούν στο κοινό και ποια όχι, επηρεάζοντας έτσι την αντίληψη της Κοινής Γνώμης για το ποια θέματα είναι σημαντικά και ποια όχι.

Η Θεωρία της Πλαισίωσης από την άλλη πλευρά, ασχολείται με τον τρόπο με τον οποίο τα θέματα αυτά παρουσιάζονται. Με άλλα λόγια, η διαφορά ανάμεσα στην Ημερήσια Διάταξη και την Πλαισίωση αντιστοιχεί στη διαφορά ανάμεσα στο εάν σκεφτόμαστε ένα θέμα και στο πώς το σκεφτόμαστε (Scheufele και Tewksbury, 2007: 14). Η Θεωρία της Πλαισίωσης έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια σε κυρίαρχο εργαλείο για την περιγραφή, κατανόηση και αξιολόγηση του περιεχομένου των ΜΜΕ. Γενικότερα μιλώντας, η Θεωρία της Πλαισίωσης χρησιμοποιείται για την κατανόηση και έρευνα της επικοινωνίας και της συμπεριφοράς την οποία προκαλεί σε μία ευρεία γκάμα επιστημονικών πεδίων, όπως η ψυχολογία, η επικοινωνία, τα οικονομικά, τα ΜΜΕ κ.α.

Όπως λέει ο πολιτικός αναλυτής Michael Parenti (1993: 200), η «πιο αποτελεσματική προπαγάνδα βασίζεται στην σωστή πλαισίωση παρά στο ψέμα». Ο Parenti εξετάζει τις μεθόδους με τις οποίες τα ΜΜΕ διατηρούν φαινομενικά την αντικειμενικότητά τους ενώ στην πραγματικότητα συσκευάζουν την πληροφορία με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργηθεί η κατάλληλη εντύπωση. Ο Parenti ουσιαστικά αποκαλεί αυτό τον τρόπο διαχείρισης της πληροφορίας, αλλοίωση της αλήθειας και όχι διαστρέβλωσή της. Επιπλέον όπως επισημαίνει «πολλά πράγματα αναφέρονται στα ΜΜΕ αλλά λίγα εξηγούνται». Ιδεολογικά και πολιτικά οι βαθύτερες πλευρές της ιστορίας σπάνια βγαίνουν στην επιφάνεια. Λίγα λέγονται για το πώς η κοινωνία οργανώνεται και για ποιο σκοπό. Αντίθετα όσοι διαχειρίζονται την πληροφορία

αφήνουν να βλέπουμε τον κόσμο μέσα από μία σποραδικότητα των γεγονότων, τα οποία κινούνται μέσα από συγκυριακά γεγονότα και συνθήκες, ατομικές φιλοδοξίες και επιχειρησιακά δεδομένα. Όλα αυτά αποδίδονται μέσα σε πλαίσια τα οποία κατασκευάζονται από τα ΜΜΕ ώστε η αλήθεια να «διχοτομείται» με τέτοιο τρόπο ώστε τελικά να υπάρχουν πάντα αντιπροσωπεύσεις που να αφορούν στο «εμείς» και στο οι «άλλοι». Όπου άλλοι είναι οι εχθροί, οι αντίπαλοι, οι επικίνδυνοι. Η γλώσσα γίνεται «όπλο» στην περίπτωση αυτή και το πλαίσιο φορτίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε οτιδήποτε υπάρχει μέσα σε αυτό αποκτά αρνητική διάσταση. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου το πιο συνηθισμένο πλαίσιο στα ΜΜΕ είναι ο «Πόλεμος της τρομοκρατίας».

Σύμφωνα με την έρευνα των Bryant και Miron (2004: 695) σε όλα τα άρθρα των σημαντικότερων επιστημονικών περιοδικών στο χώρο της Επικοινωνίας από το 2001 έως το 2004, η Θεωρία της Πλαισίωσης αναδεικνύεται ως η κορυφαία και συχνότερα χρησιμοποιούμενη θεωρία του 21^{ου} αιώνα, με προοπτική να διατηρήσει αυτή τη θέση και στα επόμενα χρόνια, καθώς είναι μια θεωρία που σε μεγάλο βαθμό βρίσκεται υπό διαμόρφωση. Η έρευνα αυτή έδειξε ότι περίπου το 18% των άρθρων στα επιστημονικά περιοδικά ασχολήθηκαν με το «χτίσιμο» της θεωρίας. Οι ερευνητές και συγγραφείς που την χρησιμοποιούν ωστόσο συμφωνούν στη δυσκολία αποσαφήνισης και οριοθέτησής της και ακόμη αποδέχονται ότι δεν υπάρχει ένας και μόνο σωστός τρόπος εφαρμογής της Θεωρίας της Πλαισίωσης στην έρευνα. Επίσης καθώς υπάρχουν ποικίλοι ορισμοί και θεωρητικές προσεγγίσεις στην Θεωρία της Πλαισίωσης βρίσκονται υπό διαμόρφωση διαφορετικά ερευνητικά ρεύματα και τάσεις (Van Gorp, 2005: 485, D'Angelo, 2002: 882-883). Γενικά η Θεωρία της Πλαισίωσης, περιγράφεται ως ο τρόπος με τον οποίο προτείνεται μια συγκεκριμένη «ανάγνωση» του μηνύματος όπως παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ. Τα γεγονότα αποκτούν νόημα όταν ενσωματωθούν σε ένα πλαίσιο που τα οργανώνει και τους δίνει συνοχή, φωτίζοντας κάποια από αυτά και αγνοώντας κάποια άλλα (Garnson και Modigliani, 1989: 1-37). Η πλαισίωση ενός γεγονότος εγκαθιδρύει και το νόημά του. Κάθε πλαίσιο είναι μια έμμεση «οδηγία», πρόταση ή ένα ερέθισμα ώστε ο δέκτης να καταλάβει το μήνυμα σύμφωνα με την

ιδέα που εκφράζει το εκάστοτε πλαίσιο (Van Gorp, 2005: 487). Με απλά λόγια, τα πλαίσια είναι κάτι σαν «συνταγές» από «ειδικούς» για το πώς να «μαγειρεύουμε» τις γνώμες των πολιτών και των ανθρώπων (Kinder & Sanders, 1996, σε Scott D. Watson, 2009: 156). Σαν μεθοδολογία έρευνας, η ανάλυση των πλαισίων μελετά την επιλογή συγκεκριμένων όψεων του θέματος, τα στερεότυπα, τις εικόνες, τις μεταφορές κλπ. που μπορεί να οδηγήσουν σε ανάλογες αντιδράσεις (Bryant και Miron, 2004: 693).

Μια από τις πρώτες αναφορές της Θεωρίας της Πλαισίωσης έγινε από τον Goffman (1974, σε Bryant και Miron, 2004: 693) ο οποίος όρισε τα πλαίσια σαν «ερμηνευτικά σχήματα», σαν κατασκευές που καθοδηγούν τόσο την αναπαράσταση όσο και την πρόσληψη της πραγματικότητας. Επικεντρώθηκε στο πως μία κατάσταση καθορίζεται από την οργάνωση των κοινωνικών αρχών που ελέγχουν τα γεγονότα και από την εμπλοκή του λήπτη του μηνύματος στην οργάνωση των αρχών αυτών. Πρόσθεσε ακόμη ότι ο λήπτης επηρεάζεται από τον τρόπο με τον οποίο μία ενέργεια/δράση, αποτυπώνεται ή δομείται μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (σ. 22). Αναλύοντας διαφημίσεις από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα περιοδικών, ο Goffman (1974 σε Bryant και Miron, 2004: 693) διαπίστωσε την ύπαρξη ορισμένων θεματικών πλαισίων ως τη βάση για την στερεοτυπική απεικόνιση των δύο φύλων. Σύμφωνα με τον Goffman, «ο κοινός παρονομαστής στις συγκεκριμένες διαφημίσεις ήταν η διαφαινόμενη υποταγή της γυναίκας καθώς και η υπονοούμενη «παιδικότητα» και ανωριμότητά της» (σ. 693).

Αργότερα, ο Gitlin (1980: 7) όρισε τα πλαίσια ως τα μέσα που χρησιμοποιούν οι δημοσιογράφοι για να οργανώσουν και «πακετάρουν» με αποτελεσματικό τρόπο για το κοινό τους, τον τεράστιο όγκο των πληροφοριών που διαχειρίζονται κάθε μέρα. Χαρακτήρισε τα πλαίσια ως τακτικές «σχηματισμού γνώσης, ερμηνείας και παρουσίασης, επιλογής, έμφασης και αποκλεισμού». Αυτή η πρακτική οργάνωσης των πληροφοριών μπορεί να έχει σημαντικότερες συνέπειες στον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται το νόημα του μηνύματος: «η χρήση των πλαισίων κάνει τον κόσμο πέρα από την άμεση αντίληψή μας να φαίνεται φυσικός» (1980: 6) και άρα αδιαμφισβήτητος.

Ο Entman (1993), επηρεασμένος από τον Gamson (1992), καθόρισε ότι η έννοια της πλαισίωσης, βοηθά στην ταυτοποίηση προβλημάτων με την εδραίωση κριτηρίων κόστους και ευεργετημάτων τα οποία μετρούνται από τις κοινές πολιτιστικές αξίες σε ένα κοινωνικό σύνολο. Ταυτοποιεί τα αίτια μέσα από την ανίχνευση των δυνάμεων που λειτουργούν σε κοινωνικό επίπεδο, βοηθά σε ζητήματα ηθικής καθώς αναλύει τα αίτια και τα αποτελέσματα και τέλος προτείνει θεραπείες με την επικύρωση των προβλημάτων και την πρόβλεψη των αποτελεσμάτων. Έτσι σύμφωνα με τον Entman (1993, σε Van Gorp, 2005: 486), «πλαισίωση είναι η τακτική της επιλογής κάποιων όψεων της πραγματικότητας, οι οποίες τονίζονται με έμφαση έτσι ώστε να προάγεται συγκεκριμένη ερμηνεία ή ηθική αξιολόγηση». Με την έμφαση, μια πληροφορία γίνεται πιο αξιοπρόσεκτη, αποκτά περισσότερο νόημα ή μένει στη μνήμη του κοινού. Η χρήση πλαισίων «κατευθύνει την προσοχή σε κάποιες όψεις της πραγματικότητας ενώ αποσιωπά άλλες, κάτι που μπορεί να δημιουργήσει διαφορετικές αντιδράσεις στο κοινό». Θέλοντας να τεκμηριώσει την άποψή του ο Entman (1993, σε Borah και Bulla, 2006: 9) μελέτησε τη διαφορετική κάλυψη δύο παρόμοιων γεγονότων από τα Αμερικανικά ΜΜΕ: την κατάρριψη ενός Κορεατικού επιβατικού αεροσκάφους από Σοβιετικό μαχητικό και την κατάρριψη ενός Ιρανικού επιβατικού αεροσκάφους από Αμερικανικό αεροπλανοφόρο. Και στις δύο περιπτώσεις, όλοι οι επιβαίνοντες σκοτώθηκαν. Το πρώτο γεγονός πλαισιώθηκε σαν μια «ηθικά απαράδεκτη πράξη» ενώ το δεύτερο απλά σαν ένα «τεχνικό πρόβλημα». Η έννοια της πλαισίωσης σε «περίοπτη θέση» σύμφωνα με τον Entman (1993: 53), αυξάνει την ευκαιρία ότι οι λήπτες των πλαισίων θα αναγνωρίσουν την πληροφόρηση που τους δίνεται καθώς ο πομπός της πληροφορίας (συνειδητά ή ασυνειδήτα), προσδίδει νόημα και σημασία σε αυτή, ώστε ο λήπτης να μπορεί να την αντιληφθεί ευκολότερα.

Κάθε άτομο στην επικοινωνιακή διαδικασία έχει μία «αυθεντική», «προσωπική» και «προκαθορισμένη» πλαισίωση με την οποία κατηγοριοποιεί τα μηνύματα (πομπός-δέκτης). Παρόλο που τα πλαίσια μπορεί να υπάρχουν στο μήνυμα οι ακροατές δεν αντιλαμβάνονται και δεν διατηρούν κατ' ανάγκη τα πλαίσια του πομπού, γιατί οι λήπτες εφαρμόζουν τα δικά τους πλαίσια στα μηνύματα και κάθε άτομο έχει τη δική

του πλαισίου να λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για τα μηνύματα τα οποία λαμβάνει (Graber, 1988). Αν το μήνυμα δεν ταιριάζει με το πλαίσιο του λήπτη, τότε αυτός μπορεί να αγνοήσει το μήνυμα. Παρόμοια το μοντέλο της αλληλεξάρτησης προβλέπει ότι η ερμηνεία του μηνύματος σε κάθε άτομο βασίζεται σε μία ιδεολογική μαθησιακή γνώση. Δύο άτομα με αντίθετες ιδεολογίες μπορεί να αναγνώσουν το ίδιο μήνυμα διαφορετικά (Entman, 1989, Entman, 1993, Fiske, 1991). Η διαδικασία επεξεργασίας της πληροφορίας προϋποθέτει ότι τα σχήματα ή οι γνωσιολογικές δομές οι οποίες αποθηκεύουν στάσεις, απόψεις, αντιλήψεις, πεποιθήσεις, αξίες και ιδέες στην πραγματικότητα οργανώνουν την σκέψη του ατόμου ανάλογα με την σπουδαιότητα των θεμάτων. Τα σχήματα επιτρέπουν στους ανθρώπους να κατηγοριοποιήσουν νέες πληροφορίες στην βάση της γνώσης την οποία ήδη έχουν οργανώσει ενώ τους βοηθούν να συνδέσουν τις νέες ιδέες με τις προηγούμενες (Entman και Rojecki, 2000).

Ένα πλαίσιο μπορεί να γίνει κατανοητό σαν ένας φακός που επιτρέπει στο άτομο να δει μόνο ένα συγκεκριμένο μέρος της πληροφορίας παραλείποντας κάποιο άλλο κομμάτι της, το οποίο μένει εκτός πλαισίου (φακού). Η δράση του πλαισίου είναι η δράση τοποθέτησης της πληροφορίας σε μία «κορνίζα» από την οποία λείπει ή τονίζεται ανάλογα η πληροφορία (ή μέρος της) (Entman, 1993, Hallahan, 1999). Η παράλειψη της πληροφορίας είναι τόσο σημαντική όσο και η συμπερίληψη της όπως προκύπτει από την μελέτη των Kahneman και Tversky (1984), η οποία αναδεικνύει ότι οι λήπτες της πληροφορίας επηρεάζονται από τα πλαίσια τα οποία φωτίζουν συγκεκριμένες πτυχές της ενώ παράλληλα αποκρύπτουν κάποιες άλλες πτυχές. Ο Edelman (1993) αναφέρθηκε στις έννοιες της συμπερίληψης και της παράλειψης, λέγοντας ότι «ο χαρακτήρας, τα αίτια και οι συνέπειες του φαινομένου γίνονται τελείως διαφορετικά όταν πραγματοποιούνται αλλαγές στο τι κυριαρχεί, στο τι αποκρύπτεται και ειδικά στο ποια στοιχεία κατηγοριοποιούνται». Η εξαίρεση της πληροφορίας παρέχει ένα διαφορετικό πλαίσιο από την πλήρη κάλυψη και παρουσίασή της.

Σύμφωνα με την αρχή της αυτονομίας του λήπτη, τα άτομα/λήπτες συνήθως είτε επιλεκτικά διαγράφουν την πληροφόρηση η οποία δεν συμφωνεί με τις απόψεις

τους είτε ακόμη και την αγνοούν ώστε να μην επηρεαστούν από αυτή (Entman, 1989). Οι λήπτες αποκτούν τις ικανότητες/δεξιότητες να διαχειριστούν την πληροφορία από την κοινωνικοποίηση τους, η οποία συνεχώς αλλάζει και επηρεάζεται από τους γονείς, τους φίλους, τους δασκάλους και γενικά όλους όσους χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ. Ο Gamsen (1992) εξηγεί τους τρόπους με τους οποίους η πληροφορία δομείται ή πλαισιώνεται και έτσι μπορεί να επηρεάσει την κοινωνία. Η εξέταση του πως χρησιμοποιούνται τα πλαίσια από τα ΜΜΕ μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο περνάνε στην κοινωνία τα μηνύματα για την τρομοκρατία.

B. Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

Η πλαισίωση είναι μία κρίσιμη διαδικασία, η οποία χρησιμοποιείται από τα άτομα για να κατασκευαστεί η αντίληψή τους για τον κόσμο. Ουσιαστικά το πλαίσιο είναι ένα σύνορο, ένα νοητό όριο, που επιτρέπει στα άτομα να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένα στοιχεία τα οποία εμφανίζονται εντός του πλαισίου. Άλλα στοιχεία είτε αγνοούνται είτε υποκρύπτονται μένοντας στην περιφέρεια του πλαισίου. Η πλαισίωση κινείται πάντα σε ένα δίπολο καθώς εμπεριέχει τόσο την διαδικασία της συμπερίληψης όσο και του αποκλεισμού της πληροφορίας αλλά και την έμφαση σε κάποια στοιχεία έναντι κάποιων άλλων (Hallahan, 1999).

Ο Entman (1993) συνόψισε τη διαδικασία της πλαισίωσης με τον ακόλουθο τρόπο: «Η πλαισίωση ουσιαστικά εμπεριέχει δύο κύρια συστατικά. Την επιλογή και την περίοπτη θέση. Το να δημιουργήσω πλαίσιο σημαίνει ότι επιλέγω κάποιες πλευρές της πραγματικότητας για να τις κάνω κυρίαρχες στο κείμενο της πληροφόρησης με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθήσω ένα συγκεκριμένο πρόβλημα, μία αιτιολογημένη εξήγηση, μία ηθική αξιολόγηση και μία «θεραπεία» για το ζήτημα με το οποίο ασχολούμαι. Κατά συνέπεια τα πλαίσια καθορίζουν προβλήματα (π.χ. τις σχέσεις της νέας γενιάς τρομοκρατίας με το οργανωμένο έγκλημα γεγονός που αυξάνει την επιχειρησιακή της ικανότητα), φωτίζουν τον φορέα υπεύθυνο για το πρόβλημα (η νέας γενιάς τρομοκρατία για παράδειγμα) και το τι ακριβώς κάνει ώστε να δημιουργεί το πρόβλημα (π.χ. συμμαχίες για στρατολόγηση νέων μελών στο

πλαίσιο ενίσχυσης της επιχειρησιακής της ικανότητας) ενώ τα κόστη και οι ωφέλειες μετρούνται με κριτήριο τις πολιτιστικές αξίες της κοινωνίας εντός της οποίας λειτουργούν τα πλαίσια. Επιπλέον και σε ένα δεύτερο επίπεδο ερμηνεύουν τον τρόπο λειτουργίας των φορέων, κάνουν ηθικές αξιολογήσεις και προτείνουν μέτρα θεραπείας και ελέγχου ενώ δικαιολογούν και τον τρόπο αντίδρασης σε ένα πρόβλημα σε σχέση με τα πιθανά αποτελέσματα και της επιπτώσεις της οποίες μπορεί να έχει» (σ. 55).

Αναπόφευκτα καθώς η πραγματικότητα δεν λειτουργεί σε «πλαίσια», η πλαisiώση δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά έναν αποτελεσματικό αφηγηματικό τρόπο επηρεασμού της Κοινής Γνώμης μέσα από τα ΜΜΕ. Συχνά η πλαisiώση θεωρείται εντελώς «αθώα» όταν πηγάζει από το άτομο (την αυθεντικότητά του δηλαδή) αλλά όταν σκόπιμα μεταδίδεται και επαναλαμβάνεται μέσω της μαζικής επικοινωνίας ως μία συνεχής-κυκλική διαδικασία τότε γίνεται κάτι απόλυτα φυσιολογικό έστω και αν δεν συνάδει με την αυθεντικότητα ή της κανόνες ηθικής της ατόμου ή της κοινωνίας. Συνακόλουθα και ως μέρος της συνεχούς διαδικασίας επικοινωνίας ένα πλαίσιο περιορίζει την σημασία του μηνύματος καθορίζοντας επακριβώς (και εκ των προτέρων) το τι μπορεί να εξαχθεί για να γίνει κατανοητό από το μήνυμα και κατά συνέπεια να επηρεάσει τον λήπτη.

Τα πλαίσια προκύπτουν και ενισχύονται όταν οι δημοσιογράφοι και οι κοινωνικές/οικονομικές και πολιτιστικές ελίτ, τα σχεδιάζουν και αποφασίζουν για το ποιος πρέπει να επηρεαστεί. Ωστόσο όταν το πλαίσιο εμπεδωθεί και γίνει «φυσιολογικό» μέρος της κοινής συλλογικής συνείδησης τότε λειτουργεί μόνο του και μακροσκοπικά όπως στην περίπτωση του «Πολέμου της Τρομοκρατίας» φράση η οποία πρωτοεμφανίστηκε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, γνώρισε παγκόσμια φήμη και πλέον αποτελεί ένα από τα πιο αγαπημένα πλαίσια πληροφόρησης ακόμη και σήμερα 13 χρόνια μετά.

Υπάρχουν τρεις διακριτές κατηγορίες πλαisiών. Η πρώτη αφορά όταν ένα μήνυμα στην ολότητά του στέλνεται μέσα σε ένα προκαθορισμένο πλαίσιο, τότε αυτό

λειτουργεί ως εργαλείο κατανόησης της κρίσης αυτού που διαμορφώνει το πλαίσιο ώστε να στείλει το συγκεκριμένο μήνυμα. Στην περίπτωση αυτή μιλάμε για το λεγόμενο «κυρίαρχο πλαίσιο» ή «το πλαίσιο του σθένους/δύναμης» (*valence framing*) (Hallahan, 1999). Το πλαίσιο του σθένους τοποθετεί και αντιμετωπίζει μία πράξη είτε με ένα θετικό ή με ένα αρνητικό πρίσμα. Η ίδια η λέξη τρομοκρατία (και το περιεχόμενο που σηματοδοτεί) είναι μία αρνητική μορφή πλαισίωσης. Συνακόλουθα όταν μία πράξη ταυτοποιηθεί ως τρομοκρατική τότε τοποθετείται σε ένα αρνητικό πλαίσιο σθένους και αντίστοιχα όταν ένα πρόσωπο ταυτοποιηθεί ως τρομοκράτης, το πρόσωπο αυτό τοποθετείται σε ένα αρνητικό πλαίσιο σθένους. Εναλλακτικά μία πράξη μπορεί να ειδωθεί σε ένα θετικό πρίσμα με την ταυτοποίηση της βίαιης πράξης ως επανάσταση ή το άτομο που διαπράττει την πράξη αυτή ως επαναστάτης ή απελευθερωτής. Κατ' αυτό τον τρόπο κάθε γραπτό κείμενο ή άρθρο το οποίο αναλύει την τρομοκρατία και ταυτοποιείται μ' αυτό τον τρόπο χρησιμοποιεί το αρνητικό πλαίσιο σθένους.

Το πλαίσιο του σθένους (από πλευράς κυρίως παραγόντων Ασφάλειας, κρατικών/κυβερνητικών αξιωματούχων) χρησιμοποιείται περισσότερο για να προσδώσει μία θετική διάσταση σε ένα γεγονός ή μία πληροφορία ώστε ο λήπτης του μηνύματος να καταλάβει ότι τα πράγματα θα ήταν πολύ χειρότερα αν ο πομπός δεν είχε λειτουργήσει με τον συγκεκριμένο τρόπο. Πολλές φορές σε θέματα κοινωνικών αναταραχών ο δόκιμος τρόπος πλαισίωσης είναι η έννοια της εκτόνωσης της κατάστασης προκειμένου να αποφευχθούν τα χειρότερα.

Η «σημειωτική πλαισίωση» (*semantic framing*) από την άλλη πλευρά χρησιμοποιεί εναλλακτικές φράσεις, για συγκεκριμένους όρους (Hallahan, 1999). Τέτοιες εναλλακτικές φράσεις και λέξεις μπορεί να είναι για παράδειγμα οι εξής: «μόνο», «ειδικά», «συγκεκριμένα» οι οποίες δίνουν έμφαση σε συγκεκριμένη πληροφόρηση.

Σύμφωνα με τον Hallahan (1999), η πιο περίπλοκη μορφή της πλαισίωσης είναι η «ιστορία πλαίσιο» (*story framing*). Η ιστορία πλαίσιο περιλαμβάνει τα ακόλουθα: (α) επιλογή συγκεκριμένων θεμάτων κλειδιά ή ιδεών που είναι στο κέντρο του μηνύματος (β) ενσωμάτωση της ποικιλίας ιστοριών ή αφηγηματικών τεχνικών που

υποστηρίζουν το θέμα (σ. 207). Για παράδειγμα ένα αγαπημένο θέμα το οποίο βρίσκεται στο κέντρο του πλαισίου αναφορικά με την τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι η διασύνδεση της νέας γενιάς τρομοκρατίας με το οργανωμένο έγκλημα και γνωστούς ποινικούς κρατούμενους, γεγονός που της προσδίδει αυξημένη επιχειρησιακή ικανότητα στο να πετύχει καίρια και σημαντικά χτυπήματα κατά συγκεκριμένων στόχων. Το πλαίσιο αυτό δομείται πάνω στην επίσημη άποψη η οποία εκφράζεται από τον Κρατικό Φορέα (ΕΛ.ΑΣ.) επιφορτισμένο με την Ασφάλεια και την Τάξη ενώ δεν υπάρχει η αντίστοιχη θέση από πλευράς τρομοκρατών.

Οι λέξεις και οι εικόνες οι οποίες χρησιμοποιούνται στην θεωρία της πλαισίωσης διαχωρίζονται ανάλογα με τον πολιτιστικό τους χαρακτήρα (resonance) και το μέγεθός τους από πλευράς επιπτώσεων (magnitude). Η ποιότητα αναφέρεται σε λέξεις οι οποίες είναι κατανοητές, εύληπτες, ευκολομνημόνευτες, συναισθηματικά φορτισμένες ενώ το μέγεθος αναφέρεται στο κατά πόσο είναι κυρίαρχες και επαναλαμβάνονται (Entman, 2003). Για παράδειγμα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και τις επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους στη Νέα Υόρκη, τα Αμερικανικά αλλά και πολλά διεθνή δυτικά ΜΜΕ, χρησιμοποιούν λέξεις και φράσεις όπως πόλεμος, ασύμμετρη απειλή, διαβολικό κ.α. Στην Ελλάδα και για τις τρομοκρατικές οργανώσεις που εμφανίστηκαν μετά την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη οι αντίστοιχες λέξεις που συναντάμε στα ΜΜΕ, είναι για παράδειγμα οι εξής: οπλοστάσιο, φόβος, εξελιγμένη μεθοδολογία, κα. Σύμφωνα με τον (Entman, 2003) «λέξεις και εικόνες προσδίδουν μία ιδιαίτερη σημασία σε ένα γεγονός για να εντυπωσιάσουν τους αποδέκτες των λέξεων αυτών και κυρίως να εδραιωθούν στην συνείδηση του κόσμου χωρίς να υπάρχει το ποσοτικό στοιχείο των συνεπειών που έχουν οι βαρυσήμαντες αυτές λέξεις» (Entman, 2003: 417).

Γ. Η ΕΚΚΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΦΟΒΟ

Η Θεωρία της Πλαισίωσης βρίσκει την κατάλληλη εφαρμογή της όταν πρόκειται να καλλιεργηθεί φόβος στον παραλήπτη του μηνύματος με σκοπό να προκαλέσει μία συναισθηματικά φορτισμένη αντίδραση. Έρευνες σχετικά με την έκκληση του φόβου δείχνουν ότι ο φόβος κινητοποιεί τους ανθρώπους να υιοθετήσουν τις συστάσεις που τους δίνονται προκειμένου να αποφύγουν τις αρνητικές συνέπειες

του όπως για παράδειγμα η τιμωρία (Janis και Feshbach, 1953, 1954). Ο Leventhal (1970) δημιούργησε το Μοντέλο της Παράλληλης Επεξεργασίας (PPM) το οποίο βασίστηκε στην γνωσιολογική πλευρά της διαχείρισης του φόβου. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό όσοι εκτίθενται στον φόβο, εμπλέκονται είτε σε μία διαδικασία ελέγχου του φόβου είτε σε έλεγχο της ζημιάς που έχουν υποστεί λόγω του φόβου. Από την άλλη πλευρά το άτομο το οποίο συμμετέχει στη διαδικασία ελέγχου της ζημιάς θα υιοθετήσει οποιαδήποτε σύσταση του γίνει προκειμένου να αποφύγει την απειλή. Παρόλο που ο Leventhal (1970) δημιούργησε το Μοντέλο της Παράλληλης Επεξεργασίας (PPM), ο Rogers (1975, 1983) ήταν αυτός που εξέλιξε την θεωρία για το πως ο φόβος επεξεργάζεται από το άτομο διατυπώνοντας την Θεωρία της Προστασίας-Κινήτρου (PMT). Σύμφωνα με την θεωρία αυτή υπάρχουν τρεις κατηγορίες αντιδράσεων στον φόβο: η εκτίμηση της σοβαρότητας/επικινδυνότητας της απειλής, η εκτίμηση της υλοποίησης της απειλής για το άτομο και τέλος η αποτελεσματικότητα της σύστασης προς το άτομο για να αποφύγει τον κίνδυνο. Ο Witte (1992) ανέπτυξε το Διευρυμένο Μοντέλο της Παράλληλης Επεξεργασίας (EPPM) το οποίο ενσωμάτωσε τα δύο μοντέλα PPM and PMT, επικεντρώνοντας περισσότερο στα κίνητρα της έκκλησης του φόβου (fear appeals) απ' ότι στα γνωσιολογικά στοιχεία.

Το Διευρυμένο Μοντέλο της Παράλληλης Επεξεργασίας του Witte (EPPM) προτείνει ότι η έκκληση του φόβου μπορεί να εμπεριέχει πληροφορία σχετικά με την πιθανότητα υλοποίησης της απειλής, την δυνατότητας ανταπόκρισης, των επιπτώσεων και της ικανότητας του ατόμου να ξεπεράσει την απειλή (Witte, 1992). Από την στιγμή που η απειλή γίνεται αντιληπτή ξεκινά και η διαδικασία αξιολόγησης της απειλής. Αν η προσωπική αντίληψη για την ικανότητα του ατόμου να αντεπεξέλθει της απειλής είναι ισχυρή τότε αρχίζει η διαδικασία ελέγχου του φόβου, σύμφωνα με τις οδηγίες-συστάσεις που του δίνονται στο μήνυμα. Αντίθετα αν η αντίληψη για την ικανότητα διαχείρισης της απειλής δεν είναι τόσο ισχυρή τότε το άτομο είτε θα αρνηθεί ή θα απορρίψει τις συστάσεις του μηνύματος (Witte, 1992).

Τα ΜΜΕ μπορεί να χρησιμοποιήσουν την θεωρία του φόβου επειδή η απειλή που συμπεριλαμβάνεται στον φόβο μπορεί να είναι και πραγματική αλλά και να έχει ειδησεογραφική αξία. Ο Young (2003) παρατηρεί ότι ο φόβος έχει σημασία για τους δημοσιογράφους και ότι συνδέεται με μεγαλύτερα ζητήματα όταν πρόκειται να επιλεγούν δημοσιογραφικές ιστορίες για να παρουσιαστούν (τηλεοπτικά) ή να δημοσιευτούν (έντυπα). Επιπλέον μία δημοσιογραφική ιστορία μπορεί να μπει σε μία «κορνίζα» όπου ένας ή περισσότεροι φόβοι μπορούν να συμπεριληφθούν σε μία προσπάθεια να αυξηθεί η πιθανότητα ότι θα τύχει δημοσίευσης. Από την στιγμή που σταλεί στο κοινό ο φόβος, τότε μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο ώστε να προκληθεί Δημόσια συζήτηση. Ανάλογα με το πλαίσιο του φόβου τότε αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο κοινωνικής αυτοσυγκράτησης και ελέγχου αλλά ακόμη μπορεί και να πυροδοτήσει τα εντελώς αντίθετα αποτελέσματα δηλαδή κοινωνική ανωμαλία και εξέγερση.

Δ. Η ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΑΞΗ

Η ύπαρξη ενός κοινού ρεπερτορίου πλαisiών στην κοινωνία είναι ο συνδεδεμένος κρίκος ανάμεσα στην παραγωγή και την κατανάλωση των ειδήσεων (Van Gorp, 2007: 61). Παρόλο που οι δημοσιογράφοι διαμορφώνουν το περιεχόμενο των ειδήσεων, χρησιμοποιώντας οικεία πλαίσια αναφοράς αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι το κοινό υιοθετεί αυτά τα πλαίσια με τέτοιο τρόπο ώστε να βλέπει τον κόσμο όπως τον βλέπουν και τον παρουσιάζουν οι δημοσιογράφοι. Μια τέτοια άποψη υποτιμά τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία της δημιουργίας του νοήματος των μηνυμάτων των ΜΜΕ και συνάδει με παλιότερες αντιλήψεις σχετικά με το ρόλο του κοινού ως μια άμορφη και εύκολα χειραγωγήσιμη μάζα. Νεώτερες θεωρίες και αποτελέσματα πειραμάτων περιγράφουν πλέον το κοινό των ΜΜΕ σαν ένα σύνολο ατόμων με ενεργό ρόλο στην ερμηνεία, επεξεργασία και αποδοχή ή απόρριψη των μηνυμάτων που εκπέμπονται από τα ΜΜΕ. Το νόημα προκύπτει από τη διάδραση ανάμεσα στον αναγνώστη ή τον θεατή και το μήνυμα. Άλλωστε και τα ίδια τα ΜΜΕ έχουν χάσει σε μεγάλο βαθμό το ρόλο της αυθεντίας που (ίσως) είχαν κάποτε. Η μεταβολή αυτή είναι ιδιαίτερα αισθητή στην Ευρώπη. Αρχικά η έλευση των ιδιωτικών ΜΜΕ (κυρίως της τηλεόρασης) υπονόμεισε τη μονόπλευρη

παρουσίαση της πληροφορίας και κατόπιν η επανάσταση του διαδικτύου άλλαξε ολότελα τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι επαγγελματίες και οι χρήστες των ΜΜΕ. Οι πληροφορίες προέρχονται πια από διαφορετικές πηγές, από διαφορετικές γεωγραφικές, πολιτικές, πολιτισμικές περιοχές και απαιτείται οξύτερη κρίση για το φιλτράρισμά της, την διασταύρωση της και την επεξεργασία της. Επομένως, στις μέρες μας, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, είναι όχι μόνο αναχρονιστικό αλλά και αβάσιμο να υποστηρίξει κανείς ότι οι χρήστες των ΜΜΕ υιοθετούν οπωσδήποτε τα πλαίσια που τους παρουσιάζονται και τα ερμηνεύουν με τον τρόπο με τον οποίο επιδιώκεται.

Η Θεωρία της Πλαισίωσης, αναγνωρίζει τη σημασία της διάδρασης ανάμεσα στο μήνυμα και τα ερμηνευτικά σχήματα που προϋπάρχουν στο κοινό, επιβεβαιώνοντας έτσι τον ενεργό ρόλο του κοινού στην κατανόηση, ερμηνεία και εφαρμογή της πληροφορίας που λαμβάνει, στη διαδικασία διαμόρφωσης γνώμης. Εντούτοις, γίνεται δεκτό ότι τα πλαίσια παρεμβάλλονται παρέχοντας μια κατευθυντήρια γραμμή προσδιορίζοντας έμμεσα τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ερμηνευτεί το μήνυμα. Σύμφωνα με τη Θεωρία των Πλαισίων, αυτά εμποδίζουν τον δέκτη να χρησιμοποιήσει σχήματα που έρχονται σε αντίθεση με το προβαλλόμενο πλαίσιο κατά την επεξεργασία και ερμηνεία της μηνύματος (Van Gorp, 2007: 66). Όσο πιο δυνατή ή με βαθιές πολιτισμικές ρίζες η ιδέα στην οποία στηρίζεται ένα πλαίσιο, τόσο πιο πιθανό είναι να ενεργοποιήσει το σχετικό σχήμα στο μυαλό περισσότερων μελών του κοινού. Τα σχήματα που επιβεβαιώνονται από περαιτέρω πληροφορίες ή από ανάλογους μηχανισμούς πλαισίωσης εδραιώνονται και γίνεται πιο δύσκολο να αναιρεθούν από αντίθετα πλαίσια (Van Gorp, 2007: 69).

Τα πλαίσια δεν υπάρχουν ούτε λειτουργούν ανεξάρτητα από τους δέκτες τους αλλά ενεργοποιούν προϋπάρχοντα «σχήματα» στη μνήμη τους. Αποτελούν τρόπους παρουσίασης της πληροφορίας ώστε αυτή να συνδέεται λογικά με ήδη υπάρχοντα γνωστικά σχήματα στη μνήμη του κοινού (Shoemaker και Reese, 1996, σε Scheufele και Tewksbury, 2007: 12). Προκειμένου να επεξεργαστούν κάθε καινούργια πληροφορία, τα άτομα εφαρμόζουν ερμηνευτικά σχήματα για να την κατηγοριοποιήσουν και να την ερμηνεύσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να προκύπτει

νόημα (Goffman, 1974: 24). Όταν ένα πλαίσιο ανταποκρίνεται ή ταιριάζει σε ένα προϋπάρχον «σχήμα» και τις πληροφορίες που είναι αποθηκευμένες έχει περισσότερες πιθανότητες να ενεργοποιηθεί και να είναι προσβάσιμο για μελλοντικές κρίσεις (Higgins, 1996). Τα αποτελέσματα του χρησιμοποιούμενου πλαισίου εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες όπως η προσοχή που δίνει ο δέκτης, τα ενδιαφέροντα του, τις αξίες και τις πεποιθήσεις του, τις εμπειρίες, τις επιθυμίες του κ.α. Βέβαια, κάποιοι μηχανισμοί πλαισίωσης είναι τόσο ισχυροί ώστε αρκεί μόνο μια απλή αναφορά σε αυτούς, για να ενεργοποιηθεί το ανάλογο σχήμα (Van Gorp, 2007: 66). Υπάρχει η άποψη ότι ένα πλαίσιο επικρατεί όσο πιο συχνά επαναλαμβάνεται (Chong και Druckman, 2007: 104). Διάφορες έρευνες υποστηρίζουν ότι η επιρροή ενός πλαισίου εξαρτάται από το πόσο «δυνατό» είναι αυτό. «Δυνατό» θεωρείται ένα πλαίσιο όταν προέρχεται από μια αξιόπιστη πηγή, όταν συμφωνεί με τις αξίες της γενικής συναίνεσης, και όταν δεν αντικρούει παγιωμένες προϋπάρχουσες αντιλήψεις (Chong και Druckman, 2007: 104). Ο Kinder (2007: 156) υποστηρίζει ότι τα πλαίσια κατασκευάζονται έχοντας σε μεγάλο βαθμό υπόψη τις προτιμήσεις του κοινού (αναμενόμενη αντίδραση, πεποιθήσεις).

Η διαδικασία αυτή δεν είναι επίσης μια καθαρά εσωτερική διανοητική διαδικασία που εξαρτάται αποκλειστικά από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του καθενός. Όπως προαναφέρθηκε, καθοδηγείται και καθορίζεται από πολιτισμικά στοιχεία, τις πεποιθήσεις, τις ιστορικές αναμνήσεις ή ιστορικούς μύθους, τα στερεότυπα, τα έθιμα και τις συνήθειες, τις αξίες και τους κανόνες που ενυπάρχουν στη συνείδηση ή στη μνήμη μιας κοινωνίας και των μελών της. Έτσι, υπονοώντας έμμεσα ένα πολιτισμικό θέμα, τα πλαίσια μπορούν να καθορίζουν το νόημα που ο δέκτης αποδίδει σε ένα ζήτημα (Van Gorp, 2007: 63). Τα σχήματα είναι «δυναμικά» επειδή αναπτύσσονται σταδιακά και συνδέονται με προσωπικά βιώματα και συναισθήματα. Τα πλαίσια είναι «σταθερά» γιατί αποτελούν κομμάτι του πολιτισμού μέσα στον οποίο δημιουργούνται και αλλάζουν ελάχιστα ή σταδιακά μέσα στο χρόνο. Αυτό που αλλάζει είναι η επιλογή τους. Ένα πλαίσιο μπορεί να απορριφθεί, να αμφισβητηθεί ή να αντικατασταθεί από κάποιο άλλο, το ίδιο όμως παραμένει αναλλοίωτο (Van Gorp, 2007: 63-64, 2005: 490, 492).

Οι συνθήκες και η ρουτίνα του δημοσιογραφικού επαγγέλματος οδηγούν στην συχνότερη επιλογή κάποιων πλαισίων σε σχέση με άλλα που επιλέγονται σπανιότερα. Τέτοια συνθήκη είναι για παράδειγμα η ύπαρξη «χορηγών» για διάφορα πλαίσια, κυρίως ομάδες με συγκεκριμένα συμφέροντα, διαφημιστές, πολιτικοί, επαγγελματίες δημοσίων σχέσεων, κλπ. που κατευθύνουν την αντίληψη και την επιλογή των πλαισίων από τους δημοσιογράφους ώστε να αναφερθούν σε ένα γεγονός με τρόπο που να εκφράζει τις δικές τους απόψεις και τα δικά τους συμφέροντα (Van Gorp, 2007: 68, Gamson και Modigliani, 1989, σε Zhou και Moy, 2007: 81). Επιπλέον, ως γνωστόν, τα MME αντλούν τις πληροφορίες από πολλές πηγές με αποτέλεσμα συχνά να εμφανίζονται ακριβώς τα ίδια πλαίσια σε διαφορετικά Μέσα. Ο Van Gorp (2007: 68) αποκαλεί την πρώτη περίπτωση «πλαισίωση μέσω των MME» και τη δεύτερη «πλαισίωση από τα MME».

Τα προβληματικά πλαίσια είναι μοναδικά επειδή τα MME αποτελούν τον καθρέφτη μέσα από τον οποίο η Κοινή Γνώμη βλέπει μία σύγκρουση. Οι επιλογές των δημοσιογράφων σε εικόνες, ερωτήσεις και δεδομένα τα οποία θα χρησιμοποιήσουν ή θα αγνοήσουν μπορεί να έχουν ένα θετικό αποτέλεσμα στην κατανόηση του αναγνώστη/λήπτη για συγκεκριμένα ζητήματα. Οι ειδήσεις με αυτό τον τρόπο δεν πρέπει να ειπωθούν ως μία σειρά γεγονότων ή ως καθρέφτης της εξωτερικής πραγματικότητας, αλλά ως πολιτιστικό παράγωγο. Η αξιολόγηση του κόσμου παράγεται μέσα από συγκεκριμένα ερμηνευτικά πλαίσια. Ένα πλαίσιο από τα MME λέει στον κόσμο τι συγκρούσεις παρακολουθεί, τι πηγές πληροφοριών είναι σχετικές, τι ερωτήσεις μπορούν να διατυπωθούν, και πώς να ερμηνεύσουν τις απαντήσεις. Τα MME (αυτά τα οποία ανήκουν στα λεγόμενα συστημικά μέσα) επιλέγουν τις ειδήσεις, μοιράζονται τις ανησυχίες, δίνουν έμφαση και πλαισιώνουν διάφορα ζητήματα (π.χ. αλλαγές στον επιχειρησιακό σχεδιασμό της τρομοκρατίας, έμφαση στον βαρύ και σύγχρονο οπλισμό των τρομοκρατών, συμμετοχή γυναικών στην τρομοκρατία με ισχυρό επιχειρησιακό ρόλο), φιλτράρουν την πληροφορία, και παρουσιάζουν την αντιπαράθεση μεταξύ συστήματος και αντισυστήματος πλαισιώνοντας την με τον τρόπο που πιστεύουν καλύτερα. Όπως λέει ο Noam Chomsky, «Τα MME καθορίζουν, επιλέγουν, διαμορφώνουν, ελέγχουν και

περιορίζουν προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα της κυρίαρχης ελίτ στην κοινωνία» (Excerpts from Manufacturing Consent: Noam Chomsky Interviewed by various Interviewers (<http://www.chomsky.info/interviews/1992----02.htm>)).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

A. ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η τρομοκρατία στην Ελλάδα ακολουθεί σε επίπεδο έρευνας την ίδια προβληματική η οποία αναπτύχθηκε παραπάνω στο πλαίσιο της θεωρητικής προσέγγισης και αφορά στην διεθνή προσέγγιση αναφορικά με τον ορισμό και την έννοια της τρομοκρατίας. Η ύπαρξη βιβλιογραφίας στα Ελληνικά για την τρομοκρατία είναι ελάχιστη και αφορά κυρίως στο θέμα της 17^{ης} Νοέμβρη η οποία κυριάρχησε στην Ελλάδα για πολλές δεκαετίες και μέχρι την εξάρθρωσή της το 2002. Η αυγή του 21^{ου} αιώνα και οι αλλαγές που συνέβησαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου βρίσκουν την Ελλάδα να ακολουθεί «μοιραία» την μεθοδολογία που ακολούθησαν οι Δυτικές χώρες σε θέματα αντιτρομοκρατίας αλλά και επικοινωνιακής διαχείρισης των τρομοκρατικών συμβάντων. Η στροφή για την Ελλάδα σηματοδοτείται τον Ιούνιο του 2002 όταν με την έκρηξη στο Λιμάνι του Πειραιά και την σύλληψη του Σάββα Ξηρού εξαρθρώνεται η 17^η Νοέμβρη. Ο τότε Υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Μιχάλης Χρυσοχοϊδης δήλωνε «Τέλος η τρομοκρατία για την Ελλάδα» (Καθημερινή 27/06/2010). Αντίθετα όμως από την δήλωση αυτή, η τρομοκρατία παρέμεινε παρούσα από εκεί και πέρα με την εμφάνιση νέων οργανώσεων, με εξελιγμένη επιχειρησιακή μεθοδολογία και με τα ΜΜΕ να διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο ως τρίτος παράγοντας στην σχέση Τρομοκρατίας, Αντιτρομοκρατίας (Κράτος) και κοινωνίας. Η τελευταία οργάνωση που έκανε την εμφάνισή της είναι η «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς». Πριν όμως εστιάσουμε στην οργάνωση αυτή καλό είναι να γίνει μία σύντομη αναδρομή στην ιστορία της Τρομοκρατίας στην Ελλάδα προκειμένου να αντιληφθούμε την εξέλιξή της στο ιστορικό, πολιτικό και κοινωνικό γίνεσθαι της χώρας.

Η τρομοκρατία στην Ελλάδα (από την περίοδο της μεταπολίτευσης και μετά) εντάσσεται στο Τρίτο Κύμα τρομοκρατίας του Rappoport που αναφέρθηκε παραπάνω, δηλαδή στο κύμα που χαρακτηρίζεται από την άνοδο και την δράση της αριστεράς την δεκαετία του 1970. Στην Ελλάδα η τρομοκρατία της αριστεράς του

Rapport (ή καλύτερα της άκρας αριστεράς) αποτελεί την κύρια μορφή πολιτικής βίας και διαρκεί για περίπου 40 χρόνια. Με την πτώση της δικτατορίας και την αποκατάσταση της δημοκρατίας στη χώρα κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες οργανώσεις που χρησιμοποίησαν την τρομοκρατία για την επίτευξη των στόχων τους, σε μία χρονική στιγμή που στην υπόλοιπη Ευρώπη οι οργανώσεις αυτές έχουν ήδη διαμορφωθεί και βρίσκονται στην κορύφωσή τους. Η δημιουργία αυτών των οργανώσεων ήταν κάτι το πρωτόγνωρο για τα ελληνικά δεδομένα καθώς μέχρι τότε οι όποιες μορφές πολιτικής βίας και τρομοκρατίας είχαν εμφανιστεί εντός ιδιαίτερων συνθηκών όπως κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, της κατοχής, και της δικτατορίας. Ήταν όμως η πρώτη φορά που κάποιες οργανώσεις ή ομάδες, διεκδικούσαν και πρότειναν αλλαγές στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι υπό καθεστώς δημοκρατίας κάνοντας χρήση βίας. Η ιδεολογία αυτών των οργανώσεων έτσι όπως εκφραζόταν στα κείμενα με τα οποία αναλάμβαναν την ευθύνη των πράξεών τους, τις τοποθετούσε στο χώρο της αριστεράς με στοχευμένες δράσεις εναντίον της εξουσίας, του καθεστώτος, των συμβόλων και των υποστηρικτών του. Από τότε η παρουσία των ακροαριστερών οργανώσεων είναι αδιάλειπτη και συνεχής. Από το 1975 μέχρι σήμερα, στην χώρα εμφανίστηκαν, σύμφωνα με δικούς μας υπολογισμούς, περίπου 250 τρομοκρατικές ομάδες ξεκινώντας από την 17^η Νοέμβρη η οποία το 1975 πραγματοποίησε τέσσερις επιθέσεις ιδιαίτερης σημασίας και σπουδαιότητας. Από τότε η δράση των ακροαριστερών οργανώσεων έχει κλιμακωθεί αντί να σβήσει και να χαθεί. Έτσι σύμφωνα με δικούς μας υπολογισμούς, από 17 επιθέσεις την δεκαετία του 1970 (1968-1980) φτάσαμε στις 148 επιθέσεις την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα (2001-2010). Ειδικότερα τα δεδομένα από την τελευταία δεκαετία αποκαλύπτουν ότι περίπου 68 διαφορετικές ομάδες έχουν αναλάβει την ευθύνη για τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ελλάδα και ότι 82% των επιθέσεων στην Δυτική Ευρώπη ανήκουν σε Ελληνικές τρομοκρατικές ομάδες.

Συνακόλουθα από το 1975 μέχρι την εξάρθρωση το 2002-2003, των δύο πιο σημαντικών τρομοκρατικών οργανώσεων «πρώτης γενιάς» στην Ελλάδα (της 17 Νοέμβρη και του Επαναστατικού Λαϊκού Αγώνα) ένας μεγάλος αριθμός

τρομοκρατικών επιθέσεων συνέβη στην χώρα ενώ η Ελληνική Πολιτεία φαινόταν αδύναμη να προχωρήσει σε συλλήψεις ή την εξάρθρωση των ομάδων αυτών για περίπου 30 χρόνια. Από την άλλη πλευρά η εξέλιξη της τρομοκρατίας στην Ελλάδα από την δεκαετία του 1990 και μετά (και πιο συγκεκριμένα μετά τα γεγονότα του Πολυτεχνείου του 1995), όπως προσεγγίζεται από τον κυρίαρχο παράγοντα της Ασφάλειας, δηλαδή την ΕΛ.ΑΣ. αναδεικνύουν έναν τρόπο ανάλυσης της τρομοκρατίας (των αιτίων της, των οργανώσεων και των στελεχών της), ο οποίος ως μορφή πληροφορίας αντανακλάται και περνά στα ΜΜΕ, ενώ χρησιμοποιείται και ως πλαίσιο για την κατασκευή της Ασφάλειας.

Πιο συγκεκριμένα σε απόρρητη έκθεση της Αντιτρομοκρατικής υπηρεσίας που είδε το φως της δημοσιότητας το Νοέμβριο του 2013 (Τύπος της Κυριακής, 10/11/2013) το θέμα του αναρχισμού και ακραίου αριστερού εξτρεμισμού εξηγείται ως εξής:

Το αναρχικό – αντιεξουσιαστικό κίνημα στην Ελλάδα, κατά την τελευταία δεκαπενταετία, έχει γνωρίσει ιδιαίτερη άνθηση. Ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα στη Γένοβα της Ιταλίας το 2001, πραγματοποιήθηκε πλήθος εκδηλώσεων από άτομα του αναρχικού χώρου καθώς και αρκετές εξτρεμιστικές ενέργειες, σε ένδειξη αλληλεγγύης για τους Ιταλούς αναρχικούς. Συνακόλουθα, με την εξάρθρωση της τρομοκρατικής οργάνωσης «17N», το αναρχικό αντιεξουσιαστικό κίνημα πρωτοστάτησε στις συγκεντρώσεις – διαδηλώσεις συμπαραστάσης προς τους συλληφθέντες τρομοκράτες. Στην συνέχεια (ιδίως την περίοδο μετά το 2003) αποτέλεσε τη «δεξαμενή» από όπου ξεκίνησε η νέο-τρομοκρατία στη Ελλάδα και τον χώρο όπου λάμβανε μέρος η στρατολόγηση των μελών των νέων τρομοκρατικών οργανώσεων που εμφανίστηκαν. Οι ενεργοί αναρχικοί είναι συνήθως ανάμεσα στις ηλικίες 17-25 (τα «μωρά της τρομοκρατίας» όπως αποκαλούνται από τα ΜΜΕ και τα οποία εμφανίζονται στην Οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς»). Οι μεγαλύτεροι εγκαταλείπουν το κίνημα ακόμα και αν διατηρούν τα αναρχικά ιδεώδη λέγοντας ότι η αναρχία είναι καλή μόνο στα βιβλία, κάτι για το οποίο δεν αξίζει κανείς να αγωνιστεί. Σύμφωνα με την Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής, η σύνθεση των αναρχικών στην Ελλάδα είναι τελείως «παρανοϊκή». Από τη μία μεριά υπάρχουν οι «διανοούμενοι φοιτητές» που

μπορούν να μιλήσουν για τα πάντα από τον Debor και τον Κροπότκιν μέχρι τον Καστοριάδη, αλλά είναι φανατικοί ελιτιστές, δηλαδή δεν έχουν καμία πρακτική ανάμειξη στα πανεπιστήμια τους αλλά κάνουν μόνο θεωρητική προπαγάνδα, και από την άλλη υπάρχει η «άγρια νεολαία» (η νεολαία με τάση προς την βία) η οποία εντυπωσιάζεται από τη δράση των αναρχικών αλλά δεν γνωρίζει το ελάχιστο από την θεωρία του αναρχισμού.

Σύμφωνα με την Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας, τα γεγονότα που συντέλεσαν στη διάδοση και εδραίωση του κινήματος μεταξύ μέρους της Ελληνικής Κοινωνίας και ιδιαίτερα στις νεαρές ηλικίες, κατά την τελευταία τριακονταετία, ήταν τα ακόλουθα:

- Τα διαχρονικά πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια στα οποία παρεισέφρεαν άτομα του χώρου αυτού και προκαλούσαν επεισόδια με τις Αστυνομικές Δυνάμεις, και με τις ενέργειές τους αυτές αποτέλεσαν «πρότυπα» για κάποιους νεαρούς. Σταθμοί των κινητοποιήσεων αυτών για το αναρχικό κίνημα μπορεί να θεωρηθούν ο θανάσιμος τραυματισμός του Μιχάλη ΚΑΛΤΕΖΑ το 1985 στην Αθήνα και του καθηγητή Νίκου ΤΕΜΠΟΝΕΡΑ το 1991 στην Πάτρα,
- Τα γεγονότα στη Γένοβα το 2001 και η εξάρθρωση της Επαναστατικής Οργάνωσης 17N,
- Οι διαδηλώσεις διαμαρτυρίας το έτος 2003, κατά την υπογραφή της Συνθήκης Διεύρυνσης της Ε. Ε. στην Αθήνα,
- Οι διαδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 το χρονικό διάστημα πριν τη διεξαγωγή τους,
- Η διεξαγωγή του 4^{ου} Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ στην Αθήνα το 2006,
- Ο θανάσιμος τραυματισμός του νεαρού μαθητή Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από Ειδικό Φρουρό την 06 Δεκεμβρίου 2008, το οποίο στάθηκε ως αφορμή για την πρόκληση εκτεταμένων επεισοδίων στην Αθήνα, καθώς και σε αρκετές άλλες πόλεις της Ελλάδος,

- Η οικονομική κρίση που από το 2009 εμφανίστηκε έντονα στη χώρα και προκάλεσε πλήθος αντιδράσεων – συγκεντρώσεων – εκδηλώσεων αλλά και επεισοδίων.

Σύμφωνα με την Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας, ιδιαίτερα μετά το θάνατο του Γρηγορόπουλου και τα επεισόδια που ακολούθησαν, παρατηρήθηκε εισχώρηση στον αναρχικό – αντιεξουσιαστικό χώρο πολλών ατόμων νεαρής κυρίως ηλικίας (15 με 25 ετών), τα οποία ταυτίζοντας στο πρόσωπο του νεκρού μαθητή τον ίδιο τους τον εαυτό και συνεκτιμώντας τα προβλήματα της εποχής (οικονομική κρίση, ανεργία, κρίση αξιών) βρήκαν διέξοδο στον αναρχικό – αντιεξουσιαστικό χώρο. Αποτέλεσμα ήταν να υπάρξει μεγάλη αύξηση στη δραστηριότητα του αναρχικού - αντιεξουσιαστικού κινήματος, τόσο σε επίπεδο σύννομων ενεργειών όπως συγκεντρώσεις – πορείες, συζητήσεις, οικολογικές δράσεις, συναυλίες, όσο και σε επίπεδο παράνομων ενεργειών με την αύξηση της εξτρεμιστικής δραστηριότητας και την εμφάνιση μεγάλου αριθμού εξτρεμιστικών ομάδων που προέβαιναν σε τοποθετήσεις εμπρηστικών μηχανισμών σε διάφορους στόχους. Συνέπεια όλων αυτών ήταν η μετεξέλιξη της μεγαλύτερης εξτρεμιστικής οργάνωσης που δρούσε στη χώρα, της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» σε Τρομοκρατική οργάνωση, η οποία αρχικά δεν πραγματοποιούσε «ποιοτικές» επιθέσεις αλλά «ποσοτικές» με επιλογή μεγάλου αριθμού στόχων σε μικρό χρονικό διάστημα, με εμπρηστικούς μηχανισμούς κυρίως, ως ένδειξη του πάθους και του αυθορμητισμού των νεαρών μελών της οργάνωσης, που αρχικά δεν είχαν την «υπομονή» να περιμένουν για καλύτερο σχεδιασμό μίας μεγαλύτερης επίθεσης, αλλά ήθελαν άμεσα να αναλάβουν δράση. Δείγμα της νοοτροπίας αυτής είναι και το χρησιμοποιούμενο από τους ίδιους σύνθημα **«Σκέψου επαναστατικά – Δράσε Επιθετικά»**.

Η Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας (η οποία συντάχθηκε από στέλεχος της Υπηρεσίας τον Σεπτέμβριο του 2012 για την Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της ΕΛ.ΑΣ.), ουσιαστικά τοποθετεί σε «πλαίσιο» την άνοδο και δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων οι οποίες εμφανίστηκαν μετά την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη. Εξηγεί

τα αίτια για τα οποία η αναρχική ιδεολογία εξακολουθεί να ελκύει νεαρά άτομα ενώ τα ίδια αυτά αίτια λειτουργούν καταλυτικά στην εμφάνιση της νέας γενιάς τρομοκρατία στην Ελλάδα. Παράλληλα μέσω της Έκθεσης σκιαγραφείται το προφίλ των ατόμων που στελεχώνουν τη νέα γενιάς τρομοκρατία στην Ελλάδα. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, ότι η ιστορική αναδρομή η οποία γίνεται στην Έκθεση εστιάζεται κυρίως στην τελευταία εικοσαετία, η οποία, ουσιαστικά τοποθετεί την γέννηση της νέας γενιάς τρομοκρατών κάπου στα μέσα της δεκαετίας του 1990 και πιο συγκεκριμένα το 1995 τότε που είχαμε εκτεταμένα επεισόδια στο Πολυτεχνείο (με αντίστοιχους βανδαλισμούς και πυρκαγιές). Τα χρονικά ορόσημα όπως δηλώνονται στην έκθεση βρίσκουν πάντα τον δρόμο τους και στα επίσημα ΜΜΕ τα οποία αναπαράγουν τις χρονιές σταθμούς και τα μεγάλα γεγονότα τα οποία διαδραμάτισαν ρόλο στην εμφάνιση των νέων τρομοκρατικών ομάδων και της νέας γενιάς τρομοκρατών στην Ελλάδα. Σε αντίθεση με το τέταρτο κύμα του Rapoport σε διεθνές επίπεδο στην Ελλάδα όπως προαναφέρθηκε εξακολουθεί να είναι σε ισχύ το κίνημα της άκρας αριστεράς και του αναρχισμού το οποίο εκτός του ότι κυριαρχεί στην χώρα βρίσκεται να έχει και διεθνείς διασυνδέσεις όπως ακριβώς και στην περίπτωση του τρίτου κύματος. Η διεθνής διασύνδεση αυτή γίνεται εμφανής καθώς σε πολλές περιπτώσεις και ιδιαίτερα για την υπό μελέτη οργάνωση των Πυρήνων της Φωτιάς ένα από τα νέα στοιχεία τα οποία εμφανίζονται στα ΜΜΕ είναι η διεθνής διασύνδεση της με άλλες αναρχικές, αντιεξουσιαστικές οργανώσεις και ιδιαίτερα με την Ιταλική οργάνωση FAI.

Αυτό που αξίζει να επισημάνουμε με αφορμή την Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας, για την τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι το πολύ σημαντικό χρονικό ορόσημο, δηλαδή ο Δεκέμβριος του 2008 που σημαδεύτηκε από την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου στα Εξάρχεια. Σε αυτό το χρονικό ορόσημο οι περισσότεροι μελετητές της τρομοκρατίας στην Ελλάδα τοποθετούν την γέννηση της νέας γενιάς τρομοκρατίας στην χώρα. Τα γεγονότα του Δεκεμβρίου είχαν μία βαθιά επιρροή στην αναγέννηση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα αλλά και στην εμφάνιση νέων πρόθυμων στελεχών να ενταχθούν στην «ένοπλη πάλη» και στο «αντάρτικο πόλης». Το αναρχικό- αντιεξουσιαστικό κίνημα μετά από μία σχετική

περίοδο καμπής ανασυντάχθηκε γρήγορα και στην προσπάθειά του να γίνει ένας αξιόπιστος αντίπαλος ενεπλάκη με απίστευτη ταχύτητα σε μία ρητορική βίας αλλά και σε επιθετικές μορφές βίας. Η «Συνομωσία Πυρήνων της Φωτιάς» ανήκει σε μία από αυτές τις ομάδες που ξεπήδησε από τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008. Βάζοντας ως κύριο σκοπό της δράσης της, να διευρύνει τους στόχους της και να επεκτείνει την επιρροή της η ομάδα της «Συνομωσίας των Πυρήνων της Φωτιάς» ήταν αυτή που ξεκίνησε «ένα νέο επαναστατικό αγώνα» και μάλιστα από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής της.

Τέλος η Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας επειδή δημοσιεύτηκε το 2013 (αν και συντάχθηκε το 2012) αφορά άμεσα το υπό εξέταση διάστημα της παρούσας διατριβής (2011-2014) διότι σε αυτήν αναγνωρίζουμε στοιχεία τα οποία είναι ευδιάκριτα στην πληροφόρηση όπως αυτή παρέχεται από τα ΜΜΕ για την τρομοκρατία στην Ελλάδα. Επίσης συμβάλλουν στη δημιουργία του κατάλληλου Πλαισίου Ασφάλειας, αναφορικά με τα αίτια της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Έτσι πολλά από τα στοιχεία για την τρομοκρατία όπως αυτά εμφανίζονται στην έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας βρίσκουν τον δρόμο τους στα ΜΜΕ - κυρίως σε μεγάλης κυκλοφορίας εφημερίδες (Βήμα, Καθημερινή, τα Νέα κ.α.) - ενώ επανέρχονται κάθε φορά που χρειάζεται να γίνει αναφορά στο ζήτημα της τρομοκρατίας και της ικανότητάς της να συνεχίζει την παρουσία της στην Ελλάδα, ως μία οιονεί απειλή για την χώρα και την κοινωνία.

B. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ-ΕΛΛΑΔΑ

Η σχέση τρομοκρατίας και φύλου στην Ελλάδα δεν έχει μελετηθεί ιδιαίτερα (σχεδόν ελάχιστα). Ωστόσο και στο κομμάτι της ευρύτερης Ακαδημαϊκής έρευνας για την διάσταση του φύλου και την σχέση της με την τρομοκρατία παραμένει ακόμη σε πρωτόλειο επίπεδο και δεν έχει γίνει ιδιαίτερη ανάλυση. Η συγκεκριμένη ενότητα θεωρείται εμβόλιμη στο κύριο σώμα της διατριβής και έχει ως αφορμή τα άρθρα που έχουν επιλεγεί για την μελέτη της έρευνας. Μία από τις κατηγορίες υπό εξέταση αφορά στην διάσταση του φύλου στη νέας γενιάς τρομοκρατία στην Ελλάδα.

Πριν προχωρήσουμε όμως είναι χρήσιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά στο κομμάτι της σχέσης της βίας και του φύλου στην Ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Στον αντίποδα και στον χώρο της άκρας αριστεράς και της αναρχικής ιδεολογίας, στη δημόσια συζήτηση για τη «Νέα Γενιά Τρομοκρατίας» όπως αποκαλούνται οι τρομοκρατικές οργανώσεις που εμφανίστηκαν μετά την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη, όλο και περισσότερο εμφανίζεται η συμμετοχή των γυναικών (ή τουλάχιστον έτσι παρουσιάζεται στα ΜΜΕ) σε αυτές. Σε πολλές περιπτώσεις επιθέσεων υπονοείται η συμμετοχή γυναικών αλλά με ρόλο κυρίως περιφερειακό και ιδεολογικό αλλά όχι καθαρά επιχειρησιακό. Εξάιρεση αποτελεί η Πόλα Ρούπα, σύντροφος του βασικού στελέχους Νίκου Μαζιώτη στην οργάνωση Επαναστατικός Αγώνας. Παρόλο που είχαμε συλλήψεις και άλλων γυναικών για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις («Συνομωσία των Πυρήνων της Φωτιάς») οι οποίες φαίνεται (σύμφωνα με την πληροφόρηση των ΜΜΕ) ότι είχαν και επιχειρησιακό ρόλο στις οργανώσεις αυτές, στην παρούσα χρονική στιγμή (2014) η Πόλα Ρούπα είναι η γυναίκα που «φιγουράρει» στο πλαίσιο της τρομοκρατίας ως η Νούμερο 1 καταζητούμενη στην Ελλάδα με ηγετικό ρόλο στην οργάνωση Επαναστατικός Αγώνας. Στο πλαίσιο της εμφάνισης των γυναικών στο ζήτημα της τρομοκρατίας, και της συμμετοχής τους σε πράξεις βίας, σημαντικό ρόλο παίζουν τα ΜΜΕ τα οποία κινούνται συντεταγμένα με την γραμμή της επίσημης ενημέρωσης όπως ορίζεται από τον κυρίαρχο παράγοντα της Ασφάλειας (τον Κυβερνητικό φορέα-Αστυνομία) αλλά πάντα αναπαράγουν τα στερεότυπα του φύλου και προβάλλουν ένα προφίλ γυναικών το οποίο σε πολλές περιπτώσεις ακυρώνει την ίδια την επίσημη ενημέρωση.

Άλλωστε ακόμη και η «δήλωση» ότι οι γυναίκες μπορεί να είναι μέλη εξτρεμιστικών οργανώσεων ή ότι μπορεί να συμμετέχουν σε μορφές βίας υπό το μανδύα των πολιτικών πράξεων είναι αρκετά αντιφατικός. Σε πολλές εννοιολογικές προσεγγίσεις, ο όρος γυναίκα, σημαίνει και είναι ταυτόσημος με την «ειρήνη», την «μητρότητα», την «φροντίδα» και την «αλληλεξάρτηση». Παρόλο που έχουν καταφέρει πολλά τα τελευταία 100 χρόνια οι γυναίκες ωστόσο συνεχίζουν να υπό-εκπροσωπούνται σε θέσεις μεγάλης ευθύνης και εξουσίας (κυβερνήσεις, διοικητικά

συμβούλια εταιρειών και δημόσιων/κρατικών υπηρεσιών και φορέων), ενώ η ίδια η έννοια της θηλυκότητας εξακολουθεί να παραμένει λιγότερο ισχυρή από την έννοια της αρρενωπότητας. Για παράδειγμα οι γυναίκες σε επαγγέλματα τα οποία συνδέονται με την έννοια της ανδρικής «αρρενωπότητας» συχνά ταυτοποιούνται μόνο από πλευράς φύλου: γυναίκες στρατιώτες, γυναίκες πολιτικοί, γυναίκες επιχειρηματίες ή ακόμη και γυναίκες τρομοκράτες.

Ακόμη η διαρκής συζήτηση για την «δύναμη του φύλου» στην βάση των στερεοτύπων σημαίνει ότι η ίδια η ιδέα ότι οι γυναίκες μπορεί να είναι βίαιες ή να υποστηρίζουν την βία είναι εξωπραγματικό. Ένας από τους περισσότερο ξεκάθαρους δείκτες του τι σημαίνει να είσαι «γυναίκα» αφορά στις κοινωνικά εννοιολογικά νόρμες οι οποίες συνδέονται με την ανδρική φύση και την αρρενωπότητα δηλαδή την γενναιότητα, την προστασία, και την αυτοθυσία. Όπως αντίστοιχα για την έννοια της θηλυκότητας οι νόρμες κινούνται μεταξύ αθωότητας και ευαισθησίας. Η διασύνδεση μεταξύ βίας και γυναικών ωστόσο βρίσκεται εκτός των εννοιών και των διαχρονικών στερεοτύπων του τι σημαίνει να «είσαι γυναίκα». Παραδοσιακά οι γυναίκες και ο πόλεμος ή οι γυναίκες και η βία δεν συνδέονται μεταξύ τους και οι γυναίκες ως στρατιώτες ή τρομοκράτες συγκρούεται με τις παραδοσιακές αντιλήψεις και κουλτούρες αναφορικά με την έννοια της θηλυκότητας. Συχνά οι γυναίκες για πολλές κουλτούρες συνιστούν την ραχοκοκαλιά της οικογενειακής δομής ή είναι υπερασπιστές της πίστης και οι παραγωγοί της ζωής (Sjoberg, Cooke και Neal, 2014, eds.: 4-6).

Στον αντίποδα, οι γυναίκες που συμμετέχουν σε τρομοκρατικές ομάδες διχάζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την Ακαδημαϊκή κοινότητα. Πολλές φορές εκφράζεται η άποψη ότι στην τρομοκρατία οι γυναίκες λειτουργούν κυρίως για προσωπικούς λόγους (π.χ. μία ερωτική σχέση), ενώ υπάρχει και η άποψη ότι οι γυναίκες που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές ενέργειες δεν είναι τίποτε άλλο παρά εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου ή ακόμη και εκπαιδευμένοι στρατιώτες εξίσου σκληροί όσο και οι άντρες. Η πιο ακραία άποψη παρουσιάζει τις γυναίκες που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές πράξεις ως «μη φυσιολογικές», με σεξουαλικές αποκλίσεις και ψυχολογικά ασταθείς και «ως προδότες του φύλου τους». Τέλος, υπάρχει και η

πρόσφατη άποψη ότι οι γυναίκες τρομοκράτες ζουν σε καθεστώς ανισότητας, και ότι η κατανόηση των κινήτρων και της συμμετοχής τους σε βίαιες ενέργειες είναι πολύπλοκη και σύνθετη (Sjoberg, Cooke και Neal, 2014, eds.: 8-12). Ωστόσο όλα αυτά παραμένουν μόνο σε επίπεδο ερμηνείας και προσέγγισης από τις ίδιες τις Ακαδημαϊκές κοινότητες και τους ειδικούς της τρομοκρατίας καθώς οι γυναίκες τρομοκράτες σπάνια μιλούν για τους εαυτούς τους και για τα κίνητρά τους. Αυτό που αποτελεί ιδιαίτερο σημείο αναφοράς στις Φεμινιστικές θεωρίες, είναι ότι συχνά εστιάζονται στην έννοια της «σχέσης» (relational) του φύλου με τις κοινωνικές οικονομικές και πολιτικές καταστάσεις, η οποία σχέση τελικά διαμορφώνει και τον ρόλο των γυναικών είτε ως φορείς βίας στο πλαίσιο της τρομοκρατίας είτε ως αποδέκτες των πράξεων τρομοκρατικής βίας.

Βλέποντας τη διάσταση του φύλου ως «κοινωνικό κατασκευάσμα» δεν σημαίνει ότι δεν είναι αληθινό ή ότι δεν υπάρχει στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Αντίθετα η έννοια του φύλου ως κοινωνικό κατασκευάσμα είναι ένα κρίσιμο στοιχείο στο πως οι άνθρωποι ζουν την ζωή τους. Η ανάλυση του φύλου είναι ενδιαφέρουσα καθώς αποτελεί αντικείμενο έρευνας για τις «επιπτώσεις του φύλου» στην πολιτική σκηνή αλλά και στο πως οι επιπτώσεις αυτές γίνονται κατανοητές από τα ΜΜΕ και μέσω αυτών στην Κοινή Γνώμη. Δεν είναι ούτε τόσο ένα θέμα που αφορά τις γυναίκες ούτε για την «προσθήκη» της γυναίκας σε αντρικά κοινωνικά ζητήματα αλλά κυρίως έχει να κάνει με την «μεταμόρφωση» της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης και της γνώσης. Το να κοιτάξει κανείς μέσα από τους «φακούς του φύλου» είναι ένας τρόπος για να φιλτραριστεί η ίδια η γνώση αναφορικά με την κατανόηση των πράξεων βίας όπως εκδηλώνονται από γυναίκες αλλά και να ανατραπεί το στερεότυπο ότι η βία είναι μόνο χαρακτηριστικό των ανδρών και όχι των γυναικών. Είναι ένας τρόπος για στόχευση του φύλου ως ένα ιδιαίτερο στοιχείο σε σχέση με την έννοια της «δύναμης» είτε ως αντρικό είτε ως γυναικείο χαρακτηριστικό ή ακόμη και για να ανιχνευτεί ο τρόπος με τον οποίο η δύναμη αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της ταυτότητας των γυναικών. Η απόφαση των γυναικών να συμμετέχουν σε οργανώσεις οι οποίες πρεσβεύουν ακραίες μορφές βίας αποτελεί επίσης αντικείμενο μελέτης αναφορικά με την «έννοια της αυτονομίας του

φύλου. Σε πολλές φεμινιστικές θεωρίες η έννοια της ατομικότητας αμφισβητείται καθώς οι άνθρωποι δεν είναι αυτόνομοι και δεν είναι ανεξάρτητοι των πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών καθώς και των σχέσεών τους με άλλους ανθρώπους. Υπό το πρίσμα αυτό συμμετοχή των ατόμων (ανδρών και γυναικών) σε ακραίες μορφές βίας σημαίνει ότι η εμπλοκή τους δεν είναι αποτέλεσμα αυτονομίας αλλά οφείλεται σε μία σειρά παραγόντων (κοινωνικών, οικονομικών, προσωπικών, πολιτικών) ιδιαίτερα σύνθετων οι οποίοι επηρεάζουν και πολλές φορές περιορίζουν τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων (Sjoberg, Cooke και Neal, 2014, eds.: 12-16).

Στο πλαίσιο αυτό τα ΜΜΕ ως φορέας μετάδοσης πληροφοριών και γνώσης στην Κοινή Γνώμη καθόλου δεν εμβαθύνουν στο κομμάτι της σχέσης φύλου και πράξεων βίας. Αντίθετα κινούνται στην κατεύθυνση της αναπαραγωγής και διατήρησης στερεότυπων αντιλήψεων ενώ γίνεται και προσπάθεια «ευτελισμού» ή και αποδόμησης του ρόλου και της θέσης της γυναίκας ως ισότιμου και κυρίαρχου στοιχείου στις πράξεις που συνδέονται με ακραίες μορφές πολιτικής βίας. Επιπλέον κινούνται ανάμεσα στο «δίπολο» «λογική» και «παράλογο» (rational vs. irrational) καθώς η λογική αντανακλάται στο ποια είναι ή πρέπει να είναι η «σωστή» συμπεριφορά μίας γυναίκας στην κοινωνική ζωή ενώ το παράλογο αφορά στην απόκλιση από το σωστό τρόπο ζωής και δράσης στο πλαίσιο του φύλου και της αποστολής της ως γυναίκα. Ακόμη και η «γλώσσα αφήγησης» όπως χρησιμοποιείται από τα ΜΜΕ είναι συναισθηματικά φορτισμένα και γεμάτη από δεύτερα και τρίτα επίπεδα ανάγνωσης (συνήθως με υπονοούμενα ώστε ο αναγνώστης να οδηγηθεί στα συμπεράσματα που θέλουν τα ίδια τα ΜΜΕ).

Με τον τρόπο αυτό αναπαράγονται τα στερεότυπα σε δυτικά κυρίως ΜΜΕ σχετικά με το πως παρουσιάζουν την εικόνα των γυναικών φορείς της πολιτικής βίας, ενώ διακόπτουν τις στερεότυπες προσδοκίες των γυναικών ως μη βίαιες, αθώες και αγνές. Τα Δυτικά ΜΜΕ και συμπεριλαμβανομένων και των Ελληνικών ΜΜΕ αναπτύσσουν επίσης ένα είδος «συμβιωτικής σχέσης» (όπως αναφέρθηκε παραπάνω στο Κεφάλαιο για τα ΜΜΕ και την Τρομοκρατία) με τις ακραίες μορφές βίας καθώς οι πράξεις βίας έλκουν ή απωθούν τους

αναγνώστες/ακροατές/τηλεθεατές ανάλογα με την ειδησεογραφική προσέγγιση ενώ επιπλέον δημιουργούν έντονα και ισχυρά συναισθήματα σε αυτούς. Ωστόσο υπάρχει η κοινή παραδοχή ανεξάρτητα των συναισθημάτων ότι η «βία πουλάει» οπότε τα ΜΜΕ κερδίζουν σε αναγνωσιμότητα, τηλεθέαση ή επισκεψιμότητα αν είναι Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Επιπλέον τα πορτραίτα των γυναικών φορέων της βίας, όπως παρουσιάζονται στα ΜΜΕ σπάνια έχουν την έννοια της «ατομικότητας» ή τουλάχιστον δεν εστιάζονται στα ατομικά κίνητρα τα οποία τις οδηγούν στην βία ως μέσο αντίστασης ή αντίδρασης. Η «έλλειψη φωνής» των ίδιων των γυναικών στις ακραίες μορφές βίας, όπως τουλάχιστον απεικονίζονται από τα ΜΜΕ δηλώνει έλλειψη γνώσης και κατανόησης του ίδιου του «υποκειμένου μελέτης» δηλαδή των γυναικών από τους δημοσιογράφους. Η ευαισθητοποίηση των ΜΜΕ σχετικά με την κάλυψη των βίαιων πράξεων από τις γυναίκες τρομοκράτες ή γυναίκες φορέων πράξεων βίας συχνά εστιάζεται στην παρουσίαση των γυναικών ως εξαρτώμενες από τους άντρες, ως απλά υποστηρικτικές προσωπικότητες και όχι ως ικανές να λειτουργήσουν στο πλαίσιο της βίας με τις ίδιες ικανότητες με τους άντρες ή τουλάχιστον να αναζητήσουν ένα εξατομικευμένο κίνητρο σχετικά με τις πράξεις των γυναικών που εμπλέκονται στην τρομοκρατία και την πολιτική βία. Ένα ακόμη στοιχείο το οποίο αναφέρεται σε Ακαδημαϊκές μελέτες αφορά στις ετικέτες τις οποίες κολλάνε τα ΜΜΕ σε γυναίκες τρομοκράτες αλλά και σε γυναίκες οι οποίες ασκούν πράξεις βίας (Sjoberg, Cooke και Neal, 2014, eds.: 12-16).

Αν θέλαμε να συνοψίσουμε την παρουσίαση των γυναικών οι οποίες ακολουθούν ακραίες μορφές βίας αλλά και στο πλαίσιο της «συμβιωτικής σχέσης» η οποία προαναφέρθηκε τρία είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της κάλυψης από τα ΜΜΕ.

1. **Εκλογίκευση των βίαιων πράξεων και γεγονότων (Rationalization of violent acts).** Πριν παρουσιάσουν τα νέα για μία βίαιη ενέργεια τα ΜΜΕ πρέπει να εξηγήσουν τους λόγους για την επίθεση. Για να βρουν τα κίνητρα και να δείξουν το πολιτικό ή κοινωνικό περιεχόμενο τα ΜΜΕ συχνά εκλογικεύουν (rationalize) τις πράξεις βίας. Αν οι φορείς της βίας έχουν πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά ή πολιτιστικά κίνητρα τότε οι λόγοι όπως

παρουσιάζονται και επεξηγούνται από τα ΜΜΕ μπορεί να προκαλέσουν την αντιπάθεια, το μίσος ή και την απώθηση προς τους δράστες και την ιδεολογία τους. Στο πλαίσιο αυτό της εκλογίκευσης και της ερμηνείας οι γυναίκες ανάλογα την προσέγγιση μπορούν είτε να ταυτιστούν με την ιδεολογία και να λειτουργήσουν στο πλαίσιο της ομάδας είτε να «αυτονομηθούν» και να «αποδομηθούν» στην βάση του φύλου (αναπαραγωγή στερεοτύπων) αν είναι «ορατές» στις βίαιες ενέργειες είτε αν είναι αφανείς να τους αποδοθεί ένας «μυστηριώδης» ρόλος ο οποίος βασίζεται σε υποθέσεις. Σίγουρα όμως η εκλογίκευση παραμένει στον πυρήνα των προσπαθειών των ΜΜΕ για κάλυψη των βίαιων ενεργειών.

2. **Ταυτότητα της βίας (Labelling of violence).** Στους δράστες βίαιων πράξεων (πολιτικών και μη) δίνονται διαφορετικά ονόματα από τα ΜΜΕ. Μερικές φορές αποκαλούνται δολοφόνοι και μερικές φορές αναφέρονται ως πολεμιστές ενώ ακολουθούν και τα επίθετα της «αρρενωπότητας» ανάλογα με την ειδησεογραφική προσέγγιση. Κάποιους από αυτούς τους τίτλους χαρακτηρισμούς, συνδέονται με θετικές αξίες και αυτό μπορεί να έχει ένα θετικό αποτέλεσμα στην κοινή γνώμη και άποψη ενώ άλλες φορές με αρνητικούς χαρακτηρισμούς πάντα ανάλογα την προσέγγιση από τα ΜΜΕ. Τα επίθετα αυτά και η ταυτότητα ακολουθούν και τις γυναίκες οι οποίες εμπλέκονται σε βίαιες πράξεις ως μέλη ακραίων οργανώσεων. Έτσι συναντάμε επίθετα και χαρακτηρισμούς όπως, «Άρωμα Γυναίκας στην Τρομοκρατία», «οι τρεις Αμαζόνες της Τρομοκρατίας» «Οι ντάμες της τρομοκρατίας» κ.α. τα οποία αποδοθούν κάθε έννοια θηλυκότητας και κοινωνικής ταυτότητας του φύλου και της δυνατότητας των γυναικών να λειτουργούν αυτόνομα αλλά στο πλαίσιο μόνο μίας ιδεολογίας η οποία και τις χαρακτηρίζει.

3. **Οι άντρες δράστες βίαιων ενεργειών συνήθως παρουσιάζονται ως «μοναχικοί πολεμιστές» έστω και αν λειτουργούν στο πλαίσιο μίας ομάδας (Male lonely warriors).** Τα ΜΜΕ αναδεικνύουν ανάλογα την προσέγγισή του την ατομικότητα των ανδρών και τους αναδεικνύουν αν θεωρούν ότι «αξίζουν» από πλευράς είδησης να παρουσιαστούν για να

προσελκύσουν το ενδιαφέρον των αναγνωστών. Αντίθετα στις γυναίκες η έννοια της μοναχικότητας δεν έχει να κάνει τόσο με την ικανότητά τους να λειτουργούν επιχειρησιακά αλλά περισσότερο ως ικανές να λειτουργήσουν υπό την εποπτεία των ανδρών και υπό την επιρροή τους αλλά και ως «προδότες του φύλου τους», ή ως «αποκλίνουσες από την θηλυκή συμπεριφορά» που θα έπρεπε να έχουν στο πλαίσιο του φύλου τους (Sjoberg, Cooke και Neal, 2014, eds.:24-26).

Γ. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΟΜΩΣΙΑ ΠΥΡΗΝΩΝ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ

Με τη «17 Νοέμβρη» δεν μπορούσαμε για πολλά χρόνια να βρούμε την αρχή. Με τους “Πυρήνες” δεν μπορούμε για χρόνια να βρούμε το τέλος. Με τη δράση της οργάνωσης έχουν συσχετισθεί μέσα σε λίγα χρόνια περισσότερα από 50 άτομα, ενώ έχει πραγματοποιήσει περισσότερες από 220 επιθέσεις. Έχουμε βρει 15 γιάφκες και ορμητήρια της οργάνωσης σε όλη την Ελλάδα και έχουμε πραγματοποιήσει πάνω από 20 επιτυχημένες επιχειρήσεις σύλληψής τους, κι όμως είναι σαν να μην έχουμε κάνει τίποτα...». Με αυτά τα λόγια στέλεχος του υπουργείου Δημόσιας Τάξης αποτυπώνει χαρακτηριστικά την απόγνωση των διωκτικών αρχών μετά την τοποθέτηση βόμβας στο Mall και τη διπλή ληστεία στο Βελβεντό, τη μεγάλη επάνοδο των διαδόχων της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» (Πηγές της Ελληνικής Αστυνομίας, σε Βήμα 10/02/2013).

Οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. μιλούν πλέον για μια οργάνωση αντιεξουσιαστών η οποία ίσως δεν τερματίσει ποτέ τη δράση της και αναγεννιέται διαρκώς. Κατά την εκτίμηση των Αρχών, αντλεί το δυναμικό της μόνο από τον αντιεξουσιαστικό χώρο και κυρίως από τη δεξαμενή των Εξαρχείων, διατηρεί επαφές με ποινικούς και δεν ενδιαφέρεται για τη «στεγανότητά» της. Επιπλέον φαίνεται να χρησιμοποιεί σαν «αναλώσιμους» νεαρούς ενόπλους οι οποίοι συλλαμβάνονται ύστερα από δύο ως τέσσερα χρόνια δράσης και ενώ η εμπλοκή τους είναι σχεδόν από την αρχή γνωστή στις Αρχές.

Αρχικά η οργάνωση φαίνεται να είχε καθοδηγητές παλιούς αντιεξουσιαστές που συμμετείχαν την περίοδο 1997-2005 σε επιθέσεις κατά αστυνομικών, ληστείες αλλά

και στα πρώτα ένοπλα σχήματα που δημιουργήθηκαν μετά την εξάρθρωση της 17N και του ΕΛΑ. Μετά όμως η «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» ακολούθησε τη δική της ανεξάρτητη πορεία.

Είναι μία οργάνωση με αρκετά σημαντικά χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στο Τρίτο Κύμα του Raroport, όπως η συμμετοχή της στο «Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο» ως δήλωση της πρόθεσής της, να αποτελέσει τμήμα της διευρυμένης σε διεθνές επίπεδο ένοπλης πάλης. Στόχος της, όπως έχει διατυπωθεί στις προκηρύξεις της, είναι πάντα η μαζικοποίηση του «αντάρτικου» στην κοινωνία και η διεθνοποίησή του. Η μαζικοποίηση του αντάρτικου αντανakλάται και στον αριθμό των μελών της οργάνωσης. Οι κατηγορούμενοι για την υπόθεση της «Συνωμοσίας των Πυρήνων της Φωτιάς» μετά τις συλλήψεις που έγιναν το 2011, έφτασαν συνολικά τους 27, ενώ η ΕΛ.ΑΣ όπως είδαμε και παραπάνω εκφράζει την άποψη ότι όχι μόνο έχει την ικανότητα να αναγεννιέται επιχειρησιακά αλλά επίσης μπορεί και στρατολογεί διαρκώς νέα άτομα/μέλη, οπότε παραμένει άγνωστος ο αριθμός των μελών της που δεν έχουν συλληφθεί. Επιπλέον ένα νέο στοιχείο το οποίο αναδύθηκε μετά τις συλλήψεις των μελών της το 2011 είναι η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τρομοκρατικών ομάδων αλλά και συνεργασία με ποινικούς κρατούμενους, γεγονός που κάνει τους αναλυτές της τρομοκρατίας στην Ελλάδα αλλά και τους αξιωματικούς της αντιτρομοκρατικής στην ΕΛ.ΑΣ να μιλούν για μία νέας γενιάς τρομοκρατία η οποία δεν έχει στεγανά (Βήμα, 10/02/2013). Η εξήγηση η οποία δίνεται και η οποία περνά ως πληροφόρηση στα ΜΜΕ, είναι ότι επειδή η δεξαμενή στρατολόγησης νέων ατόμων ικανών να ενταχθούν στις ομάδες των τρομοκρατών κάπου αρχίζει να εξαντλείται αναπόφευκτα οι στρατολόγοι στρέφονται στους ποινικούς οι οποίοι διαθέτουν επιχειρησιακές ικανότητες (γνώση όπλων) προκειμένου να πετύχουν χτυπήματα κατά συγκεκριμένων στόχων. Ακριβώς αυτός είναι και ο λόγος που οι αρχές δεν έκαναν ποτέ λόγο για εξάρθρωση της «Συνωμοσίας των Πυρήνων της Φωτιάς», η οποία όχι μόνο παραμένει ενεργή αλλά κατά την άποψή τους θυμίζει «Λερναία Ύδρα» καθώς δεν μπορεί να «ξεριζωθεί» και να εξουδετερωθεί (Βήμα 10/11/2013).

Εξάλλου ένα από τα χαρακτηριστικά της οργάνωσης, είναι το γεγονός ότι μετά από κάθε δράση της ή μετά από την σύλληψη των μελών της, η οργάνωση έδειχνε την ικανότητα να αναβαθμίζει τη δράση της, υλοποιώντας πιο εντυπωσιακές ενέργειες. Η οργάνωση τόσο μέσω των ενεργειών της, όσο και των προκηρύξεών της ήθελε να καταστήσει σαφές ότι αποτελεί το τμήμα μιας μαζικής εξεγερσιακής ή επαναστατικής διαδικασίας, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη. Δεν είναι τυχαίο, ότι στην πρώτη φάση της δραστηριότητάς της, μέχρι το πρώτο κύμα συλλήψεων το 2011, η «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» είχε αναπτύξει τη δράση της τόσο στην Αθήνα, όσο και στη Θεσσαλονίκη, ενώ η έρευνα της ΕΛ.ΑΣ. έχει οδηγήσει σε ίχνη σε ολόκληρη την ελληνική περιφέρεια.

Δ. ΑΠΟ ΤΑ ΓΚΑΖΑΚΙΑ ΣΤΙΣ ΧΥΤΡΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΧΥΤΡΕΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Η οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» ξεκίνησε τη δράση της με ένα μπαράζ ταυτόχρονων εμπρηστικών επιθέσεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, στα τέλη Ιανουαρίου του 2008. Μέσα σε ενάμιση περίπου χρόνο, τα μέλη της είχαν πραγματοποιήσει περισσότερες από 30 επιθέσεις με γκαζάκια σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Η δράση τους στράφηκε αρχικά εναντίον αντιπροσωπειών αυτοκινήτων, καταστημάτων, τραπεζών, δομών του δημοσίου (Δ.Ε.Η., ΕΛ.ΤΑ κ.ά.), κρατικών οχημάτων, κτιρίων όπου στεγάζονται οργανισμοί που εκδίδουν εφημερίδες (Ριζοσπάστης, Τα Νέα, Αυριανή κ.α.), γραφείων, σπιτιών και αυτοκινήτων που σχετίζονταν με πολιτικά πρόσωπα και πολιτικά κόμματα (Θ. Πάγκαλου, Β. Μεϊμαράκη, Α. Παπαληγούρα, Συνασπισμού κ.ά.), καθηγητές Πανεπιστημίου (Γ. Μπαμπινιώτη, Γ. Πανούση κ.ά.), με συγγραφείς (Α. Δοξιάδη), δημοσιογράφους (όπως του Π. Παναγιώτου), δικηγόρους (όπως του Σ. Γεωργίου) και δικαστικούς λειτουργούς (όπως του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και αρμόδιου για την τρομοκρατία Παπαγγελόπουλου). Ακόμα, τέτοιου είδους επιθέσεις είχαν πραγματοποιήσει στα Αστυνομικά Τμήματα της Πεντέλης και της Σταυρούπολης, αλλά και σε τέσσερις μητροπολιτικούς ναούς της Θεσσαλονίκης (Βήμα 10/02/2013).

Το Μάρτιο του 2009 η οργάνωση «Συμμορίες Συνείδησης- Εξτρεμιστές Περάματος», η οποία αργότερα συνενώθηκε με τη «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς», προχωρεί

σε εμπρηστική επίθεση στον σταθμό του ΗΣΑΠ στην Κηφισιά. Αυτή θεωρήθηκε μια μεγάλη επιχειρησιακή δοκιμή μελών της οργάνωσης. Στις 9 Απριλίου και στις 19 Μαΐου 2009 η οργάνωση επιτίθεται με ένα μείγμα εμπρηστικών και εκρηκτικών μηχανισμών στις Μητροπόλεις Αθήνας και Πειραιά και ακολούθως σε δύο ανεγειρόμενα αστυνομικά τμήματα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Οι ημερομηνίες αυτές σηματοδοτούν την στιγμή της «επιχειρησιακής αλλαγής της οργάνωσης» διότι υπάρχει μετάβαση από τα γκαζάκια στις βόμβες με τις χύτρες. Μια τεχνογνωσία που φαίνεται να είχαν διδαχθεί από μέλη της οργάνωσης «Λαϊκή Επαναστατική Δράση», η οποία έδρασε την περίοδο 2003-2006 με επιθέσεις μικρού βεληνεκούς με τέτοιου τύπου βόμβες. Τον Ιούλιο του 2009 η «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» βάζει βόμβα στο προξενείο της Χιλής στη Θεσσαλονίκη(Βήμα 10/02/2013) .

Την περίοδο 2009-2010 η «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» επέκτεινε τη δράση της παρ' ότι η Ελληνική Αστυνομία με την Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία επέφερε καίρια πλήγματα εναντίον της. Έτσι αφενός παρατηρείται την περίοδο αυτή ένα μπαράζ βομβιστικών επιθέσεων σε διάφορους στόχους, όπως στο σπίτι του πρώην υπουργού Παναγιώτη Χηνοφώτη, στο Υπουργείο Μακεδονίας - Θράκης, στο σπίτι του Μίμη Ανδρουλάκη, στη συγκέντρωση της ΝΔ στο Πεδίον του Αρεως, στο κτίριο της Εθνικής Ασφαλιστικής, στην πλατεία Συντάγματος, στα γραφεία της Χρυσής Αυγής, στις φυλακές Κορυδαλλού κ.α. Αξίζει να επισημανθεί ότι μόνο για το Νοέμβριο του 2010 η οργάνωση απέστειλε δέματα-βόμβες σε 15 στόχους σε Ελλάδα και εξωτερικό, ενώ στις 30 Ιανουαρίου 2011 «χτύπησε» το Διοικητικό Πρωτοδικείο της Αθήνας με μια ισχυρή έκρηξη βόμβας, σε ένα από τα πιο εντυπωσιακά χτυπήματά της (Βήμα 10/02/2013). Αφετέρου και ταυτόχρονα με την ένταση των χτυπημάτων η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία είχε και μία σημαντική επιτυχία κατά της οργάνωσης. Με την υποκλοπή συνομιλιών ποινικών κρατουμένων μέσω του ειδικού συστήματος της ΕΥΠ αλλά και αντιεξουσιαστών και μετά την παρακολούθηση ενός υπόπτου που ξεκίνησε από τη Σαλαμίνα, εντόπισε τον Σεπτέμβριο του 2009 την πρώτη γιάφκα της οργάνωσης στην οδό 25ης Μαρτίου 8 στο Χαλάνδρι. Στην γιάφκα αυτή εντοπίστηκε εργαστήριο κατασκευής εκρηκτικών

ενώ σε πρώτη φάση συνελήφθησαν τέσσερα άτομα. Τα ευρήματα στη γιάφκα του Χαλανδρίου ήταν όμως ο κύριος «οδηγός» της ΕΛ.ΑΣ. για να βρεθεί στα ίχνη σχεδόν όλων των μελών της οργάνωσης. Στο διαμέρισμα αυτό ανακαλύφθηκαν αποτυπώματα ή δείγματα DNA, περίπου 20 μελών των «Πυρήνων της Φωτιάς» που συνελήφθησαν τους επόμενους μήνες, χωρίς η δράση της οργάνωσης να σταματά. Ανάμεσα στους καταζητούμενους ήταν μαθητές του Αρσακείου, φοιτητές του Πολυτεχνείου και του Παντείου, άτομα που ασχολούνταν με υποτιτλισμούς ταινιών ή με τατουάζ, αλλά και ένας νεαρός Αλβανός αντιεξουσιαστής. Σχεδόν κοινό στοιχείο για όλους, ήταν ότι είχαν ενεργό συμμετοχή σε Πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια το 2007 ή στα επεισόδια μετά τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου το 2008. Επιπλέον σχεδόν όλοι είχαν εξαφανισθεί αιφνιδιαστικά από τα σπίτια τους τα τελευταία χρόνια (Βήμα 10/02/2013). Αξίζει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με την πληροφόρηση σε σχέση με την ταυτοποίηση και σύλληψη των μελών της οργάνωσης, επιβεβαιώνεται η Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας η οποία είχε επισημάνει τα Πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια ως χώρους στρατολόγησης νέων μελών για την τρομοκρατία. Το ίδιο είχε επισημάνει η έκθεση και για τα συλλαλητήρια που ακολούθησαν τη δολοφονία του Γρηγορόπουλου.

Παρόλη την επιτυχία της ΕΛ.ΑΣ. όπως είδαμε και παραπάνω δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι την ίδια περίοδο (2009-2010) υπάρχει ένας «άτυπος ανταγωνισμός» μεταξύ ΕΛ.ΑΣ. και «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» (Βήμα 10/02/2013), με τις διωκτικές αρχές να συλλαμβάνουν καταζητούμενους - με βάση κυρίως τα ευρήματα στη γιάφκα της 25ης Μαρτίου - και τα μέλη των «Πυρήνων» να συνεχίζουν απτόητοι τα χτυπήματά τους. Εκείνη την περίοδο συλλαμβάνονται σε διάφορες Αστυνομικές επιχειρήσεις τέσσερις ύποπτοι για συμμετοχή στην οργάνωση. Το Νοέμβριο του 2010 συλλαμβάνονται στο Παγκράτι δύο από τα μέλη της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» όταν επιχειρήσαν ανά ζεύγη να ταχυδρομήσουν τα 15 δέματα-βόμβες. Στις αρχές Δεκεμβρίου 2010 η ΕΛ.ΑΣ. συλλαμβάνει σε διάφορες επιχειρήσεις σε διαμερίσματα στον Πειραιά, στην Καλλιθέα, στη Νέα Σμύρνη, στο Αγρίνιο και στην Κρήτη έξι κατηγορουμένους ως μέλη της οργάνωσης, από τους οποίους οι δύο ωστόσο απηλλάγησαν με βούλευμα από τις κατηγορίες (Βήμα 10/02/2013).

Σύμφωνα με τις καταθέσεις αξιωματικών της Αντιτρομοκρατικής, οι ύποπτοι διακινούσαν όπλα και εκρηκτικά που εντοπίστηκαν σε διάφορες γιάφκες της οργάνωσης στην Αθήνα. Η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία που παρακολουθούσε τις συναντήσεις εντόπισε ότι συμμετείχαν σ' αυτές άτομα που είχαν λάβει μέρος στη ληστεία στο Βελβεντό και τότε είχαν περιφερειακό ρόλο στους «Πυρήνες». Στη συνέχεια συνελήφθησαν και άλλα καταζητούμενα μέλη της οργάνωσης, ενώ βρέθηκαν διάφορα καταλύματα σε Χαλάνδρι, Νέα Χαλκηδόνα και αλλού που χρησιμοποιούσαν περιστασιακά τα μέλη των «Πυρήνων». Τον Ιανουάριο του 2011 συνελήφθησαν στον Βύρωνα μέλη μιας τετραμελούς ομάδας αντιεξουσιαστών από τη Θεσσαλονίκη που συσχετίστηκαν από την Αντιτρομοκρατική με την «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» (Βήμα 10/02/2013).

Εκείνη η περίοδος της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» φαίνεται να κλείνει τον κύκλο της τον Μάρτιο του 2011 ύστερα από επιχείρηση στη Νέα Ιωνία Βόλου και στον Χολαργό, όπου συλλαμβάνονται άλλοι πέντε ύποπτοι, ανάμεσά τους και μια κοπέλα. Με βάση αυτή την πολύμορφη δράση των «Πυρήνων της Φωτιάς» και την πολυδιάσπαση της αστυνομικής έρευνας ακολούθησαν τρεις δικαστικές διαδικασίες: για τις υποθέσεις της πρώτης γιάφκας του Χαλανδρίου· για τις συλλήψεις σε Αγρίνιο και Πειραιά· και για τα δέματα-βόμβες και την αποθήκη όπλων που βρέθηκε στον Βόλο (Βήμα 10/02/2013).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ., η «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» από το φθινόπωρο του 2009 είχε συνεργασθεί με τον «Επαναστατικό Αγώνα» του Νίκου Μαζιώτη και είχε προμηθευθεί μεγάλες ποσότητες εκρηκτικής ύλης. Τότε και ως τον Μάιο του 2010 (οπότε συνελήφθησαν ο Νίκος Μαζιώτης, η Πόλα Ρούπα, ο Κώστας Γούρνας κ.ά.) μοναδικός εκπρόσωπος του «εγχώριου αντάρτικου πόλης» ήταν η «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» ενώ «Επαναστατικός Αγώνας» είχε σιωπήσει (Βήμα 10/02/2013). Σκοτεινό σημείο για τις δύο ένοπλες ομάδες υπήρξε η έκρηξη βόμβας στις 28 Μαρτίου 2010 έξω από κτίριο της Δημόσιας Διοίκησης στην οδό Ιακωβάτων 61 στα Πατήσια, που είχε αποτέλεσμα τον θάνατο ενός 15χρονου

Αφγανού. Η ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ. απέδωσε την επίθεση αυτή σε συνεργασία των δύο οργανώσεων, όμως η υπόθεση δεν εξιχνιάστηκε ποτέ (Βήμα 10/02/2013).

Μετά το πρώτο κύμα συλλήψεων και από το 2011 η «Συνομοσία Πυρήνων της Φωτιάς» δείχνει να ανασυντάσσεται επιχειρησιακά με νέα στελέχη. Διαπιστώνεται όμως ταυτόχρονα και ένα ρήγμα μεταξύ νέων και παλαιών στελεχών καθώς μέσα από τις φυλακές όπου κρατούνται παλιά μέλη των «Πυρήνων» αρνούνται ότι έχουν οποιαδήποτε σχέση με όσους επίσης δηλώνουν μέλη της οργάνωσης. Έτσι σύμφωνα πληροφορίες των ΜΜΕ στα «ρήγματα» τα οποία παρατηρούνται στον χώρο της τρομοκρατίας, μία από τις μεγαλύτερες συγκρούσεις εντός ενόπλων οργανώσεων, είναι αυτή μεταξύ των 20 κατηγορουμένων ως μελών της «Συνομοσίας Πυρήνων της φωτιάς» (Βήμα 17/01/2014). Πολλοί από αυτούς υποστηρίζουν ότι είναι μια άλλη «ένοπλη ομάδα», ενώ άλλοι αποδίδουν σε φυλακισμένα ομάδα των «Πυρήνων» «μαφιόζικες συμπεριφορές». Τα «παλιά» έγκλειστα μέλη των «Πυρήνων» αρνήθηκαν οποιαδήποτε σχέση με τους συλληφθέντες στη ληστεία στον Βελβεντό αλλά και σε καφετέρια της Νέας Φιλαδέλφειας το 2013. Η άρνηση αυτή οδήγησε τελικά σε συγκρούσεις και ξυλοδαρμούς κρατούμενων αντιεξουσιαστών από πρώην συντρόφους τους στις φυλακές Κορυδαλλού. Σύμφωνα με την Αντιτρομοκρατική οι «ξυλοδαρμοί αυτοί» σηματοδότησαν την επαναδιαμόρφωση του χάρτη του εγχώριου αντάρτικου πόλης το 2011 (Βήμα 17/01/2014).

Η έννοια πάντως του «ρήγματος» εντός των ένοπλων οργανώσεων τρομοκρατίας, αποτελεί ένα αγαπημένο «πλαίσιο ιστορίας» (storytelling) για τα ΜΜΕ πάντα εντός του πλαισίου της Ασφάλειας για την τρομοκρατία. Η έννοια του ρήγματος στους κόλπους των ένοπλων ομάδων και των αναρχικών, πρωτοεμφανίστηκε το 2010 (Βήμα 22/05/2010, «Ρήγμα των αναρχικών δείχνει τους ενόχους») ενώ παραμένει επίκαιρο όλο το υπό εξέταση διάστημα (2011-2014) της διατριβής. Το συναντάμε ακόμη και σήμερα όπου η έννοια του «ρήγματος», εμφανίζεται και πάλι μετά την σύλληψη του Χριστόδουλου Ξηρού και της αντίδρασης που προήλθε από τα έγκλειστα μέλη της «Συνομοσίας Πυρήνων της Φωτιάς». Έτσι για παράδειγμα

πρόσφατος τίτλος άρθρου με τίτλο «Εμφύλιος ξέσπασε στους κόλπους του αντάρτικου πόλεων» Καθημερινή 5/02/2015 παραπέμπει σε βαθιά ρήξη που έχει επέλθει εντός του αντάρτικου πόλεως. Μέσα στο πλαίσιο αυτό της «ιστορίας» για το ρήγμα των ένοπλων ομάδων ο στόχος των ΜΜΕ είναι– μέσα από τις διαρροές της ΕΛ.ΑΣ.- να αναδείξουν τις ζυμώσεις που συμβαίνουν στον χώρο της τρομοκρατίας, στην βάση πάντα των αρχών της ακροαριστερής και εξτρεμιστικής ιδεολογίας, όπως και των πιθανών μελλοντικών νέων οργανώσεων που μπορεί να προκύψουν μέσα από τα ρήγματα αυτά.

Η μεγάλη επιχείρηση της ΕΛ.ΑΣ. στη Νέα Ιωνία Βόλου τον Μάρτιο του 2011 που είχε ως αποτέλεσμα την σύλληψη τεσσάρων καταζητούμενων ως μέλη της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς», κατάφερε καίριο πλήγμα στην οργάνωση. Συνολικά μέχρι τότε είχαν βρεθεί 11 κρησφύγετα της οργάνωσης εντός κι εκτός Αθηνών (Βήμα 4/02/2013). Όμως υπήρχαν τουλάχιστον τέσσερα-πέντε περιφερειακά μέλη που διέφυγαν τη σύλληψη και προσπάθησαν να δημιουργήσουν νέους πυρήνες. Ανάμεσά τους και οι αντιεξουσιαστές Γιάννης Μιχαηλίδης (γνωστός κι ως «Τοξοβόλος» του Συντάγματος) και ο Δημήτρης Πολίτης, για τους οποίους είχαν εκδοθεί εντάλματα σύλληψης με βάση αποτυπώματά τους σε γιάφκες της οργάνωσης. Πρώτο δείγμα ήταν η συμπλοκή του αντιεξουσιαστή Θεόφιλου Μαυρόπουλου - τραυματίστηκε και συνελήφθη επί τόπου - και ενός ακόμη αντεξουσιαστή με αστυνομικούς στην Πεύκη. Οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. είχαν πληροφορίες ότι ίσως στη συμπλοκή ήταν παρών ο 24χρονος «Τοξοβόλος» Γιάννης Μιχαηλίδης που είναι ένας εκ των συλληφθέντων για τη ληστεία στο Βελβεντό. Ο ίδιος σε ανάρτησή του στο Διαδίκτυο δεν είχε αρνηθεί τη συμμετοχή του σε αυτήν τη συμπλοκή (Βήμα 4/02/2013).

Η ανακάλυψη θαμμένων όπλων στην Πολυτεχνειούπολη του Ζωγράφου το Νοέμβριο του 2011 οδήγησε την ΕΛ.ΑΣ. στο συμπέρασμα ότι κι αυτά ανήκουν σε προσπάθεια αναγέννησης της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς», που όμως τότε δεν φαίνεται να είχαν «γιάφκα» για να τα κρύψουν. Για την υπόθεση αυτή κατηγορήθηκαν τότε δύο νεαροί αντιεξουσιαστές - ένας άντρας και μια γυναίκα -

που είχαν σχέσεις με συλληφθέντες-μέλη των «Πυρήνων». Αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. εκφράζουν τότε την βεβαιότητα ότι τα όπλα τα αποκτούσαν με τη βοήθεια γνωστών ποινικών (Βήμα 4/02/2013).

Το επόμενο δείγμα γραφής ήταν η αιματηρή ληστεία στη Πάρο, από τουλάχιστον τέσσερις αντιξουσιαστές, από τους οποίους συνελήφθη μόνο ο Τάσος Θεοφίλου, ο οποίος αρνείται τις κατηγορίες. Ο Θεοφίλου ήταν γνωστός στις Αρχές καθώς τον είχαν εντοπίσει σε συναντήσεις με άλλα μέλη της οργάνωσης. Τότε υπήρχαν ενδείξεις ότι στη ληστεία της Πάρου ίσως συμμετείχε κάποιος από τους Μιχαηλίδη ή Πολίτη, χωρίς όμως κανένα αποδεικτικό στοιχείο. Επιπλέον, εκείνη την εποχή φέρεται να υπήρχαν ορισμένες ενδείξεις ότι στην οργάνωση ίσως είχε ενταχθεί και ο 20χρονος Νίκος Ρωμανός, που επίσης συνελήφθη στην Κοζάνη. Σύμφωνα με αξιωματικούς της ΕΛ.ΑΣ., οι «Πυρήνες της Φωτιάς» σχεδίαζαν ανέκαθεν ληστείες τραπεζών για την αυτοχρηματοδότησή τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι στον Βόλο σχεδίαζαν ληστεία στην Εθνική Τράπεζα αφού πρώτα θα απήγαγαν τον διευθυντή της και ενώ οι ίδιοι θα εμφανίζονταν ως αστυνομικοί. Μετά τον εντοπισμό του διαμερίσματος του Θεοφίλου στη Λαμία, σύμφωνα με τις πληροφορίες της ΕΛ.ΑΣ. «σύντροφοί» του σκόρπισαν. Όμως φαίνεται ότι τα ασύλληπτα μέλη της οργάνωσης προχώρησαν στην επόμενη κίνηση. Δημιούργησαν ένα χώρο εγκατάστασης πιθανόν κάπου στη βόρεια Ελλάδα ή στη Θεσσαλονίκη πιο συγκεκριμένα, για να έχουν μικρότερη πίεση από τις αστυνομικές έρευνες στην Αττική. Η επόμενη κίνησή τους ήταν η ληστεία στην Αγροτική Τράπεζα στον Φιλώτα Φλωρίνης στα τέλη Νοεμβρίου του 2012, στη διάρκεια της οποίας, ένας από τους δράστες τραυματίστηκε στο χέρι και έτσι από τα ίχνη αίματος και την ανάλυση DNA, η Αντιτρομοκρατική συνέδεσε τη ληστεία με την προσπάθεια «αναγέννησης» και αναχρηματοδότησης της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς» (Βήμα 4/02/2013).

Ανάμεσα στα νέα μέλη της «Συνομωσίας των Πυρήνων της Φωτιάς» διαπιστώθηκε ότι ήταν και μια γυναίκα, τα στοιχεία της οποίας είναι γνωστά στις αστυνομικές αρχές, και μάλιστα στη ληστεία του Φιλώτα έπαιζε ρόλο εκδίωξης των περίεργων για να γίνει με «ασφάλεια» η αρπαγή των χρημάτων. Σύμφωνα με αξιωματικούς της

ΕΛ.ΑΣ., «η επόμενη κίνησή τους» ήταν - μετά τις εισβολές της ΕΛ.ΑΣ. στις βίλες «Αμαλία», «Κάλλας», «Λέλας Καραγιάννη» κ.λπ. - η βομβιστική επίθεση στο Mall στις 20 Ιουνίου 2013. Για τον λόγο αυτό φέρεται να νοικιάστηκε από τον Νίκο Ρωμανό το σπίτι στην οδό Ελ Αλαμίν στο Μαρούσι, που είναι σε κοντινή απόσταση από το πολυκατάστημα. Στη βομβιστική επίθεση στο πολυκατάστημα εκτιμάται ότι συμμετείχαν τουλάχιστον έξι έως επτά μέλη της «Συνομοσίας των Πυρήνων της Φωτιάς» και ανάμεσά τους η κοπέλα στη ληστεία στον Φιλώτα Φλωρίνης. Μετά την επίθεση στο Mall τα μέλη της οργάνωσης αποφάσισαν να κάνουν το επόμενο μεγάλο βήμα για την επιχειρησιακή «γιγάντωση» της οργάνωσης. Τη διπλή ληστεία στον Βελβεντό με τη συμμετοχή όλων σχεδόν των μελών της «Συνομοσίας Πυρήνων της Φωτιάς». Όμως παρ' ότι υπήρξε άριστη οργάνωση, (με Καλάσνικοφ, με τέσσερα οχήματα που είχαν κλαπεί από Αθήνα, με μετασκευασμένο ασθενοφόρο, με χρήση πλαστών ταυτοτήτων κ.λπ.), δεν συνεκτιμήθηκε σωστά ότι η δεν υπήρχαν «οδοί διαφυγής» στην περιοχή και έτσι η επιχείρηση απέτυχε. Συνελήφθησαν τέσσερις από τους ληστές, οι Ν. Ρωμανός, Ι. Μιχαηλίδης και Δ. Πολίτης που ήταν άτομα τα οποία «γνώριζε» η ΕΛ.ΑΣ., αλλά και ο Ανδρέας-Δημήτριος Μπουρζούκος ο οποίος ποτέ δεν είχε απασχολήσει ξανά τις Αρχές. Ύστερα από τη σύλληψή του, ταυτοποιήθηκαν τα αποτυπώματά του στη «γιάφκα» της οργάνωσης στο Χαλάνδρι. «Μέσα από τα ευρήματα του καταλύματος στην οδό Ελ Αλαμίν προσπαθούμε να βρούμε τη νέα άγνωστη γιάφκα της οργάνωσης, τη 13^η στην σειρά επισημαίνουν αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ και συμπληρώνουν: «κι αυτό για να προλάβουμε το νέο χτύπημα και την αναγέννηση από τις στάχτες της για άλλη μία φορά. Σε μία έρευνα και μία επιχείρηση ασφάλειας που δεν λέει να τελειώσει. Μία αέναη καταδίωξη (Βήμα 4/02/2013)».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Η Μεθοδολογία της Ανάλυσης συνδέεται με τη Μελέτη Έρευνας των Έντυπων Μέσων, η οποία ακολουθεί στο Ένατο Κεφάλαιο. Εστιάζεται τόσο στις μεθόδους που ισχύουν στην Ακαδημαϊκή Βιβλιογραφία, αναφορικά με την εφαρμογή της Θεωρίας της Πλαισίωσης σε ζητήματα έρευνας, όσο και με τις διάφορες μεθόδους ανάλυσης περιεχομένου, η οποίες εφαρμόζονται σε σχέση με την Τρομοκρατία.

Σε σχέση με την Θεωρία της Πλαισίωσης, η έρευνα της παρούσας διατριβής, βασίστηκε κυρίως στις εργασίες των Matthes και Kohring (2008) οι οποίοι διέκριναν πέντε μεθοδολογικές προσεγγίσεις για την μέτρηση των πλαισίων στα ΜΜΕ.

Η πρώτη αφορά στην Ερμηνευτική προσέγγιση (*Hermeneutic approach*) η οποία συνδέει την ερμηνεία των κειμένων των ΜΜΕ με τα πλαίσια και τα ευρύτερα πολιτιστικά στοιχεία που αφορούν στην πληροφόρηση η οποία παρέχεται από τα ΜΜΕ. Η δεύτερη αφορά στην Γλωσσολογική προσέγγιση (*Linguistic approach*) η οποία αναλύει την επιλογή, τοποθέτηση και δομή συγκεκριμένων λέξεων και φράσεων σε ένα κείμενο δημοσιογραφικό. Ένα τρίτο μεθοδολογικό μοντέλο έχει να κάνει με την Ολιστική προσέγγιση (*Holistic approach*) σύμφωνα με την οποία, τα πλαίσια ταξινομούνται στην βάση του ποιοτικού περιεχομένου του κειμένου των ΜΜΕ και μετά ποσοτικοποιούνται. Το τέταρτο μοντέλο αναφέρεται στην Αφαιρετική μέθοδο (*Deductive approach*) όπου τα πλαίσια προκύπτουν από την λογοτεχνία και μετά κωδικοποιούνται με την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου. Τέλος υπάρχει και η προσέγγιση με την βοήθεια των Υπολογιστών (*Computer-assisted*) όπου η χαρτογράφηση των πλαισίων γίνεται με την μέθοδο της εύρεσης ειδικότερων λέξεων που εμφανίζονται μαζί. Σ αυτή την περίπτωση αντί ο ερευνητής να χρησιμοποιήσει την μελέτη των κειμένων για να βρει τις κατάλληλες λέξεις ζητάει την συνδρομή της τεχνολογίας.

Πριν όμως δούμε αναλυτικότερα την μεθοδολογική προσέγγιση για τα πλαίσια ως αναφερθούμε στην μεθοδολογία ανάλυσης για την τρομοκρατία καθώς και για τις μεθόδους που αφορούν στην έρευνα του περιεχομένου.

A. ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ο μεγαλύτερος όγκος έρευνας και ανάλυσης για την τρομοκρατία χρησιμοποιεί κυρίως ποιοτικές μεθόδους οι οποίες επικεντρώνονται γύρω από τις περιγραφές των τρομοκρατών και τη δράση τους, καθώς και τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται από το επίσημο κράτος (Αντιτρομοκρατία) για να καταπολεμηθούν οι τρομοκρατικές ενέργειες.

Οι περισσότερες ποιοτικές αναλύσεις συγκρίνονται με τις ποσοτικές αναλύσεις. Επίσης η πλειοψηφία της έρευνας για την τρομοκρατία αφορά σε θεωρητικές γενικεύσεις λόγω της έλλειψης ερευνητικών δεδομένων και πρωτογενούς έρευνας, ένα πρόβλημα το οποίο παραμένει σε ισχύ ακόμη και σήμερα. Πληροφορίες βασισμένες σε στατιστικά δεδομένα για την τρομοκρατία δεν είναι γενικά διαθέσιμα στην Κοινή Γνώμη, πολλές φορές είναι ανακριβή, παρωχημένα ή περιορίζονται σε διεθνή γεγονότα. Σε κάθε περίπτωση όταν εξετάζονται ποσοτικά δεδομένα στην τρομοκρατία γίνεται φανερό ότι η πλειοψηφία αφορά στην στατιστική στην βάση της ανάλυσης περιεχομένου κυρίως των ΜΜΕ (εφημερίδων περιοδικών) καθώς και της πληροφόρησης που αφορά σε συγκεκριμένα τρομοκρατικά γεγονότα. Καθώς λοιπόν η πρωτογενής έρευνα είναι ιδιαίτερα δύσκολη και προβληματική, το Ακαδημαϊκό πεδίο της τρομοκρατίας χρησιμοποιεί τη δευτερογενή έρευνα.

Γενικά υπάρχουν πέντε τύποι δευτερογενούς ποιοτικής έρευνας στην τρομοκρατία. Οι βιογραφίες, οι μελέτες περιπτώσεων τρομοκρατικών ομάδων, οι μελέτες περιπτώσεων για τους τύπους της τρομοκρατίας, οι μελέτες περιπτώσεων για συγκεκριμένα τρομοκρατικά γεγονότα και οι μελέτες περιπτώσεων για συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές και χώρες.

Αναλυτικά οι πέντε τύποι έρευνας έχουν ως εξής:

Οι Βιογραφίες: Ένας αριθμός μελετητών «φώτισε» και εστιάστηκε σε συγκεκριμένες μορφές «σύμβολα» της τρομοκρατίας και κατάφερε μέσα από προσωπικές συναντήσεις/συνεντεύξεις να συγγράψει τις βιογραφίες τους. Η έμφαση συνήθως είναι στην περιγραφή των ατόμων αυτών με κάποια ανάλυση αλλά λείπουν οι θεωρίες που να συνδέουν την σκιαγράφηση του προφίλ των τρομοκρατών με το ευρύτερο πεδίο της τρομοκρατίας.

Οι Μελέτες Περιπτώσεων Τρομοκρατικών Ομάδων. Υπάρχουν Ακαδημαϊκοί, ερευνητές αλλά και δημοσιογράφοι, οι οποίοι μελετούν και γράφουν για περιπτώσεις συγκεκριμένων τρομοκρατικών ομάδων όπως ο IRA, ο ΟΠΑΠ κ.α. (Burke 2003). Σε αυτό τον τύπο έρευνας εντάσσονται και περιπτώσεις στις οποίες κάποιοι από τους μελετητές συμμετείχαν ακόμη και σε επιχειρήσεις τρομοκρατών (Bell 1997-IRA) προκειμένου να διαπιστωθεί ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν και έτσι να μελετήσουν την τρομοκρατία υπό το πρίσμα της οργάνωσης. Στην Ελλάδα έχουμε τις περιπτώσεις δημοσιογράφων που ασχολήθηκαν με την 17N. κυρίως μετά την εξάρθρωσή της.

Μελέτες Περιπτώσεων για τους Τύπους της Τρομοκρατίας. Κάποιοι ερευνητές επικεντρώνονται σε συγκεκριμένους τύπους τρομοκρατίας και την μεθοδολογία που ακολουθούν οι τρομοκράτες για να πετύχουν καίρια πλήγματα κατά στόχων ή για να διατυπώσουν τα αιτήματά τους (π.χ. απελευθέρωση κρατουμένων). Τέτοιοι τύποι τρομοκρατίας είναι οι αεροπειρατείες, οι ομηρίες, οι βιολογικές, χημικές και πυρηνικές απειλές. Οι περισσότερες έρευνες στο πεδίο αυτό προέρχονται κυρίως από δημοσιογράφους οι οποίοι έχουν πρόσβαση σε ερευνητικό υλικό των αρχών ή μπόρεσαν να επισκεφτούν τις περιοχές στις οποίες εκδηλώθηκαν οι τρομοκρατικές ενέργειες (Allisson 2004, Aston 1986, Nilson και Burke 2002, σε Jeffrey Ian Ross: 27).

Μελέτες περιπτώσεων συγκεκριμένων Τρομοκρατικών Περιστατικών. Παρόλο που πολλοί ερευνητές εξετάζουν συνολικά τα γεγονότα της τρομοκρατίας υπάρχουν κάποιοι οι οποίοι επικεντρώνονται σε ορισμένα μόνο από αυτά. Τέτοια γεγονότα είναι για παράδειγμα βομβιστικές επιθέσεις σε αεροπορικές εταιρίες (Pan Am-Lockerbie, Air India, TWA, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Μονάχου το 1972 (Miller 1990), και πιο πρόσφατα τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου τα οποία οδήγησαν στην συγγραφή πολλών βιβλίων και άρθρων τόσο από δημοσιογράφους όσο και

από Ακαδημαϊκούς (π.χ. Blaise και Mukherjee: 1987, Emerson και Duffy: 1990, Cohen και Cohen: 2001, Pyszynski, Solomon και Greenberg: 2002, Dudziak: 2003 σε Jeffrey Ian Ross: 27).

Μελέτες περιπτώσεων συγκεκριμένων Γεωγραφικών Περιοχών και Χωρών. Πολλοί ερευνητές έχουν αναπτύξει μελέτες που αφορούν στα μοτίβα/πρότυπα της τρομοκρατίας σε μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή ή χώρα. Κάποιες από αυτές τις μελέτες επικεντρώνονται στην Δυτική Ευρώπη, την Υπό-Σαχάρια Αφρική, την Λατινική Αμερική κ.α, (Corrado 1983, Denemark και Welfling: 1983, Sloan: 1983, Smith: 1994, Buckley και Fawn: 2003 σε Jeffrey Ian Ross: 27).

Ειδικότερα για την σχέση ΜΜΕ και τρομοκρατίας έχουν χρησιμοποιηθεί, από τους μελετητές τρεις ερευνητικές μέθοδοι. Η πρώτη αφορά στην ρητορική και στην κοινωνική ανάλυση, προσέγγιση η οποία δανείζεται από τις θεωρίες επικοινωνίας και αναγνωρίζει ότι η τρομοκρατία είναι κατά βάση κοινωνικό κατασκεύασμα και προσπαθεί να αποδείξει πως η κατανόηση αυτής της μορφής πολιτικής βίας και εγκλήματος βασίζεται στην πολυπλοκότητα των λέξεων, συμβόλων και εννοιών (Gutmann: 1979, Elliot και ά., 1983, Dowling, 1986, Tunman, 2003 κ.α. σε Jeffrey Ian Ross, 2007: 219). Ο Altheide (1987), στην έρευνά του για την τηλεοπτική κάλυψη της βομβιστικής ενέργειας του 1985 από τον Ιρλανδικό Δημοκρατικό Στρατό, στο Hyde Park του Λονδίνου, συγκρίνει τα Βρετανικά και Αμερικανικά τηλεοπτικά δίκτυα για να δει πως έγινε η κάλυψη του συμβάντος. Άλλοι, πάλι αναγνωρίζουν (Norris και ά., 2003) ότι τα ΜΜΕ, βάζουν την τρομοκρατία σε ένα «πλαίσιο» (όχι την θεωρία της πλαισίωσης απαραίτητα) όπως για παράδειγμα ότι διαχειρίζονται και χειραγωγούν την αντίληψή μας για την τρομοκρατία. Η δεύτερη αφορά στις «εμπειρικές μελέτες και αναλύσεις» η οποία επικεντρώνεται στην ανάλυση περιεχομένου. Στην κατηγορία αυτή συχνά βλέπουμε ότι η ανάλυση περιεχομένου κινείται από την καταμέτρηση των άρθρων για την τρομοκρατία σε εφημερίδες ή περιοδικά, για την ανάλυση τηλεοπτικών αφιερωμάτων για την τρομοκρατία ή ακόμη και ραδιοφωνικών εκπομπών. Η Θεωρία της Πλαισίωσης εντάσσεται στην κατηγορία αυτή και είναι η θεωρία η οποία γνώρισε την μεγαλύτερη άνθηση μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Η τρίτη αφορά σε πιο περίπλοκα πεδία έρευνας

περιεχομένου τα οποία δανείζονται από την ψυχολογία (επιρροή της συμπεριφοράς των αναγνωστών), την επιστήμη των υπολογιστών, όπου τα άρθρα κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τις «λέξεις κλειδιά» (γλωσσολογική προσέγγιση) αλλά και σύμφωνα με τα πλαίσια όπως αυτά ορίζονται από τους ερευνητές, η κειμενογραφική ανάλυση κ.α.

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν λίγες περιπτώσεις μελέτης της επικοινωνιακής κάλυψης πραγματικών περιστατικών, αλλά υπάρχουν και εξαιρέσεις. Ο Atwater (1987) εξετάζει την κάλυψη του περιστατικού ομηρίας το 1985 στην αεροπορική εταιρία TWA. Άλλοι, (π.χ. Debatin: 2002, Chermack et al.: 2003, Fox: 2003 σε Ranstorp (ed.): 2006), εξετάζουν περιπτώσεις τρομοκρατίας που έχουν τύχει της προσοχής των ΜΜΕ ή συγκεκριμένα περιστατικά όπως για παράδειγμα πως η 11^η Σεπτεμβρίου καλύφθηκε από τα ΜΜΕ. Μερικοί μελετητές, παρέχουν περιγραφές δραματικών τρομοκρατικών γεγονότων στα οποία τα ΜΜΕ ήταν ο κύριος παράγοντας όπως για παράδειγμα οι Schmid και de Graff (1980), οι οποίοι μελέτησαν τα ΜΜΕ στο πλαίσιο ενός γνωστού περιστατικού τρομοκρατίας το οποίο συνέβη στις Κάτω Χώρες-Ολλανδία (The Netherlands).

Η πλειονότητα ωστόσο των ερευνών αναλύει την κάλυψη τρομοκρατικών γεγονότων στις Δυτικές χώρες και στα Δυτικά ΜΜΕ. Για παράδειγμα, οι Kelly και Mitchell (1981) ανάλυσαν τους *New York Times* και τους *Times* του Λονδίνου. Ο Fuller (1988) εξέτασε το περιοδικό *Christian Science Monitor* και οι Picard και Adams (1991) μελέτησαν την κάλυψη της τρομοκρατίας στις εφημερίδες *Los Angeles Times*, *The New York Times*, and *The Washington Post*. Εναλλακτικά, υπάρχουν μελέτες οι οποίες περιορίστηκαν σε μία ιδιαίτερη γεωγραφική περιοχή σε χώρες όπως οι ΗΠΑ (π.χ. Weimann: 1985). Με μερικές μόνο εξαιρέσεις (π.χ. Atton: 2003), αυτό που γενικά διαπιστώνεται στις μελέτες για την σχέση ΜΜΕ και Τρομοκρατίας, είναι ότι υπάρχει προτίμηση των μελετητών για τις εφημερίδες. Από την άλλη αγνοούνται συστηματικά, τα μηνιαία, διμηνιαία, τριμηνιαία ή εξαμηνιαία περιοδικά αλλά και τα εθνικά, φυλετικά και ή θρησκευτικά/θρησκευολογικά περιοδικά. Επίσης δεν μελετούνται γενικότερα ΜΜΕ, που αφορούν σε θρησκευτικές

ομάδες, ή πολίτες και απευθύνονται σε συγκεκριμένα μέλη μίας κοινότητας. Επιπρόσθετα μερικές μόνο αναλύσεις περιεχομένου, ραδιοφώνου και τηλεόρασης, για την κάλυψη τρομοκρατικών γεγονότων υπάρχουν.

Για παράδειγμα οι Delli Carpini και Williams (1987) εξέτασαν τα καθημερινά δελτία ειδήσεων γνωστών Αμερικανικών τηλεοπτικών δικτύων (ABC, CBS, και NBC) από τον Ιανουάριο του 1969 μέχρι το Δεκέμβριο του 1980. Σπάνια οι ερευνητές μελέτησαν αναλύσεις περιεχομένου ραδιοφωνικών προγραμμάτων που καλύπτουν περιστατικά τρομοκρατίας. Ούτε έχουν πραγματοποιήσει εθνογραφικές μελέτες είτε της χρήσης των MME από τους τρομοκράτες ή την κάλυψη της τρομοκρατίας από δημοσιογράφους.

Γίνεται κατανοητό λοιπόν ότι η μεθοδολογία της έρευνας για την τρομοκρατία όπως αναφέρθηκε στο Πρώτο Κεφάλαιο για την τρομοκρατία είναι περιορισμένη και επίσης μέχρι τουλάχιστον το 2001 αρκετά προβληματική. Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ωστόσο έδωσαν νέα ώθηση στην έρευνα της τρομοκρατίας και η θεωρία της πλαισίωσης αποτελεί κύριο μεθοδολογικό εργαλείο το οποίο προέκυψε ως αποτέλεσμα της ανάγκης για ένα σύστημα ανάλυσης και ερμηνείας της τρομοκρατίας και της σχέσης της με τα MME.

B. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Η συγκεκριμένη μέθοδος, γνωστή και ως «Ανάλυση Περιεχομένου», αποτελεί την πιο παλιά από τις μεθόδους αναζήτησης νοημάτων και μελέτης καταγεγραμμένων ανθρώπινων επικοινωνιών. Αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ και μεταξύ των κατάλληλων μορφών μελέτης είναι τα βιβλία, τα περιοδικά, οι ιστοσελίδες, οι εφημερίδες, οι δημόσιοι λόγοι, οι επιστολές, τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, οι αναρτήσεις σε διαδικτυακά φόρουμ, οι νόμοι και τα συντάγματα, καθώς και κάθε συστατικό τους ή κάθε συλλογή όλων αυτών.

Το 1953 ο Bernard Berelson δημοσίευσε το έργο του «Ποιοτική Ανάλυση στην Επικοινωνία» (σε Γιώργος Τσιώλης 2014), το οποίο σηματοδότησε την χρήση της συγκεκριμένης τεχνικής σαν ένα ευέλικτο εργαλείο κοινωνικής έρευνας αλλά και

την επικοινωνίας. Ο όρος Περιεχόμενο εννοεί ότι εμπεριέχεται σε ένα γραπτό κείμενο και η ανάλυση περιεχομένου είναι η ανάλυση του τι εμπεριέχεται σε ένα μήνυμα.

Η μελέτη περιεχομένου όπως κάθε άλλη ερευνητική μέθοδος εστιάζεται σε τρία βασικά συστατικά της επιστημονικής μεθόδου τα οποία είναι:

1. *Αντικειμενικότητα*: Αντικειμενικότητα σημαίνει ότι η ανάλυση γίνεται στην βάση κανόνων που επιτρέπουν στους ερευνητές να βγάλουν συμπεράσματα μέσα από συγκεκριμένα κείμενα ή μηνύματα.

2. *Συστηματικότητα*: Η συμπερίληψη ή ο αποκλεισμός του περιεχομένου γίνεται στην βάση της εφαρμογής κάποιων κανόνων οι οποίοι στηρίζουν την άποψη των ερευνητών.

3. *Γενίκευση*: Τα αποτελέσματα τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση μπορούν να εφαρμοστούν σε παρόμοιες καταστάσεις.

Σύμφωνα με την Ψύλλα (2010: 35-53), οι μέθοδοι τις οποίες παρέχει η σύγχρονη γνώση για την διερεύνηση του περιεχομένου ενός μηνύματος τόσο για τις πρόδηλες όσο και για τις υπολανθάνουσες σημασίες είναι αρκετές. Μία από τις κυριότερες μεθόδους προσέγγισης της σημασιολογίας του περιεχομένου αναφέρεται στην διερεύνηση των θεματικών ενοτήτων που εμπεριέχονται σε ένα μήνυμα (κλασσική θεματική ανάλυση). Η επιλογή της κλασσικής θεματολογικής ανάλυσης για την διερεύνηση ενός διαμεσολαβημένου γεγονότος συνιστά την κατάλληλη μέθοδο, όσον αφορά στην αρθρογραφία του έντυπου λόγου. Η κλασσική θεματική ανάλυση αφορά συνήθως σε μεγάλο αριθμό κειμένων, στα οποία καταγράφεται τόσο η παρουσία ή πλήρης απουσία ενός θέματος, όσο και η συχνότητα της εμφάνισής του, η οποία μαζί με την ποιότητα της παρεχόμενης πληροφορίας, τη θέση και τη σημασία αυτής, αποτελούν δείκτες για τη σπουδαιότητά του (Ψύλλα, 2010: 47). Σύμφωνα με την Ψύλλα (2010: 48), το πλαίσιο του χώρου και του χρόνου αποδίδει νοηματική χροιά σε ένα γεγονός και προσδίδει σε έναν λόγο μια κοινωνική και πολιτισμική χροιά. Ειδικότερα όταν πρόκειται για διαμεσολαβημένο γεγονός που απευθύνεται στο ευρύ κοινό, η απουσία κάποιων θεμάτων που συνδέονται με

συγκεκριμένες κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές αναφορές είναι δηλωτική της νοηματοδότησης ενός γεγονότος και του τρόπου που κάθε εφημερίδα χειρίζεται ένα γεγονός. Τίθεται βεβαίως ζήτημα και πάλι όχι μόνο τη παραγωγής του λόγου, αλλά και της ανάγνωσής του, που συνήθως σχετίζεται με τις αναπαραστάσεις του κάθε υποκειμένου που διαβάσει ένα μήνυμα.

Η τρομοκρατία (με την μορφή μίας οργάνωσης, ή ενός συμβάντος/περιστατικού βίας) συνιστά ένα διαμεσολαβημένο γεγονός το οποίο απευθύνεται στην Κοινή Γνώμη και το οποίο αποκτά νόημα μέσα από τον τρόπο με τον οποίο η εφημερίδα και ο συντάκτης χειρίζονται το ζήτημα. Η ανάλυση των άρθρων των δύο εφημερίδων υπό μελέτη ουσιαστικά αναδεικνύει το ζήτημα αυτό καθώς τα γεγονότα μπαίνουν εντός ενός θεματικού πλαισίου (εν προκειμένω της τρομοκρατίας) προκειμένου να φωτιστούν, να αναδειχτούν οι πτυχές εκείνες της πληροφορίας οι οποίες θα ενισχύσουν το πλαίσιο και με τέτοιο τρόπο ώστε το πλαίσιο να αποκτήσει νόημα και ουσία στην συνείδηση του αναγνώστη. Βέβαια η νοηματοδότηση αυτή συνδέεται άρρηκτα με τα πολιτιστικά και κοινωνικά στοιχεία της χώρας αλλά και τον τρόπο με τον οποίο ο μέσος αναγνώστης μαθαίνει να αναγνωρίζει την τρομοκρατία ως πραγματική απειλή. Στην κατεύθυνση αυτή η πληροφόρηση των ΜΜΕ για το διαμεσολαβημένο γεγονός είναι καθοριστική.

Σε σχέση με την ανάλυση περιεχομένου και την τρομοκρατία αυτή συνιστά το πιο συχνό τύπο της έρευνας ΜΜΕ και τρομοκρατίας (π.χ. Kelly και Mitchell: 1981 Weimann: 1985, Fuller: 1988, Delli Carpini και Williams: 1987, Picard και Adams: 1991). Συνήθως αφορά στην καταμέτρηση και στην στατιστική ανάλυση του πως η τρομοκρατία αναφέρεται στο πλαίσιο μίας ιδιαίτερης μορφής επικοινωνίας (Holsti: 1969, Krippendorff: 1981), ή στην μελέτη των πηγών των συνεντεύξεων ή των αποσπασμάτων που χρησιμοποιήθηκαν (Herman και O'Sullivan: 1989).

Στο πεδίο των σπουδών της τρομοκρατίας, η ανάλυση περιεχομένου χρησιμοποιεί τέσσερις τύπους πηγών. Εφημερίδες, προσωπικές δηλώσεις και επικοινωνίες, δημόσιες τοποθετήσεις, και λαϊκή κουλτούρα. Αναφορικά με την ανάλυση

περιεχομένου, αυτή εμπεριέχει την αριθμητική καταγραφή των άρθρων για την τρομοκρατία, που εμφανίζονται σε εφημερίδες, ανά μήνα και χρόνο και μετά τον καθορισμό των σχέσεων ανάμεσα στον αριθμό των ιστοριών για την τρομοκρατία και τις πράξεις αυτού του τύπου πολιτικής βίας. Οι Kelly και Mitchell (1981) προτείνουν ότι «μέσα από την ανάλυση περιεχομένου, το είδος της υποσυνείδητης κρίσης την οποία κάνει φυσικά κάποιος, αξιολογώντας εφημερίδες βιβλία, και άλλους τύπους επικοινωνίας, συνήθως καταγράφονται προσεκτικά και αναλύονται για να αποκαλύψουν τις υπολανθάνουσες τάσεις και προσανατολισμούς. Περιστασιακά, οι πηγές αξιολογούνται (σ. 275). Για παράδειγμα οι Herman και O'Sullivan (1989: 194), εξέτασαν κυρίως από ποιούς τα MME πήραν συνέντευξη προκειμένου να αποκτήσουν πληροφόρηση για την τρομοκρατία.

Στο πεδίο των μελετών της τρομοκρατίας, η ανάλυση περιεχομένου έχει κυρίως επικεντρωθεί σε εφημερίδες. Τυπικά αυτή η τεχνική εμπεριέχει την καταμέτρηση του αριθμού των άρθρων για την τρομοκρατία τα οποία εμφανίζονται στις εφημερίδες ανά έκδοση, μήνα και χρόνο και μετά στον καθορισμό της σχέσης μεταξύ του αριθμού των ιστοριών για την τρομοκρατία και τις πράξεις γι' αυτή την μορφή πολιτικής βίας.

Η ανάλυση περιεχομένου όπως και η πλαισίωση είναι μία εμπειρική επέκταση μίας «οικείας» καθημερινής δραστηριότητας. Ένα επίσημο σύστημα για κάτι το οποίο κάνουμε όλοι ανεπίσημα δηλαδή την διεξαγωγή συμπερασμάτων από παρατηρήσεις του περιεχομένου. Οι Riffe, Lacy, και Fico (1998) περιγράφουν την ανάλυση περιεχομένου ως μία «συστηματική και αναπαραγωγική εξέταση των συμβόλων της επικοινωνίας ή τον σχεδιασμό της εξαγωγής συμπερασμάτων σχετικά τα αποτελέσματα και τις πρακτικές της πληροφόρησης στην επικοινωνία.

Γ. ΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΩΣ ΘΥΛΑΚΕΣ

Η βασική ιδέα της διαδικασίας αυτής μπορεί να περιγραφεί ως ακολούθως: Η κατανόηση των πλαισίων ως ένα συγκεκριμένο μοτίβο σε ένα συγκεκριμένο κείμενο περιλαμβάνει πολλά στοιχεία. Αυτά τα στοιχεία δεν είναι ακριβώς λέξεις αλλά

προκαθορισμένα συστατικά μέρη ή και ακόμη εργαλεία/συσκευές του πλαισίου. Στόχος είναι αντί να κωδικοποιηθεί ολόκληρο το πλαίσιο να διαχωριστεί σε διακριτά ξεχωριστά στοιχεία τα οποία εύκολα μπορούν να κωδικοποιηθούν. Μετά από αυτό ακολουθεί η ανάλυση του στοιχείου (θύλακα) προκειμένου να αποκαλυφθούν οι διαστάσεις του κυρίαρχου πλαισίου (Kohring και Matthes: 2002). Αυτό σημαίνει ότι τα στοιχεία/θύλακες ομαδοποιούνται με συγκεκριμένο τρόπο, σχηματίζουν ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο το οποίο μπορεί να ταυτοποιηθεί οριζόντια σε πολλά κείμενα. Αυτά τα μοτίβα ουσιαστικά είναι θύλακες ενίσχυσης του πλαισίου. Για τη μέθοδο αυτή απαιτείται μία κεντρική έννοια πλαίσιο εν προκειμένω η τρομοκρατία καθώς και σαφή ορισμό των επί μέρους στοιχείων/θύλακες εν προκειμένω οι παραπάνω έξι κατηγορίες. Οι περισσότερες κατηγορίες πλαισίων συνήθως είναι γενικές π.χ. Ασφάλεια, Μετανάστευση, Φύλο κ.α. και για τον λόγο αυτό δεν μπορούν εύκολα να ενταχθούν σε εμπειρικά δεδομένα ή σε εμπειρικές αναλύσεις. Αναγκαστικά η ερμηνευτική των πλαισίων για τις ανάγκες της παρούσας διατριβής θα βασιστεί στην όσο το δυνατόν καλύτερη οριοθέτηση του κυρίαρχου πλαισίου της Ασφάλειας μέσα από συγκεκριμένες κατηγορίες-πλαίσια τα οποία θα αναδείξουν τις πτυχές και τις επί μέρους διαστάσεις του φαινομένου της τρομοκρατίας. Στην κατεύθυνση αυτή είναι χρήσιμο να ακολουθηθεί ο ορισμός του Entman, «ότι πλαίσιο σημαίνει να επιλέγεις κάποιες πλευρές της αντιληπτής πραγματικότητας και να τις κάνεις πιο κατανοητές στο πλαίσιο της επικοινωνίας και με τέτοιο τρόπο που να προάγεις ένα ιδιαίτερο πρόβλημα μία λογική εξήγηση και μία ηθική αξιολόγηση αλλά και μία «θεραπεία» για το ζήτημα που απασχολεί» (1993, σε Van Gorp, 2005: 485). Η τρομοκρατία συνιστά μίαν αντιληπτή πραγματικότητα η οποία όμως για να γίνει κατανοητή πρέπει να προαχθούν συγκεκριμένες πλευρές υπό την μορφή προβλήματος εντός του καθορισμένου πλαισίου και μέσα από αυτό να οριστεί η «θεραπεία» και ο «τρόπος αντιμετώπισης του».

Στην μελέτη των Έντυπων Μέσων η οποία ακολουθεί, η έμφαση δίνεται σε δύο κύριες εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας, το Βήμα και την Καθημερινή, όπου οι συντάκτες που ασχολούνται με τα αστυνομικά ζητήματα και τα θέματα της

ασφάλειας θεωρούνται ως καταρτισμένοι, οι πληροφορίες τους είναι πάντα έγκυρες και αξιόπιστες και συχνά εκφράζουν τις απόψεις τους για το σύνολο της τρομοκρατίας, της ιστορικής ή μη συνέχειάς της και τους τρόπους με τους οποίους αυτή εξελίσσεται, μετασχηματίζεται ή όχι. Αξίζει να σημειωθεί ότι η τρομοκρατία και στις δύο εφημερίδες εκτός του καθαρού αστυνομικού ρεπορτάζ απασχολεί και συντάκτες που ασχολούνται με το δικαστικό ρεπορτάζ, ή με το πολιτικό καθώς και με το κομμάτι της ανάλυσης γενικότερων θεμάτων (κοινωνικών, πολιτικών οικονομικών κ.α.). Είναι χαρακτηριστικό ότι ο όρος τρομοκρατία χρησιμοποιείται ως θεματικό πλαίσιο όχι μόνο σε ζητήματα βίαιων ενεργειών και ένοπλων ομάδων που κινούνται στις παρυφές της κοινωνίας, αλλά όπως έχει συζητηθεί στο κεφάλαιο για τον ορισμό της τρομοκρατίας, χρησιμοποιείται ώστε να καλύψει όλες τις πιθανές μορφές συγκρούσεων εντός του κοινωνικού ιστού, των πολιτικών κομμάτων και της ρευστότητας την οποία προκαλεί η οικονομική κρίση σε νευραλγικούς τομείς της δημοκρατικής ζωής του τόπου.

ΕΝΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΛΕΤΗ ΕΝΤΥΠΩΝ ΜΕΣΩΝ

Ως επίκεντρο της μελέτης επιλέχθηκαν δύο εφημερίδες εθνικής εμβέλειας, με υψηλή μέση ημερήσια κυκλοφορία, οι οποίες ανήκουν σε Ομίλους με ευρύτερες οικονομικές και πολιτικές δραστηριότητες.

Οι εφημερίδες Βήμα και Καθημερινή, έχουν μακρά παράδοση στην έντυπη δημοσιογραφία και καθοριστικό ρόλο στην ιστορία της μεταπολίτευσης. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν οι δύο εφημερίδες έχει να κάνει επίσης και με τους συντάκτες που καλύπτουν τα θέματα της τρομοκρατίας. Στην περίπτωση του Βήματος κύριος συντάκτης και ένας από τους πιο σημαντικούς δημοσιογράφους σε θέματα Αστυνομικού ρεπορτάζ είναι ο Βασίλης Λαμπρόπουλος ο οποίος έχει συγγράψει και βιβλίο για την τρομοκρατία (πιο συγκεκριμένα για την 17 Νοέμβρη). Ο Λαμπρόπουλος συνήθως έχει «εξαιρετική πληροφόρηση» σε επίπεδο Αστυνομίας και μάλιστα από «ανώτερα και ανώτατα κλιμάκια» του επίσημου φορέα για την τρομοκρατία δηλαδή της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας, προβαίνει σε λεπτομερείς αναλύσεις και μελέτες οι οποίες δεν ακολουθούν πάντα την κάλυψη μόνο των γεγονότων αλλά επεκτείνονται και περαιτέρω σε θέματα όπως η επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας, η μελλοντική εξέλιξή της, οι μετασχηματισμοί της (σε επίπεδο ιδεολογίας και προσώπων), το προφίλ των μελών των οργανώσεων αλλά και η διεθνής της παρουσία. Ο Λαμπρόπουλος μέσω κυρίως των αναλύσεών του θεωρείται ως «ειδικός» στην σωστή παραμετροποίηση των ζητημάτων Ασφάλειας που αφορούν στην τρομοκρατία αλλά και στη διάχυσή τους σε επίπεδο πληροφόρησης με κύρος, αξιοπιστία και καλά δομημένη αφήγηση. Η επιλογή των άρθρων του συγκεκριμένου συντάκτη στη Μελέτη των Έντυπων Μέσων, βοηθά κυρίως στην τεκμηρίωση του πως λειτουργεί το λεγόμενο Πλαίσιο Ασφάλειας και πως αυτό ενισχύεται μέσω της άριστης πληροφόρησης την οποία έχει από τον κυρίαρχο παράγοντα της Ασφάλειας δηλαδή την ΕΛ.ΑΣ. Ωστόσο ο ίδιος δεν παραθέτει απλά τα γεγονότα. Πολλές φορές στέκεται και «κριτικά» ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, ενώ φροντίζει εκτός του να φωτίζει «συγκεκριμένα γεγονότα» τρομοκρατίας, να αναδεικνύει πάντα και το Θεματικό

Πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί η Ελληνική τρομοκρατία. Έτσι στα άρθρα του διαπιστώνουμε αναφορές στην ιστορική συνέχεια της τρομοκρατίας, στη διασύνδεση της Νέας Γενιάς Τρομοκρατίας στην Ελλάδα με διεθνείς οργανώσεις κ.α. Η εγκυρότητα της πληροφόρησης του Λαμπρόπουλου επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι αναπαράγεται σε πολλά μέσα (διαδικτυακά και μη), ότι έχει τηλεοπτική παρουσία σε θέματα ανάλυσης της τρομοκρατίας, ότι αποτελεί σημείο αναφοράς για πολλούς μελετητές του φαινομένου της τρομοκρατίας, ενώ πάντα φροντίζει να είναι σαφής ως προς τα όρια του πλαισίου Ασφάλειας. Εκτός από τον Λαμπρόπουλο υπάρχουν και άλλοι συντάκτες οι οποίοι ασχολούνται με την τρομοκρατία σε επίπεδο ανάλυσης (μερικές φορές και αιτίων της τρομοκρατίας), της σχέσης της με Κοινοβουλευτικές δυνάμεις κ.α.

Και η Καθημερινή έχει αρκετούς επίσης συντάκτες (π.χ. Σουλιώτης, Δώρα Αντωνίου κ.α.) οι οποίοι ασχολούνται με θέματα τρομοκρατίας. Η έμφαση στην κάλυψη της τρομοκρατίας από πλευράς Καθημερινής, αφορά κυρίως στην είδηση που περιστρέφεται γύρω από τις συγκεκριμένες ενέργειες των τρομοκρατών, την επίσημη πληροφόρηση όπως δίνεται από την Ελληνική Αστυνομία αλλά και από το δικαστικό ρεπορτάζ. Η προσέγγιση της Καθημερινής εμφανίζεται να είναι πιο προσεκτική σε θέματα τρομοκρατίας, λιγότερο αναλυτική σε δημοσιογραφικό επίπεδο και απόλυτα συντεταγμένη με το κομμάτι της Κυβερνητικής θέσης όπως αυτή εκφράζεται σε επίσημο επίπεδο. Λείπει κατά κάποιο τρόπο η ομογενοποιημένη ρητορική του Βήματος αναφορικά με την τρομοκρατία καθώς και η πληροφόρηση την οποία έχει το Βήμα, και η οποία βασίζεται σε «εξειδικευμένη» πληροφόρηση της ΕΛ.ΑΣ. δηλαδή του κύριου παράγοντα Ασφάλειας. Συνήθως «οι διαρροές» οι οποίες περνάνε στην Καθημερινή είναι οι «επίσημες» διαρροές οι οποίες γίνονται προς όλα τα ΜΜΕ. Επίσης για την Καθημερινή η ποικιλία των συντακτών δεν επιτρέπει πολλές φορές ένα κοινό ύφος γραφής και εκφοράς λόγου, αντίθετα δείχνει μία ανισομέρεια σε σχέση με την τρομοκρατία. Αλλού ιδιαίτερα «τεκμηριωμένο» και «ενδεδειγμένο» και αλλού περισσότερο «φτωχό» και «στεγνό».

Το χρονικό διάστημα το οποίο θα εξετασθεί στην παρούσα διατριβή εκτείνεται από το 2011 έως και τον Ιούλιο του 2014. Το χρονικό αυτό διάστημα θεωρείται ως ιδιαίτερα σημαντικό καθώς η Ελλάδα βρίσκεται βαθιά μέσα στην δίνη της οικονομικής κρίσης, υπάρχει μία ρευστότητα σε όλα τα επίπεδα στο εσωτερικό της χώρας (πολιτική αστάθεια με εναλλαγή Κυβερνήσεων, οικονομική και κοινωνική αστάθεια, εμπέδωση κοινωνικών ανισοτήτων, κλίμα φόβου για το αβέβαιο των εξελίξεων σε σχέση με την χώρα/πτώχευση) ενώ η τρομοκρατία παρά τις επιτυχίες της Ελληνικής Αστυνομίας δείχνει να κλιμακώνει την δράση της και να εξελίσσεται ανασυντασσόμενη κάθε φορά που φαίνεται να υπάρχει ένα καίριο χτύπημα εναντίον της και μάλιστα με καταπληκτική ταχύτητα. Σε σχέση με τους «Πυρήνες της Φωτιάς» το 2011 όπως προαναφέρθηκε είναι χρονιά σταθμός καθώς έχουμε τις συλλήψεις των μελών της ομάδας και τις δίκες που ακολούθησαν αλλά και την ανασύνταξή της με την συνέχιση της δράσης της. Από το 2011 επίσης διαπιστώνεται αναζωπύρωση της τρομοκρατίας με τον ένοπλο αγώνα να ενεργοποιείται και πάλι και με πρόσωπα τα οποία στο παρελθόν είχαν συλληφθεί να απασχολούν και πάλι την δημοσιότητα (π.χ. Μαζιώτης, Ρούπα, Ξηρός). Στο χρονικό διάστημα που ακολουθεί και μέχρι το 2014 η τρομοκρατία φαίνεται να είναι όχι μόνο ζωντανή αλλά και οιονεί παρούσα, δίνοντας ένα «δραματικό τόνο» στο ρευστό κλίμα της οικονομικής κρίσης και στην προσπάθεια της χώρας να ξεπεράσει την κρίση. Αυτό που είναι αξιοσημείωτο για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα είναι η αντιπαράθεση μεταξύ των μελών της οργάνωσης Πυρήνες της Φωτιάς και της υπόλοιπης τρομοκρατίας, καθώς στα υπό εξέταση ΜΜΕ (αλλά και σε όλα σχεδόν τα ΜΜΕ) γίνεται μία προσπάθεια αποδόμησης του προφίλ των συμμετεχόντων σε αυτήν με τον τίτλο τα «Μωρά της Τρομοκρατίας» σε σχέση με τους παππούδες της 17 Νοέμβρη αλλά και άλλους τρομοκράτες όπως π.χ. τον Μαζιώτη του Επαναστατικού Αγώνα. Η σύλληψη των μελών της οργάνωσης και το γεγονός ότι η Δικαιοσύνη σε κάποιες περιπτώσεις συλληφθέντων δείχνει «επιείκεια» καθώς τα αποδεικτικά στοιχεία δεν τεκμηριώνουν την ενοχή τους, επιτρέπει την «αποδόμηση» αυτή αλλά και την «διακωμώδηση» των νέων μικρών σε ηλικία τρομοκρατών. Επίσης η αντιπαράθεση αυτή, βοηθάει στην ενίσχυση του πλαισίου ασφάλειας καθώς η σύλληψη των μελών της συγκεκριμένης οργάνωσης επιτρέπει

την αποδόμηση της ικανότητάς τους να πετύχουν επιχειρησιακά χτυπήματα κατά συγκεκριμένων θεσμών και δομών της χώρας αλλά από την άλλη επιτρέπει την σύγκριση με εκείνη την πλευρά της τρομοκρατίας η οποία παραμένει ακόμη «ασύλληπτη» ικανή να ανασυνταχτεί και να πετύχει καίρια πλήγματα σε μία χώρα η οποία παλεύει για σταθερότητα και έξοδο από την οικονομική κρίση. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι παρά τις συλλήψεις η συγκεκριμένη οργάνωση φαίνεται σύμφωνα με την επίσημη πληροφόρηση να αναγεννιέται και να μπορεί να ανανεώνει τόσο το «οπλοστάσιό» της όσο και να πετυχαίνει νέα χτυπήματα κατά συγκεκριμένων στόχων. Παράλληλα με την αντιπαραβολή, υπάρχει και το θέμα της συνεργασίας των τρομοκρατικών ομάδων μεταξύ τους αλλά και της συνεργασίας τρομοκρατών και ποινικών κρατουμένων σύμφωνα πάντα με την πληροφόρηση που περνάει στα ΜΜΕ ο επίσημος Κρατικός Φορέας για την Ασφάλεια και την Τάξη δηλαδή η Ελληνική Αστυνομία.

Στόχος της παρούσας διατριβής είναι να μελετηθεί η κατασκευή του Πλαισίου Ασφάλειας - σύμφωνα με την Θεωρία της Πλαισίωσης - μέσα από την πληροφόρηση των ΜΜΕ για την τρομοκρατία στην Ελλάδα. Από την ανάλυση των άρθρων για τη «Συνομωσία Πυρήνων της Φωτιάς» και την αντιπαραβολή της συγκεκριμένης οργάνωσης με το γενικότερο ζήτημα της τρομοκρατίας, θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε το γενικότερο Πλαίσιο Ασφάλειας όπως αυτό λειτουργεί μέσα από συγκεκριμένες κατηγορίες-θύλακες (σύμφωνα με την Μεθοδολογία Έρευνας για τα πλαίσια ως θύλακες) και όπως οι κατηγορίες αυτές δομούνται σε επίπεδο πληροφόρησης από τις δύο εφημερίδες. Επιπλέον σκοπός μας είναι να αναζητήσουμε τα λανθάνοντα μηνύματα που πιθανόν να υπάρχουν εντός του Πλαισίου Ασφάλειας καθώς και στο πως κατασκευάζεται και διατηρείται «ζωντανός» εντός του πλαισίου αυτού «ο φόβος» για επικείμενα τρομοκρατικά χτυπήματα και για το αξιόμαχο της τρομοκρατίας. Για τον λόγο αυτό και για να γίνουν καλύτερα κατανοητά τα επί μέρους πλαίσια-θύλακες εντός των οποίων κινείται η τρομοκρατία θα ταξινομήσουμε τα άρθρα των δύο εφημερίδων στην βάση των εξής κατηγοριών:

1. Ο φόβος και οι απειλή για επικείμενα τρομοκρατικά χτυπήματα είτε σε σχέση με (πιθανούς) συγκεκριμένους στόχους.
2. Επιθέσεις που αποδίδονται στην οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» για το παραπάνω διάστημα (2011-2014) αλλά και γενικότερες επιθέσεις οι οποίες αποδίδονται σε άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις.
3. Η Τρομοκρατία και η επιχειρησιακή ικανότητα (οπλισμός, εκπαίδευση κ.α.).
4. Συλλήψεις μελών της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» ή και άλλων τρομοκρατών αλλά και δίκες μελών. Με αφορμή τις συλλήψεις μελών θα εξεταστεί και το κομμάτι του προφίλ των συμμετεχόντων στην οργάνωση καθώς γίνεται προσπάθεια σκιαγράφησης τους από τα ΜΜΕ.
5. Συνεργασία της νέας γενιάς τρομοκρατίας με ποινικούς κρατούμενους
6. Φύλο και τρομοκρατία στην Ελλάδα.

Τα έξι αυτά πεδία συνιστούν όπως προαναφέρθηκε τους θύλακες (clusters), του γενικότερου Θεματικού πλαισίου της Ασφάλειας εντός του οποίου δομείται για το υπό εξέταση διάστημα η πληροφόρηση για την τρομοκρατία όπως παρουσιάζεται από τα επιλεγμένα ΜΜΕ. Αξίζει να επισημανθεί ότι για τα έξι αυτά πεδία-θύλακες, κάποια έτσι όπως παρουσιάζονται από τα επιλεγμένα ΜΜΕ βασίζονται σε δεδομένα (π.χ. αριθμός συλλήψεων, οπλισμός, γιάφκες κ.α.) και κάποια άλλα σε αναλύσεις ή πληροφορίες, με σημείο αναφοράς την ενημέρωση της πηγής προς τα ΜΜΕ. Δηλαδή την ενημέρωση την οποία παρέχει ο κυρίαρχος παράγοντας της Ασφάλειας (ΕΛ.ΑΣ.) στα ΜΜΕ. Επίσης η μελέτη των άρθρων που έχουν επιλεγεί για τη διατριβή περιλαμβάνει την εξέταση τόσο των τίτλων των άρθρων όσο και το περιεχόμενό τους, προκειμένου να έχουμε μία πλήρη και εμπεριστατωμένη άποψη για την κάλυψη της τρομοκρατίας από τα ΜΜΕ.

Τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία θα προσπαθήσουμε να απαντηθούν μέσω της μελέτης των έντυπων μέσων είναι κυρίως δύο:

Το πρώτο αφορά στο πως παρουσιάζεται η τρομοκρατία μέσα από τα άρθρα των δύο εφημερίδων στην βάση των έξι θυλάκων-πεδίων και το

Δεύτερο ερώτημα είναι αν τελικά η τρομοκρατία ως μορφή απειλής σε μία κοινωνία η οποία δοκιμάζεται από την οικονομική κρίση, κατασκευάζεται η όχι (ως έννοια και

όρος) λειτουργώντας σε ένα Πλαίσιο Ασφάλειας, έτσι ώστε να κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον της Κοινής Γνώμης. Το ερώτημα αυτό σχετίζεται κυρίως με το πως «χτίζεται το πλαίσιο της Ασφάλειας» μέσα από την πληροφόρηση η οποία περνά από τα ΜΜΕ για την «ανησυχία ή τον φόβο» προκειμένου να υπάρξουν «νέα τρομοκρατικά χτυπήματα» ή για το «πως η τρομοκρατία αλλάζει ή εξελίσσεται» με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει το ενδεχόμενο νέων επιθέσεων κατά συγκεκριμένων ή μη στόχων. Το ερώτημα του πως δομείται ο φόβος για την τρομοκρατία σχετίζεται άμεσα με την κατασκευή της απειλής η οποία πρέπει να εμφανίζεται ως πραγματική και υπαρκτή.

Η ανάλυση των άρθρων εστιάζεται κυρίως στο δεύτερο κατά πόσο δηλαδή η απειλή την οποία συνιστά η τρομοκρατία είναι υπαρκτή ή όχι. Η απειλή συνδέεται άμεσα με την πλαisiώση του «φόβου» και έχει να κάνει με τις εξής μεταβλητές:

«Προσωπική άποψη του συντάκτη/μέσου σε αντιπαράβολή με τις επίσημες πηγές». Κατά πόσο δηλαδή ο φόβος για την τρομοκρατία αντανακλά την προσωπική άποψη του συντάκτη του άρθρου/άρθρων ή κάποιας άλλης πηγής. Πολλές φορές ακόμη και λέξεις όπως «αυτοσχέδιες βόμβες» ή «γκαζάκια» μπορεί να αντανακλούν την άποψη της πηγής και όχι του ίδιου του συντάκτη του άρθρου. Όσο πιο βαθιά εδραιώνεται το πλαίσιο της Ασφάλειας τόσο πιο συχνά η εφημερίδα/το μέσο/κανάλι θα απηχεί την δική του φωνή και όχι απαραίτητα την άποψη της πηγής. Με τον τρόπο αυτό το κανάλι αποκτά την δική του αξιοπιστία και φερεγγυότητα.

«Κύρος του λόγου και της αφήγησης» Κατά πόσο επιλέγονται τα κατάλληλα ουσιαστικά/λέξεις προκειμένου είτε σε πρωτοσέλιδο είτε στο σώμα του άρθρου να τονιστεί το Πλαίσιο της Ασφάλειας και η απειλής κατά αυτής.

Χώρος: Ο φόβος και η απειλή στο Πλαίσιο της Ασφάλειας αποκτούν μεγαλύτερη διάσταση όταν ξεπερνούν τον μικροχώρο στον οποίο η απειλή μπορεί να αναπτύσσεται και να δυναμώνει. Για παράδειγμα τα Εξάρχεια αποτελούν ένα παραδοσιακό χώρο δράσης της τρομοκρατίας (εκεί που η απειλή γεννιέται) αλλά για την σύγχρονη τρομοκρατία της Ελλάδας ο χώρος μπορεί να είναι και άλλα αστικά κέντρα εκτός της Αθήνας, ή της Ελλάδας ακόμη και της Ευρώπης. Ο χώρος

έχει να κάνει επίσης με τους στόχους των τρομοκρατών και όχι με το πεδίο γέννησης της τρομοκρατίας αλλά και την δράση της. Έτσι ένα χτύπημα σε ένα εμπορικό κέντρο μπορεί να ανοίγει τον δρόμο σε άλλες επιθέσεις παρόμοιου είδους όπου η απειλή παίρνει την μορφή της ασύμμετρης απειλής και της ικανότητας να προκαλέσει εκατόμβες αθώων θυμάτων.

Επιχειρησιακά δεδομένα: Η επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας και το πως επικυρώνεται με σκληρά δεδομένα που αφορούν σε εξοπλισμό, εκπαίδευση, σχεδιασμό τρομοκρατικών ενεργειών και υλοποίησή τους.

Αυτό που γίνεται αντιληπτό από την μελέτη των άρθρων των δύο εφημερίδων και αξίζει να επισημανθεί είναι ότι υπάρχει μία περιοδικότητα όπου εμφανίζεται να έρχεται στο προσκήνιο η μεταβλητή του «φόβου» για ένα επικείμενο τρομοκρατικό χτύπημα αλλά και για την ίδια την ικανότητα της τρομοκρατίας στην Ελλάδα να αλλάζει και να ανασυντάσσεται συνιστώντας έτσι μία διαρκή απειλή για την χώρα. Τα δημοσιεύματα αυτά τις περισσότερες φορές δεν επαληθεύονται αλλά επειδή η πληροφόρηση προέρχεται συνήθως από την «ενημέρωση» του επίσημου φορέα προς τα ΜΜΕ, διασφαλίζεται και η αξιοπιστία της πηγής που είναι η ίδια η Ελληνική Αστυνομία αλλά και το κανάλι δηλαδή το μέσο καθώς η πληροφόρηση βασίζεται σε συγκεκριμένα στοιχεία και δεδομένα. Η περιοδικότητα αυτή διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον για την τρομοκρατία και κυρίως για το επικείμενο μίας ισχυρής επιχειρησιακής δράσης από πλευράς τρομοκρατών. Με δεδομένο ότι η υπό μελέτη οργάνωση και το χρονικό διάστημα το οποίο εξετάζεται συμπίπτει με την οικονομική κρίση η οποία έπληξε την Ελλάδα η απειλή της τρομοκρατίας και το πλαίσιο φόβου συνδέονται απόλυτα καθώς επιτείνουν μία πολιτική ρευστότητα καθώς και μία κοινωνική και οικονομική ρευστότητα. Η έννοια του στόχου της τρομοκρατίας (κατά του διεφθαρμένου συστήματος και των εκπροσώπων του) εντάσσεται απόλυτα στο κομμάτι της πλαισίωσης όπως αναλύθηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο και στην δημιουργία του κατάλληλου κλίματος ενός διαρκούς καθεστώτος φόβου για την τρομοκρατία. Βέβαια παρατηρείται το φαινόμενο τουλάχιστον για την περίπτωση της «Συνομοσίας των Πυρήνων της Φωτιάς» να δημιουργείται και ένα φαινόμενο «αποδόμησης» του προφίλ της (και συνακόλουθα

της ικανότητάς της να πλήξει το οικοδόμημα της Ασφάλειας αμέσως μόλις υπήρξαν οι πρώτες συλλήψεις των μελών της οργάνωσης).

Για να γίνει καλύτερα αντιληπτή η έννοια «του Πλαισίου της Ασφάλειας» σε σχέση με την τρομοκρατία και τα ΜΜΕ, αυτή για την περίπτωση της Ελλάδας αφορά στο πως ένας από τους τρεις παράγοντες (ΜΜΕ, Κρατικός Φορέας Ασφάλειας και Τάξης, Τρομοκρατία) εν προκειμένω η ΕΛ.ΑΣ θεωρεί ότι ένα «ζήτημα» (μία απειλή ή ένας κίνδυνος) είναι υπαρκτός/πραγματικός και έτσι να δικαιολογούνται τα «μέτρα ασφάλειας» ή «η αυξημένη επαγρύπνηση» σε επίπεδο πρόληψης κατά της τρομοκρατίας και αποτροπής των επικείμενων χτυπημάτων. Η πληροφόρηση αυτή περνάει στα ΜΜΕ συνήθως ως «άποψη της πηγής» (ανώνυμης αλλά πάντα ανώτερης σε θέση και βαθμό) του Κρατικού φορέα ώστε τελικά οι αναγνώστες να αναπτύσσουν ένα αίσθημα «προκατάληψης» ή και «απέχθειας» κατά της τρομοκρατίας, (της ιδεολογίας και των ατόμων που την εκφράζουν) αλλά και να αισθάνονται «φόβο» για ένα αβέβαιο και μη ορατό μέλλον. Το «Πλαίσιο της Ασφάλειας» βασίζεται πολύ σε ερμηνευτικές προσεγγίσεις, σε κρίσεις και αξιολογήσεις επιχειρησιακών δεδομένων, σε ιστορικές αναφορές, σε αναλογίες και ομοιότητες με άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις, με «σκληρά» δεδομένα που αφορούν σε επιθέσεις κατά συγκεκριμένων στόχων, προκειμένου να είναι απολύτως συμπαγές και να μην υπάρχει η δυνατότητα για την αμφισβήτησή του. Εδώ επίσης θα πρέπει να διακρίνουμε δύο κυρίαρχα στοιχεία στην πληροφόρηση. Το πρώτο αφορά στις επίσημες ανακοινώσεις του Κρατικού Φορέα οι οποίες περνάνε στα ΜΜΕ χωρίς περαιτέρω σχολιασμό και συνήθως αφορούν συγκεκριμένα στοιχεία ή δεδομένα αναφορικά με την τρομοκρατία, τους δράστες ή τις ενέργειές τους, ενώ το δεύτερο στοιχείο βασίζεται κυρίως στις «διαρροές» οι οποίες γίνονται προκειμένου να υπάρξει συγκεκριμένη και στοχευμένη πληροφορία για πιθανές, ενδεχόμενες ή μελλοντικές πράξεις, ενέργειες και προφίλ δραστών της τρομοκρατίας. Συνήθως ο κύριος στόχος του Πλαισίου Ασφάλειας είναι η «αποδοχή» και η «συναίνεση» της Κοινής Γνώμης για τις ενέργειες και δράσεις του Κρατικού Φορέα έναντι της τρομοκρατίας.

Για την καλύτερη απάντηση των ερωτημάτων που τίθενται στο πλαίσιο της έρευνας της παρούσας διατριβής, η μελέτη των άρθρων των δύο εφημερίδων θα ακολουθήσει την εξής δομή σύμφωνα με την Θεωρία της Πλαισίωσης:

Θεματική πλαισίωση σε αντιδιαστολή με την πλαισίωση Συγκεκριμένου Γεγονότος. Η κατηγοριοποίηση αυτή βοηθά ώστε να γίνουν καλύτερα αντιληπτές οι αλλαγές οι οποίες επιτελούνται στην κατασκευή των πλαισίων προκειμένου να ενταχθεί σε αυτά η έννοια της ασφάλειας. Η θεματική πλαισίωση αφορά στην γενικότερη κάλυψη της τρομοκρατίας, «παίζει» πολύ με το στοιχείο των «πιθανοτήτων» σχετικά με τους στόχους της τρομοκρατίας, του φόβου (καθώς αναφέρεται σε επικείμενα τρομοκρατικά χτυπήματα) αλλά και την μελλοντική εξέλιξη της. Με τον τρόπο με τον οποίο πλαισιώνεται η τρομοκρατία θεματικά υπάρχει η δυνατότητα «ερμηνευτικής» από πλευράς συντακτών και η οποία συνήθως στηρίζεται σε «αξιόπιστες πηγές» ώστε να μην αμφισβητείται ο τρόπος παρουσίασης και η ανάλυση η οποία γίνεται. Ακόμη στην θεματική πλαισίωση υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθούν νέα επί μέρους πεδία στα οποία ανάλογα με την δημοσιογραφική κάλυψη δίνεται και ιδιαίτερη έμφαση. Έτσι εντός του θεματικού πλαισίου που είναι η τρομοκρατία, υπάρχουν και λειτουργούν πεδία/κατηγορίες που συνιστούν τις μεταβλητές εκείνες μέσω των οποίων ενισχύεται και ενδυναμώνεται το θεματικό πλαίσιο και τεκμηριώνεται καλύτερα η «απειλή» κατά της κοινωνικής τάξης και της Ασφάλειας.

Η Πλαισίωση Συγκεκριμένου Γεγονότος από την άλλη, επειδή αφορά στην δημοσιογραφική κάλυψη ενός τρομοκρατικού χτυπήματος, ή στην σύλληψη μελών της οργάνωσης, ή σε ανακάλυψη του επιχειρησιακού εξοπλισμού της οργάνωσης είναι πιο καθορισμένη, περισσότερο περιγραφική και βασίζεται καθαρά σε γεγονότα τα οποία λειτουργούν κυρίως ως πλαίσια σθένους εντός των οποίων δημιουργούνται οι προϋποθέσεις προκειμένου να αναδειχτεί η ικανότητα των τρομοκρατών να αποσταθεροποιήσουν την κοινωνία και τις δομές της. Οι Iyengar και Simon υποστηρίζουν ότι η θεματική πλαισίωση τείνει να επηρεάζει περισσότερο τα άτομα ώστε να υποστηρίζουν τις κοινωνικές δομές και συνθήκες καθώς και τις δημόσιες πολιτικές κατά των πιθανών κινδύνων και απειλών ενώ η πλαισίωση

συγκεκριμένου γεγονότος τα επηρεάζει καθαρά ως άτομα. Καθώς η θεματική πλαισίωση τείνει να είναι περισσότερο ευρεία σε σκοπό συνήθως περιλαμβάνει γενικότερες συζητήσεις δημόσιας πολιτικής και ατζέντας, τάσεις, ιστορία, εξέλιξη κ.α. (Iyengar και Simon: 1991). Στην θεματική πλαισίωση συναντάμε επίσης την «πλαισίωση του σθένους» και την «ιστορία-πλαίσιο». Η έννοια του φόβου εντάσσεται στην «πλαισίωση του σθένους» και λειτουργεί στην κατεύθυνση της ενίσχυσης του θεματικού πλαισίου. Συνήθως «ο φόβος για νέο τρομοκρατικό χτύπημα» προέρχεται ως ασφαλής πληροφόρηση από αξιόπιστες πηγές της Ελληνικής Αστυνομίας και ειδικότερα της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας. Η κάλυψη συγκεκριμένου γεγονότος από την άλλη πλευρά κυριαρχεί στον μικροχρόνο καθώς αναπτύσσεται γύρω από την εκδήλωση ενός γεγονότος (μίας τρομοκρατικής πράξης) και στα δεδομένα που την ακολουθούν. Εδώ συνήθως συναντάμε την «ιστορία πλαίσιο» μέσα από μία ρητορική που αφορά στις λεπτομέρειες των συγκεκριμένων γεγονότων. Καθώς όμως οι τρομοκρατικές επιθέσεις δεν εκδηλώνονται κάθε μέρα και προκειμένου να μην ξεχαστεί καθόλου το θέμα της τρομοκρατίας, η θεματική πλαισίωση λειτουργεί ως δικλείδα ασφαλείας, προκειμένου να υπάρχει συνεχής υπενθύμιση ότι η τρομοκρατία είναι οιονεί παρούσα και «επιμένει» να συνιστά σημαντική απειλή για την κοινωνία, τους πολίτες και τις δομές του συστήματος.

Αυτό το διαπιστώνουμε έντονα στην Ελλάδα όπως προαναφέρθηκε όπου η περιοδικότητα των τρομοκρατικών χτυπημάτων επιτρέπει στον «κύριο παράγοντα της Ασφάλειας» δηλαδή την ΕΛ.ΑΣ. σε «νεκρές περιόδους» να επαναφέρει το θέμα της τρομοκρατίας στην επικαιρότητα είτε με αφορμή κάποια ευρύτερα γεγονότα (πολλές φορές ανεξάρτητα του ζητήματος της Ασφάλειας είτε και σχετιζόμενα με αυτά) τα οποία να κινούνται σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο είτε ακόμη και με αφορμή τις δικαστικές εξελίξεις στο κομμάτι της τρομοκρατίας. Η προσπάθεια των ΜΜΕ στην κατεύθυνση αυτή είναι να διασυνδέει την τρομοκρατία με κάποιες συγκεκριμένες «αφορμές» (π.χ. «Απόδραση Χριστόδουλου Ξηρού» ή «Σύλληψη Μαζιώτη» ή και γενικότερα όπως «Μπαράζ επιθέσεων την καλοκαιρινή περίοδο περιμένει η Αντιτρομοκρατική») συνοδεύοντας τα άρθρα με την κατάλληλη

ρητορική ώστε ο πολίτης να αντιληφθεί πλήρως το μέγεθος της απειλής από την τρομοκρατία.

Β ΜΕΡΟΣ ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ **ΑΝΑΛΥΣΗ**

Για το υπό εξέταση διάστημα (2011-Ιούλιος 2014), τα άρθρα των δύο εφημερίδων τα οποία μελετήθηκαν και αφορούν την τρομοκρατία ανέρχονται στο σύνολό τους σε **788**:

Ειδικότερα και ανά εφημερίδα:

Το Βήμα για το υπό εξέταση διάστημα (Ιανουάριος 2011-Ιούλιος 2014) συνολικά και ανά έτος δημοσίευσε :

54 άρθρα για το 2014 (Ιούλιος 2014)

141 άρθρα για το 2013

41 άρθρα το 2012 (η οποία είναι χρονιά εκλογών και εξαιρετικής ρευστότητας στο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον)

154 άρθρα το 2011

Σύνολο άρθρων: 390

Αντίστοιχα για την εφημερίδα Καθημερινή το ίδιο διάστημα έχουμε δημοσιευμένα:

115 άρθρα για το 2014

154 άρθρα για το 2013

47 άρθρα για το 2012

82 άρθρα για το 2011

Σύνολο άρθρων 398

Ο αριθμός των άρθρων εμφανίζεται σχεδόν ίδιος και για τις δύο εφημερίδες με εξαίρεση το 2014 όπου στην Καθημερινή έχουμε περισσότερα άρθρα τα οποία αφορούν κυρίως στο δικαστικό κομμάτι της τρομοκρατίας και όχι τόσο στο αστυνομικό.

Στην βάση της ανάλυσης των άρθρων ας δούμε όμως πως δομούνται οι κατηγορίες/θύλακες οι οποίες αφορούν το θεματικό πλαίσιο της τρομοκρατίας προκειμένου να ολοκληρωθεί η «κίνηση της Ασφάλειας» μέσω της πληροφόρησης στην Κοινή Γνώμη.

A. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: ΦΟΒΟΣ.

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι σε όλη τη διάρκεια του υπό εξέταση χρονικού διαστήματος (2011-2014) και για τις δύο εφημερίδες ο φόβος για ένα «επικείμενο»

τρομοκρατικό χτύπημα αποτελεί μία από τις σημαντικότερες κατηγορίες/θύλακες οι οποίες λειτουργούν εντός του πλαισίου της τρομοκρατίας ενισχύοντάς το καθώς όχι μόνο προβάλλει περισσότερο «δυναμικά» όσον αφορά την επικείμενη απειλή για ένα τρομοκρατικό χτύπημα μεγάλης εμβέλειας αλλά αποτελεί και κατηγορία η οποία είναι συνεχώς παρούσα. Ως μεταβλητή διατρέχει οριζόντια το πλαίσιο της ασφάλειας-τρομοκρατίας και καθορίζει τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο θα ολοκληρωθεί η «κίνηση της Ασφάλειας» από τον κυρίαρχο παίκτη δηλαδή την ΕΛ.ΑΣ.

Η περιοδικότητα των άρθρων που προβάλουν τον φόβο ως μεταβλητή της «ικανότητας» της τρομοκρατίας να πετύχει ένα καίριο πλήγμα κατά σημαντικών στόχων είναι συχνή (κυρίως στην εφημερίδα το Βήμα) και λειτουργεί σαν ένα κυρίαρχο συνεχώς επαναλαμβανόμενο μοτίβο-πλαίσιο εντός του οποίου επανέρχονται τα αγαπημένα θέματα βάσει των οποίων χτίζεται ο φόβος και η ύπαρξη απειλής. Ο φόβος στην Θεωρία της Πλαισίωσης όπως έχει αναφερθεί είναι ιδιαίτερα σημαντικός και η «κατασκευή» του είναι επίσης σημαντική σύμφωνα με την Σχολή της Κοπεγχάγης. Παρόλο που στην Ελλάδα και σε αντίθεση με τα Δυτικά ΜΜΕ δεν υπήρξε ποτέ πλαίσιο «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» εδώ διαπιστώνεται ότι ο φόβος για την τρομοκρατία είναι καλά δομημένος και στοιχειοθετημένος πάνω σε συγκεκριμένα θέματα-μοτίβα τα οποία είναι τα εξής:

- *Ο Φόβος αντανακλά κυρίως την επίσημη θέση της «πηγής» αρμόδιας για την τρομοκρατία εν προκειμένω της αντιτρομοκρατικής υπηρεσίας ή των ανώτερων στελεχών της ΕΛ.ΑΣ. σε κάθε περίπτωση αξιόπιστων αρχών οι οποίες περνάνε στα άρθρα πάντα ως διαρροή και όχι ως επίσημη ενημέρωση.*
- *Το κύρος του λόγου και της αφήγησης. Συνήθως χρησιμοποιούνται τα κατάλληλα ουσιαστικά και ρήματα (ενώ αποφεύγονται τα επίθετα και τα επιρρήματα) προκειμένου να ισχυροποιηθεί το πλαίσιο του φόβου. Τέτοια ουσιαστικά και ρήματα (τόσο στους τίτλους όσο και στο κύριο σώμα των άρθρων) είναι τα εξής:*

1. Φόβοι για αιματηρή απάντηση

2. Φόβος για μπαράζ επιθέσεων
3. Συναγερμός στην ΕΛ.ΑΣ. για τον φόβο νέων επιθέσεων
4. Έντονη ανησυχία στις αρχές για την τρομοκρατία
5. Ο νέος τρόπος δράσης και οι «γνώσεις» των τρομοκρατών «τρομάζουν» τις αρχές
6. Η βόμβα ή το χτύπημα και ο εφιάλτης της ΕΛ.ΑΣ.
7. Η απειλή της διάχυτης βίας
8. Κατάσταση συναγερμού της ΕΛ.ΑΣ. για αιματηρή επίθεση
9. Η επιχείρηση «Φοίνικας» φοβίζει την ΕΛ.ΑΣ.
10. Ένοπλοι κίνδυνοι φοβίζουν την ΕΛ.ΑΣ.
11. Η ΕΛ.ΑΣ φοβάται «δίδυμα χτυπήματα» σε πολυσύχναστους χώρους
12. Ανησυχία στην Κυβέρνηση για αναβίωση του αντάρτικου πόλεως
13. Νέα κλιμάκωση της βίας περιμένει/φοβάται η ΕΛ.ΑΣ.
14. Κλιμάκωση τρομοκρατικής δράσης φοβούνται οι αρχές
15. Η πέμπτη γενιά ανταρτών φοβίζει την ΕΛ.ΑΣ.

Τα ουσιαστικά και τα ρήματα τα οποία ενισχύουν το πλαίσιο του φόβου παραπέμπουν σε μία «γενίκευση» της τρομοκρατίας ως πεδίου πρόκλησης πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής αστάθειας σε μία χώρα και μία κοινωνία η οποία δοκιμάζεται ωστόσο από την οικονομική κρίση. Κατά τον τρόπο αυτό η τρομοκρατία δεν τελειώνει ποτέ, τα χτυπήματα κλιμακώνονται, η ΕΛ.ΑΣ. τρομάζει, οι επιθέσεις είναι πιθανές και άμεσες, ο κίνδυνος ελλοχεύει, η επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας είναι σημαντική κ.α. Σε κανένα από τα άρθρα αυτά ο φόβος δεν συγκεκριμενοποιείται (χωρικά, χρονικά, στόχος) αλλά «επικρέμαται» ως απειλή για την χώρα, τις δομές της ή ακόμη και για τους ίδιους τους πολίτες (π.χ. πολυσύχναστοι χώροι). Ακόμη και όταν στελέχη της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς», έχουν συλληφθεί τότε προβάλλει το ζήτημα ότι αυτή η οργάνωση είναι σαν την «Λερναία Ύδρα» έχει δηλαδή την ικανότητα να αναγεννιέται από την τέφρα της με αποτέλεσμα η τρομοκρατία να μην τελειώνει ποτέ ή όπως το τοποθετεί η ΕΛ.ΑΣ. « ..να γνωρίζουμε την αρχή της αλλά όχι το τέλος της» (Βήμα 4/02/2013).

Η γενίκευση αυτή λειτουργεί διττά: Αφενός κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον για την απειλή της τρομοκρατίας και αφετέρου λειτουργεί προειδοποιητικά προς τους πολίτες αναφορικά με την ικανότητα της τρομοκρατίας να προκαλέσει «δυνατά» χτυπήματα. Με εξαίρεση μία αναφορά στην ικανότητα της τρομοκρατίας να προκαλέσει πιθανόν ανθρώπινα θύματα σε «πολυσύχναστους χώρους», παραπέμποντας έμμεσα στην έννοια της ασύμμετρης απειλής και σε ανθρώπινα θύματα-παράπλευρες απώλειες, ο φόβος όπως δομείται στο πλαίσιο της πληροφόρησης ακολουθεί ένα συγκεκριμένο πλαίσιο καθώς συνδέεται με τον «χώρο» (ως φυσικό πεδίο δράσης) και με «χτυπήματα» κατά στόχων με ιδιαίτερο συμβολισμό (όπως κατοικίες αναγνωρίσιμων προσώπων, εμπορικά κέντρα σύμβολα δύναμης και πλούτου, τραπεζικά ιδρύματα σύμβολα οικονομικής καταδυνάστευσης, δικαστήρια, σπίτια ατόμων εκπροσώπων του συστήματος κ.α.) και λιγότερο σε σχέση με την ευθεία αντιπαράθεση του ένοπλου αγώνα και αρχών, μέσω καλά δοκιμασμένων και ιδιαίτερα αγαπητών μεθόδων στο αντάρτικο πόλης όπως είναι οι απαγωγές και οι ομηρίες, και όπως υπήρξαν παλαιότερα από την υπό εξέταση περίοδο, χτυπήματα σε αστυνομικά τμήματα ή και σε στόχους Κυβερνητικού ενδιαφέροντος. Εδώ το μοτίβο της σχέσης χώρου και χτυπημάτων ακολουθεί την «πληροφορία της πηγής» (δηλαδή της ΕΛ.ΑΣ.) και της «επικαιρότητας» όπως αυτή «τρέχει» σε σχέση με την τρομοκρατία. Για παράδειγμα το 2011 με αφορμή τις δίκες των συλληφθέντων για την συμμετοχή τους στην οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» ως χώρος στον οποίο πιθανόν να έχουμε χτυπήματα είναι η Δικαιοσύνη, τα Δικαστήρια πιο συγκεκριμένα και οι Δικαστές (οι κατοικίες τους ή τα γραφεία τους).

Ένα σημαντικό στοιχείο που έχει να κάνει επίσης με την προσέγγιση που ακολουθεί η Σχολή της Κοπεγχάγης είναι ο ρόλος των «παραγόντων» της Ασφάλειας σε σχέση με τον φόβο για την ύπαρξη συγκεκριμένης απειλής αναφορικά με την τρομοκρατία. Ο κύριος παράγοντας είναι ο επίσημος κρατικός φορέας (ΕΛ.ΑΣ.) μέσω του οποίου και με το σύστημα των «διαρροών» επιβεβαιώνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα η ύπαρξη της απειλής και το επικείμενο ενός μελλοντικού χτυπήματος (χωρίς να αποκαλύπτονται ιδιαίτερες λεπτομέρειες οι οποίες θα έθεταν

σε κίνδυνο τον επιχειρησιακό σχεδιασμό του φορέα). Ο παράγοντας δεν θα μπορούσε να περάσει το μήνυμα της απειλής στην Κοινή Γνώμη αν δεν υπήρχε ο λειτουργικός παίκτης δηλαδή το Μέσο (εν προκειμένω οι συγκεκριμένες εφημερίδες οι οποίες είναι δημοφιλείς και χαίρουν αξιοπιστίας και κύρους) οι οποίες φροντίζουν να «ντύνουν» κατάλληλα την διαρροή-δήλωση του επίσημου φορέα με συγκεκριμένο τρόπο (π.χ. αύξηση επιχειρησιακής ικανότητας, διεθνείς διασυνδέσεις τρομοκρατίας, ποινικοί και τρομοκράτες μαζί) ώστε το τελικό αποτέλεσμα να ενισχύει την απειλή και να την κρατάει οιοσδήποτε παρούσα στο πολιτικοοικονομικό και κοινωνικό γίγνεσθαι.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί σε σχέση με τον φόβο είναι ότι για το υπό εξέταση διάστημα (2011-2014) η έννοια του φόβου είναι σχετικά καινούρια και κλιμακώνεται τα δύο τελευταία χρόνια. Αυτό σημαίνει ότι ενώ το 2011 ξεκινά με μία «νότα» αισιοδοξίας καθώς είναι σε εξέλιξη η δίκη των μελών των «Πυρήνων της Φωτιάς», όσο απομακρυνόμαστε από το δικαστικό κομμάτι (ανακρίσεων, απολογιών, τεκμηρίων, ανακοινώσεων κ.α.) τόσο κλιμακώνεται και αναζωπυρώνεται ο φόβος για την τρομοκρατία. Άλλωστε στην μελέτη των άρθρων ενώ το 2011 ο φόβος παρουσιάζεται να έχει ελάχιστη δημοσιότητα όπως και το 2012 (χρονιά εκλογών) το 2013 και για το 2014 εκτινάσσεται, και παρουσιάζεται με απίστευτη συχνότητα και ανά τακτά χρονικά διαστήματα τα οποία είτε ακολουθούν ένα «τρομοκρατικό χτύπημα» είτε αφορούν σε μία σχετικά «νεκρή περίοδο» γεγονότων όπως αυτή του καλοκαιριού. Έτσι και για το καλοκαίρι του 2013 και για το καλοκαίρι του 2014 ο φόβος για επικείμενα χτυπήματα (π.χ. μπαράζ χτυπημάτων για το καλοκαίρι φοβάται η ΕΛ.ΑΣ.) παρουσιάζεται ως «αγαπημένο θέμα» χωρίς ωστόσο να επιβεβαιώνεται στην πράξη. Θεωρώντας πιθανόν ότι η Κοινή Γνώμη έχει εμπεδώσει ότι η τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι μία υπόθεση που ίσως να μην κλείσει ποτέ καθώς ο αντιεξουσιαστικός χώρος είναι όχι μόνο ενεργός ιδεολογικά, αλλά μπορεί να «γεννά» διαρκώς νέες ομάδες ένοπλου αγώνα ή οι παλιές ομάδες δεν φαίνεται να ολοκληρώνουν τον κύκλο τους, τότε η κίνηση της Ασφάλειας στην βάση της αρχής της Σχολής της Κοπεγχάγης επίσης δεν μπορεί να ολοκληρωθεί και μένει «ατελής» επιχειρησιακά. Στον βαθμό όμως που η ασφάλεια παραμένει

σημαντική μεταβλητή κοινωνικής ανάπτυξης και ευημερίας τότε η Ασφάλεια ως κίνηση ολοκληρώνεται καθώς όπως προαναφέρθηκε έχει εμπεδωθεί στην Κοινή Γνώμη ότι η τρομοκρατία λειτουργεί συμβιωτικά με την εξέλιξη της χώρας στο ιστορικό γίνεσθαι.

Ο φόβος ως μεταβλητή έχει να κάνει με το «αγαπημένο» θέμα της επιχειρησιακής ικανότητας των τρομοκρατών, ικανότητα η οποία βασίζεται τόσο στην δυνατότητα να προμηθεύονται οπλισμό για τις επιθέσεις που πραγματοποιούν όσο και στις σχέσεις ποινικών κρατουμένων και τρομοκρατών. Η σχέση αυτή συνιστά καινούριο στοιχείο στην εξέλιξη της τρομοκρατίας, και εμφανίζεται έντονα μετά το 2010 όταν υπάρχει το πρώτο κύμα συλλήψεων της «Συνομοσίας Πυρήνων της Φωτιάς». Οι λόγοι της σχέσης αυτής ενώ στην αρχή δεν τεκμηριώνονται αλλά αιωρούνται ως ένδειξη της ΕΛ.ΑΣ. και της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας, καταλήγουν να έχουν να κάνουν με την μεταφορά «τεχνογνωσίας» από τους ποινικούς στους τρομοκράτες, αλλά και με την έλλειψη «στελεχών» των επαναστατικών ομάδων με αναγωγή μάλιστα στο Τρίτο Κύμα της Τρομοκρατίας του Raroport, δηλαδή στις Ερυθρές Ταξιαρχίες οι οποίες είχαν συνεργασία με ποινικούς κρατούμενους προκειμένου να πετύχουν ισχυρά τρομοκρατικά χτυπήματα. Σύμφωνα με την πληροφόρηση που μας παρέχουν τα άρθρα των δύο εφημερίδων, η σχέση αυτή γίνεται βασικά «ορατή» στις ληστείες των Τραπεζών που κατά την εκτίμηση του κυρίαρχου παράγοντα Ασφάλειας έχουν «άρωμα» τρομοκρατίας. Και εδώ η κλιμάκωση είναι εμφανής καθώς από την απλή πιθανή «σχέση» φτάνουμε στην «ωρολογιακή βόμβα». Όπως δηλώνεται «..τα τελευταία χρόνια, έχει διαπιστωθεί πως στις ελληνικές φυλακές κρύβεται μια «ωρολογιακή βόμβα». Η ώσμωση ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία είναι ένα επικίνδυνο φαινόμενο, το οποίο προσλαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις» (Καθημερινή 3/9/2013).

Αν θελήσουμε να μελετήσουμε τον τρόπο με τον οποίο η «τρομοκρατία» στην Ελλάδα παραμένει όχι μόνο οιονεί παρούσα αλλά και πως έχει την ικανότητα να συντηρεί τον «φόβο» τον οποίο προκαλεί, παρόλα τα «χτυπήματα» που κατά καιρούς έχει καταφέρει η ΕΛ.ΑΣ. εναντίον της, τότε η ανάλυση των άρθρων που αφορούν στις «επιθέσεις» της τρομοκρατίας και των διαφόρων οργανώσεων είναι

ενδεικτική της ενίσχυσης του πλαισίου της τρομοκρατίας και της ενίσχυσης του «φόβου» την οποία προκαλεί σε κοινωνικό επίπεδο. Αν πάρουμε ως παράδειγμα το χρονικό των επιθέσεων όπως καταγράφονται από τις δύο εφημερίδες για το υπό εξέταση διάστημα διαπιστώνει κανείς ότι μέσω της καταγραφής των επιθέσεων και της πληροφόρησης η οποία δίνεται από την «επίσημη πηγή» στόχος είναι να αναδειχτεί η «απειλή» της τρομοκρατίας αλλά και το γεγονός ότι εντός του «πλαισίου» ο ιδεολογικός χώρος από τον οποίο προέρχεται η τρομοκρατία στην Ελλάδα έχει έναν «ηγεμονικό ρόλο» εξαιτίας της ικανότητάς της να γεννά νέες ομάδες, να στρατολογεί νέους «μαχητές» με στόχο την «ένοπλη πάλη» και την συνέχιση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα.

B. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ-ΣΤΟΧΟΙ.

Οι «επιθέσεις» κατά στόχων οι οποίες θεωρούνται τρομοκρατικές ή αποδίδονται σε στελέχη της «Συνομοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» ή άλλες ακροαριστερές οργανώσεις έχουν να κάνουν κυρίως με παγιδευμένα δέματα ή φακέλους, εκρήξεις αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών κατά συγκεκριμένων στόχων, την αιματηρή συμπλοκή στην Πεύκη τον Μάιο του 2011, την επίθεση στο Mall τον Ιανουάριο του 2013, την επίθεση στην κατοικία του Γερμανού Πρέσβη τον Δεκέμβριο του 2013, την έκρηξη στην Τράπεζα της Ελλάδας στην οδό Αμερικής τον Απρίλιο του 2014, τον εκρηκτικό μηχανισμό στο Μετρό- Σταθμός Αιγάλεω (ο οποίος δεν εξερράγη) τον Φεβρουάριο του 2012. Για την εφημερίδα το Βήμα το σύνολο των άρθρων για το υπό εξέταση διάστημα είναι σχετικά μικρός, δηλαδή μόλις 82 άρθρα σε ένα σύνολο 390 άρθρων. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι επιθέσεις οι οποίες ταυτοποιούνται ως τρομοκρατικές παρουσιάζουν μία διακύμανση με τις περισσότερες να σημειώνονται το 2011 και το 2013 και τις λιγότερες το 2012 και το 2014 (παρόλο που καλύπτεται μόνο το πρώτο επτάμηνο του 2014). Για την εφημερίδα Καθημερινή τα άρθρα τα οποία αφορούν σε επιθέσεις που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές είναι 92 ακολουθώντας την ίδια χρονική διακύμανση που υπάρχει και στην εφημερίδα το Βήμα. Δηλαδή περισσότερες επιθέσεις καταγράφονται το 2011 και 2013 και λιγότερες το 2012 και 2013 (πρώτο

επτάμηνο) και με δεδομένο ότι υπάρχει η επίθεση κατά της Τράπεζας της Ελλάδας τον Απρίλιο του 2014.

Αναλύοντας τα άρθρα διαπιστώνουμε ότι στην συγκεκριμένη κατηγορία, γίνεται προσπάθεια να αναδειχτεί η συνεχής ετοιμότητα των τρομοκρατών να καταφέρουν χτυπήματα κατά συγκεκριμένων στόχων και με συγκεκριμένη μεθοδολογία (παγιδευμένα δέματα και φάκελοι). Έτσι στο σύνολο των άρθρων (και για τις δύο εφημερίδες) η «κίνηση της Ασφάλειας» έχει ως εξής:

Τα συγκεκριμένα άρθρα κινούνται γύρω από «χτυπήματα» κατά συγκεκριμένων στόχων, την μεθοδολογία των χτυπημάτων, τους πιθανούς δράστες αλλά και την διεθνή διάσταση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Σε κάποιες περιπτώσεις έχουμε αναφορά στο Σχέδιο Φοίνικας κατά συγκεκριμένων στόχων αλλά και στο Σχέδιο Πράσινη Νέμεσις που αφορά στο χτύπημα κατά της Πολυεθνικής εταιρίας Coca Cola τα Χριστούγεννα του 2013 (τοποθέτηση προϊόντων της εταιρίας σε ράφια Super Market στα οποία είχαν ρίξει υδροχλωρικό οξύ). Αναφέρονται οι στόχοι και οι λόγοι για τους οποίους έχουν επιλεγεί, δηλαδή δικαστικοί ή ανακριτές εμπλεκόμενοι στην δίκη των Πυρήνων της Φωτιάς, αστυνομικοί οι οποίοι φρουρούν σωφρονιστικά καταστήματα, σωφρονιστικοί υπάλληλοι (π.χ. διευθύντρια φυλακών Κορυδαλλού) θεσμικοί παράγοντες (επίθεση στο Γραφείο του κυρίου Σούρλα Γ.Γ. Θεσμών και Διαφάνειας της Γενικής Γραμματέως του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής κυρίας Καλτσά), πολιτικά κόμματα (επίθεση στο Πεδίο του Άρεως σε συγκέντρωση του ΚΚΕ, επίθεση στα γραφεία της ΝΔ), πολιτικά πρόσωπα (επίθεση στο εξοχικό του π. Πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη). Στο υπό εξέταση διάστημα σημαντικές επιθέσεις κρίνονται η έκρηξη εκρηκτικού μηχανισμού στο Mall, και η έκρηξη στην Τράπεζα της Ελλάδας.

Επίσης αυτό που παρατηρείται είναι ότι οι επιθέσεις παρουσιάζουν κλιμάκωση το 2011 και το 2013 ενώ για το 2012 καθώς και για το πρώτο μισό του 2014 οι επιθέσεις είναι λιγότερες (με δεδομένο όμως ότι υπάρχει το μεγάλο χτύπημα στην τράπεζα της Ελλάδας τον Απρίλιο του 2014). Στην μελέτη των άρθρων παρουσιάζεται επίσης το φαινόμενο της ικανότητας της τρομοκρατίας στην Ελλάδα να αναγεννιέται και να ανασυντάσσεται καθώς εκτός από τους Πυρήνες της Φωτιάς

εμφανίζονται και νέες ομάδες οι οποίες κινούνται στον χώρο της άκρας/εξτρεμιστικής αριστεράς. Σταχυολογώντας τις επιθέσεις στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα έχουμε αναλυτικά τα εξής:

Πυρήνες της Φωτιάς	Άλλες Οργανώσεις	Τίτλοι Άρθρων
Πυρήνες της Φωτιάς		Εκρηκτικός μηχανισμός στην αλληλογραφία του ΑΤ Ιτέας (Βήμα, 29/04/2014).
	Επαναστατικός Αγώνας/Μαζιώτης	Έκρηξη παγιδευμένου αυτοκινήτου στην Τράπεζα της Ελλάδας (Καθημερινή, 10/04/2014). Η ΕΛ.ΑΣ. θα μπορούσε να εντοπίσει το αυτοκίνητο-βόμβα στην οδό Αμερικής. Δεν έχει αποκτήσει ακόμη πλήρως το ειδικό ηλεκτρονικό σύστημα (Βήμα, 13/04/2014). Το χτύπημα στην «καρδιά» της Αθήνας δείχνει Μαζιώτη. Η μπαταρία του παγιδευμένου ΙΧ βρέθηκε στον 6ο όροφο στο μπαλκόνι του ΔΝΤ Τα νέα δεδομένα της ΕΛ. ΑΣ (Βήμα, 10/04/2014)
	Ομάδα Λαϊκών Αγωνιστών	Άσφαιρες επιθέσεις, επιδέξιοι φυγάδες (επίθεση στην κατοικία του Γερμανού πρέσβη) (Βήμα, 12/02/2014). Πυροβολισμοί έξω από το σπίτι του γερμανού πρέσβη στο Χαλάνδρι. Εξήντα κάλυκες περισυλλέγησαν στο σημείο (Βήμα, 30/12/2014). Πέντε νέα στοιχεία για την επίθεση στην κατοικία του γερμανού πρέσβη. Η κατάθεση, ο «καθοδηγητής», τα μέτρα και οι οργανώσεις «μιας χρήσης» (Βήμα, 31/12/2013). Ομάδα Λαϊκών Αγωνιστών: Εμείς χτυπήσαμε τον Γερμανό πρέσβη. Αναφέρουν και χτύπημα με ρουκέτα στις εγκαταστάσεις της Mercedes στη Βαρυμπόμπη (Βήμα, 11/02/2014).
		Μυστήριο η εμπρηστική επίθεση στην εξοχική κατοικία Σημίτη. Ποιος έβαλε στο στόχαστρο τον Σημίτη- Δεν αποκλείεται η «Συνωμοσία» (Βήμα, 15/12/2013).
	Οργάνωση FAI/IRF - Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία/ Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο - Πυρήνας Nicola και Alfredo	Σχέδιο «Πράσινη Νέμεσις» τρομοκρατών κατά πολυεθνικών /Coca Cola (Βήμα 23/12/2013).
Πυρήνες της Φωτιάς		Πυρήνες: Διορθωτική προκήρυξη για το δέμα - βόμβα στον Χολαργό (Βήμα, 11/09/2013). «Είμαστε ακόμη σε κατάσταση συναγερμού - Δεν

		ήταν το κτύπημα στον δικαστή αυτό που μας φοβίζει...» (Βήμα, 3/09/2013). Η Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς πίσω από τον φάκελο-βόμβα στον Χολαργό (Βήμα, 3/09/2013). Μέσω... Βόρνεο η ανάλυση της προκήρυξης των Πυρήνων από την αντιτρομοκρατική για τον φάκελο - βόμβα... (Βήμα, 3/09/2013). Παγιδευμένος φάκελος σε οικία δικαστικού στον Χολαργό (Βήμα, 1/09/2013).
		Το περίεργο «κενό» της ΕΛ.ΑΣ. και τα εκρηκτικά δέματα με.... γεύση μπουγάτσας (Βήμα, 12/07/2013).
	Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία (FAI) - Διεθνούς Συνωμοσίας Εκδίκησης	Η FAI πίσω από τη βόμβα σε ΙΧ υπαρχιφύλακα των φυλακών Ναυπλίου στις 12 Ιουνίου (Βήμα, 20/06/2013).
Πυρήνες της Φωτιάς		Χτύπημα» ατόμων που σχετίζονται με τους Πυρήνες της Φωτιάς «βλέπει» η Αντιτρομοκρατική στην έκρηξη στη Δάφνη. Από την έκρηξη στο ΙΧ της Διευθύντριας των φυλακών Κορυδαλλού τραυματίστηκε, σύμφωνα με πληροφορίες μια γυναίκα και προκλήθηκαν σοβαρές υλικές ζημιές στο όχημα και σε παρακείμενα κτίρια (Βήμα, 07/06/2013). Ποιος κρύβεται πίσω από την επίθεση κατά της διευθύντριας των φυλακών Κορυδαλλού; (Βήμα, 07/06/2013).
	Ομάδες Προλεταριακής Αυτοάμυνας	Ποιοι και γιατί επιτέθηκαν στο γραφείο του Γ. Σούρλα. Γκαζάκια σε διαμέρισμα δίπλα στο γραφείο του Γ.Γ Διαφάνειας Γ. Σούρλα. Ελαφρά τραυματίστηκε το ανδρόγυνο που διέμενε σε αυτό (Βήμα, 3/06/2013).
		Η εκρηκτική «χύτρα» στην Ελλάδα και στον κόσμο. «Η βόμβα σε χύτρα ταχύτητας έσκασε κοντά στο συγκεντρωμένο πλήθος στο Πεδίον του Άρεως. (Βήμα, 21/04/2013).
	Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία (FAI)	Ποιοί κρύβονται πίσω από την FAI που ανέλαβε την ευθύνη για τη βόμβα στο Παγκράτι (Βήμα, 15/03/2013). ΕΛ.ΑΣ.: Ομοιότητες της έκρηξης στο Παγκράτι με τη βόμβα στη Χρυσή Αυγή (Βήμα, 11/03/2013).
		Από τις Ερυθρές Ταξιαρχίες στα Καλάσνικοφ. Ένοπλη επίθεση στα κεντρικά γραφεία της Νέας Δημοκρατίας, μία βολίδα διέγραψε ξεχωριστή πορεία, διαπέρασε την τζαμαρία του τρίτου ορόφου και εντοπίστηκε αργότερα μέσα στο γραφείο του έλληνα πρωθυπουργού (Βήμα, 20/01/2013). Η ηλικία των δραστών της επίθεσης στη λεωφόρο Συγγρού το «όπλο» της ΕΛ.ΑΣ. «Οι δράστες της επίθεσης στα γραφεία της Νέας Δημοκρατίας ήταν-

		σύμφωνα με μαρτυρίες- ηλικίας 28 έως 35 ετών. Η διαπίστωση αυτή υποβοηθά ιδιαίτερα τις έρευνές μας αφού μπορεί να προσδιορίσει την προέλευσή τους. (Βήμα, 16/01/2013). Απόπειρα χρήσης ρουκέτας εναντίον των γραφείων της Νέας Δημοκρατίας; Φόβους για έναν νέο κύκλο ένοπλων επιθέσεων, τις επόμενες ημέρες, εκφράζουν ανώτατοι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ ύστερα από τους πυροβολισμούς με ένα Καλάσνικοφ και ένα 38άρι περίστροφο (πιθανόν Μάγκνουμ) που ρίχτηκαν τα ξημερώματα στα γραφεία της Νέας Δημοκρατίας στην λεωφόρο Συγγρού (Βήμα, 14/01/2013). «Καθαρά» τα δύο όπλα της επίθεσης στα γραφεία της ΝΔ. «Καθαρά» ήταν τα δύο όπλα -ένα 38αρι περίστροφο και ένα Καλάσνικοφ- που χρησιμοποιήθηκαν στην επίθεση στα γραφεία της Νέας Δημοκρατίας, όπως προέκυψε από τον βαλλιστικό έλεγχο στα Εγκληματολογικά Εργαστήρια ΕΛ.ΑΣ (Βήμα, 14/01/2013).
	«Άγρια Ελευθερία» και «Υποκινητές Κοινωνικών Εκρήξεων»	Προετοιμάζοντας το επόμενο χτύπημα (Βήμα, 27/01/2013). Πονοκέφαλος για τις Αρχές το πού και το πότε θα ξαναχτυπήσουν οι βομβιστές του Mall. Ανάλυση ευθύνης (Βήμα, 27/01/2013). Τυφλό τρομοκρατικό χτύπημα στο The Mall - Πέντε λεπτά νωρίτερα η έκρηξη. Τραυματίστηκαν ελαφρά δύο άνδρες security - Περιορισμένες υλικές ζημιές στο εμπορικό κέντρο - Έκλεισε ο σταθμός «Νερατζιώτισσα» και το τμήμα του Προαστιακού από Μεταμόρφωση έως Δουκίσσης Πλακεντίας - Έκτακτη σύσκεψη στο υπουργείο Προστασίας του Πολίτη - Καταδίκη από τα πολιτικά κόμματα (Βήμα, 20/01/2013). Πώς κινήθηκαν οι δράστες του τυφλού τρομοκρατικού κτυπήματος στο Mall. Έγινε ένα πρωτοφανές κτύπημα μέσα σε ένα εμπορικό κέντρο, κάτι που παραπέμπει σε παλαιότερες προκηρύξεις οργανώσεων όπως η «Συνωμοσία των Πυρήνων της φωτιάς», της «Σέχτας» και άλλων, που στρέφονταν κατά του «σύγχρονου καταναλωτισμού», κατά των «εφησυχασμένων μικροαστών» κλπ (Βήμα, 20/01/2013).
	Μαχόμενη Μειοψηφία	Ανάλυση ευθύνης για τον εμπρησμό στο σπίτι πρώην Γ.Γ. Υπουργείου. Η οργάνωση ανέλαβε την ευθύνη με προκήρυξη που αναρτήθηκε σε ιστοσελίδα του λεγόμενου αντιεξουσιαστικού χώρου για τον εμπρησμό τα ξημερώματα στην οικία της πρώην γενικής γραμματέα του υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Μαρίας Καλτσά στο Ψυχικό (Βήμα, 26/02/2012).

	Αποκλίνουσες Συμπεριφορές για την διάδοση του επαναστατικού τερρορισμού-Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο	Οργάνωση με το όνομα «Αποκλίνουσες Συμπεριφορές για την διάδοση του επαναστατικού τερρορισμού - Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο» ανέλαβε την ευθύνη για την επίθεση με παγιδευμένο όχημα στην είσοδο των γραφείων της Microsoft Hellas στο Μαρούσι, τα ξημερώματα της Τετάρτης 27 Ιουνίου (Βήμα, 29/06/2012). Άρωμα τρομοκρατίας πίσω από τον εμπρησμό της Microsoft. Σαν πρόβα ένοπλης οργάνωσης, που ετοιμάζεται να προχωρήσει σε «αναβαθμισμένες» βομβιστικές επιθέσεις, θεωρούν οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ τον εμπρησμό-λίγο πριν τις 4 τα ξημερώματα της Τετάρτης -με γκαζάκια των γραφείων της Microsoft στην λεωφόρο Κηφισίας 221, στο Μαρούσι (Βήμα, 28/06/2012).
	Αδρανής Οργάνωση (;)	ΕΛ.ΑΣ.: «Αδρανής» οργάνωση έβαλε τη βόμβα στον εφοπλιστή Τσάκο. «Παλιούς βομβιστές» που έδρασαν την περίοδο 2007-2010 και δεν σχετίζονται με τις πρόσφατες βομβιστικές επιθέσεις στο Mall ή στο γραφείο ταχυμεταφορών στο Παγκράτι βλέπει ξαφνικά η ΕΛ.ΑΣ. πίσω από την έκρηξη μηχανισμού το βράδυ, της Τετάρτης έξω από το σπίτι του εφοπλιστή κ. Νίκου Τσάκου στην Ακρόπολη (Βήμα, 29/03/2012).
	Αντάρτικο Πόλεων 12 Φλεβάρη	Η βόμβα θα έσκαγε στη μανούβρα του συρμού στον σταθμό Αιγάλεω. «Η έκρηξη της βόμβας στον σταθμό του Αιγάλεω είχε προγραμματισθεί να γίνει την ώρα της «μανούβρας» του συρμού προκειμένου να κινηθεί πάλι προς αεροδρόμιο. Σε αυτήν την περίπτωση όμως θα κινδύνευε η ζωή του μηχανοδηγού που θα βρισκόταν σε απόσταση λίγων μέτρων (Βήμα, 28/02/2012). Ο εμπρηστικός μηχανισμός στο μετρό ήταν ενεργοποιημένος. Κατά τις πληροφορίες αυτές, ο δείκτης του διακόπτη που επρόκειτο να κλείσει το κύκλωμα του εμπρηστικού μηχανισμού για να γίνει η έκρηξη, είχε φτάσει στο τέρμα του. Για άγνωστο όμως λόγο, που ερευνάται από τους ειδικούς της Εγκληματολογικής Υπηρεσίας, δεν σημειώθηκε η έκρηξη (Βήμα, 26/02/2012). Βρήκαν βόμβα σε βαγόνι στον σταθμό του μετρό στο Αιγάλεω.Συναγερμός στην Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία, το βράδυ του Σαββάτου, στο σταθμό του μετρό του Αιγάλεω μετά τον εντοπισμό ισχυρής εμπρηστικής βόμβας στο τελευταίο βαγόνι του συρμού που θα ξεκινούσε σε λίγη ώρα με κατεύθυνση το αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» (Βήμα, 25/02/2012). Ανάλυση ευθύνης για τη βόμβα στο Μετρό από την οργάνωση «Αντάρτικο Πόλεων». Η οργάνωση «Αντάρτικο Πόλεων» αναλαμβάνει την ευθύνη για τον

		εμπρηστικό μηχανισμό που βρέθηκε το Σάββατο μέσα σε συρμό του Μετρό στο σταθμό του Αιγάλεω, σύμφωνα με τηλεφώνημα αγνώστου σε δύο τηλεοπτικούς σταθμούς (Βήμα, 27/02/2012).
	Κοινότητες Άμεσης Δράσης	Ανάληψη ευθύνης για τρομοκρατικά κτυπήματα κατά της Alpha Bank. Την ευθύνη για τις επιθέσεις στα υποκαταστήματα της Alpha Bank στη λεωφόρο Βουλιαγμένης (24 Μαρτίου) και στη λεωφόρο Δημοκρατίας στην Ηλιούπολη, στις 7 Απριλίου, αναλαμβάνει με προκήρυξή της οργάνωση που υπογράφει ως «Κοινότητες Άμεσης Δράσης» (Βήμα, 11/04/2012).
	Μηδενική Ανοχή	Η οργάνωση «Μηδενική ανοχή» ανέλαβε την ευθύνη για τα γκαζάκια σε βουλευτές του ΠΑΣΟΚ. Η οργάνωση «Μηδενική ανοχή» ανέλαβε την ευθύνη για τρεις επιθέσεις με αυτοσχέδιους εμπρηστικούς μηχανισμούς που πραγματοποιήθηκαν το τελευταίο χρονικό διάστημα στα πολιτικά γραφεία της αναπληρώτριας υπουργού Εξωτερικών και τέως υπουργού Υγείας Μαριλίζας Ξενογιαννακοπούλου, του υπουργού Δικαιοσύνη Χάρη Καστανίδη (Βήμα, 21/12/2011).
Πυρήνες της Φωτιάς		«Μυρίζει» τρομοκρατία η συμπλοκή στην Πεύκη. Τα στοιχεία στρέφουν τις έρευνες και προς την τρομοκρατία. Το ενδεχόμενο να πρόκειται για έργο μελών ένοπλης οργάνωσης, ίσως της Σέχτας Επαναστατών, εξετάζει ανάμεσα στα άλλα η ΕΛΑΣ για το περιστατικό της ένοπλης συμπλοκής στην Πεύκη (Βήμα, 18/05/2011). Δύο τραυματίες αστυνομικοί σε ένοπλη συμπλοκή στην Πεύκη. Τα τραύματά τους ήταν διαμπερή και έχουν διαφύγει τον κίνδυνο. Εκτός κινδύνου είναι οι δύο αστυνομικοί που τραυματίστηκαν κατά τη διάρκεια ένοπλης συμπλοκής με αγνώστους, λίγο μετά τις 7 το απόγευμα στην Πεύκη, σύμφωνα με τη διοίκηση του νοσοκομείου ΚΑΤ (Βήμα, 18/05/2011). Συμπλοκή Πεύκης: Όλα δείχνουν τρομοκρατία. Εκτεταμένη έρευνα πραγματοποιεί η ΕΛΑΣ για να ανακαλύψει την ταυτότητα του 22χρονου που τραυματίστηκε (Βήμα, 19/05/2011). Συμπλοκή στην Πεύκη: Δόθηκαν στη δημοσιότητα τα στοιχεία του φοιτητή. Τα δακτυλικά αποτυπώματα του ταυτίστηκαν με εκείνα στο διαμέρισμα στην Νέα Ιωνία Βόλου (Βήμα, 20/05/2011).
Πυρήνες της Φωτιάς		Νέα στοιχεία για την επίθεση. Σε ένα διαμέρισμα τετάρτου ορόφου της οδού Κρήνης στην Κυψέλη εστιάζεται η έρευνα της ΕΛ.ΑΣ. για την πλήρη διαλεύκανση της υπόθεσης του εμπρησμού του υποκαταστήματος της τράπεζας Marfin στην οδό Σταδίου, στις 5 Μαΐου 2010, που κόστισε την ζωή σε

		τρεις τραπεζικούς υπαλλήλους (Βήμα, 29/04/2011).
Πυρήνες της Φωτιάς		Επίθεση στο σπίτι του ανακριτή των Πυρήνων της Φωτιάς. Καταδρομική επίθεση αγνώστων το απόγευμα της Δευτέρας στο σπίτι του ειδικού εφέτη ανακριτή κ. Κωνσταντίνου Μπαλά που χειρίζεται την υπόθεση της Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς που βρίσκεται στα βόρεια προάστια (Βήμα, 4/04/2011).
	Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία (FAI)	Ιταλική αναρχική οργάνωση πίσω από το παγιδευμένο δέμα στον Κορυδαλλό. «Εισαγόμενο τρομοκρατικό χτύπημα» χαρακτηρίζει η Αντιτρομοκρατική το παγιδευμένο με εκρηκτικά δέμα που εξουδετερώθηκε την Πέμπτη στις φυλακές Κορυδαλλού, «δείχνοντας», μάλιστα, αναρχική οργάνωση της Ιταλίας (Βήμα, 1/04/2011). Η FAI έστειλε το πακέτο βόμβα στον Κορυδαλλό. Η FAI (Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία) ανέλαβε με προκήρυξη την ευθύνη για την αποστολή του παγιδευμένου με εκρηκτικά δέματος στον διευθυντή των φυλακών Κορυδαλλού (Βήμα, 1/04/2011).
Πυρήνες της Φωτιάς (;)		Το... καλαθάκι της τουαλέτας μπερδεύει την ΕΛΑΣ. Ένα μεταλλικό καλαθάκι... τουαλέτας, στο οποίο είχε τοποθετηθεί ο εκρηκτικός μηχανισμός, που εξουδετερώθηκε την Τετάρτη το μεσημέρι έξω από τη ΔΟΥ Νέου Κόσμου – στη συμβολή των οδών Πυθέου και Νεοκλέους – δημιουργεί προβληματισμό στους αξιωματικούς της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας (Βήμα, 23/03/2011).
Πυρήνες της Φωτιάς		Αποκάλυψη-Σημείωμα «παγίδα» στο δέμα - βόμβα για τον Χάρη Καστανίδη. Νέα δεδομένα προκύπτουν για τη δράση της οργάνωσης «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» και την αποστολή του δέματος - βόμβα στο υπουργείο Δικαιοσύνης, που εξουδετέρωσαν εγκαίρως πυροτεχνουργοί (Βήμα, 18/02/2011). Αποστολές δεμάτων-βομβών. Ανησυχία της ΕΛ.ΑΣ για νέο μπαράζ. Σε επιφυλακή βρίσκεται η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία με τον φόβο αποστολής νέων δεμάτων βομβών από μέλη της οργάνωσης «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς», ύστερα και από την εξουδετέρωση του εκρηκτικού μηχανισμού, το μεσημέρι της Τετάρτης, στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (Βήμα, 4/02/2011). Τον υπουργό κ. Χ. Καστανίδη είχε στόχο ο παγιδευμένος φάκελος. Παραλήπτη τον υπουργό κ. Χ. Καστανίδη και αποστολέα την «Πρωτοβουλία Ασκούμενων Δικηγόρων» είχε ο παγιδευμένος με

		εκρηκτικά φάκελος, που εξουδετερώθηκε από πυροτεχνουργούς έξω από το υπουργείο Δικαιοσύνης πριν από λίγη ώρα (Βήμα, 2/02/2011). Ο καλοντυμένος αποστολέας και η διαδρομή του παγιδευμένου φακέλου. Ένας καλοντυμένος, μελαχρινός άνδρας, περίπου 32 ετών, που φορούσε κοστούμι και παλτό, ο οποίος παρουσιάστηκε στις 10.30 το πρωί της Τετάρτης σε γραφείο ταχυμεταφορών στην οδό Ελ Αλαμίν στη Νέα Ιωνία, θεωρείται ο αποστολέας του δέματος βόμβα που εξουδετερώθηκε στη 1.30 το μεσημέρι της Τετάρτης στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (Βήμα, 2/02/2011). Τρομοκρατία. Φωτογραφίζουν τον αποστολέα του δέματος - βόμβα. Έναν νέο κύκλο σποραδικών επιθέσεων των καταζητούμενων μελών της οργάνωσης «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» με δέματα-βόμβες εναντίον δικαστικών λειτουργιών και αστυνομικών φοβάται η ΕΛ.ΑΣ. ύστερα από τη χθεσινή αποστολή εκρηκτικού μηχανισμού με στόχο τον υπουργό Δικαιοσύνης κ. Χ. Καστανίδη (Βήμα, 2/02/2011).
	Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο- Αποκλίνουσες Συμπεριφορές για τη διάδοση του τερρορισμού- Πυρήνας αναρχικών	Νομική Σχολή Αθήνας. Η οργάνωση «Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο» ανέλαβε την ευθύνη για τον εμπρησμό. Την ευθύνη για τον εμπρησμό στη Νομική Σχολή της οδού Σόλωνος την περασμένη Τετάρτη 16 Φεβρουαρίου όπου κάηκε ολόκληρη η αίθουσα Οικονομίδα στο εσωτερικό του κτιρίου ανέλαβε η οργάνωση «Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο- Αποκλίνουσες Συμπεριφορές για τη διάδοση του επαναστατικού τερρορισμού-Πυρήνας αναρχικών (Βήμα, 18/02/2011).
	Λύκοι της Αλληλεγγύης	«Λύκοι της Αλληλεγγύης». Ανέλαβε την ευθύνη για τις εμπρηστικές επιθέσεις το Σαββατοκύριακο. Ομάδα με όνομα «Λύκοι της Αλληλεγγύης» ανέλαβε την ευθύνη για τη σειρά εμπρηστικών επιθέσεων που σημειώθηκαν το Σαββατοκύριακο σε διάφορα σημεία της Αθήνας, συνδέοντας τις ενέργειες αυτές με την έναρξη της δίκης για την υπόθεση της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» (Βήμα, 17/01/2011).

Η ποικιλία των επιθέσεων για το υπό εξέταση διάστημα ακολουθεί ένα κοινό μοτίβο πληροφόρησης εντός του πλαισίου της τρομοκρατίας. Οι επιθέσεις «εκτιμώνται» ως αξιόλογες ή μη, από πλευράς του κυρίαρχου παράγοντα Ασφάλειας, δηλαδή της ΕΛ.ΑΣ. και ειδικότερα της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας και συνακόλουθα η εκτίμηση αυτή περνάει στην πληροφόρηση, η οποία παρέχεται στα ΜΜΕ. Πέρα όμως από την γενικότερη εκτίμηση των επιθέσεων, αυτό που γίνεται αντιληπτό

μέσα από τα άρθρα είναι η προσπάθεια να δομηθεί η απειλή της τρομοκρατίας και η ικανότητα της να πετύχει «καίρια χτυπήματα» κατά των επιλεγέντων στόχων. Για τις επιθέσεις στις οποίες υπάρχει ανάληψη ευθύνης τα πράγματα φαίνονται «ευκολότερα» για το χτίσιμο και την ολοκλήρωση της «κίνησης» της Ασφάλειας σύμφωνα με την Σχολή της Κοπεγχάγης. Η «πηγή» της πληροφόρησης για τις μεν επιθέσεις από την «Συνομωσία των Πυρήνων της Φωτιάς», θεωρεί ότι έρχονται ως φυσικό επακόλουθο των συλλήψεων οι οποίες έχουν προηγηθεί και του γεγονότος ότι η συγκεκριμένη οργάνωση φαίνεται να μην «εξαρθρώνεται» ποτέ ενώ από την άλλη και αναφορικά με τις νέες οργανώσεις οι οποίες εμφανίζονται, αυτές εντάσσονται εντός του δόγματος της τρομοκρατίας-πλαisiού, όπως διατυπώθηκε από την Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία το 2013 (βλ. Κεφάλαιο Έβδομο: Η Τρομοκρατία στην Ελλάδα - Έκθεση Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας) και το οποίο μιλά για την ικανότητα του αντιεξουσιαστικού χώρου να λειτουργεί ως ανθρώπινη δεξαμενή τρομοκρατίας. Ένα επιπλέον στοιχείο το οποίο εμφανίζεται εντός των άρθρων για τις επιθέσεις είναι η διεθνής σχέση της Ελληνικής Τρομοκρατίας με οργανώσεις του εξωτερικού (κυρίως με την Ιταλία), στοιχεία τα οποία παραπέμπουν έντονα στο Τρίτο κύμα του Rapoport. Αξίζει να επισημανθεί ότι το δόγμα επικεντρώνεται πρώτιστα στον αντιεξουσιαστικό χώρο και στην ικανότητά του να στρατολογεί νέα μέλη αλλά και να πετυχαίνει χτυπήματα με «γνωστή» μεθοδολογία (παγιδευμένα δέματα-φακέλους) ώστε να δείχνει την παρουσία του. Τα δεδομένα ωστόσο αλλάζουν όταν η εκτίμηση της απειλής αφορά συγκεκριμένα χτυπήματα τα οποία «δείχνουν» να είναι πάνω και πέρα από την γνωστή «μεθοδολογία» η οποία ακολουθείται από τις οργανώσεις του χώρου της άκρας αριστεράς ή χτυπήματα τα οποία είναι ορφανά. Η πληροφόρηση αλλάζει και αποκτά νέα διάσταση καθώς τα χτυπήματα επιτρέπουν στο δόγμα της τρομοκρατίας να αναδειχτεί καλύτερα.

Τα χτυπήματα στο Mall, στα Γραφεία της Νέας Δημοκρατίας και στην Τράπεζα της Ελλάδος είναι τρία χτυπήματα τα οποία επιτρέπουν να αντιληφθούμε καλύτερα πως δομείται η «απειλή» και πως ακολουθείται η διαδικασία της ασφάλειας. Και στις τρεις περιπτώσεις τα άρθρα ακολουθούν την ίδια δομή και διάταξη η οποία είναι η εξής:

- **Δραματικός Τίτλος** (Άρωμα τρομοκρατίας, Μυρίζει τρομοκρατία, Από τις Ερυθρές Ταξιαρχίες στα Καλάσνικοφ, Χτύπημα στην Καρδιά της Αθήνας),

- **Φωτογραφικό Υλικό** το οποίο συνήθως περιλαμβάνει: Εικόνες με στελέχη της ΕΛ.ΑΣ και των Υπηρεσιών της Δ.Α.Ε.Β., Αντιτρομοκρατική, Εγκληματολογικά κ.α. φορώντας ειδικές στολές και καλυμμένα πρόσωπα, κορδέλες αποκλεισμού του χώρου, κατεστραμμένα αυτοκίνητα από την έκρηξη. Οι φωτογραφίες είναι πολύ συγκεκριμένες σχεδόν πάντα επαναλαμβάνονται και συνήθως δίνονται από την Αστυνομία στο πλαίσιο της ενημέρωσης,

- **Περιεχόμενο** το οποίο δομείται ως εξής: Εισαγωγική παράγραφος η οποία λειτουργεί ως «παράγραφος κύριας κατεύθυνσης» (lead in paragraph), επεξηγηματική του τίτλου, στην βάση της πληροφόρησης η οποία παρέχεται από την πηγή του παράγοντα της Ασφάλειας. Η πληροφόρηση αυτή η οποία διατρέχει όλο το κείμενο, προέρχεται συνήθως από ανώτερα στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. και «αιτιολογεί» το «χτύπημα», φωτίζοντάς το πολύπλευρα (αίτια, στόχος, ομάδες κ.α.). Έτσι για παράδειγμα στην επίθεση στην Τράπεζα της Ελλάδας η πληροφόρηση αναφορικά με το «γιατί» επελέγη ο συγκεκριμένος στόχος περιλαμβάνει τα ακόλουθα αίτια: *«Οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ λένε ότι δεν επελέγη τυχαία η συγκεκριμένη ημέρα για το τρομοκρατικό χτύπημα, καθώς αύριο φτάνει για επίσκεψη στη χώρα μας η γερμανίδα Καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ, ενώ σε απόσταση αναπνοής από το σημείο της έκρηξης βρίσκονται τα κεντρικά γραφεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Το χτύπημα συνέπεσε χρονικά και με την έξοδο της Ελλάδας στις αγορές.... Επιπλέον στις 10 Απριλίου του 2010 οι αρχές είχαν προχωρήσει στη σύλληψη μελών της οργάνωσης Επαναστατικός Αγώνας, ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Νίκος Μαζιώτης και η σύντροφος του Πόλα Ρούπα. Οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. εξετάζουν το ενδεχόμενο πίσω από την τρομοκρατική επίθεση να κρύβεται ο Μαζιώτης και να επρόκειτο για ενέργεια που έγινε σε συνεργασία με τον Χριστόδουλο Ξηρό, χωρίς ωστόσο να αποκλείουν και την πιθανότητα εμφάνισης μιας νέας οργάνωσης. Σημείωναν επίσης ότι η κλοπή του οχήματος είχε γίνει πέντε μέρες νωρίτερα, κάτι που δείχνει ότι οι τρομοκράτες είχαν προσχεδιάσει εδώ και καιρό το «χτύπημα» και έκαναν λόγο για υψηλού ρίσκου*

ενέργεια (καθώς κινήθηκαν στο κέντρο με ένα όχημα γεμάτο εκρηκτικά), αλλά και παράλληλα ήθελαν να στείλουν μήνυμα ότι δεν διστάζουν να χτυπήσουν ακόμα και σε ένα καλά φυλασσόμενο σημείο, λίγα μέτρα από τη Βουλή» (Βήμα, 10/04/2014). Η τριπλή αιτιολόγηση έχει έναν ιδιαίτερο συμβολισμό, τόσο ως προς τον στόχο, τον χρόνο και το επιχειρησιακό κομμάτι της επίθεσης ενώ όσον αφορά το ποιοι ευθύνονται, εκεί η αιτιολόγηση τα συμπεριλαμβάνει όλα ή μάλλον όλους τους πιθανούς παίκτες: Ξηρός, Μαζιώτης ή ακόμη και κάποιον άλλον (άγνωστο ακόμη) αλλά επειδή η τρομοκρατία γεννά συνεχώς νέες ομάδες δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να προκύψει και μία νέα ομάδα άγνωστη μέχρι τότε η οποία να κατάφερε το χτύπημα. Η πληροφόρηση αντανakλά το κύρος της πηγής, ενώ ο συντάκτης του άρθρου ουσιαστικά «σχολιάζει» στην βάση της ασφαλούς πληροφόρησης, δηλαδή χτίζοντας πάνω στην ενημέρωση που του παρέχεται από τον κύριο παράγοντα Ασφάλειας, καθώς και από το γεγονός ότι διαθέτει αποκλειστική πληροφόρηση από τον παίκτη αυτόν. Η «απειλή» δομείται πάνω στην αιτιολόγηση ότι η τρομοκρατία δεν θέλει την σταθερότητα, δεν επιθυμεί κοινωνική ειρήνη αλλά και τον φόβο που γεννά η ταυτότητα των τρομοκρατών. Επιπλέον η «ρητορική» που ακολουθείται αντανakλά το κύρος του Φορέα της πληροφόρησης. Ρηματικός λόγος, λόγος καθετοποιημένος, προσεκτικά διατυπωμένος και δομημένος, χωρίς καθόλου επίθετα ή επιρρήματα, λόγος που δεν επιτρέπει παρανοήσεις και δεν υπονοεί κάτι παραπάνω εκτός μηνύματος και πλαισίου το οποίο έτσι αποκτά συγκεκριμένα «νοητά όρια», με την πληροφορία να κινείται εντός αυτού και πάντα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσής του.

Ουσιαστικά το μοτίβο αυτό ακολουθείται πανομοιότυπα και στα τρία χτυπήματα-επιθέσεις οι οποίες αξιολογούνται ως «πάνω από τα συνήθη χτυπήματα». Ενδιαφέρον είναι ότι για την εφημερίδα το Βήμα, ο συγκεκριμένος συντάκτης (Β. Λαμπρόπουλος), δεν καλύπτει το ρεπορτάζ που αφορά στο «τι συνέβη» δηλαδή στα «δεδομένα» (χρόνος, χώρος, πρώτη ανταπόκριση κ.α.) των επιθέσεων. Η πρώτη πληροφόρηση η οποία από προέρχεται μέσα από τις επίσημες ανακοινώσεις της ΕΛ.ΑΣ ανατίθεται σε άλλο συντάκτη ο οποίος επίσης καλύπτει το αστυνομικό ρεπορτάζ (Δ. Βυθούλκας). Η πληροφόρηση ωστόσο για τα αίτια των επιθέσεων και

τον σχεδιασμό ή σχετικά με το επικείμενο νέων τρομοκρατικών ενεργειών ανατίθεται συνήθως στο Λαμπρόπουλο ο οποίος είναι γνώστης του δόγματος της ασφάλειας. Η διαφορά της πληροφόρησης είναι εμφανής για παράδειγμα στην επίθεση στο Mall. Η στιγμή της έκρηξης και οι πρώτες πληροφορίες καλύπτονται από τον συντάκτη Διονύση Βυθούλκα ο οποίος ωστόσο περιορίζεται στα επίσημα στοιχεία τα οποία ανακοινώνονται από την ΕΛ.ΑΣ. Έτσι στο άρθρο του στο Βήμα, στις 20/1/2013 (ημέρα της έκρηξης στο Mall) αναφέρει: «Έκρηξη σημειώθηκε λίγο πριν τις 10.40 πρωί στον πρώτο όροφο του εμπορικού κέντρου The Mall στο Μαρούσι. Είχαν προηγηθεί δυο προειδοποιητικά τηλεφωνήματα στις 09.55 στην Ελευθεροτυπία και στις 9.58 στην ιστοσελίδα zougla.gr όπου άγνωστος έλεγε πως θα εκραγεί βόμβα σε 50 λεπτά. Να σημειωθεί ότι η έκρηξη πραγματοποιήθηκε πέντε λεπτά νωρίτερα από τον χρόνο που είχε ο δώσει ο άγνωστος με προειδοποιητικό τηλεφώνημα. Ο άγνωστος δεν ανέφερε οργάνωση, αλλά είπε ότι θα ακολουθήσει ανάληψη ευθύνης. Ενημερώθηκε η αστυνομία και στο σημείο έσπευσαν αστυνομικές δυνάμεις, οι οποίες μαζί με την υπηρεσία ιδιωτικής ασφάλειας του εμπορικού κέντρου εκκένωσαν το χώρο».

Αντίθετα ο Λαμπρόπουλος αναζητά και παίρνει θέση ως προς τα γεγονότα του Mall πάνω από τα γνωστά δεδομένα τα οποία επίσημα ανακοινώνονται από την ΕΛ.ΑΣ. το άρθρο του έχει τον τίτλο «Προετοιμάζοντας το επόμενο χτύπημα» γράφει: «Ποιον μαζικό χώρο θα επιλέξουν, την επόμενη φορά, οι δράστες της βομβιστικής επίθεσης στο Mall προκειμένου να συνεχίσουν την τακτική των χτυπημάτων εντυπωσιασμού;». Αυτό το αγωνιώδες ερώτημα απασχολεί την ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ. λίγα εικοσιτετράωρα μετά την αποστολή της προκήρυξης από τη σύμπραξη των αναρχικών ομάδων «Άγρια Ελευθερία» και «Υποκινητές Κοινωνικών Εκρήξεων», οι οποίες ποτέ ξανά δεν είχαν προχωρήσει σε οποιασδήποτε μορφής επίθεση. Οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. εκτιμούν - με βάση τις καταγραφές σε κάμερες - ότι η συγκεκριμένη σύμπραξη αναρχικών ομάδων έχει άμεση σχέση με την οργάνωση «12 Φλεβάρη» που είχε τοποθετήσει εμπρηστικό μηχανισμό στο μετρό. Και στις δύο προκηρύξεις υπάρχουν παρόμοιες εκτεταμένες αναφορές για τους «καταπιεστικούς κρατικούς μηχανισμούς», για τον ρόλο της ΕΛ.ΑΣ. και των ΜΜΕ, αλλά και για το

κύριο μέλημά τους να μη χτυπηθούν ανυποψίαστοι πολίτες. Με βάση αυτή την ανάλυση οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. εκτιμούν ότι το συγκεκριμένο ένοπλο, αντιεξουσιαστικό σχήμα, που αποτελείται από πέντε έως οκτώ άτομα και θεωρείται μετεξέλιξη ομάδων που προχωρούσαν σε εμπρηστικές επιθέσεις, θα προχωρήσει σε βομβιστικές επιθέσεις με μεγάλο «επικοινωνιακό αντίκτυπο». Είναι χαρακτηριστικό ότι η «12 Φλεβάρη» είχε αναφέρει στο κείμενό της ότι «έχουμε στόχο να διχάσουμε και να εξοργίσουμε με χτύπημα σε πολυσύχναστους χώρους. Και όλα αυτά θορυβούν ακόμη περισσότερο τα στελέχη της ΕΛ.ΑΣ., που βλέπουν ότι το νέο αντάρτικο πόλης ακολουθεί την τακτική "χτυπήματα συνεχούς δημοσιότητας κι όσο αντέξουμε"» (Το Βήμα: 27/01/2013).

Στην ανάλυση αυτή η «βία» ως μέσο για την επίτευξη των σκοπών της τρομοκρατίας και το καίριο της απειλής παίρνει κυρίαρχη θέση εντός του πλαισίου της Ασφάλειας για την τρομοκρατία ενώ δομείται ουσιαστικά στον άξονα «πληροφορία της πηγής» και διαδικασία Ασφάλειας» καθώς το επικείμενο των πιθανών νέων χτυπημάτων χτίζεται κυρίως πάνω στις εκτιμήσεις, απόψεις και θέσεις του συγκεκριμένου παράγοντα Ασφάλειας δηλαδή της ΕΛ.ΑΣ.. Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι ο συντάκτης είναι προσεκτικός και δεν επιθυμεί η «βία» όπως σχετίζεται με το συγκεκριμένο χτύπημα, να συνδεθεί με τον «φόβο» εφόσον πρόκειται για πολυσύχναστα μέρη, χώροι συγκέντρωσης κοινού προκειμένου να μην δημιουργηθεί πανικός στην Κοινή Γνώμη και να μην παραπέμψει στην έννοια της «ασύμμετρης απειλής». Δημιουργείται «θόρυβος», «αγωνία» αλλά όχι φόβος. Η απειλή συγκεκριμένη και ενδεχόμενη αλλά όχι δεδομένη στην βάση της τεκμηρίωσης και των στοιχείων που θα μπορούσαν να την κάνουν υπαρκτή και δεδομένη.

Αξίζει να επισημανθεί ότι και η εφημερίδα Καθημερινή ακολουθεί το ίδιο μοτίβο αναφορικά με τις επιθέσεις. Η διαφορά είναι ότι το κύρος του συντάκτη του Βήματος Λαμπρόπουλου του επιτρέπει να έχει «καλύτερη» και «εγκυρότερη» πληροφόρηση από την πλευρά της ΕΛ.ΑΣ. έτσι ώστε να μπορεί να αντανakλά και καλύτερα την επίσημη πληροφόρηση από τα υψηλότερα κλιμάκια.

Γ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.

Η επιχειρησιακή ικανότητα της νέας γενιάς τρομοκρατία είναι συναφής με τις επιθέσεις καθώς μέσω αυτής επιτυγχάνονται τα «χτυπήματα» της τρομοκρατίας κατά επιλεγέντων στόχων. Αυτή είναι η μία διάσταση της επιχειρησιακής ικανότητας της τρομοκρατίας, η οποία βέβαια ενισχύει τόσο το πλαίσιο της Ασφάλειας (και επιτείνει την ανασφάλεια στην Κοινή Γνώμη), όσο και του πλαισίου θύλακα του φόβου διότι φωτίζει την ικανότητα της τρομοκρατίας στην Ελλάδα να έχει πρόσβαση σε εξελιγμένο οπλισμό. Παράλληλα βοηθάει στην κατασκευή μίας μορφής απειλής «πρωτόγνωρης για τα Ελληνικά δεδομένα» επειδή όλο και περισσότερο οι νέες τρομοκρατικές οργανώσεις στην Ελλάδα λόγω του βαρύ και εξελιγμένου οπλισμού τους, έχουν τη δυνατότητα να πετύχουν μεγάλα και δυνατά χτυπήματα. Η δεύτερη διάσταση αφορά στο υλικό (κυρίως οπλισμός) το οποίο βρίσκεται σε γιάφκες-διαμερίσματα/σπίτια των συλληφθέντων για συμμετοχή στους «Πυρήνες της Φωτιάς». Το υλικό αυτό το οποίο πολλές φορές δεν έχει χρησιμοποιηθεί σε επιθέσεις, χρησιμοποιείται κατάλληλα από τους δημοσιογράφους προκειμένου να αναδειχτεί σε ένα γενικότερο «θεματικό πλαίσιο» η ικανότητα της τρομοκρατίας για επικείμενα χτυπήματα μεγάλου βεληνεκούς αλλά και του φόβου που προκαλεί η ύπαρξη ενός οπλοστασίου το οποίο ανά πάσα στιγμή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για την επίτευξη όχι μόνο του σκοπού αλλά και για πρόκληση μαζικών απωλειών.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι η πληροφόρηση σχετικά με την επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας (οπλισμός) είναι συνήθως ιδιαίτερα αναλυτική ενώ πολλές φορές συνοδεύεται και από το αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό (όπλα, χειροβομβίδες, εξαρτήματα εκρηκτικών μηχανισμών κα.). Είναι ουσιαστικά η μόνη κατηγορία μέσω της οποίας ο φόβος για την τρομοκρατία δομείται όχι μόνο γλωσσολογικά (στο πλαίσιο μίας γενικότερης ρητορικής) αλλά και με οπτικά μέσα όπως είναι οι φωτογραφίες ή τα video από τα ευρήματα σε γιάφκες ή άλλους χώρους στους οποίους βρέθηκε οπλισμός.

Σε σχέση με το οπτικό υλικό και την επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας αυτό είναι κάτι που σε επίπεδο επικοινωνίας το χρησιμοποιούν και οι δύο πλευρές.

Είναι αξιοσημείωτο ότι για πρώτη φορά στην ιστορία της Ελληνικής τρομοκρατίας, τρομοκρατική οργάνωση δημιουργεί video σχετικά με την επιχειρησιακή της ικανότητα, το οποίο και αναρτά σε διαδικτυακό τόπο έτσι ώστε να είναι προσβάσιμο σε όλους όσους θέλουν να το δουν. Έτσι το Δεκέμβριο του 2013 (24/12/2013), το Βήμα δημοσιεύει άρθρο με τίτλο: *«Το ελληνικό αντάρτικο πόλης βγάζει τρέιλερ για νέες επιθέσεις»* και με εισαγωγική παράγραφο *«Βίντεο διάρκειας περίπου 37 λεπτών με επιδείξεις κατασκευής εκρηκτικών μηχανισμών αλλά και συναρμολόγησης όπλων στα πλαίσια της επιχείρησης «Φοίνικας» των οργανώσεων «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς», FAI και «Σέχτα Επαναστατών» έχει αναρτηθεί τα τελευταία 24ωρα σε διαδικτυακό τόπο αντιεξουσιαστών...»*. Το συγκεκριμένο άρθρο έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο για την μοναδικότητά του αλλά και γιατί κλιμακώνει την επιχειρησιακή δράση του συνόλου των ομάδων που δραστηριοποιούνται στον χώρο της τρομοκρατίας. Ο στόχος είναι σαφής από πλευράς ενημέρωσης του δημοσιογράφου, καθώς το «δράμα» της τρομοκρατίας ξετυλίγεται μέσω των 37 λεπτών και αποδεικνύεται η επιχειρησιακή ικανότητα της. Το video ολοκληρώνεται με την δραματική φράση *«οπλίζουμε τα όπλα μας και περνάμε στην επίθεση»*. Η *«χώρα του αχωρήτου»* το αγαπημένο «σλόγκαν» των «Πυρήνων της Φωτιάς» που τους ακολουθεί σε κάθε τους δράση και βρίσκεται στις προκηρύξεις τους, καθώς πιστεύουν ότι δεν «χωρούν» πουθενά, όχι μόνο στις φυλακές αλλά και εντός συστήματος, γίνεται τελικά *«χώρος ένοπλης πάλης»* και μάλιστα με όλο τον εξοπλισμό που παρέχεται από το σύγχρονο *«εμπόριο όπλων»* (Βήμα 24/12/2013).

Σε σχέση με την επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας διαπιστώνουμε επίσης ένα δεύτερο στοιχείο μοναδικότητα που αφορά στον τρόπο εξοπλισμού της οργάνωσης «Πυρήνες της Φωτιάς». Το γεγονός ότι υπήρχε προμήθεια οπλισμού από μία χώρα του εξωτερικού και ειδικότερα από την Φινλανδία. Παρόλο που η υπόθεση αυτή δεν εξιχνιάστηκε ουσιαστικά ποτέ ωστόσο και πάλι στη διάρκεια του 2013 (17/11/2013) πληροφορούμαστε από την εφημερίδα το Βήμα ότι *«Φιλανδοί πουλούσαν όπλα στους «Πυρήνες»*. Από το Πόρβο στο Καστέλι Χανίων και στη συνέχεια στα χτυπήματα της Αθήνας». Το δημοσίευμα εμφανίζεται ως αποκλειστικό

ρεπορτάζ του Βήματος και έχει να κάνει με απόρρητο δικαστικό φάκελο τον οποίο χειριζόταν η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία μαζί με Ειδικούς Εφέτες Ανακριτές. Η διαδρομή των όπλων είναι περίπλοκη καθώς φαίνεται σύμφωνα με το άρθρο ότι τα όπλα έρχονταν από την Φινλανδία μέσω Κρήτης (Καστέλι Χανίων) και μετά στέλνονταν σε 6 άτομα στην Ελλάδα (από την Αθήνα μέχρι την Θράκη). Η «αφήγηση της ιστορίας» ως μέρος του γενικότερου πλαισίου της τρομοκρατίας, βοηθάει ώστε να τεκμηριωθεί ουσιαστικά η επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας με την προμήθεια οπλισμού από το εξωτερικό και έτσι να μπορεί να πετύχει χτυπήματα μεγάλου βεληνεκού. Βέβαια το άρθρο αυτό έχει και συνέχεια καθώς υπάρχουν και άλλα άρθρα τα οποία συνδέονται με αυτό. Τα άρθρα έχουν να κάνουν με τις έρευνες της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας η οποία ψάχνει τους αποδέκτες των όπλων. Έτσι τον Ιούνιο του 2013 υπάρχουν δύο άρθρα με τίτλο *«Τι ψάχνει η Αντιτρομοκρατική στον Έβρο»* και *«Το μυστικό του Διδυμοτείχου»*. Στα άρθρα αυτά γίνεται προσπάθεια να «βρεθεί» η άκρη του νήματος σχετικά με την υπόθεση των όπλων αναδεικνύοντας τις δαιδαλώδεις διαδρομές της τρομοκρατίας από το εξωτερικό στο εσωτερικό της χώρας και μάλιστα σε μία περιοχή εθνικού ενδιαφέροντος. Στο πρώτο άρθρο η εισαγωγική παράγραφος δηλώνεται η έρευνα την οποία πραγματοποιεί η ΕΛ.ΑΣ *«Στην φυλακή Ορεστιάδας εμφανίστηκε προ ολίγων ημερών κλιμάκιο της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας. Σκοπός αυτής της «επίσκεψης» ήταν να συγκεντρώσει στοιχεία για την υπόθεση τροφοδοσίας με όπλα των «Πυρήνων της φωτιάς» τα οποία φέρεται να προέρχονται από φινλανδική εταιρεία»*. Στην δεύτερη περίπτωση διατυπώνεται ένα ερώτημα κατά πόσο ένας άνθρωπος που είναι *«Ένας 54χρονος τραυματιοφορέας στο Διδυμότειχο μπορεί να κρύβει το μυστικό της τροφοδοσίας με όπλα των «Πυρήνων» και άλλων ενόπλων οργανώσεων; Το ερώτημα αυτό απασχολεί τους αξιωματικούς της ΕΛ.ΑΣ. που ερευνούν μια μυστηριώδη υπόθεση σύλληψης ενός υπαλλήλου νοσοκομείου στην Ορεστιάδα...»*.

Τα άρθρα αυτό πρέπει να ειδωθούν σε συνάρτηση με το επιχειρησιακό σχέδιο Φοίνικας, την εμπλοκή της Ιταλικής Οργάνωσης FAI καθώς και της ευρύτερης διασύνδεσης τρομοκρατικών οργανώσεων εντός και εκτός Ελλάδας (ένα είδος παγκοσμιοποίησης της τρομοκρατίας, η οποία παραπέμπει και πάλι στην Έκθεση

της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας, και το χρονικό ορόσημο των γεγονότων της Γένοβας). Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται αναγωγή και στο τρίτο κύμα της τρομοκρατίας του Rapoport την δεκαετία του 1970 όπου αριστερές οργανώσεις στον Ευρωπαϊκό χώρο είχαν διασυνδέσεις μεταξύ τους και αντάλλασσαν απόψεις, ιδέες και επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Η διαφορά μεταξύ του χρόνου εκδήλωσης του τρίτου κύματος και του σήμερα, είναι ακριβώς η εξέλιξη της επιχειρησιακής ικανότητας των νέων οργανώσεων, καθώς η συνεργασία υλοποιείται με χτυπήματα σε άλλες χώρες εκτός Ελλάδας, και με την προμήθεια οπλισμού στο πλαίσιο της «ελεύθερης οικονομίας» και της διακίνησης αγαθών. Ένα επιπλέον στοιχείο το οποίο αναδεικνύεται το διάστημα αυτό είναι ότι για πρώτη φορά και μέσω επίσημου Φορέα Ασφάλειας (Europol) διαφορετικού από τον κυρίαρχο παράγοντα Ασφάλειας (ΕΛ.ΑΣ.), Ελληνική τρομοκρατική οργάνωση εν προκειμένω η «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» εμφανίζεται να είναι ο συντονιστής του διεθνούς ένοπλου αγώνα. Η «ανακοίνωση» αυτή της Ευρωπαϊκής Αστυνομίας, ενισχύει έτσι το πλαίσιο Ασφάλειας καθώς η μεταβλητή που αφορά στην επιχειρησιακή ικανότητα της συγκεκριμένης οργάνωσης αποκτά διεθνή διάσταση. Έτσι αν ανατρέξουμε στο συγκεκριμένο άρθρο (Βήμα 16/05/2013) μαθαίνουμε ότι: *«Η «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς» είναι, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Αστυνομία (Europol), δημιουργός του διεθνούς επαναστατικού μετώπου και του συντονισμού των ένοπλων αναρχικών οργανώσεων σε πολλές χώρες του κόσμου. Στην έκθεσή της για το 2012 η Europol αναβαθμίζει τον ρόλο της ελληνικής οργάνωσης στο διεθνές αντάρτικο πόλης, ενώ περιέχει εκτενή αναφορά στην απόπειρα βομβιστικής επίθεσης στον σταθμό του μετρό του Αιγάλεω τον Φεβρουάριο 2012, για την οποία σημειώνει ότι ήταν η πρώτη όσο κι απροειδοποίητη επίθεση στο ελληνικό μετρό». Οι φράσεις κλειδιά είναι τρεις: «Η Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς», ως οι δημιουργοί του διεθνούς επαναστατικού μετώπου, ως οι συντονιστές των αναρχικών οργανώσεων και η «αναβάθμιση» της οργάνωσης εκτός των εθνικών ορίων της χώρας στο «βάθρο» του διεθνούς αντάρτικου πόλης. Η αναβάθμιση αυτή επιτρέπει έτσι να κατασκευαστεί ένα πλαίσιο Ασφάλειας εκτός Ελληνικών συνόρων, το οποίο σε διεθνές επίπεδο κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον σημαντικών-επίσημων Φορέων Ασφάλειας όπως η Europol*

για την Ελληνική τρομοκρατία και τέλος επικυρώνει ουσιαστικά αυτά τα οποία λέει η ΕΛ.ΑΣ. για το θέμα διότι επιβεβαιώνεται η άποψή της για την επικινδυνότητα της συγκεκριμένης οργάνωσης. Εκτός από την «μοναδικότητα» που είδαμε παραπάνω συνήθως η μεθοδολογία των επιθέσεων όπως αναδεικνύεται από τα ΜΜΕ έχει να κάνει με παγιδευμένα δέματα και φακέλους αλληλογραφίας, τα οποία στέλνονται στους «αγαπημένους δικαστικούς και αστυνομικούς στόχους» των τρομοκρατών. Τα παγιδευμένα δέματα και φακέλοι είναι συνήθως ωρολογιακοί μηχανισμοί ή άλλοι εκρηκτικοί μηχανισμοί για τους οποίους πάντα δίνεται πληροφόρηση από την ΕΛ.ΑΣ. Για παράδειγμα σε παγιδευμένο φάκελο σε σπίτι δικαστικού στον Χολαργό μαθαίνουμε ότι *«Ο φάκελος περιείχε αυτοσχέδιο μηχανισμό με πυρίτιδα κυνηγιού μέσα σε ντοσιέ»* ή *«το χτύπημα έγινε με 1, 5 κιλά ζελατοδυναμίτιδας αντί για 4 λίτρα εύφλεκτου υγρού...»* (Καθημερινή 22/01/2013).

Υπάρχουν ωστόσο και περιπτώσεις στις οποίες εκτός από την «παράθεση» της πληροφόρησης αναφορικά με το είδος του εκρηκτικού μηχανισμού υπάρχει και ανάλυση η οποία συνοδεύει την πληροφορία για την εκρηκτική ύλη/μηχανισμό. Η ανάλυση αυτή λειτουργεί ως «αξιολόγηση» και ως ενισχυτική του πλαισίου ασφάλειας και του φόβου τον οποίο προκαλεί η επίθεση αυτή. Έτσι σε επίθεση η οποία είχε ως στόχο το αυτοκίνητο της Διευθύντριας των Φυλακών Κορυδαλλού μαθαίνουμε ότι *«Μάλλον ο ωρολογιακός εκρηκτικός μηχανισμός ήταν σε πλαστικό κουτί, που σχεδόν εξαϋλώθηκε από την έκρηξη, αλλά και από το νερό, που έριξε η Πυροσβεστική Υπηρεσία, γιατί στην περιοχή είχαν χυθεί λάδια και καύσιμα»* (Βήμα, 7/06/2013). Ωστόσο υπάρχει και η ανάλυση η οποία προέρχεται από την ΕΛ.ΑΣ και αφορά στον τρόπο χτυπήματος τον οποίο επέλεξαν οι δράστες. Στην ανάλυση αυτή και προκειμένου να ενισχυθεί το πλαίσιο ασφάλειας, μιλάει ανώτατος αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ ο οποίος για την επίθεση αναφέρει τα εξής: *«Το ανώτατο στέλεχος της ΕΛ.ΑΣ. που μίλησε στο «Βήμα», υπενθυμίζει ότι παρόμοιες συσκευασίες χρησιμοποιούσε παλιότερα η 17 Νοέμβρη, ο ΕΛΑ, αλλά και ο Επαναστατικός Αγώνας του άφαντου Νίκου Μαζιώτη. Όπως εξηγεί, από πρώτη ματιά η βόμβα δεν έχει καμιά σχέση με αυτήν της έκρηξης στο Mall, όπου χρησιμοποιήθηκε χύτρα ταχύτητας, αλλά ούτε και με την έκρηξη προ διμήνου στην κατοικία του εφοπλιστή*

στην Ακρόπολη, όπου ο μηχανισμός βρισκόταν μέσα σε σακίδιο πλάτης» (Βήμα, 7/06/2013). Η αναφορά στις προηγούμενες και σύγχρονες τρομοκρατικές οργανώσεις επιτρέπει στην ενίσχυση της άποψης/θέσης, για την ιστορική συνέχεια της τρομοκρατίας η οποία τεκμηριώνεται από την μεθοδολογία χτυπημάτων κατά στόχων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και συμβολισμού (π.χ. Η Διευθύντρια των Φυλακών Κορυδαλλού). Ωστόσο επειδή αυτή η ιστορική διασύνδεση δεν είναι αρκετή για την «κίνηση της Ασφάλειας» να ολοκληρωθεί χρειάζεται να προστεθούν κάποια νέα στοιχεία που να ενισχύουν την ικανότητα της σύγχρονης τρομοκρατίας να πετυχαίνει καίρια χτυπήματα. Έτσι πληροφορούμεθα ότι οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. προβληματίζονται από το γεγονός ότι: «Βόμβες σε αυτοκίνητα στόχων δεν είχαν καταγραφεί τα τελευταία χρόνια, ενώ συνήθως ήταν τακτική που ακολουθούσαν άνθρωποι της νύκτας για πράξεις αντεκδίκησης. Σε αυτή την περίπτωση, ωστόσο, «δεν έχουμε να κάνουμε με κάτι τέτοιο, πρόκειται για ενέργεια αντάρτικου πόλης. Συνεκτιμούμε παρά ταύτα και την ανακοίνωση των σωφρονιστικών υπαλλήλων που μιλούν για εντολή που μπορεί να δόθηκε μέσα από τις φυλακές. Εξετάζουμε πολλά ενδεχόμενα, όπως και την εμφάνιση μίας νέας ένοπλης οργάνωσης» (Βήμα, 7/06/2013). Σε αυτή την παράγραφο έχουμε την σύνοψη του πλαισίου Ασφάλειας για την τρομοκρατία. Δηλαδή μέσα σε λίγες γραμμές προκύπτει ότι παρά την σπανιότητα αυτού του είδους του χτυπήματος η οποία συνήθως αφορούσε σε ανθρώπους της νύκτας (ποινικούς), το αντάρτικο πόλης δανείζεται την μεθοδολογία αυτή και χτυπά με τον ίδιο τρόπο. Ωστόσο είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι οι λέξεις που συνοδεύουν την ανάλυση αυτή επιλέγονται με ιδιαίτερη προσοχή έτσι ώστε ούτε το πλαίσιο Ασφάλειας να αποδυναμωθεί ούτε και να χαθεί μία ευκαιρία την οποία παρέχει ένα τέτοιο χτύπημα προκειμένου να αναδειχτεί η ικανότητα της τρομοκρατίας να εξελίσσεται. Έτσι υπάρχει η έννοια της «εκτίμησης» και όχι της απόδειξης», «εξετάζονται όλα τα ενδεχόμενα», καθώς και η αντιπαραβολή στο πλαίσιο της μεθοδολογίας μεταξύ μίας πράξης «αντεκδίκησης» των ποινικών έναντι του «αντάρτικου πόλης» το οποίο δεν προχωρά σε πράξεις αυτού του είδους.

Αξιοσημείωτη αναφορικά με τα επιχειρησιακά δεδομένα και την ικανότητα της τρομοκρατίας είναι και η «βόμβα» η οποία είχε τοποθετηθεί σε συρμό του Μετρό τον Φεβρουάριο του 2012. Επειδή ήταν η πρώτη φορά για την Ελλάδα που έχουμε τοποθέτηση εκρηκτικού μηχανισμού σε μέσο σταθερής τροχιάς το οποίο χρησιμοποιείται από χιλιάδες πολίτες η πληροφορία από τα ΜΜΕ ήταν ιδιαίτερα αναλυτική όσον αφορά στην κατασκευή και συνδεσμολογία του εκρηκτικού μηχανισμού. Έτσι στο άρθρο του Βήματος (25/02/2012) διαβάζουμε: «Ο εμπρηστικός μηχανισμός εντοπίστηκε από τον μηχανοδηγό στο τελευταίο βαγόνι του συρμού που μόλις είχε εκτελέσει το δρομολόγιο Εθνική Άμυνα-Αιγάλεω κι ετοιμαζόταν να αναχωρήσει για το αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος. Η βόμβα αποτελείτο από ένα τετράλιτρο μπιτόνι βενζίνης, ρολόι, οκτώ μπαταρίες, διακόπτη. Το ηλεκτρικό μέρος της βόμβας βρισκόταν σε ένα τάπερ, ενώ όλος ο εμπρηστικός μηχανισμός είχε τοποθετηθεί σε μια νάιλον σακούλα». Αξιοσημείωτο είναι ότι ο εμπρηστικός μηχανισμός ήταν ενεργοποιημένος γεγονός που ερμηνεύεται ότι οι δράστες επιθυμούσαν να υπάρξουν θύματα. Επίσης δεν ακολουθήθηκε η «γνωστή διαδικασία» από τους δράστες δηλαδή προειδοποιητικό τηλεφώνημα προκειμένου να απομακρυνθούν οι πολίτες. Όλα αυτά συνιστούν και πάλι κάτι μοναδικό για τα επιχειρησιακά δεδομένα της τρομοκρατίας στην Ελλάδα, παραπέμπει ευθέως σε ασύμμετρες απειλές, κάτι το οποίο τουλάχιστον από πλευράς επιθέσεων και ενεργειών είναι χαρακτηριστικό για το υπό εξέταση διάστημα όπως είδαμε και παραπάνω. Καθώς λοιπόν υπάρχει η μοναδικότητα αυτή ο συντάκτης της εφημερίδας το Βήμα βρίσκει αφορμή για να συνοψίσει «ιστορικά» την εξέλιξη της τρομοκρατίας στην Ελλάδα, δηλώνοντας σε άρθρο του (5/03/2012) ότι: «Ίσως να έρχεται η 5η γενιά τρομοκρατών. Το αντάρτικο πόλης στην Ελλάδα πλησιάζει προς τα... 40 χρόνια δράσης, ένας πρωτοφανής αριθμός για τα δεδομένα Ευρωπαϊκών χωρών και μάλιστα σε περίοδο ειρήνης. Η βόμβα στο μετρό φαίνεται να σηματοδοτεί την δημιουργία νέων ένοπλων ομάδων. Επρόκειτο μάλλον για την πρώτη μεγάλη δοκιμή και ίσως αρχίζει νέος κύκλος επιθέσεων ακόμη πιο επικίνδυνων. Οι απαισιόδοξες αυτές εκτιμήσεις, από ηγετικά στελέχη της ΕΛ.ΑΣ., μία εβδομάδα μετά την ανακάλυψη εμπρηστικού μηχανισμού στο τερματικό σταθμό του Μετρό στο Αιγάλεω, είναι ενδεικτικές του προβληματισμού που επικρατεί στην

λεωφόρο Κατεχάκη για την «επαναστατική βία που δεν τελειώνει ποτέ στην Ελλάδα». Άρα με αφορμή την βόμβα στο μετρό, ο φόβος για την τρομοκρατία μπαίνει στο κατάλληλο πλαίσιο προκειμένου να αναδειχτεί ότι η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, ο χώρος ο οποίος επιλέχθηκε δεν σηματοδοτούν τίποτε άλλο παρά την αρχή για νέες ομάδες να δράσουν αλλά και για ένα «νέο κύκλο βίας» ο οποίος δεν τελειώνει ουσιαστικά ποτέ. Και το πλαίσιο ενισχύεται ακόμη περισσότερο καθώς γίνεται αντιπαραβολή με τον τρόπο δράσης αντίστοιχων ομάδων στον Ευρωπαϊκό χώρο. Στην αντιπαραβολή αυτή σημαντικό ρόλο παίζει η ανάλυση των αξιωματικών της ΕΛ.ΑΣ. η οποία μεταφέρεται αυτούσια στην εφημερίδα και δηλώνει ότι: *«Φέτος κλείνουμε 38 χρόνια αντάρτικου πόλης στην χώρα μας. Μιλάμε για μια πρωτοφανή χρονική διάρκεια αν αναλογισθεί κανείς ότι ξένες ένοπλες οργανώσεις, όπως η RAF ή οι Ερυθρές Ταξιαρχίες, δεν είχαν ουσιαστικά δράση μεγαλύτερη από 15 χρόνια. Είναι φανερό για μας ότι μετά την εξάρθρωση μιας ένοπλης οργάνωσης κινούνται αμέσως και σχεδόν αυτομάτως οι διαδικασίες για την στρατολόγηση νέων προσώπων κυρίως από την δεξαμενή του αντιεξουσιαστικού χώρου»* (Βήμα, 5/03/2012). Αυτή η δυνατότητα στρατολόγησης μετά από κάθε προσπάθεια εξάρθρωσης των ένοπλων οργανώσεων είναι και αυτή η οποία συντηρεί τον αντίστοιχο κύκλο βίας.

Βέβαια σε αυτή την κατηγορία της επιχειρησιακής ικανότητας της τρομοκρατίας υπάρχει και ο αντίποδας δηλαδή ότι πολλές φορές τα ευρήματα αναφορικά με τον οπλισμό των τρομοκρατικών οργανώσεων δεν ανταποκρίνονται στον «φόβο» και την «απειλή» που θέλει πολλές φορές να δημιουργήσει ο παράγοντας της Ασφάλειας. Έτσι σε πολλά άρθρα ιδίως της εφημερίδας Καθημερινής, σχετικά με εφόδους της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας σε γιάφκες τα ευρήματα αφορούν κυρίως σε «ξύλα, ρόπαλα, χασίς, αεροβόλα όπλα, σιδηρογροθιές» ή ακόμη και «σε κρυπτογραφημένα σημειώματα» (Βήμα, 17/01/2013) τα οποία όσο «αξιόποινα» και να είναι, δεν ανταποκρίνονται εντελώς στις «προσδοκίες» που καλλιεργούνται μέσω της πληροφόρησης, για μία τρομοκρατική οργάνωση μεγάλου βεληνεκούς από πλευράς δυνατοτήτων. Με τον τρόπο αυτό αναιρείται κατά κάποιο τρόπο η «πληροφόρηση» και «ανάλυση» σχετικά με την επιχειρησιακή ικανότητα της

τρομοκρατίας. Εμφανίζεται έτσι το «αντάρτικο πόλης» και ο «ένοπλος αγώνας» να διεξάγεται μεταξύ δύο άκρων από πλευράς επιχειρησιακών δεδομένων δηλαδή και με «απλό οπλισμό» (ρόπαλα, σιδηρογροθιές) αλλά και με « βαρύ οπλισμό», όπως είναι η αμυνιοδυναμίτιδα, η ζελατοδυναμίτιδα, τα RPG, τα Καλάσνικοφ κ.α.

Δ.ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕ ΠΟΙΝΙΚΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ.

Η κατηγορία αυτή είναι άμεσα συνδεδεμένη τόσο με την επιχειρησιακή ικανότητα της τρομοκρατίας, τις επιθέσεις αλλά και με την έννοια του φόβου, καθώς αναδεικνύεται ότι μέσω αυτής η τρομοκρατία στην Ελλάδα δεν περιορίζεται στα καθαρά ιδεολογικά στεγανά ενός «αντάρτικου πόλης» αλλά αξιοποιεί όλες τις δυνατότητες που της δίνονται προκειμένου αυτός ο αγώνας να αποκτήσει πραγματική επιχειρησιακή ουσία και η απειλή να είναι υπαρκτή στην βάση των δυνατοτήτων της. Η σχέση αυτή ενώ πριν το 2011 εμφανιζόταν σποραδικά και μόνο ως «πιθανότητα» για το υπό εξέταση διάστημα έχουμε περισσότερα άρθρα και η «πιθανότητα» γίνεται πλέον «βεβαιότητα». Έτσι στην Καθημερινή (14/12/2011) διαβάζουμε: *«Νονός», ο κοινός παρονομαστής. Κεντρικό ρόλο στον συντονισμό των σχέσεων μεταξύ των λεγόμενων «ποινικών» κρατουμένων με άτομα που κατηγορούνται για τρομοκρατική δράση αποδίδουν οι αρχές ασφαλείας σε βαρυποινίτη, που κρατείται για υποθέσεις εκβιασμών (το όνομά του αναφέρεται στη δικογραφία των 217 νονών της νύχτας) και είχε απολογηθεί για συμμετοχή στο νέο συνδικάτο του εγκλήματος υπό τον... Παν. Βλαστό. ... Σύμφωνα με εκδοχή, που όμως δεν επιβεβαιώνεται από συγκεκριμένα ευρήματα, ο εν λόγω έγκλειστος λειτούργησε και σε αυτήν την περίπτωση ως ενδιάμεσος κρίκος μεταξύ του Βλαστού και των πέντε κατηγορούμενων για συμμετοχή στη «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» που αποπειράθηκαν να αποδράσουν. Το εν λόγω άτομο φέρεται, σύμφωνα πάντοτε με πηγές της ΕΛ. ΑΣ., να παρέχει «προστασία» σε κατηγορούμενους για τρομοκρατία στο διάστημα που κρατούνται σε σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας. Μία ακόμα αστυνομική θεωρία θέλει τα μέλη της «Συνωμοσίας» να προμηθεύτηκαν κατά το παρελθόν οπλισμό μέσω δικτύων που ελέγχονται από τον συγκεκριμένο έγκλειστο. Δεν θεωρείται τυχαίο από τους αστυνομικούς ότι παρότι τα μέλη της «Συνωμοσίας» βρίσκονταν μόλις 15 ημέρες στον Κορυδαλλό, έμαθαν και*

τελικά συμμετείχαν στο σχέδιο απόδρασης του Βλαστού. Εξάλλου, αίσθηση προκάλεσε ότι στο κείμενο-επιστολή που συνέταξαν οι παραλίγο δραπέτες και υπογράφεται από τον Παν. Βλαστό αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι «σε μας τα μέλη της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» επιβάλλονται ειδικές συνθήκες κράτησης με τον διασκορπισμό μας σε όλες τις φυλακές της Ελλάδας». Παρόμοιες σχέσεις ποινικών, με άτομα που δραστηριοποιούνται στον αντιεξουσιαστικό χώρο, έχουν προκύψει σε αρκετές ακόμα περιπτώσεις τα τελευταία χρόνια. Ανάμεσα στις πιο χαρακτηριστικές, αναφέρονται η απαγωγή του επιχειρηματία Γ. Μυλωνά από τον δραπέτη Βασ. Παλαιοκώστα και άτομα με πλούσια δράση στον αντιεξουσιαστικό χώρο, καθώς και η διασύνδεση (μέσω κλεμμένων Ι. Χ.) του Βασ. Παλαιοκώστα με μέλη του «Επαναστατικού Αγώνα».

Η σχέση Ποινικών κρατουμένων με τρομοκράτες φαίνεται να αναπτύσσεται ιδιαίτερα το διάστημα κατά το οποίο τα μέλη της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» βρίσκονται κρατούμενοι στις φυλακές. Το θέμα το οποίο ανακύπτει είναι ότι οι τρομοκράτες εμπλέκονται σε «ποινικές» καθαρά πράξεις όπως απαγωγές, ληστείες κ.α. οι οποίες δεν έχουν κανένα ιδεολογικό «κάλυμμα». Όπως αναφέρθηκε και στην κατηγορία του φόβου, οι σχέσεις ποινικών και τρομοκρατών, εκτός του ότι παραπέμπουν σε τρομοκρατική οργάνωση του 1970 (Ερυθρές Ταξιαρχίες) ενισχύουν ιδιαίτερα το κομμάτι της «βίας» η οποία φαίνεται πως μέσω της σχέσης αυτή κλιμακώνεται ενώ η φύση της συνεργασίας αυτής τελικά οδηγεί σε ακραίες δράσεις (πολλές φορές και εκτός στόχων τρομοκρατίας) όπου εμπλέκονται μέθοδοι και τεχνικές εκτός του ένοπλου αγώνα.

Η σχέση αυτή μάλιστα γίνεται και μείζον θέμα Δημόσιας Πολιτικής καθώς ο Υφυπουργός Προστασίας του Πολίτη Μανώλης Όθωνας το Δεκέμβριο του 2011 (Βήμα, 13/12/2011), δηλώνει ότι: «Η σχέση τρομοκρατών και ποινικών κρατουμένων αποδείχθηκε», αναφερόμενος και πάλι στην σχέση μεταξύ των κρατουμένων για συμμετοχή στους «Πυρήνες της Φωτιάς» και στον «γνωστό» ποινικό Παναγιώτη Βλαστό. Βέβαια οι αποδείξεις αυτές προκύπτουν συνήθως από το «δικαστικό» ρεπορτάζ καθώς όπως φαίνεται από την μελέτη των άρθρων της Καθημερινής, οι συναναστροφές ποινικών και τρομοκρατών ήταν πολύ συχνές και μάλιστα

αφορούσαν και κοινωνικές εκδηλώσεις όπως το «Πρωτοχρονιάτικο Ρεβεγιόν» όπου ο κρατούμενος Χριστόδουλος Ξηρός (17N) διασκέδαζε με κρατούμενους της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς» στην πτέρυγα μάλιστα στην οποία κρατούνται αλλά και με γνωστούς ποινικούς κρατουμένους (Καθημερινή: 8/01/2014).

Βέβαια η προσπάθεια διακωμώδησης δεν αναιρεί το γεγονός ότι η συγκεκριμένη κατηγορία στο πλαίσιο της τρομοκρατίας, συνιστά μία ακόμη μεταβλητή η οποία ενδυναμώνει το πλαίσιο Ασφάλειας καθώς ενισχύει τόσο την έννοια της απειλής στην τρομοκρατία, όσο και τον φόβο για το τι μπορεί να πετύχει η τρομοκρατία (επιχειρησιακά) μέσω της σχέσης αυτής).

Ε. ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΩΝ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ-ΠΡΟΦΙΛ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΩΝ-ΔΙΚΕΣ.

Τα άρθρα τα οποία ασχολούνται με το κομμάτι των συλλήψεων των μελών των τρομοκρατικών οργανώσεων αλλά και τις δίκες που ακολούθησαν των συλλήψεων έχουν αρκετό ενδιαφέρον. Για το υπό εξέταση διάστημα τα άρθρα τα οποία εντάσσονται στην κατηγορία αυτή είναι για το Βήμα 155 και για την Καθημερινή 136. Ο αριθμός είναι αρκετά μεγάλος και βέβαια όπως και στην προηγούμενη κατηγορία παρουσιάζεται μία περιοδικότητα με το μεγαλύτερο αριθμό άρθρων να παρατηρείται το 2011 το οποίο ξεκινά με τις δίκες των μελών της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς» τα οποία έχουν συλληφθεί για τρομοκρατία.

Στην κατηγορία αυτή οι συντάκτες εναλλάσσονται καθώς πολλά άρθρα εμπίπτουν στο δικαστικό ρεπορτάζ και όχι στο αστυνομικό με κατά συνέπεια να μην παρατηρείται ομοιομορφία στον τρόπο γραφής ούτε και στην πληροφόρηση. Είναι χαρακτηριστικό- και αυτό είναι το αξιοσημείωτο της συγκεκριμένης κατηγορίας- ότι το «πλαίσιο» στην περίπτωση της συγκεκριμένης κατηγορίας εμφανίζεται εμφανώς αποδυναμωμένο καθώς το δόγμα της τρομοκρατίας δεν ενισχύεται δικαστικά ούτε και ανταποκρίνεται στο αστυνομικό σκέλος των συλλήψεων και της προσπάθειας ώστε η «κίνηση της ασφάλειας» να ολοκληρωθεί και να εμπεδωθεί από την Κοινή Γνώμη. Είναι χαρακτηριστικό το άρθρο της 18^{ης} Ιουλίου 2011 στο Βήμα, όπου με την ολοκλήρωση της δίκης των συλληφθέντων και την αναμονή της απόφασης η συντάκτρια του άρθρου (Έλλη Ισμαηλίδου) αναρωτιέται: «Έξι μήνες, περισσότερες

από 50 δικάσιμοι, 60 μάρτυρες και καμιά εκατοστή έγγραφα. Κι όμως, η πολύκροτη υπόθεση των «Πυρήνων της Φωτιάς» παραμένει γεμάτη ερωτηματικά, ελάχιστες ώρες πριν από την ανακοίνωση της δικαστικής απόφασης. Εν τέλει είναι οι Πυρήνες τρομοκρατική οργάνωση ή παρέα οργισμένων νεαρών;». Στην βάση αυτή αναιρείται όλη η προσπάθεια σε επικοινωνιακό επίπεδο από πλευράς ΕΛ.ΑΣ. σχετικά με την «Συνομωσία Πυρήνων της Φωτιάς» και την ικανότητά τους να θεωρούνται μία σημαντική και αξιόμαχη τρομοκρατική οργάνωση.

Ένα δεύτερο στοιχείο το οποίο προκύπτει από την ανάλυση των άρθρων είναι και η «αντιπαλότητα» του δικαστικού-αστυνομικού σκέλους σε επίπεδο θεσμικού παράγοντα. Η αντιπαλότητα αυτή υπό μορφή πληροφόρησης γίνεται περισσότερο αντιληπτή στο κομμάτι που αφορά στην απόδραση του Χριστόδουλου Ξηρού και στο τι «γινόταν» στις φυλακές με την επικοινωνία μεταξύ κρατουμένων για τρομοκρατικές ενέργειες και πράξεις. Ο ευτελισμός αγγίζει τα όρια της γελοιοποίησης καθώς τελικά οι πληροφορίες ότι στο «Ρεβεγιόν των Φυλακών» για την Πρωτοχρονιά του 2014 συμμετείχε και ο Χριστόδουλος Ξηρός ή με διακωμώδηση της κατάστασης όπως «Μην ενοχλείτε τους Πυρήνες: Εισαγγελείς και υπεύθυνοι φυλακών... κανόνιζαν συναντήσεις μεταξύ κατηγορουμένων για συμμετοχή σε ένοπλες οργανώσεις και έδιναν εντολές ώστε οι κρατούμενοι αντάρτες πόλης να έχουν πριβέ επαφές με ιδιώτες-επισκέπτες χωρίς κανέναν έλεγχο. Και όλα αυτά την περίοδο που είχε αρχίσει η επιχείρηση «Πυθία», με βομβιστικές επιθέσεις που εκπορεύονταν μέσα από τις φυλακές και υπήρχαν προειδοποιήσεις από την ΕΛ.ΑΣ. και τους δικαστικούς για αναγέννηση της ένοπλης βίας..» (Βήμα, 16/02/2014) ενώ σύμφωνα με το πόρισμα του πειθαρχικού ελέγχου «Επί περίπου δύο χρόνια, από τις 5 Φεβρουαρίου 2011 έως την 31η Ιανουαρίου 2013, ο Χριστόδουλος Ξηρός πηγαινοερχόταν στην πτέρυγα Α, όπου κρατούνταν οι «Πυρήνες της Φωτιάς» παρά τη ρητή εντολή του Συμβουλίου των Φυλακών να μην μετακινείται από την πτέρυγα, όπου κρατούνταν...» (Βήμα, 11/02/2014).

Σε όλη αυτή την κατάσταση ο κύριος παράγοντας Ασφάλειας δηλαδή η ΕΛ.ΑΣ παίρνει σαφή θέση και δηλώνει ότι: «Επιπλέον, σε σειρά επισκέψεων που είχαν δεχθεί μέλη των «Πυρήνων» μέσα στις φυλακές φαίνεται να είχαν δοθεί εντολές -

που συνοδεύονται από ειδική σήμανση στο βιβλίο επισκεπτών - «να μην υπάρχει επίβλεψη από σωφρονιστικούς υπαλλήλους» στις συναντήσεις αυτές. Με υψηλόβαθμα στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. να μιλούν για «αδιανόητες καταστάσεις που τροφοδοτούν πιθανόν τον κύκλο της βίας και ένα πολύ μικρό μέρος τους γνωρίζαμε ακόμη και οι ίδιοι» (Βήμα, 16/02/2014).

Είναι χαρακτηριστικό ότι με αφορμή τις συλλήψεις και τις δίκες μελών της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς», αποδομούνται επίσης και τα λεγόμενα «επιχειρησιακά σχέδια» των τρομοκρατών. Έτσι για παράδειγμα το Σχέδιο Φοίνικας βάσει του οποίου για το διάστημα Ιουνίου-Ιουλίου 2013 (σύμφωνα με την επίσημη ενημέρωση), πραγματοποιήθηκαν μία σειρά επιθέσεων οι οποίες σηματοδότησαν την επανεμφάνιση της οργάνωσης ανοίγοντας ένα νέο «κύκλο βίας» ο οποίος έχει και ένα σημαντικό συμβολισμό. Όπως ο Φοίνικας αναγεννιέται από τις στάχτες του έτσι και η συγκεκριμένη οργάνωση μπορεί και αναγεννιέται συνεχίζοντας τον δρόμο της ένοπλης πάλης και του αγώνα. Δύο άτομα τα οποία συνελήφθησαν τον Ιούλιο του 2013 και κατηγορούνταν για συμμετοχή στην «Συνομωσία Πυρήνων της Φωτιάς» και στην υλοποίηση του σχεδίου Φοίνικας, τελικά αποδείχτηκε ότι δεν είχαν σχέση και απλά ανήκαν στον αντιεξουσιαστικό χώρο.

Ο κύκλος βίας εντός του πλαισίου της τρομοκρατίας από αυτή την άποψη ενισχύεται και πάλι καθώς φαίνεται ότι οι «αδιανόητες καταστάσεις» οδηγούν σε άγνωστα μονοπάτια εντός του πλαισίου της τρομοκρατίας. Επιπλέον οι κινήσεις εκτός του κυρίαρχου παράγοντα για την ασφάλεια είναι όχι μόνο «αδιανόητες», αλλά και «αμφιλεγόμενες», «παράδοξες» και εν πολλοίς «ύποπτες» ενώ στον αντίποδα βρίσκεται η πεποίθηση ότι μέσα από τις φυλακές τα μέλη της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς» σχεδίαζαν και υλοποιούσαν επιθέσεις καθώς στα κελιά τους βρέθηκαν χάρτες και άλλο υλικό το οποίο τους ενοχοποιούσε.

Τέλος οι αθωωτικές αποφάσεις των δικαστηρίων για άτομα μέλη της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς» ή άλλων που είχαν κατηγορηθεί για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις, αναιρεί με «θεσμικό τρόπο» την όλη οργάνωση και μεθοδικότητα της ΕΛ.ΑΣ προκειμένου να εξαρθρώσει τρομοκρατικές οργανώσεις οι

οποίες είχαν παρουσιαστεί ως «σημαντική απειλή» για την δημόσια ασφάλεια και τάξη.

Με αφορμή τις δίκες και τις συλλήψεις των μελών κατηγορουμένων για συμμετοχή σε τρομοκρατικές επιθέσεις διαπιστώνεται και μία προσπάθεια ανάλυσης του προφίλ των «τρομοκρατών». Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο Νίκο Ρωμανό όπου σκιαγραφείται το προφίλ του στην βάση της παρουσίας του στην δολοφονία του φίλου του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου το Δεκέμβριο του 2008. Στην πραγματικότητα ο Ρωμανός ήταν δίπλα στον Γρηγορόπουλο και ήταν μάρτυρας των όσων συνέβησαν. Εκτός του Ρωμανού και με αφορμή τις δίκες, γίνεται προσπάθεια προκειμένου τα μέλη των Πυρήνων της Φωτιάς να παρουσιαστούν ως «παιδιά της διπλανής πόρτας» και οι οικογένειές τους «άνθρωποι με αρχές» κάτοικοι των Βορείων Προαστίων (επανάληψη στερεοτύπων) με ιδιαίτερη μόρφωση και σε πολλές περιπτώσεις οικονομική επιφάνεια.

Γίνεται προσπάθεια έτσι να κατασκευαστεί μία νέα πραγματικότητα για τα μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων όπου τα άτομα τα οποία συμμετέχουν σε αυτές έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (γόννοι αστικών οικογενειών, υψηλού μορφωτικού επιπέδου, κοινωνικής επιφάνειας) ως προς την προέλευσή τους γεγονός που τους στερεί οτιδήποτε από «ηρωισμό» σε σχέση με κοινωνική δικαιοσύνη και ταξική ισότητα καθώς οι ίδιοι έχουν μεγαλώσει σε ένα εύπορο περιβάλλον και όλα αυτά τα γνωρίζουν μόνο μέσα από βιβλία και μελέτες. Ουσιαστικά στον πυρήνα όλων αυτών των μελών ένα κοινό στοιχείο είναι η δυνατότητα της ενασχόλησής τους με την τρομοκρατία καθώς ουδέποτε είχαν θέμα βιοπορισμού ή ανάγκης προς εργασία. Στόχος της προσπάθειας αυτής είναι να αποδομηθεί το προφίλ των τρομοκρατών έτσι ώστε να μην λειτουργήσουν ως πρότυπα ή ως κίνητρο σε άλλους συνομήλικούς τους, οι οποίοι θα θελήσουν να εμπλακούν στο κομμάτι της ένοπλης πάλης.

Βέβαια εδώ παρατηρείται το οξύμωρο αφενός να αποδομείται το προφίλ του τρομοκράτη ήρωα που μέχρι την σύλληψή του προκαλούσε φόβο και αφετέρου να παρουσιάζονται μετά την σύλληψή τους, νέα παιδιά με καλλιέργεια και μόρφωση οικονομική και κοινωνική επιφάνεια τα οποία πολλές φορές μόνο φόβο δεν προκαλούν. Έτσι καθώς το πλαίσιο αποδυναμώνεται και η κίνηση της ασφάλειας

δεν μπορεί να ολοκληρωθεί, θα πρέπει να ενισχυθεί με μία άλλη κατηγορία-θύλακα που έχει να κάνει με την σχέση των τρομοκρατών με ποινικούς κρατούμενους που τους προμήθευαν όπλα, τους εκπαίδευαν, μπορούσαν να λειτουργήσουν (οι ποινικοί) ως δεξαμενή στρατολόγησης, αλλά και με το διεθνές κομμάτι των σχέσεων τους με άλλες οργανώσεις του εξωτερικού. Έτσι από τους πρώτους κιόλας μήνες του 2011 και μέσω των άρθρων για τις δίκες των μελών της «Συνομωσίας Πυρήνων της Φωτιάς», πληροφορούμαστε από τα ΜΜΕ για την σχέση ποινικών και τρομοκρατών και για το πώς η σχέση αυτή λειτουργεί ως μορφή συνεργασίας. Η σχέση αυτή στα επόμενα χρόνια κλιμακώνεται και συγκεκριμενοποιείται. Για παράδειγμα διαβάζουμε στην Καθημερινή (16/12/2011) *«Ο εκφυλισμός των επαναστατικών κλισέ. Δεν είναι μόνο οι «Πυρήνες της Φωτιάς» που γίνονται πλέον αναπόσπαστο κομμάτι των ομάδων ποινικού δικαίου. Το μεγαλύτερο κομμάτι πλέον της πολυσχιδούς «επαναστατικής μάζας», γίνεται αξεδιάλυτο κουβάρι με το κοινό έγκλημα...»*. Η σχέση λοιπόν του κοινού ποινικού δικαίου και της τρομοκρατίας αποστερεί από την τελευταία το συγκριτικό της πλεονέκτημα αυτό δηλαδή του επαναστατικού αγώνα και της ιδεολογίας. Αν η σχέση αυτή ήταν απλά μία υπόθεση στο παρελθόν, από το 2011 και μετά, και με αφορμή τις συλλήψεις, τις δίκες αλλά και όσα ακολούθησαν στο Σωφρονιστικό Κατάστημα του Κορυδαλλού πάντα σύμφωνα με πληροφορίες των ΜΜΕ (π.χ. σχέσεις μελών των Πυρήνων της Φωτιάς με τον Παναγιώτη Βλαστό) λειτουργεί ως συγκεκριμένη κατηγορία εντός του πλαισίου ασφάλειας,. Λειτουργεί όμως και ως ενισχυτική του φόβου καθώς η απειλή της τρομοκρατίας στην Ελλάδα λόγω ακριβώς αυτής της σχέσης της δίνει την ικανότητα να αναβαθμίζεται επιχειρησιακά αποκτώντας οπλισμό και εξοπλισμό που χωρίς αυτήν θα ήταν δύσκολο να αποκτήσει. Βέβαια ο ιδεολογικός εκφυλισμός δεν σημαίνει και επιχειρησιακός εκφυλισμός. Το αντίθετο συμβαίνει. Αποδομώντας το προφίλ των επαναστατών δεν σημαίνει αποδόμηση και των ικανοτήτων των μελών να «χτυπούν» στόχους και να καταφέρουν καίριο πλήγμα κατά της κοινωνίας και των θεσμών της.

ΣΤ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: ΦΥΛΛΟ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ένα ιδιαίτερο στοιχείο το οποίο χαρακτηρίζει τη νέας γενιάς τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι και η παρουσία γυναικών στις οργανώσεις που εμφανίστηκαν μετά την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη. Με αφορμή τις συλλήψεις για τους «Πυρήνες της Φωτιάς» και για τα μέλη του «Επαναστατικού Αγώνα» υπάρχουν συγκεκριμένες κατηγορίες οι οποίες αποδίδονται σε γυναίκες για συμμετοχή στην τρομοκρατία.

Ενώ παλιότερα γινόταν αποδεκτό έστω και ως ένδειξη ότι οι γυναίκες πιθανόν είχαν ένα περιφερειακό ρόλο στην τρομοκρατία, για τη νέας γενιάς τρομοκρατία στην Ελλάδα πλέον οι γυναίκες εμφανίζονται να έχουν ενεργό και ουσιαστικό ρόλο. Στην αρθρογραφία για το υπό εξέταση διάστημα μπορούμε να διακρίνουμε δύο υποκατηγορίες που αφορούν στη διάσταση του φύλου και την σχέση του με την τρομοκρατία. Η πρώτη υποκατηγορία αφορά στην ονομαστικοποίηση των γυναικών, σε αυτές δηλαδή που συγκεκριμένα και στην βάση στοιχείων κατηγορούνται για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Η δεύτερη σχετίζεται με τις επιθέσεις κατά συγκεκριμένων στόχων μεγάλης κλίμακας, όπου το φύλο μπαίνει στο πλαίσιο της τρομοκρατίας, περισσότερο γενικόλογα παρά συγκεκριμένα και με γκρίζες ενδείξεις οι οποίες όμως αναδεικνύουν την επικινδυνότητα των γυναικών τρομοκρατών (π.χ. Άρωμα γυναίκας στο χτύπημα στο Mall).

Ας δούμε αναλυτικά πως καλύπτονται οι δύο υποκατηγορίες:

Αναφορικά με τις συλλήψεις και τις δίκες κατηγορουμένων γυναικών μελών της «Συνωμοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» η πληροφορία ακολουθεί την ενημέρωση από την «πηγή» είτε δηλαδή την ΕΛ.ΑΣ. είτε το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Επιπλέον δημοσιοποιούνται τα στοιχεία εκείνα τα οποία στοιχειοθετούν το αξιόποino των πράξεών τους (π.χ. το DNA, τα δακτυλικά αποτυπώματα, δίνονται στη δημοσιότητα οι φωτογραφίες τους, κ.α.). Η πληροφορία είναι περισσότερο στεγνή, καλά δομημένη και συγκροτημένη όπως για παράδειγμα: *«Στον εισαγγελέα η 25χρονη που κατηγορείται για συμμετοχή στους Πυρήνες της Φωτιάς. Στον εισαγγελέα Εφετών οδηγείται σήμερα το μεσημέρι η 25χρονη φοιτήτρια της Φιλοσοφικής που συνελήφθη την Παρασκευή για συγκρότηση, ένταξη και συμμετοχή στη «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς». Κατηγορείται για κατοχή και μεταφορά όπλων, καθώς εντοπίστηκαν αποτυπώματά της στο κουτί με τα όπλα»* (Καθημερινή 12/01/2013)

και «Στον ανακριτή η 25χρονη που κατηγορείται για συμμετοχή στους «Πυρήνες της Φωτιάς». Στον εφέτη ανακριτή, αρμόδιο για θέματα τρομοκρατίας, Δημήτρη Μόκκα, οδηγήθηκε η 25χρονη που συνελήφθη χθες ως μέλος της οργάνωσης «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς». Η 25χρονη, που αντιμετωπίζει κατηγορίες σε βαθμό κακουργήματος, ζήτησε και έλαβε προθεσμία για την ερχόμενη εβδομάδα» (Καθημερινή 12/01/2013). Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση της Φαίη Μαρί Μέγιερ η οποία συνελήφθη ως μέλος των Πυρήνων της Φωτιάς, Γερμανίδα στην καταγωγή. Από «λάθος» της αστυνομίας και της πληροφορίας την οποία έδωσε στα ΜΜΕ παρουσιάστηκε ως κόρη της καταζητούμενης Μπάρμπαρα Μέγιερ της RAF ενώ στην πραγματικότητα η μητέρα της είχε απλά το ίδιο όνομα. Σε επίπεδο ενημέρωσης η Αστυνομία αναγνωρίζει το λάθος της βέβαια καθώς με αφορμή την έκδοση εντάλματος πληροφορούμαστε τα εξής: «Ένταλμα σύλληψης για τη Γερμανίδα Φαίη-Μαρί Μέγιερ εκδόθηκε πριν από λίγο μετά από βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών, το οποίο ήρε τη διαφωνία ανακριτή και εισαγγελέα σχετικά με την προσωρινή κράτηση της 27χρονης Γερμανίδας. Το Συμβούλιο Εφετών τάχθηκε υπέρ του εισαγγελέα και διέταξε τη σύλληψη και προσωρινή κράτηση της Μέγιερ που κατηγορείται για συμμετοχή στην οργάνωση «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς». Σημειώνεται ότι η 27χρονη καθηγήτρια ξένων γλωσσών είχε συλληφθεί στις 14 Ιανουαρίου με την κατηγορία της συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση. Καθώς εισαγγελέας και ανακρίτρια διαφώνησαν για την προσωρινή της κράτηση, αφέθηκε ελεύθερη έως ότου αποφανθεί το Συμβούλιο Εφετών. Η ίδια είχε εμφανιστεί λανθασμένα από την Αστυνομία ως κόρη της Μπάρμπαρα Μέγιερ, κατηγορούμενης για συμμετοχή στη γερμανική ένοπλη οργάνωση «RAF-Φράξια Κόκκινος Στρατός», λάθος το οποίο αποκαλύφθηκε μερικές ώρες αργότερα» (Βήμα 9/02/2011).

Στην προκειμένη περίπτωση η «αξιοπιστία της πηγής», δηλαδή της ΕΛ.ΑΣ. ακυρώθηκε καθώς υπήρξε σπουδή από τον Κρατικό Φορέα Ασφάλειας προκειμένου να ταυτοποιηθεί η συγκεκριμένη κοπέλα κόρη της γυναίκας που ανήκε στην ηγετική ομάδα της RAF και η οποία διαφεύγει την σύλληψη. Η ίδια μέσα από επιστολή της καταγγέλλει τα εξής: «Ολομέτωπη επίθεση στην ΕΛ.ΑΣ. και στα ΜΜΕ για την

σύλληψη της αλλά και για την «εμφάνισή» της ως κόρη πρώην μελών της γερμανικής ένοπλης οργάνωσης «RAF-Φράξια Κόκκινος Στρατός» εξαπολύει η 27χρονη καθηγήτρια γερμανικών Φαίη Μαρί Μέγιερ σε επιστολή που ανήρτησε σε δικτυακό τόπο. Η 27χρονη αναφέρει ότι πολλές ώρες μετά την...«αποκάλυψη» ότι οι γονείς της ήταν μέλη της γερμανικής οργάνωσης, της ζητήθηκαν πληροφορίες από αξιωματικό της Αντιτρομοκρατικής σχετικά με το που βρισκόταν η καταζητούμενη μητέρα της και για τότε σκοτώθηκε ο πατέρας της σε συμπλοκή με αστυνομικούς στην Βιέννη». Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρώην μέλος της RAF, η 55χρονη Μπάρμπαρα Μέγιερ, η οποία καμιά σχέση δεν έχει με την συλληφθείσα 27χρονη, δεν ήταν καταζητούμενη με διεθνές ένταλμα σύλληψης όπως φέρεται να υποστήριζε ο αξιωματικός της ΕΛΑΣ, αφού είχε παραδοθεί το 2000 στην γερμανική πρεσβεία στην Βηρυτό κι αφέθηκε ελεύθερη μετά από μερικούς μήνες. Στην ίδια επιστολή της η 27χρονη παραδέχεται ότι είναι αναρχική αλλά θεωρεί ότι ενεπλάκη στην υπόθεση των τεσσάρων αντιεξουσιαστών από την Θεσσαλονίκη γιατί «ήπια ποτό με τους λάθος ανθρώπους». Παράλληλα αναφέρει ότι της υποβλήθηκαν πολλές ερωτήσεις για την «γνωριμία» της με τον 30χρονο αντιεξουσιαστή Χρήστο Πολίτη που είχε συλληφθεί μαζί με τους Κωνσταντίνο Σακκά, Γιώργο Καραγιαννίδη, Αλέξανδρο Μητρούσια κι άλλους στις 4 Δεκεμβρίου 2010 για συμμετοχή σ ένοπλη οργάνωση..» (Βήμα 21/01/2011).

Η περίπτωση της Μέγιερ είναι ιδιόζουσα καθώς λόγω του «λάθους» δεν υπήρχε χρόνος να εστιαστεί η ενημέρωση στο ιδιαίτερο προφίλ της και στο πως εντάχθηκε στην συγκεκριμένη οργάνωση. Η ίδια αποφυλακίστηκε τον Μάρτιο του 2011 με περιοριστικούς όρους.

Στον αντίποδα υπάρχει ακόμη μία γυναίκα η οποία είχε συλληφθεί για συμμετοχή στην «Συνομωσία Πυρήνων της Φωτιάς», καταδικάστηκε σε 11ετή φυλάκιση αλλά αποφυλακίστηκε με αναστολή εκτέλεσης της ποινής λόγω του ελαφρυντικού της μετεφηβικής ηλικίας. Πρόκειται για την κατηγορούμενη Κωνσταντίνα Καρακατσάνη η οποία: «Γεννήθηκε το 1991 και διέμενε στο Παλαιό Φάληρο. Στα 17 της χρόνια έφυγε από το σπίτι της. Λίγο καιρό πριν από τη σύλληψή της εργαζόταν ως σχεδιάστρια τατουάζ σε εργαστήριο δερματοστιξίας στην Πλάκα. Είχε προσωπική

γνωριμία με έναν εκ των συλληφθέντων για την υπόθεση, τον Νίκο Βογιατζάκη, και ακολούθως με τον Γιώργο Νικολόπουλο. Ήταν ένα από τα βασικά μέλη της παρέας του Χαλανδρίου. Στο διαμέρισμα της οδού 25ης Μαρτίου 8 βρέθηκε σειρά αποτυπωμάτων της. Εξαφανίστηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα και συνελήφθη στην οδό Πατησίων τον Απρίλιο του 2010. Υποστήριξε ότι είχε αναλάβει όλες τις δουλειές του σπιτιού και ότι σε αυτό οφείλονται τα αποτυπώματα που βρέθηκαν εκεί» (Το Βήμα: 7/11/2011). Από την Καθημερινή (7/11/2011) πληροφορούμαστε επίσης ότι: «Συμμαθητές στο Αρσάκειο του Ψυχικού ήταν οι περισσότεροι από τους κατηγορουμένους για συμμετοχή στη «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς». Ο προφυλακισμένος, σήμερα, Χάρης Χατζημιχελάκης φοιτούσε εκεί, όπως και ο εξάδελφός του και επίσης προφυλακισμένος Μάνος Γιόσπας. Στην κατάθεσή του ο πρώτος αναφέρει ότι γνώριζε τους καταζητούμενους Γιώργο και Μιχάλη Νικολόπουλο από το σχολείο, όπου φοιτούσαν κι εκείνοι. Όλοι τους γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στο τρίγωνο Π. Ψυχικό, Χαλάνδρι, Κηφισιά, με εξαίρεση 2 - 3 κατηγορουμένους που έμεναν στα νότια προάστια και κατά την αστυνομία συγκροτούν τον «πυρήνα του Π. Φαλήρου. Με την εισαγωγή τους στο πανεπιστήμιο μετακόμισαν σε ιδιόκτητα διαμερίσματα ή γκαρσονιέρες. Ο Χ. Χατζημιχελάκης έφυγε από το πατρικό του στην Αγ. Παρασκευή και μετακόμισε σε ιδιόκτητο σπίτι στο Χαλάνδρι. Ο Γιώργος Νικολόπουλος έμενε σε διαμέρισμα της οδού Κουντουριώτη, το οποίο μίσθωσε ο πατέρας του, ιδιοκτήτης καταστήματος Goody's σε περιοχή του λεκανοπεδίου. Στο διαμέρισμα της οδού Κουντουριώτη, η Αντιτρομοκρατική πραγματοποίησε έφοδο τη νύχτα της επίθεσης εναντίον της διμοιρίας των ΜΑΤ στο υπουργείο Πολιτισμού. Πλην του Γιώργου Νικολόπουλου, συνελήφθησαν τότε ο Ν. Βογιατζάκης και η Κωνσταντίνα Καρακατσάνη ή αλλιώς «Νίνα» ή «Miss Punk», που επίσης κατηγορούνται για συμμετοχή στη «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς».

Η περίπτωση της Καρακατσάνη θεωρείται «τυπική» όσον αφορά την σχέση φύλου και τρομοκρατίας. Η ίδια διατηρούσε προσωπική σχέση με έναν από τους συλληφθέντες, ήταν μία κοπέλα που κινούνταν στον χώρο της άκρας αριστεράς και βέβαια η πληροφορία στέκεται στο «πως την αποκαλούσαν» και στο «πως η ίδια

διατηρούσε κατάσταση με τατουάζ». Η πληροφόρηση εδώ είναι πολύ προσεκτική επαναλαμβάνει τα στερεότυπα από πλευράς φύλου και επειδή οι συλλήψεις γυναικών έχουν ονοματεπώνυμο ο φόβος δεν μπορεί να δομηθεί στην βάση του φύλου.

Από την άλλη πλευρά εκεί που δεν υπάρχουν συλλήψεις η πληροφορία είναι πιο ελεύθερη να δομήσει τον φόβο στην βάση του φύλου. Οι γυναίκες για τις οποίες υπάρχουν πληροφορίες ή ενδείξεις ότι συμμετέχουν στην τρομοκρατία και των οποίων τα ονόματα δεν είναι γνωστά περιβάλλονται από ένα «πέπλο μυστηρίου». Πολύ συχνά η ΕΛ.ΑΣ δηλώνει ότι η νέας γενιάς τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι «γυναικοκρατούμενη» υπονοώντας ότι εκτός από περιφερειακό ρόλο οι γυναίκες που συμμετέχουν σε τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν πλέον κεντρικό ρόλο τόσο επιχειρησιακά όσο και επιτελικά (ιδεολογία, προκηρύξεις κ.α.). Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ στην περίπτωση της 17^{ης} Νοέμβρη η πληροφόρηση της ΕΛ.ΑΣ το 2002 μιλούσε για «ντάμες» της τρομοκρατίας (Βήμα 15/09/2002) υπονοώντας με ένα σεξιστικό τρόπο ότι οι γυναίκες λειτουργούν ως υποστηρικτικά εργαλεία στον σκοπό της τρομοκρατίας, στην περίπτωση των Πυρήνων της Φωτιάς αλλά και της νέας γενιάς τρομοκρατία στην Ελλάδα η συζήτηση γίνεται για «αμαζόνες» της τρομοκρατίας (Βήμα 10/06/2013) συνδέοντάς τις με τα πρόσωπα της Ελληνικής Μυθολογίας, ότι οι γυναίκες πλέον έχουν κεντρικό ρόλο στην τρομοκρατία και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην «απειλή» την οποία συνιστά η τρομοκρατία.

Η μόνη περίπτωση στην οποία μία γυναίκα περνάει από το επιχειρησιακό σκέλος της τρομοκρατίας στο ηγετικό αφορά στην Πόλα Ρούπα σύντροφο του Μαζιώτη ο οποίος συνελήφθη τον Αύγουστο του 2014. Η ΕΛ.ΑΣ πληροφορεί (πάντα μέσω του συστήματος διαρροών) ότι η Ρούπα είναι το «αφεντικό» και το «μυαλό» του Επαναστατικού αγώνα, ενώ εκτός από τις καταδίκες που έχει είναι και επικηρυγμένη με 1.000.000 Ευρώ (μοναδική περίπτωση καταζητούμενης γυναίκας για τρομοκρατία στον Ευρωπαϊκό χώρο). Εδώ γίνεται προσπάθεια η σχέση φύλου και τρομοκρατίας να δομηθεί όχι μόνο στο επιχειρησιακό σκέλος αλλά και στο ηγετικό και στην ικανότητα της συγκεκριμένης γυναίκας να οργανώσει την

τρομοκρατική οργάνωση της οποίας ηγείται, να στρατολογήσει νέα μέλη και να σχεδιάσει αποτελεσματικά επιθέσεις. Άλλωστε και η λέξη «αφεντικό» παραπέμπει περισσότερο σε οργανωμένο έγκλημα και λιγότερο σε ιδεολογική οργάνωση της άκρας αριστεράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι έξι κατηγορίες-θύλακες οι οποίες μελετήθηκαν ανωτέρω στηρίζουν τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία διατυπώθηκαν στο Ένατο Κεφάλαιο και αφορούσαν αφενός στην παρουσίαση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα μέσα από συγκεκριμένα ΜΜΕ και αφετέρου στην «απειλή» της τρομοκρατίας και αν αυτή τελικά κατασκευάζεται ή όχι. Η «κατασκευή» της τρομοκρατίας συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία του πλαισίου, στοιχείου απαραίτητου προκειμένου να ολοκληρωθεί η «κίνηση» της Ασφάλειας την οποία επιθυμεί να περάσει στην Κοινή Γνώμη, ο κυρίαρχος παράγοντας της Ασφάλειας δηλαδή η ΕΛ.ΑΣ.

Χωρίς να αναιρείται το γεγονός ότι υπάρχει τρομοκρατία στην Ελλάδα η κατασκευή του πλαισίου Ασφάλειας και οι μεταβλητές που λειτουργούν εντός αυτής, λειτουργούν διττά. Αφενός αναβαθμίζουν το θέμα της τρομοκρατίας σε μείζον θέμα Δημόσιας συζήτησης και πολιτικής (μέσω της πληροφόρησης των ΜΜΕ) και αφετέρου επιτρέπουν στον κυρίαρχο παράγοντα της Ασφάλειας να λειτουργήσει μέσω της πληροφόρησης, σε έναν «κοινωνικό έλεγχο» τον οποίο γεννά ο φόβος για την τρομοκρατία. Και στις δύο αυτές πλευρές κυριαρχεί ουσιαστικά η «απειλή» για την τρομοκρατία, η οποία σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μία αυτοματοποιημένη διαδικασία αλλά οικοδομείται μέσω της δημιουργίας του κατάλληλου πλαισίου Ασφάλειας εντός του οποίου η τρομοκρατία εμφανίζεται να συναρτάται με συγκεκριμένες μεταβλητές/παραμέτρους όπως οι κατηγορίες-θύλακες οι οποίες αναλύθηκαν. Το πλαίσιο Ασφάλειας δεν κάνει τίποτε άλλο από τα να δημιουργεί τα «στεγανά» εκείνα, προκειμένου η Αντιτρομοκρατία (ως Κρατική Αρχή), να μπορεί σε επίπεδο πληροφόρησης να οριοθετήσει με σαφήνεια τα όρια που κινείται η Τρομοκρατία και πως τελικά αυτή λειτουργεί στην βάση συγκεκριμένων παραμέτρων/μεταβλητών η οποίες την φέρνουν στο επίπεδο λογικής του «μέσου πολίτη».

Τα πλαίσια-θύλακες όπως μελετήθηκαν τεκμηριώνουν επακριβώς το γεγονός ότι η τρομοκρατία στην Ελλάδα παραμένει όπως προαναφέρθηκε ψηλά στην δημόσια συζήτηση και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ευρύτερου πλαισίου Ασφάλειας.

Στόχος σύμφωνα με την αρχή της πλαισίωσης, είναι να παραμείνει η τρομοκρατία σε περίοπτη θέση και να είναι συνεχώς στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας ακόμη και αν δεν συνδέεται με συγκεκριμένα γεγονότα επιθέσεις. Στην κατεύθυνση αυτή η απειλή παραμένει το κυρίαρχο συστατικό εντός του πλαισίου της Ασφάλειας και συνιστά την απαραίτητη συνθήκη προκειμένου ο κυρίαρχος παράγοντας δηλαδή η ΕΛ.ΑΣ. να ολοκληρώσει τη διαδικασία της Ασφάλειας.

Επειδή κύριος στόχος της παρούσας διατριβής ήταν η ανάλυση της σχέσης των ΜΜΕ και της τρομοκρατίας στην Ελλάδα, χρησιμοποιώντας τις δύο κύριες θεωρίες, δηλαδή την Θεωρία της Πλαισίωσης και την Θεωρία της Ασφάλειας της Σχολής της Κοπεγχάγης, συμπερασματικά μπορούμε να πούμε τα εξής:

Η «κίνηση της Ασφάλειας» όπως την εννοεί η Σχολή της Κοπεγχάγης σαφώς δεν ολοκληρώνεται μόνο γλωσσολογικά με την χρήση μόνο του όρου Ασφάλεια αλλά εμπεριέχει μία ολόκληρη ρητορική η οποία όπως είδαμε στην ανάλυση των άρθρων που προηγήθηκε έχει σαφή δομή και περιεχόμενο. Η ρητορική αυτή τολμάμε να πούμε βασίζεται σε ένα «ειδικό λεξιλόγιο» σχεδιασμένο για την εμπέδωση της απειλής και την υλοποίηση του φόβου τον οποίο προκαλεί η τρομοκρατία. Το λεξιλόγιο αυτό βασίζεται σε «ειδικούς όρους» αυξημένης βαρύτητας που αφορούν στο επιχειρησιακό σκέλος της τρομοκρατίας, στην στρατολόγηση των μελών, σε δεδομένα (όπλα, εκρηκτικά κ.α.) ακόμη και στη διασύνδεση των τρομοκρατών με ποινικούς κρατούμενους. Μέσω της ρητορικής αυτής και του αφηγηματικού στυλ οι λέξεις αποκτούν ένα ιδιαίτερο νόημα που συγκλίνει στην εμπέδωση του φόβου και τη δόμηση της απειλής. Όπως διατυπώθηκε παραπάνω για την Σχολή της Κοπεγχάγης, δεν είναι αρκετό να διατυπώσεις την λέξη Ασφάλεια για να δημιουργήσεις την «κίνηση της Ασφάλειας». Αυτό ουσιαστικά λειτουργεί περιοριστικά. Η «κίνηση της Ασφάλειας» είναι συνδεδεμένη με την δυναμική που γεννά η τρομοκρατία και εν προκειμένω την ικανότητά της να γεννά το φόβο για την Δημόσια Τάξη μέσω των στεγανών του πλαισίου Ασφάλειας. Η δυναμική αυτή εκπέμπεται σε επίπεδο πληροφόρησης, συνεχώς είτε στη βάση συγκεκριμένων γεγονότων είτε στη βάση θεματικών πλαισίων σε διαστήματα όπου δεν υπάρχουν

τρομοκρατικά χτυπήματα. Δικαιολογείται κατ' αυτό τον τρόπο η άποψη που συχνά εκφράζεται (μέσω πληροφόρησης) από τον κυρίαρχο παράγοντα της Ασφάλειας ότι η τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι σαν την Λερναία Ύδρα, δηλαδή ότι ακόμη και αν υπάρχουν επιτυχίες εναντίον της ποτέ δεν εξουδετερώνεται ολοκληρωτικά ενώ έχει την ικανότητα να αναγεννιέται και να ανανεώνεται με ανθρώπινο δυναμικό, επιχειρησιακό εξοπλισμό κ.α. Έτσι η «κίνηση της Ασφάλειας» παρουσιάζει μία δυναμικότητα, διότι «συμπορεύεται» σε αντιστοιχία με την συνεχή παρουσία της τρομοκρατίας, σε μία «παράλληλη κίνηση», σε ένα είδος «άτυπου ανταγωνισμού» και σε ένα μέλλον το οποίο δεν μπορεί να προβλεφθεί. Ιδιαίτερη είναι η περίπτωση των άρθρων που αφορούν σε συγκεκριμένα γεγονότα-θύλακες γιατί το «διαμεσολαβημένο» (ανάμεσα στην τρομοκρατία και την Αντιτρομοκρατία) γεγονός (όπως π.χ. μία επίθεση, η σύλληψη μελών κ.α.) λειτουργεί συνήθως ως «πυροκροτητής» όπου με αφορμή το γεγονός και εντός του άρθρου (όπως είδαμε στην ανάλυση των κατηγοριών) δίνεται η ευκαιρία για αναλύσεις σχετικά την τρομοκρατία. Οι αναλύσεις αυτές σχεδόν ποτέ δεν αγγίζουν τα βαθύτερα αίτια της δημιουργίας της τρομοκρατίας. Η όποια διασύνδεση μεταξύ παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος παραμένει στενά εντός του προκαθορισμένου πλαισίου Ασφάλειας όπως ορίζεται από τον κυρίαρχο παράγοντα μέσα από τις επίσημες διαρροές στα ΜΜΕ. Ο «αένας» κύκλος της τρομοκρατίας, παραμένει έτσι σε μία διαρκή κίνηση όπου εντός της κίνησης αυτής οι μεταβλητές μπορεί να «τροποποιούνται» αλλά δεν ολοκληρώνονται ποτέ (π.χ. η σχέση τρομοκρατίας και ποινικών κρατουμένων ανοίγει ένα παράθυρο για το μέλλον της τρομοκρατίας, που απαιτεί η κίνηση της Ασφάλειας, να τροποποιηθεί και να λάβει άλλες διαστάσεις). Επίσης το κεντρικό μήνυμα που προβάλλει πάντα είναι η ικανότητα της τρομοκρατίας να προκαλεί «ανασφάλεια» και διασάλευση της τάξης σε ένα δύσκολο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον.

Ένα στοιχείο επίσης που έχει να κάνει με την «κίνηση της Ασφάλειας», είναι ότι δεν βλέπουμε να προβάλλει η αξιοπιστία του συντάκτη και της πηγής της πληροφόρησης. Οι συντάκτες μεταφέρουν επακριβώς τις «διαρροές» οι οποίες γίνονται από τα «επίσημα χείλη» του αρμόδιου Φορέα, προκειμένου να ενισχυθεί η

θέση ότι η τρομοκρατία συνιστά «απειλή» και κατά συνέπεια μπορεί ανά πάσα στιγμή να προκαλέσει ανατροπή και ανωμαλία στην δημοκρατία (ως πολίτευμα), τους θεσμούς της αλλά και την κοινωνική τάξη και δικαιοσύνη. Αυτό φαίνεται πάντα στις εισαγωγικές παραγράφους των άρθρων όπου μεταφέρεται αυτούσια η άποψη της ΕΛ.ΑΣ. δηλαδή του κυρίαρχου παράγοντα της Ασφάλειας. Η «κίνηση της Ασφάλειας» όμως δεν στηρίζεται μόνο στις διαρροές αλλά βασίζεται και στις αναλύσεις οι οποίες ακολουθούν στο κύριο σώμα του κάθε άρθρου. Εκεί (συνήθως στην δεύτερη και τρίτη παράγραφο του άρθρου) συναντάμε την απαραίτητη ανάλυση η οποία τεκμηριώνει τις διαρροές πάντα όμως με τέτοιο τρόπο διατυπωμένο που η ανάλυση αυτή φαίνεται να μην αντανάκλα τις απόψεις του συντάκτη αλλά επεξηγεί τις θέσεις του Φορέα Ασφάλειας. Επιχειρησιακά δεδομένα, επικείμενες επιθέσεις, αναγωγές σε άλλες τρομοκρατικές ομάδες ή σε παρόμοιες τεχνικές, νέες δυνατότητες στρατολόγησης, είναι μερικά μόνο από τα στοιχεία τα οποία περνάνε στο κύριο σώμα της ανάλυσης. Η «κίνηση λοιπόν της Ασφάλειας» δεν έχει να κάνει με την γλωσσολογία, αλλά με μία ολόκληρη αφηγηματική τεχνική που προσδίδει νόημα και πατάει σε παγιωμένες αντιλήψεις για την τρομοκρατία και την δράση της. Η αφηγηματική αυτή τεχνική, είναι πάντα τεκμηριωμένη, σαφής και κατανοητή, προκειμένου ο αποδέκτης του μηνύματος για την τρομοκρατία να εμπεδώσει όχι μόνο την απειλή και τον φόβο αλλά και την ανάγκη για «Ασφάλεια» ανεξαρτήτως χρόνου, συνθηκών και χώρου. Καθώς η άλλη πλευρά χρησιμοποιεί «παρόμοια» ρητορική (ο φόβος τον οποίο καλλιεργούν αλλά σε διαφορετικό πλαίσιο και νόημα μέσα από προκηρύξεις και μανιφέστα) τότε η «κίνηση της Ασφάλειας» θεωρείται επιβεβλημένη. Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην μετάδοση της πληροφορίας και της ενημέρωσης ενώ πολλές φορές γίνονται «προβλέψιμα» όσον αφορά τον τρόπο κάλυψης της τρομοκρατίας. Η «πρόβλεψη» του πως αντιδρούν τα ΜΜΕ φαίνεται από τον τρόπο που αναπαραγάγουν διάφορες λέξεις κλειδιά τόσο στους τίτλους των άρθρων (κίνδυνος, ανησυχία, φόβος, απειλή, μπαράζ επιθέσεων, τρόμος κ.α.) όσο και στο περιεχόμενο (οπλοστάσιο, γιάφκα, συνεργασία, συντονισμός, αντάρτικο πόλης, ένοπλος αγώνας, στόχοι, επιθέσεις κ.α).

Επειδή όμως δεν έχουμε κάθε μέρα επιθέσεις και η τρομοκρατία δεν δίνει το παρόν με συχνότητα την οποία θα επιθυμούσε ο κυρίαρχος παράγοντας της Ασφάλειας, για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη η λειτουργία των πλαισίων. Τα πλαίσια όσον αφορά την τρομοκρατία στην Ελλάδα, έχουν να κάνουν τόσο με την Έκκληση στον Φόβο, όσο και με την Δημόσια τάξη και Ασφάλεια. Επίσης καθώς στην θεωρία της πλαισίωσης επιλέγονται μόνο κάποιες πλευρές της πραγματικότητας για να τονιστούν και να αποκτήσουν σημαντική θέση στο κείμενο της πληροφόρησης οι έξι κατηγορίες που μελετήθηκαν κινούνται ακριβώς στην κατεύθυνση αυτή. Στόχος είναι να ενισχυθεί το πλαίσιο της Ασφάλειας, και η τρομοκρατία να αναδειχτεί στην κυρίαρχη απειλή για το κοινωνικό σύνολο και την εύρυθμη λειτουργία της χώρας.

Η θεματική πλαισίωση είναι αυτή που λειτουργεί περισσότερο σε περιόδους που δεν έχουμε συγκεκριμένες επιθέσεις κατά στόχων. Η πλαισίωση συγκεκριμένων γεγονότων αφορά σε επιθέσεις (μεγάλης κλίμακας), σε συλλήψεις ή σε δίκες μελών των τρομοκρατικών οργανώσεων καθώς και σε θέματα «φύλου». Στα θέματα φύλου, και στα γενικότερα στερεότυπα που συνοδεύουν την σχέση φύλου και τρομοκρατίας, εξαίρεση πλέον αποτελεί η Πόλα Ρούπα του «Επαναστατικού Αγώνα» η οποία για το «πλαίσιο της Ασφάλειας» θεωρείται ως η «πιο επικίνδυνη» από τους τρομοκράτες που δεν έχουν συλληφθεί ακόμη. Ας μην ξεχνάμε επίσης ότι εντός του θεματικού πλαισίου εμφανίζονται και κάποιες «καινοτομίες» οι οποίες είναι απαραίτητες στον πλαίσιο της πληροφόρησης, και βασίζονται στην μοναδικότητα την οποία συνιστά η οργάνωση «Συνομωσία Πυρήνων της Φωτιάς» να συντονίζει το Διεθνές Αντάρτικο Πόλης (εντός Ευρωπαϊκού εδάφους τουλάχιστον).

Επίσης το «πλαίσιο της Ασφάλειας» καθορίζει και τα προβλήματα τα οποία προκύπτουν σε σχέση με την τρομοκρατία (π.χ. τις σχέσεις της νέας γενιάς τρομοκρατίας με το οργανωμένο έγκλημα γεγονός που αυξάνει την επιχειρησιακή τους ικανότητα), φωτίζουν τον φορέα υπεύθυνο για το πρόβλημα (η νέας γενιάς τρομοκρατία) και τι ακριβώς κάνει ώστε να δημιουργεί το πρόβλημα (συμμαχίες για στρατολόγηση νέων μελών στο πλαίσιο αύξησης της επιχειρησιακής του

ικανότητας) ενώ τα κόστη και οι ωφέλειες μετρούνται στο πλαίσιο των πολιτιστικών αξιών της κοινωνίας εντός της οποίας λειτουργούν τα πλαίσια (η κοινωνία δεν απειλείται η δημοκρατία θα νικήσει κ.α.). Το θέμα βέβαια το οποίο ανακύπτει είναι αν το πλαίσιο είναι ισχυρό και μπορεί να αντέξει ως νοητό όριο μεταξύ της τρομοκρατίας και της Ασφάλειας. Καθώς το όριο δημιουργείται μέσα από την πληροφόρηση διαπιστώνουμε τουλάχιστον από την μελέτη των άρθρων κάποιες αδυναμίες. Η πρώτη αφορά στην αποδυνάμωση του πλαισίου από το δικαστικό κομμάτι της τρομοκρατίας. Ουσιαστικά το δικαστικό κομμάτι αποδυναμώνει την Αστυνομική εκδοχή του πλαισίου διότι συνήθως προσγειώνει «ανώμαλα» τις προσδοκίες του επίσημου Φορέα για την Ασφάλεια. Πρόσφατα για παράδειγμα οι κατηγορούμενοι για την ληστεία στο Βελβεντό αθωώθηκαν από τις κατηγορίες για την τρομοκρατία και καταδικάστηκαν μόνο για το αδίκημα της ληστείας. Με τον τρόπο αυτό αναιρείται και αποδομείται σε μεγάλο βαθμό το πλαίσιο της Ασφάλειας όπως είδαμε και στην αντίστοιχη κατηγορία θύλακα. Ένα δεύτερο κομμάτι έχει να κάνει με την ταυτότητα των τρομοκρατών. Ενώ στα άρθρα αναφορικά με τον φόβο και τις επιθέσεις η προσπάθεια που γίνεται είναι ώστε το πλαίσιο της Ασφάλειας να ενισχυθεί όσο το δυνατόν περισσότερο, εντούτοις και πάλι μέσω της πληροφόρησης που παρέχεται από τα ΜΜΕ για το προφίλ των μελών της οργάνωσης «Πυρήνες της Φωτιάς» βλέπουμε ότι υπάρχει και πάλι μία αποδόμηση της προσπάθειας για το χτίσιμο του πλαισίου Ασφάλειας (π.χ. τρομοκράτες ή οργισμένοι νέοι). Στην πλαισίωση συγκεκριμένου γεγονότος οι υποθέσεις οι οποίες διατυπώνονται πολλές φορές διαψεύδονται. Για παράδειγμα στην επίθεση της Τράπεζας της Ελλάδας υπονοείται ότι η τρομοκρατία ετοιμάζει χτυπήματα σε πολυσύχναστους χώρους. Τέτοιο χτύπημα παραπέμπει ευθέως σε ασύμμετρη απειλή (με αθώα θύματα) γεγονός ωστόσο το οποίο δεν αποδεικνύεται ποτέ. Το ίδιο ίσχυε και στην επίθεση στο Mall. Από την άλλη πλευρά έστω και αν διαψεύδονται τα συγκεκριμένα γεγονότα σε πλαίσιο, επίσης βοηθάνε στην δημιουργία μίας επικαιρότητας που έχει να κάνει με την «βία» η οποία προβάλλει ως η μεγαλύτερη απειλή στο πλαίσιο της τρομοκρατίας. Ο «κύκλος της βίας» που συνδέεται άμεσα με την «κίνηση της Ασφάλειας», αφορά στο κομμάτι κυρίως της επιχειρησιακής ικανότητας της τρομοκρατίας η οποία περιστρέφεται γύρω από

συγκεκριμένα γεγονότα (βομβιστικές επιθέσεις, μεθοδολογία χτυπημάτων, ευρήματα κ.α.) τα οποία φωτίζονται μέσα από μία ρητορική η οποία στηρίζει την άποψη ότι η «βία» είναι αναπόσπαστο κομμάτι της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Μέσα από αυτά τα συγκεκριμένα γεγονότα ενισχύεται το πλαίσιο της Ασφάλειας, ενώ τα γεγονότα αυτά επιτρέπουν και την ανάπτυξη μίας μεθοδολογίας της πληροφόρησης που βασίζεται στο «διαμεσολαβημένο» γεγονός το οποίο αποκτά νόημα εντός του πολιτιστικού πλαισίου της κοινωνίας και της βίας την οποία προκαλεί η τρομοκρατία.

Τα πλαίσια-θύλακες λειτουργούν και σε μία κατεύθυνση ακόμη η οποία δεν είναι εμφανώς ορατή αλλά χτίζεται μέσω της πληροφόρησης και των πλαισίων και έχει να κάνει με την ιδεολογία της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Μέσα κυρίως από την θεματική πλαισίωση αναδύεται «η ηγεμονία» της αριστεράς στον χώρο της τρομοκρατίας. Παρόλο που τα άρθρα τα οποία μελετήθηκαν δεν αφορούν σε γενικότερες «πολιτικές» συζητήσεις αλλά στρέφονται καθαρά γύρω από το Αστυνομικό σκέλος της τρομοκρατίας, εντούτοις μέσα από την ρητορική για το Αντάρτικο Πόλης και την Ένοπλη Πάλη, που αναπτύσσεται από τα ΜΜΕ, διαπιστώνουμε την ιδεολογική κυριαρχία της αριστεράς (άκρας αριστεράς) η οποία παραμένει σε ισχύ τα τελευταία 40 χρόνια δηλαδή το διάστημα της μεταπολίτευσης και για όσο διαρκεί η τρομοκρατία στην Ελλάδα. Οι λέξεις, αντιεξουσιαστής και αναρχικός, που συνήθως διατρέχουν τα κείμενα παραπέμπουν έμμεσα στην βία που προωθεί η αριστερά και συνάδει με την Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας. Με τον τρόπο αυτό εξυπηρετείται ώστε το πλαίσιο της Ασφάλειας, να βρει τον απαραίτητο χώρο στην δημόσια συζήτηση και την δημόσια πολιτική. Αυτό γίνεται αντιληπτό και από την Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής η οποία (αποτελεί βασικά την πρώτη και μοναδική έκθεση η οποία δημοσιοποιείται στην Ελλάδα-2013) βάζει τα χρονικά ορόσημα εκείνα τα οποία τεκμηριώνουν την σχέση Αριστεράς και Τρομοκρατίας. Άλλωστε η Νέας Γενιάς Τρομοκρατία (η Πέμπτη Γενιά όπως αποκαλείται στα άρθρα) αποτελεί όπως παρουσιάζεται μέσω της πληροφόρησης των ΜΜΕ (και σύμφωνα με την Έκθεση της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας) να είναι η φυσική συνέχεια των προηγούμενων οργανώσεων που

κινήθηκαν στην Ελλάδα από το 1974 και μετά. Εντός του πλαισίου της Ασφάλειας, η κυρίαρχη ιδεολογία η οποία αναδύεται σχετικά με τον «κύκλο» της βίας είναι η «ηγεμονία της Αριστεράς». Η προσπάθεια αυτής της διασύνδεσης βίας και Αριστεράς, φαίνεται τόσο στην σχέση Φύλου και τρομοκρατίας όσο και στην προσπάθεια ανάδειξης της Ελληνικής τρομοκρατίας και ιδιαίτερα της «νέας γενιάς τρομοκρατία», ως την κύρια πηγή συντονισμού του διεθνούς Αντάρτικου Πόλης. Δεν είναι τυχαίο ότι με την περίπτωση της Πόλας Ρούπα, αλλά και άλλων γυναικών που φαίνεται ότι εμπλέκονται στην τρομοκρατία, γίνεται προσπάθεια να αναδειχτεί ένα «προφίλ» γυναίκας τρομοκράτισσας που παραπέμπει ευθέως στην δεκαετία του 1970, σε αριστερά κινήματα και σε οργανώσεις που κινούνταν στον χώρο της άκρας αριστεράς.

Η τρομοκρατία είναι υπαρκτή για την Ελλάδα, ωστόσο ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται αλλά και ο «φόβος» ο οποίος καλλιεργείται για την δυνατότητά της να «διασαλεύσει» την Δημόσια Τάξη και Ασφάλεια, μεγεθύνεται σκόπιμα και πολλές φορές διογκώνεται μέσα από την κατασκευή των πλαισίων δίνοντάς της έτσι μία διάσταση που αγγίζει σχεδόν τα όρια του Δυτικού Πολέμου της τρομοκρατίας. Επίσης το πλαίσιο της Ασφάλειας, επιτρέπει στον κυρίαρχο παράγοντα της Ασφάλειας, να προσθέτει διαρκώς νέες μεταβλητές/κατηγορίες οι οποίες ενισχύουν το πλαίσιο και τον φόβο για την τρομοκρατία αλλά και εξυπηρετούν τα ΜΜΕ για να διατηρούν την τρομοκρατία στην επικαιρότητα. Αυτό γίνεται εφικτό με την πληροφόρηση για την σχέση ποινικών (σκληρών και ιδιαίτερα επικίνδυνων) με τρομοκράτες, είτε με την σχέση τρομοκρατίας και λαθρομετανάστευσης, είτε πιο πρόσφατα με την παρουσία Τζιχαντιστών στην Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση ο στόχος παραμένει η τρομοκρατία να είναι διαρκώς σε μίας μορφής επικαιρότητα. Χωρίς τα ΜΜΕ και τα πλαίσια της πληροφόρησης αυτό δεν θα ήταν εφικτό.

Έτσι το πλαίσιο Ασφάλειας παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα ευέλικτο και με ικανότητα να προσαρμόζεται στο κοινωνικό πολιτικό πλαίσιο όπως λειτουργεί ενώ ανταποκρίνεται σε απειλές του ευρύτερου περιβάλλοντος απ' όπου κι αν αυτές

προέρχονται. Τα πέντε πεδία της Σχολής της Κοπεγχάγης πολλές φορές διασυνδέονται επιτρέποντας στα πλαίσια είτε να μεγαλώνουν είτε να μικραίνουν ανάλογα με την κατεύθυνση της πληροφόρησης.

Βέβαια στόχος παραμένει όχι μόνο η νοητή χάραξη των πλαισίων ώστε τα όρια να είναι σαφή, εύληπτα και κατανοητά (η νοηματοδότηση των πλαισίων αποκτά σαφές περιεχόμενο όταν γίνεται αντιληπτό από τον μέσο πολίτη) αλλά και η πρόκληση συναισθημάτων από πλευράς του δέκτη. Η τρομοκρατία σαφώς και είναι παρούσα στην ζωή των πολιτών ωστόσο δεν αγγίζει ίσως το μέγεθος του φόβου που προκαλείται σε άλλες Δυτικές χώρες και τις ΗΠΑ. Για τον λόγο αυτό τα γεγονότα της τρομοκρατίας παίρνουν δραματικές διαστάσεις εντός του πλαισίου της Ασφάλειας και λειτουργούν στην κατεύθυνση, ότι ο αγώνας είναι συνεχής και ότι το «μέλλον» είναι πολλές φορές αβέβαιο γιατί παρόλο που πολλές από τις ομάδες αυτές εξαρθώνονται ωστόσο αποδεικνύονται ότι τελικά αναγεννιούνται, ανασυγκροτούνται και μπορούν να συνεχίζουν σε ένα μέλλον όπου ο «Ήλιος δεν δύει ποτέ» αλλά αντίθετα ο «Ήλιος ανατέλλει ξανά» παρά τα όποια χτυπήματα έχει δεχτεί.

Ωστόσο το πλαίσιο όσο και αν είναι ισχυρό από πλευράς Αστυνομικού ρεπορτάζ αποδυναμώνεται όσον αφορά το δικαστικό σκέλος, ή άλλα δεδομένα τα οποία υπεισέρχονται εντός του πλαισίου αλλά ουσιαστικά δεν αποδεικνύονται ποτέ (π.χ. για τις δολοφονίες των μελών της Χρυσής Αυγής, στο Ν. Ηράκλειο, υπήρξαν άρθρα τα οποία αναφέρονταν ότι η τρομοκρατία είναι υπεύθυνη, ή ότι η τρομοκρατία στην Ελλάδα αναβαθμίζεται επιχειρησιακά ώστε να προκαλέσει μαζικές απώλειες). Ωστόσο το πλαίσιο της Ασφάλειας, παραμένει κυρίαρχο και είναι αυτό το οποίο συντηρεί την δημοσιότητα την οποία επιδιώκουν τα ΜΜΕ.

Η μελέτη του πλαισίου Ασφάλειας όπως την είδαμε στις υπό εξέταση εφημερίδες λειτουργεί ουσιαστικά στα περισσότερα έντυπα, τηλεοπτικά και διαδικτυακά μέσα. Άλλωστε η πληροφόρηση του συντάκτη του Βήματος όπως προαναφέρθηκε στην Μελέτη Έρευνας, αναπαράγεται με «απίστευτη» ταχύτητα σε πολλά μέσα καθώς

θεωρείται ότι είναι αξιόπιστος, αντανακλά το κύρος του Φορέα επιφορτισμένου με την Ασφάλεια ενώ η πληροφόρησή του είναι σωστά δομημένη, τεκμηριωμένη και σαφής όπως ακριβώς και οι αναλύσεις του.

Το πλαίσιο Ασφάλειας θα παραμένει «ζωντανό» και ισχυρό, όσο εντός αυτού η τρομοκρατία, θα συνεχίσει να υπάρχει, να τροφοδοτεί τη Δημόσια συζήτηση αλλά και να επηρεάζει την Κοινή Γνώμη, διότι θα ανανεώνεται συνεχώς επειδή θα λειτουργεί στην βάση συγκεκριμένων κατηγοριών/θυλάκων όπως είδαμε στην μελέτη των άρθρων της παρούσας διατριβής. Οι θύλακες αυτοί θα τροφοδοτούν συνεχώς το πλαίσιο και θα το ενισχύουν ώστε η «απειλή» για την τρομοκρατία να συνεχίσει να «δομείται» μέσω της σχέσης του κυρίαρχου παράγοντα της Ασφάλειας και των ΜΜΕ σε μία αέναη «κίνηση Ασφάλειας» η οποία όμως δεν ολοκληρώνεται ποτέ γιατί η ίδια η τρομοκρατία δεν σταματάει ποτέ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Agha, O (2000). «Islamic Fundamentalism and Its Image in the Western Media: Alternative Views», in K. Hafez (ed.) *Islam and the West in the Mass Media: Fragmented Images in a Globalized World*. Creskill, NJ: Hampton Press.
2. Altheide, David (1987). «Ethnographic Content Analysis». *Qualitative Sociology*, 10: σελ. 65–77.
3. Arno, A. (1984). «Communication, Conflict, and Storylines: The News Media as Actors in a Cultural Context», in A. Arno and W. Dissanayake (eds.) *The News Media in National and International Conflict*, σελ. 1–20. Boulder, CO: Westview Press.
4. Atton, C. (2003). «Indymedia and «Enduring Freedom»: An Exploration of Sources, Perspectives, and «News» in an Alternative Internet Project», in N. Chitty, R.R. Rush and M. Semanti (eds.). *Studies in Terrorism: Media Scholarship and the Enigma of Terror*, σελ. 147–64. Penang: Southbound Penang.
5. Atwater, T. (1987). «Terrorism in the evening news: An analysis of coverage of the TWA hostage crisis on NBC Nightly News». *Political Communication and Persuasion*, 4.
6. Atwater, T. (1987). «Network Evening News Coverage of the TWA Hostage Crisis», *Journalism Quarterly*, 64(2), σελ. 18-39.
7. Balzacq, Thierry (2005a). «The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience, and Context». *European Journal of International Relations*, 11, (2), σελ. 171-201.
8. Bassioyni, Cheriff (1981). «Terrorism, Law Enforcement and the Mass Media: Perspectives, Problems, Proposals». *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 72, (1), σελ. 1-51.
9. Baumgartner, Frank and Bryan D. Jones (1993). *Agendas and Instability in American Politics*. Chicago: University of Chicago Press.
10. Bell, J. Bowyer (1997). *The Secret Army: The IRA*. (Third Revised Edition). New Brunswick, NJ: Transaction.

11. Bigo, Didier (2000). «When Two Become One: Internal and External Securitisations in Europe». *International Relations Theory and The Politics of European Integration. Power, Security and Community*. M. Kelstrup and M. Williams. London: Routledge.
12. Bonnel, Victoria (2007). «The uses of Theory, Concepts and Comparison in Historical Sociology». *Comparative Studies in Society and History*, 85: σελ. 156-173.
13. Booth, Ken (1991). «Security and Emancipation». *Review of International Studies*, 17, σελ. 313-326.
14. Booth, Ken (2005). *Critical security studies and world politics*. Boulder, CO: Lynne Reiner Publishers
15. Borah, Porismita and Bulla, David (2006). «The Visual Framing of the Indian Ocean Tsunami and Hurricane Katrina: A Comparison of Newspaper Coverage in Three Countries». *Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association*, Dresden International Congress Centre, Dresden: Germany.
16. Bryant, Jennings and Dorina Miron (2004). «Theory and research in mass communication». *Journal of Communication*, 54(4), σελ. 662-704.
17. Burke, Jason (2003). *Al-Qaeda: Casting a Shadow of Terror*. London: I.B. Tauris.
18. Buzan, Barry (2008). *People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies in the Post-Cold War Era*. (1st edition 1981), (2nd edition). Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
19. Buzan, B., and Wæver, O. (1997). «Slippery? Contradictory? Sociologically untenable? The Copenhagen school replies». *Review of International Studies*, 23, σελ. 241-250.
20. Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Boulder, CO: Lynne Reiner Publishers.
21. California Penal Code, Code 11.5., 422, σε Murphy, John (1989). *State Support of International Terrorism: Legal, Political, and Economic Dimensions*. Westview Press, CA: Sacramento.

22. Carey, J.W. (1988). *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.
23. Carr, Caleb (2002). *The Lessons of Terror: A History of Warfare Against Civilians: Why It Has Always Failed and Why It Will Fail Again*. New York: Random House.
24. Chantzi Georgia (2012). «The evolution of terrorism in Greece». *Research Paper*», (158), σελ. 5-63, RESEARCH INSTITUTE FOR EUROPEAN AND AMERICAN STUDIES (RIEAS).
25. Chaplin, A. (2003). *Terror. The New Theater of War: Mao's Legacy Selected Cases of Terrorism in the 20th and the 21st Centuries*. Lanham, MD: University Press of America.
26. Chermack, S.M., F.Y. Bailey and M. Brown (eds.) (2003). *Media Representations of September 11*. Westport, CT: Praeger.
27. Chomsky, Noam (1992). *Manufacturing Consent: Noam Chomsky and the Media*, in Excerpts from Manufacturing Consent: Noam Chomsky Interviewed by various Interviewers. Available online: <http://www.chomsky.info/interviews/1992----02.htm>.
28. Chong, Dennis and James N. Druckman (2007). «Framing Theory». *Annual Review of Political Science*. Vol. 10, σελ. 103-126.
29. Cline, Ray. S. and Yonnah Alexander (1984). *Terrorism: The Soviet Connection*. New York: Crane Russak.
30. Conway, Maura & Lisa McInerney (2012). «Terrorism in «old» and «new» media». *Media, War & Conflict*, 5(1), σελ. 3–5.
31. Council Framework Decision on Combating Terrorism (2002), Official Journal of the European Communities (2002/475/JHA), June 13 2002, available online: http://europa.eu.int/eurlex/pri/en/oj/dat/2002/l_164/l_16420020622en00030007.pdf.
32. Crelinsten, R.D. (1989). «Terrorism and the Media: Problems, solutions and counterproblems», *Political Communication and Persuasion*, 6 (4), σελ. 311-339.

33. Crenshaw, Martha (1991). «How Terrorism Declines», in Clark McCauley (ed.) *Terrorism Research and Public Policy*, σελ. 69–87. London: Frank Cass.
34. Crenshaw, M. (2006). «Have Motivations for Terrorism Changed?». In J. Victoroff (ed.) *Tangled Roots: Social and Psychological Factors in the Genesis of Terrorism*, IOS.
35. D'Angelo, P. (2002). «News framing as a multiparadigmatic research program: A response to Entman». *Journal of Communication*, 52, σελ. 870–888.
36. Debatin, B. (2002). «Plane Wreck with Spectators: Terrorism and Media Attention», in B.S. Greenberg (ed.) *Communication and Terrorism: Public and Media Responses to 9/11*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
37. De Boer, C. (1979). «The Polls: Terrorism and Hijacking». *Public Opinion Quarterly*, 43.
38. Della Porta, Donnatella (ed.), (1992). *Social Movements and Violence: Participation in Underground Organizations*, Greenwich, JAI Press.
39. Della Porta Donatella and Sidney Tarrow (eds.), (2004). *Transnational Movements and Global Activism* Rowman and Littlefield.
40. Delli Carpini, M.X and Williams, B. (1987). «Television and Terrorism: Patterns of Presentation and Occurrence, 1969 to 1980», *Western Political Quarterly* 40(1), σελ. 45–64.
41. Edelman, M. (1993). «Contestable categories and public opinion». *Political Communication*, 10, σελ. 231-242.
42. Emmers, R. (2010). «Securitization», in A. Collins (ed.) *Contemporary Security Studies* (2nd edition), σελ. 136-151. New York: Oxford University Press.
43. Enders, W and Sandler, T. (2002b). «Patterns of Transnational Terrorism (1970-1999) », *International Studies Quarterly*, 46, σελ. 145-65.
44. Entman, R. M. (1989). «How the media affect what people think: An information processing approach». *Journal of Politics*, 51, σελ. 347-370.
45. Entman, R. M. (1991). «Framing U.S. coverage of international news: Contrasts in narratives in the KAL and Iran Air incidents». *Journal of Communication*, 41, σελ. 6-26.

46. Entman, R. M. (1993). «Framing: Toward clarification of a fractured paradigm». *Journal of Communication*, 43, σελ. 51-58.
47. Entman, R. M., and Andrew Rojecki (2000). *The Black Image in the White Mind: Media and Race in America*. Chicago: The University of Chicago Press.
48. Entman, R. M. (2003). «Cascading activation: Contesting the White House's frame after 9/11». *Political Communication*, 20, σελ. 415-432.
49. Entman, R. M. (2004). *Projections of power: Framing news, public opinion and U.S. foreign policy*. Chicago: University of Chicago Press.
50. Fairclough, N (1995). *Analyzing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Longman.
51. Fiske, John and John Hartley (1978). *Reading Television*. New York: Routledge.
52. Fiske, S. (1991). *Social Cognition*. New York: McGraw-Hill.
53. Fox, J.R. (2003). «The Alarm Function of Mass Communication: A Critical Case study of "The Plot Against America" – A Special Edition of NBC Nightly News with Tom Browkaw', in N. Chitty, R.R. Rush and M. Semanti (eds.) *Studies in Terrorism: Media Scholarship and the Enigma of Terror*, σελ. 55–71. Penang: Southbound Penang.
54. Fuller, L.K. (1988). «Terrorism as Treated by the Christian Science Monitor, 1977–1987», *Political Communication and Persuasion*, 5, σελ. 121–137.
55. Galtung, J. & Ruge, M. (1965). «The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four foreign newspapers». *Journal of International Peace Research*, 1, σελ. 64- 90.
56. Gamson, W. (1992). *Talking Politics*. New York: Cambridge University Press.
57. Gamson, W. A., Croteau, D., Hoynes, W., & Sasson, T. (1992). «Media images and the social construction of reality». *Annual Review of Sociology*, 18(1), σελ. 373-393.
58. Gamson, W. A., and A., Modigliani (1989). «Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach». *American Journal of Sociology*, 95, σελ. 1-37.
59. Gearty, Conor (1991) *Terror*, London: Faber.

60. Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching. Mass Media in the making & unmaking of the new left*. Berkeley: University of California Press.
61. Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York: Harper and Row.
62. Gordon, A. (2001). «Terrorism and the Scholarly Communication System», *Terrorism and Political Violence*, Vol.13, (4), σελ.116-124.
63. Graber, Doris (1988). *Processing the News: How People Tame the Information Tide*. New York: Longman, Inc.
64. Hall, S. (1996). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage.
65. Hallahan, Kirk (1999). «Seven Models of Framing: Implications for Public Relations». *Journal of Public Relations Research* II (3), σελ. 205-242.
66. Hansen, Lene (2000). «The Little Mermaid's Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen School». *Millennium - Journal of International Studies*, σελ. 285-306.
67. Herman, E.S. and G. O'Sullivan (1989). *The Terrorism Industry*. New York: Pantheon Books.
68. Hewitt, C. (1990). «Terrorism and Public Opinion», *Terrorism and Political Violence* 2, σελ. 145–70.
69. Higgins, E. Tory. (1996). «Knowledge Activation: Accessibility, Applicability, and Salience». In E. Tory Higgins, and Arie W. Kruglanski (eds.), *Social Psychology*. New York: Guilford Press.
70. Hoffman, Bruce (2006). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
71. Holsti, O.R. (1969). *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*. Reading, MA: Addison-Wesley.
72. Hovland, C. I., Janis, I. L., & Kelley, H. H. (1953). *Communication and Persuasion*. New Haven, CT: Yale University Press.
73. Iyengar, S., & Simon, A. (1993). «News coverage of the Gulf crisis and public opinion: A study of agenda-setting, priming and framing». *Communication Research*, 20, σελ. 365-383.

74. Jackson, Richard; Breen Smyth, Marie; Gunning, Jeroen (Eds.) (2009): *Critical Terrorism Studies. Framing a New Research Agenda*. Routledge: London and New York.
75. Janis, I. and Feshbach, S. (1953). «Effects of fear arousal». *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 48, σελ. 78–92.
76. Jenkins, B.M. (2001). “Terrorism and Beyond: A 21st Century Perspective”, *Studies in Conflict and Terrorism* 24, σελ. 321-327.
77. Jorgensen, Marianne and Louise, J. Philipps (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
78. Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). «Choice, values, and frames». *American Psychologist*, 39, σελ. 341-350.
79. Karyotis, G. (2007). «Securitization of Greek Terrorism and Arrest of the `Revolutionary Organization November 17». *Cooperation and Conflict*, σελ. 42, 271.
80. Katz, E. (1992). «The end of journalism». *Journal of Communication*, 42, σελ. 5-14.
81. Kelly, M.J. and T.H. Mitchell (1981). «Transnational Terrorism and the Western Elite Press». *Political Communication and Persuasion*, 1(3), σελ. 269–96.
82. Kinder, D. R. (1983). «Diversity and Complexity in American public opinion». In A.W. Finifter (ed.), *Political Science: The State of Discipline*, σελ. 389-425. Washington, DC. American Political Science Association.
83. Kingdon, John W. (1995). *Agendas, Alternatives, and Public Policy* (2nd ed.). New York: Harper Collins College Publishers.
84. Krause, Keith and Williams Michael (1997). *Critical Security Studies*. UCL Press: London.
85. Krippendorff, K. (1981). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Beverly Hills, CA: SAGE Publications.
86. Kohring, Matthias & Matthes, Jorg (2008). «The Content Analysis of Media Frames: Toward Improving Reliability and Validity». *Journal of Communication* 58, σελ. 258-279.

87. Laqueur, Walter (1986). «Reflections on Terrorism». *Foreign Affairs*. 65, σελ. 86-100.
88. Laquer, Walter (1987). *The Age of Terrorism*. Boston: Little, Brown, and Company.
89. Laqueur, Walter and Alexander, Yonah (1987). *The Terrorism Reader: The Essential Source Book on Political Violence Both Past and Present*. New York: Penguin Books, 1987.
90. Laqueur, Walter (1999). *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: Oxford University Press.
91. Leventhal, H. (1970). «Findings and theory in the study of fear communications». In L. Berkowitz (ed.). *Advances in experimental social psychology*, Vol. 5, σελ. 119–186. New York: Academic.
92. Livingstone, N.C. (1982). *The War Against Terrorism*, Lexington, Mass: Lexington Books.
93. Martin, Gus (4th edition) (2013). *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives and Issues*. California. Sage Publications.
94. McCombs, M. (2004). *Setting the agenda: The mass media and public opinion*. Malden, MA: Blackwell.
95. Merari, Ariel (1980). «Problems Related to the Symptomatic Treatment of Terrorism», *Terrorism*, 3, σελ. 279–83.
96. Merari, Ariel (1991). "Academic Research and Government Policy on Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, 3, (1), σελ. 88–102.
97. Merari, Ariel, Ilan Diamant, Arie Bibi, Yoav Broshi, and Giora Zakin (2009). "Personality Characteristics of Self Martyrs. Suicide Bombers' and Organizers of Suicide Attacks". *Terrorism and Political Violence* 22, (1), σελ. 87-101.
98. Miller, Abraham, H. (1982). *Terrorism, the Media and the Law*. New York: Transnational Publishers.
99. Miller, M. M., Andsager, J., & Riechert, B. P. (1998). «Framing the candidates in presidential primaries: Issues and images in press releases and news coverage». *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 75, σελ. 312–324.

100. Miller, M. and File, J. (2001). *Terrorism Fact-book: Our Nation at War*. Illinois: Bolix Books
101. Molotch, H., Lester, M. (1974). «News as Purposive Behaviour: On the Strategic Use of Routine Events, Accidents, and Scandals», *American Sociology Review* 39, (3), σ. 101.
102. Nacos, B.L. (1994). *Terrorism and the Media: From the Iran Hostage Crisis to the World Trade Center Bombing*. New York: Columbia University Press.
103. Nacos, B. (2002). *Mass-mediated Terrorism: The Central Role of the Media in Terrorism and Counterterrorism*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
104. Nelson, S. Paul and John L. Scott (1992). «Terrorism and the media: An empirical analysis»: *Defense Economics, Special Issue Terrorism, Guerilla warfare and Insurrections*, Volume 3, (4), σελ. 329-339.
105. Noelle-Neumann El. (1974), «The Spiral of Silence: A Theory of Public Opinion». *Journal of Communication*, 24, σελ. 43-51.
106. Norris, P., M. Kern and M. Just (eds) (2003). *Framing Terrorism: The News Media, the Government, and the Public*. New York: Routledge.
107. Oliverio, Anne Marie (1998). *The State of Terror*. New York: SUNY Press.
108. Oliverio, Anne Marie and Pat Lauderdale (2005). *Terrorism. A New Testament*. Der Sitter Publications, ON. Canada.
109. Paletz, D.L. and A.P. Schmidt (eds.) (1992). *Terrorism and the media*. London: Sage.
110. Parenti, M., (1993). *Inventing Reality: The Politics of News Media*, New York: St Martins Press.
111. Perešin, Anita (2007). «Mass Media and Terrorism». *Medij. istraž.* (god. 13, br. 1), σελ. 5-22.
112. Picard, R.G. and P.D. Adams (1991). *Characterizations of Acts and Perpetrators of Political Violence in Three Elite U.S. Daily Newspapers*. Terrorism and the News Media Research Project.

113. Ranstorp, Magnus (2006). «Mapping Terrorism Research: Challenges and Priorities», in Magnus Ranstorp (ed.), *Mapping Terrorism Research: State of the Art, Gaps and Future Direction*. London: Routledge, σελ. 2-24.
114. Rapoport, D.C. and Y. Alexander (1982). *The Rationalization of Terrorism*, Maryland: University Publications of America.
115. Rapoport, D.C. (2003) *Generations and Waves: The Keys to Understanding Rebel Terror Movements*, Paper presented November 7, 2003, at a meeting of the Ronald W. Burke Center for International Studies «Seminar on Global Affairs».
116. Rapoport, D.C (2004). «The Four Waves of Modern Terrorism». In Audrey Cronin and James Ludes (eds), σελ. 46-73. *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*. Washington D.C: Georgetown University Press.
117. Rapoport, D.C. (2006). «Terrorism and the Media». In *Terrorism. Critical Concepts in Political Science. Volume IV*. New York / London: Routledge.
118. Real, M. (1996). *Exploring Media Culture*. San Diego: Sage Publications.
119. Reich, W. (ed.), (1998). *Origins of terrorism: Psychologies, ideologies, theologies, states of mind*. Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press.
120. Reid, Edna O.F (1993). «Terrorism Research and the Diffusion of Ideas», *Knowledge and Policy*, 6, σελ. 17-37.
121. Reid, Edna O.F. (1997). «Evolution of a Body of Knowledge: An Analysis of Terrorism Research», *Information Processing & Management*, Vol. 33, (1), σελ. 91-106.
122. Reese, S. D. (2007). «The framing project: A bridging model for media research revised». *Journal of Communication*, 57, σελ. 148-154.
123. Riffe, D., Lacy, S., & Fico, F. G. (2005). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

124. Ross, Ian, Jeffrey (2004). «Taking Stock of Research Methods and Analysis on Oppositional Political Terrorism». *The American Sociologist*. Vol. 35, (2), σελ. 26-37.
125. Ross, Ian, Jeffrey (2007). «Deconstructing the terrorism–news media relationship». *Crime, Media, Culture*. 3, σελ. 215-225.
126. Scheufele, D. A., and Tewksbury, D. (2007). «Framing, agenda setting and priming: The evolution of three media effects models», *Journal of Communication*, 57, σελ. 9-20.
127. Schlesinger, P, et al. (1983) *Televising Terrorism: Political Violence in Popular Culture*. London: Comedia Publishing Company.
128. Schmid, Alex P. and J. Graaf (1982). *Violence of the Communication: Insurgent Terrorism and the Western News Media*. London, Sage.
129. Schmid, Alex P. (1983). *Political Terrorism: A Research Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*. New Brunswick: Transaction Press.
130. Schmid, Alex P. (1993b). «Terrorism and Democracy» in Schmid, Alex. P. and Crenilsten, Ronald D (eds.). *Western Responses to Terrorism*, London: Frank Cass, σελ. 7- 13.
131. Schmid, Alex P.; Jongman, Albert J. (Berto) (2005): *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. (Reprint of 1988 edition). New Brunswick: Transaction Publishers.
132. Shapiro, Robert Y., Brigitte, L. Nacos, Yaeli, Bloch Elkon (2011). *Counterterrorism, the Media and Public Opinion*. Chicago: The University of Chicago Press.
133. Sjoberg, Laura & Caron E. Gentry (2011). *Women, Gender and Terrorism*, University of Georgia Press, Athens: Georgia.
134. Silke, Andrew (2004). *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*. London, Frank Cass.
135. Silke, Andrew (2001). «The Devil You Know: Continued Problems with Research on Terrorism», *Terrorism and Political Violence*, Vol.13, (4), σελ. 1-14.

136. Silke, Andrew (2004). «An Introduction to Terrorism Research» in *Andrew Silke, Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, σελ. 1-29. New York: Routledge.
137. Smelser, Neil (1976). *Comparative Methods in the Social Science*. NJ. Prentice Hall.
138. Smelser, Neil (2007). *The Faces of Terrorism: Social and Psychological Dimensions*. New Jersey: Princeton University Press.
139. Smith, Steve (2005). «The Contested Concept of Security». In *Critical Security Studies and World Politics*, K. Booth (ed.). Boulder: Lynne Rienner Publishers.
140. Snow, David A., and Robert D. Benford (2005). *Clarifying the Relationship between Framing and Ideology in the Study of Social Movements*, in: Hank Johnston and John A. Noakes (eds.), *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*, Lanham et al.: Rowman & Littlefield, σελ. 205–212.
141. Snow, David A., and Robert D. Benford (2007). «Ideology, Framing Processes, and Islamic Terrorist Movements», in *Mobilization: An International Quarterly Review*, 12, (1), σελ. 119–136.
142. Snyder, M. (ed.) (1978). *Media and Terrorism: The Psychological Impact*. North Newton, KS: Mennonite Press.
143. Stempel, G. H. III (1989). «Content analysis». In G.H. Stempel III and B. H. Westley (eds.), *Research methods in mass communication*, σελ. 124-136.
144. Thackrah, Richard (1987). *Encyclopedia of terrorism and political violence*. London, New York: Routledge & Kegan Paul.
145. Tilly, Charles (1989). «Cities and States in Europe, 1000-1800», *Theory and Society*, Vol 18, (5), σελ. 563-584.
146. Tilly, Charles (2004). «Terror, Terrorism, Terrorists». *Sociological Theory*, Vol. 22, (1), Theories of Terrorism: A Symposium, σελ. 5-13.
147. Tunman, J.S. (2003) *Communicating Terror: The Rhetorical Dimensions of Terrorism*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

148. Ullman, Richard (1983). «Redefining Security», *International Security* 8, σελ. 129–53.
149. US Department of State, Terrorism Definition available electronically in <http://www.state.gov/documents/organization/65464.pdf>
150. Van Gorp, B. (2005). «Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue». *European Journal of Communication*, 20, 4, σελ. 487-507.
151. Van Gorp, B. (2007). «The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture back in». *Journal of Communication*, 57(1), σελ. 60-78.
152. Victoroff, Jeff (2005). «The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches». *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 49, (1), σελ. 3-42.
153. Vlieger Esther and Leydesdorff Loet (2011). «Content Analysis and the Measurement of Meaning: The Visualization of Frames in Collections of Messages». *The Public Journal of Semiotics*, III (1), σελ. 28-50.
154. Wæver, Ole (1995). «Securitization and Desecuritization», in Ronnie D. Lipschutz (ed.) *On Security*. New York: Columbia University Press, σελ. 46–86.
155. Wæver, Ole (1999) «Securitizing Sectors? Reply to Eriksson». *Cooperation and Conflict*. 34(3), σελ. 334– 40.
156. Wæver, Ole (2000). «The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post Sovereign Security Orders». In Morten Kelstrup and Michael C. Williams, (eds.). *International Relations Theory and the Politics of European Integration*, σελ. 250–94, London: Routledge.
157. Walt, S. M. (1991). «The Renaissance of Security Studies». *International Studies Quarterly*, 35, σελ. 211-239.
158. Watson, Scott (2009). «The Securitization of Humanitarian Migration: Digging moats and sinking boats». *The Securitization of Humanitarian Migration: Digging moats and sinking boats*. New York: Routledge.
159. Weimann, G. (1983). «The Theater of Terror: Effects of Press Coverage». *Journal of Communication*, 33, σελ. 38–45.

160. Weimann, G. and C. Winn (1994). *The Theater of Terror*. New York: Longman.
161. Weinberg, L. and P.B. Davis (1989). *Introduction to Political Terrorism*. New York: McGraw-Hill.
162. Whittaker, David (2001). *The Terrorism Reader*, (2nd ed.). New York: Routledge.
163. Wiktorowicz, Quintan (ed.) (2004), *Islamic Activism: A Social Movement Theory Approach*. Bloomington, IN.: Indiana University Press.
164. Wieviorka, Michel (1993). *The Making of Modern Terrorism*. Translated by David Gordon White. Chicago: University of Chicago Press.
165. Wilkinson, P. (1986) *Terrorism and the Liberal State*, (2nd ed.) New York: New York University Press.
166. Wilkinson, Paul and A .M. Stewart (eds.) (1987). *Contemporary Research on Terrorism*. Aberdeen, UK: University of Aberdeen Press.
167. Wilkinson, P. (2002) *Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response*, London: Frank Cass.
168. Williams, Michael (2003). «Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics». *International Studies Quarterly*, 47, σελ. 511-531.
169. Williams, Paul (2008). *Security Studies: An Introduction*. Abingdon: Routledge.
170. Witte, K. (1992). «Putting the Fear Back into Fear Appeals: The Extended Parallel Process Model». *Communication Monographs*, 59 (4), σελ. 329-349.
171. Yang, F. and R.E. Ostman (2003). «After September 11: Public Concern over Threat, Foreign Policy Attitudes, and Decisions on Going to War», in N. Chitty, R.R. Rush and M. Semanti (eds.). *Studies in Terrorism: Media Scholarship and the Enigma of Terror*, Penang: Southbound Penang.
172. Zhou, Yuqiong & Patricia Moy (2006). «Parsing Framing Processes: The Interplay between Online Public Opinion and Media Coverage». *Journal of Communication*, σελ. 79-98.

ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Chomsky, Noam (2002). *Η μεγάλη διαμάχη: Αριστερά, Τρομοκρατία, Παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα Εκδόσεις Ελάτη. Μετάφραση Ρηγούλα Γεωργιάδου.
2. Καράμπελας, Γιώργος (1985). *Το ελληνικό αντάρτικο των πόλεων 1974-1985*. Αθήνα, Εκδόσεις Ρόπτρο.
3. Καρδαρά, Αγγελική (2003). *Τρομοκρατία και ΜΜΕ*. Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα.
4. Κυριαζή Νότα (2003). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα – Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
5. Κωνσταντοπούλου, Χριστιάνα (2012). *Κοινωνιολογία της Καθημερινότητας. Εισαγωγή στην κοινωνιολογία της καθημερινής ζωής*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
6. Κωνσταντοπούλου, Χριστιάνα (2011). *Σύμβολα, αρχέτυπα και φοβίες. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία του φαντασιακού*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
7. Κωνσταντοπούλου, Χριστιάνα (2008). *Θέματα Μεταμοντέρνας Επικοινωνίας*, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη.
8. Λάζος, Γρηγόρης (2011). *Ταξιστικές θεωρήσεις για τις εργατικές τάξεις κατά τον 19^ο αιώνα*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
9. Λάζος, Γρηγόρης (2007). *Κριτική εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
10. Λάζος, Γρηγόρης (1998). *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Θεωρία και πράξη*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
11. Λαμπρόπουλος, Βασίλης (2003). *Πάτμου και Δαμάρεως Γωνία*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες.
12. Lasswell H.D., (1948). *Η δομή και η λειτουργία ενός Επικοινωνίας στην Κοινωνία*. Στο Λιβεριάτου Κ. και Φραγκούλη Τ. (επιμ.) 1989. *Το μήνυμα του Μέσου*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

13. Lippmann W., (1922). *Η φύση των ειδήσεων*. Στο Λιβεριάτου Κ. και Φραγκούλη Τ. (επιμ), 1991. *Το μήνυμα του Μέσου*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
14. Mc Luhan, M, (1964). *Το Μέσο είναι το μήνυμα*. Στο Λιβεριάτου Κ. και Φραγκούλη Τ. (επιμ), 1989. *Το μήνυμα του Μέσου*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
15. Marighella, Carlos (1969). Το Εγχειρίδιο του Αντάρτη των Πόλεων. Είναι διαθέσιμο μέσω της Ηλεκτρονικής Ιστοσελίδας, www.indymedia.gr.
16. Μπόση, Μ.(2000). *Περί του ορισμού ενός Τρομοκρατίας*. Αθήνα: Π. Τραυλός.
17. Παπαστάμου Σ., Προδρομίτης Γ., (2003). *Τρομοκρατία και εξουσία. Ο αντίλογος της συνεκτικότητας*. Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
18. Παπαχελάς, Αλέξης και Τέλλογλου Τάσος (2002). *Φάκελος 17 Νοέμβρη*. Αθήνα, Εκδόσεις Εστία.
19. Πλειός Γ., (2001). *Ο λόγος της εικόνας. Ιδεολογία και Πολιτική*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
20. Shpiro S., Fernandez A.M.D., Hargie O., Madzharov N.S., Mohrle H., Nomikos J., 2011. Εγχειρίδιο επικοινωνίας σε τρομοκρατικές κρίσεις ενός SAFE-COMMS για δημόσιες αρχές. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.rieas.gr/research-areas/globalissues/transatlantic-studies/1626-safe-comms-html.
21. Τσιώλης, Γιώργος (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.
22. Ψύλλα Μ., (2010). *Μεθοδολογία ανάλυσης ενός γεγονότος από τον έντυπο λόγο*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

1. Αρχείο Εφημερίδας το Βήμα: Έντυπη και Ηλεκτρονική Έκδοση www.tovima.gr
2. Αρχείο Εφημερίδας Καθημερινή: Έντυπη και Ηλεκτρονική Έκδοση www.kathimerini.gr
3. Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος: Ηλεκτρονική Έκδοση www.e-typos.com/gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. www.indymedia.gr
2. <http://parodynews.wordpress.com> (τρομοκρατία και τηλεοπτική ενημέρωση).